VENDIM
Nr. 51, datë 26.1.2022

PËR MIRATIMIN E PROGRAMIT TË REFORMAVE EKONOMIKE (ERP) 2022–2024

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës, me propozimin e ministrit të Financave dhe Ekonomisë, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Miratimin e Programit të Reformave Ekonomike (ERP) 2022–2024, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

KRYEMINISTËR
Edi Rama

PROGRAMI I REFORMAVE EKONOMIKE
2022–2024
31 janar 2022

Pasqyra e përmbajtjes

1. KUADRI I PËRGJITHSHËM POLITIK DHE OBJEKTIVAT
2. ZBATIMI I UDHËZIMEVE POLITIKE
Rekomandimi 1
Rekomandimi 2
Rekomandimi 3
Rekomandimi 4
Rekomandimi 5
Rekomandimi 6
3. KUADRI MAKROEKONOMIK
3.1 Zhvillimet e fundit ekonomike
3.2 Skenari makroekonomik afatmesëm
3.3 Skenari alternativ dhe rreziqet
4. KUADRI FISKAL
4.1 Politikat strategjike dhe objektivat afatmesëm
4.2 Implementimi i buxhetit për vitin 2021
4.3 Planet buxhetore për vitin e dorëzimit të ERP-së
4.4 Perspektiva buxhetore afatmesme
4.5 Balanca strukturore
4.6 Niveli i borxhit dhe zhvillimet
4.7 Analiza e ndjeshmërisë dhe krahasimi me programin e mëparshëm
4.8 Cilësia e financave publike
4.9 Qeverisja fiskale dhe kuadri buxhetor
4.10 Qëndrueshmëria e financave publike
5. REFORMAT STRUKTURORE PARËSORE MË 2022–2024
5.1 Përditësim mbi tri pengesat kryesore në konkurrueshmëri dhe rritje përfshirëse dhe masat e reformave të lidhura
Sfida kyçe #1
Sfida kyçe #2
Sfida kyçe #3
5.2. Analiza e pengesave në fusha të tjera
5.2.1 Menaxhimi i financave publike
5.2.2 Tranzicioni i gjelbër

5.2.3 Transformimi digjital, kërkim, zhvillim dhe inovacion
5.2.4 Mjedisi i biznesit dhe reduktimi i ekonomisë informale
5.2.5 Integrimi ekonomik
5.2.6 Energjia
5.2.7 Transporti
5.2.8 Bujqësi, industri dhe shërbime
5.2.9 Arsimimi dhe aftësitë
5.2.10 Punësimi dhe tregjet e punës
5.3 Përmbledhje e masave të reformës
6. KOSTIMI DHE FINANCIMI I REFORMAVE STRUKTURORE
7. ÇËSHTJET INSTITUCIONALE DHE PËRFSHIRJA E GRUPEVE TË INTERESIT
SHTOJCA I
Tabela 1a: Perspektivat makroekonomike
Tabela 1b: Zhvillimet e çmimeve
Tabela 1c: Zhvillimet në tregun e punës
Tabela 1d: Bilancet sektoriale
Tabela 1e: PBB, investime dhe vlera e shtuar bruto
Tabela 1f: Zhvillime të sektorit të jashtëm
Tabela 1g: Indikatorët e qëndrueshmërisë
Tabela 2a: Perspektivat e përgjithshme buxhetore të qeverisë
Tabela 2b: Perspektivat e përgjithshme buxhetore të qeverisë
Tabela 4: Zhvillime të përgjithshme të borxhit të qeverisë
Tabela 5: Zhvillime ciklike
Tabela 6: Divergjenca nga programi i mëparshëm
Tabela 8: Supozimet bazë mbi mjedisin e jashtëm ekonomik, që qëndron në themel të kornizës së programit
Tabela 9a: Tabela e treguesve socialë
Tabela 9b: Tregues të tjerë
Tabela 10a: Kostimi i masave të reformave strukturore
Sfidat kyçe
Fushat e tjera
Tabela 10b: Financimi i masave të reformave strukturore
Sfidat kyçe
Fushat e tjera
Tabela 11: Raportimi mbi zbatimin e masave të reformave strukturore të ERP 2021–2023
SHTOJCA II
SHTOJCA III

1. KUADRI I PËRGJITHSHËM POLITIK DHE OBJEKTIVAT

Hartimi dhe përgatitja e Programit të Reformave Ekonomike (ERP) 2022–2024 u bë i mundur përmes bashkëpunimit ndërinstitucional midis Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, në cilësinë e Koordinatorit Kombëtar të ERP-së, dhe ministrive të ndryshme të linjës, Bankës së Shqipërisë dhe INSTAT-it.

Programi i Reformave Ekonomike 2022–2024 paraqet politikat kryesore makroekonomike dhe fiskale, që synojnë të vendosin një ekuilibër të qartë midis forcave të brendshme dhe kërcënimeve të jashtme, me qëllim që të mundësojnë zhvillim të qëndrueshëm, rritje të punësimit dhe uljen e borxhit publik. Për më tepër, ERP-ja përmbledh masat e reformave prioritare të qeverisë së Shqipërisë për periudhën afatshkurtër, me qëllim rritjen e prodhimit vendës, nxitjen e investimeve të reja dhe sigurimin e një zhvillimi të qëndrueshme dhe rritjen e konkurrueshmërisë.

ERP 2022–2024, gjithashtu, përfshin ato reforma strukturore prioritare, që janë në vazhdimësi nga ERP-ja e mëparshme, së bashku me shtesat e reja të përfshira në këtë cikël. Qëllimi kryesor i kësaj qasjeje është të sigurojë një përfaqësim të vazhdueshëm të atyre reformave, që janë ende në zbatim, duke siguruar kështu qëndrueshmëri në agjendën e reformës prioritare.

Ekonomia shqiptare ka qenë mjaft elastike përballë dy goditjeve të njëpasnjëshme të tërmetit të nëntorit 2019, ndjekur nga shpërthimi i pandemisë COVID-19. Mbështetja e politikës fiskale dhe monetare së bashku me masat e duhura rregullatore kanë ndihmuar në zbutjen e ndikimit në popullatë dhe ekonomi

dhe kanë përgatitur terrenin për një rimëkëmbje të shpejtë dhe të fuqishme. Pas një tkurrjeje prej 4 për qind në vitin 2020, ekonomia po rimëkëmbet fuqishëm me 8.7 për qind të parashikuar më 2021-shin. Sfidat kryesore janë investimet me efikasitet për të mbështetur zhvillimin e vazhdueshëm të vendit dhe për të rindërtuar hapësirën e duhur për politikën fiskale me qëllim uljen e deficitit fiskal dhe borxhit publik.

Politika fiskale në periudhën afatmesme 2022–2024 do të orientohet drejt konsolidimit fiskal, në përputhje me rregullat fiskale të përcaktuara në ligjin organik të buxhetit, si dhe në rekomandimet e Komisionit Evropian në Përfundimet e Përbashkëta të Dialogut Ekonomik dhe Financiar midis BE-së dhe Ballkanit Perëndimorë, në korrik të vitit 2021.

Në vitin 2022, deficiti i përgjithshëm fiskal pritet të arrijë në 5.4% të PBB-së, në rënie, duke e krahasuar me ligjin e buxhetit 2020 të rishikuar prej 6.8%, si dhe duke e krahasuar me tejkalimin e pritur për 2021-shin, me rreth 5.8% të PBB-së. Në vijim, bilanci i përgjithshëm fiskal synohet të arrijë në 2.9% më 2023-shin, dhe 2.8% më 2024-ën. Pavarësisht parashikimit për një deficit primar prej -2.7% të PBB-së më 2022-shin, bilanci primar është përmirësuar në krahasim me nivelin e pritur të vitit 2021 prej -3.8%. Më 2023-shin, bilanci primar synohet në balancë dhe më 2024-ën pritet të arrijë një suficit prej 0.3% të PBB-së. Si rezultat, niveli i borxhit publik parashikohet të rikthehet në një trajektore rënëse nga 2022-shi e në vijim. Borxhi i përgjithshëm publik është parashikuar në 78.9% të PBB-së më 2022-shin, nga rreth 80.1%, që pritet për 2021-shin. Në fund të vitit 2023, borxhi publik parashikohet të reduktohet në rreth 77.7% të PBB-së dhe më 2023ë-shin në rreth 75.8% të PBB-së.

Njëkohësisht, është synuar dhe programuar ruajtja e një niveli mesatar vjetor të investimeve publike prej rreth 5.3% të PBB-së, gjatë periudhës 2022–2024, që është thelbësore për të mbështetur rritjen ekonomike në periudhën afatmesme dhe afatgjatë. Bilanci korrent fiskal (diferenca midis investimeve publike dhe deficitit fiskal), do të jetë pozitive në vitin 2022, në nivelin 1% të PBB-së nga një nivel i pritshëm përsëri pozitiv prej 2.3% për vitin 2021, në përputhje kjo me rregullën respektive fiskale ("rregulla e artë" e buxhetit).

2. ZBATIMI I UDHËZIMEVE POLITIKE

Rekomandimi 1

1.1 Me kusht që rimëkëmbja e ekonomisë të rrënjoset mirë, të parashikohet në buxhetin e vitit 2022 dhe në planin fiskal afatmesëm një ulje graduale e borxhit publik, si raport i PBB-së dhe, bazuar në një parashikim realist të të ardhurave, kthim në balancë primare pozitive që nga viti 2023, në përputhje me rregullën fiskale përkatëse

Ekonomia e vendit tonë ka treguar qëndrueshmëri të konsiderueshme përballë tërmetit të vitit 2019 dhe pandemisë. Në vitin 2020, si kundërpërgjigje kryesore ndaj amortizimit deri diku të goditjes pandemike, është ndërmarrë një politikë fiskale mjaft ekspansioniste, duke ruajtur këtë politikë edhe për vitin 2021. Për rrjedhojë, deficiti total buxhetor pritet të arrijë në rreth 5.8% e PBB-së më 2021-shin nga rreth 6.8% më 2020-shin dhe borxhi publik pritet të rritet në rreth 80.1% të PBB-së nga rreth 75.7% më 2020-shin ose rreth 65.8%, që ishte në fund të 2019.

Pas një viti të vështirë në 2020, ekonomia po rimëkëmbet fuqishëm, parashikuar në 8.7 për qind të PBB-së më 2021 dhe pritet të jetë rreth 4.1% gjatë viteve 2022–2024. Për periudhën afatmesme, objektivi bazë i politikës fiskale, në përputhje me qëllimin kryesor të sigurimit të stabilitetit makroekonomik të vendit si një premisë thelbësore për sigurimin e rritjes ekonomike të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, si dhe në përputhje me këtë udhëzim të politikës (PG 1.1), do të jetë sërish konsolidimi fiskal. Politika fiskale do të synojë një trajektore rënëse të borxhit publik, pra një trajektore graduale rënëse, por të qëndrueshme vjetore, ndërkohë që balanca primare do të kthehet në një nivel pozitiv nga viti 2024 e në vazhdim, në përputhje edhe me rregullën fiskale në ligjin organik të buxhetit (LOB).

Duke filluar nga ky vit (2022), borxhi publik si raport i PBB-së pritet të kthehet në një trajektore rënëse, në përputhje me rregullën fiskale përkatëse, ku pritet të bjerë në rreth 78.9 për qind të PBB-së nga rreth 80.1 për qind e parashikuar për 2021. Sipas skenarit bazë, borxhi publik pritet të bjerë në rreth 74.6 për qind në vitin 2025 dhe më tej në rreth 67.7 për qind deri në vitin 2028.

1.2 Përfundimi i Strategjisë Afatmesme të të Ardhurave dhe fillimi i zbatimit të saj në përputhje me marrëveshjen e grupit ndërinstitucional të punës, por jo më vonë se përpara dorëzimit të ardhshëm të ERP-së

Strategjia afatmesme e të ardhurave është në proces finalizimi dhe në vitin 2022 do të fillojë zbatimi i masave të parashikuara.

1.3 Rritja e kapaciteteve institucionale të njësisë së riskut fiskal për të vazhduar dhe për të zgjeruar punën e saj pa u mbështetur në asistencën e jashtme

Parimisht dakord, bazuar edhe në kërkesat tona për rritje të stafit dhe trajnimeve, por theksojmë se rritja e kapaciteteve të NJRF-së është në vendimmarrjen e nivelit drejtues.

Rekomandimi 2

2.1 Të vijohet reduktimi i stokut të detyrimeve të prapambetura të bazuara në kontratë; të zerohen detyrimet e prapambetura të rimbursimit TVSH-së në vitin 2022 dhe të analizohen arsyet e rritjes së detyrimeve të prapambetura të pushtetit vendor

Që nga prilli 2020, DPT-ja publikon rregullisht në faqen e saj të internetit një publikim tremujor të dedikuar në lidhje me rimbursimin e TVSH-së dhe detyrimet e prapambetura për TVSH-në.

Konceptimi i procedurës së automatizuar me bazë risku për administrimin e rimbursimeve të TVSH-së ka përfunduar dhe pjesa më e madhe e punës për të zbatuar rimbursimin automatik të TVSH-së është kryer. Gjatë vitit 2020 u amendua rregullorja e brendshme e TVSH-së në DPT, që synonte lehtësimin dhe thjeshtimin e kritereve të aplikuara të riskut. Prandaj afatet e rimbursimit të TVSH-së u përgjysmuan dhe metoda FIFO u ndoq rreptësisht. Si rezultat, stoku i prapambetur i rimbursimeve të TVSH-së u ul në vitin 2020, krahasuar me vitin 2019.

Trendi në rënie i detyrimeve të prapambetura të rimbursimit të TVSH-së ka qenë më i theksuar gjatë vitit 2021. DPT-ja zeroi (prej shtatorit 2021) të gjithë stokun e rimbursimeve TVSH me këste, me përjashtim të njërit prej tyre, pagesa e kështit të fundit të të cilit do të jepet brenda vitit 2021. Deri në fund të shtatorit 2021 ka një stok TVSH prej 477 milionësh ALL, ulur me 95% krahasuar me vlerën e stokut në 31.12.2020 (ishte 9.8 miliardë ALL).

DPT-ja është e angazhuar të pastrojë të gjithë stokun e papaguar të TVSH-së deri në fund të vitit 2021.

Lidhur me rekomandimin "*Vijoni të reduktoni stokun e detyrimeve të prapambetura të bazuara në kontratë*"- Kjo është në përgjegjësi direkte të ministrive të linjës/institucioneve buxhetore, të cilat janë përgjegjëse për krijimin e detyrimeve të prapambetura. Ndërkohë që përgjegjësia e Drejtorisë së Menaxhimit të Buxhetit/Sektorit të Risqeve Fiskale lidhet me procesin e përpunimit dhe të raportimit të detyrimeve të prapambetura, proces të cilin e zbatojmë dhe jemi në përputhje të plotë me rekomandimet e dhëna nga partnerët.

Konceptimi i procedurës së automatizuar me bazë risku për administrimin e rimbursimeve të TVSH-së ka përfunduar dhe pjesa më e madhe e punës për të zbatuar rimbursimin automatik të TVSH-së është kryer. Gjatë vitit 2020 u amendua rregullorja e brendshme e TVSH-së në DPT, që synonte lehtësimin dhe thjeshtimin e kritereve të aplikuara të riskut. Prandaj afatet e rimbursimit të TVSH-së u përgjysmuan dhe metoda FIFO u ndoq rreptësisht. Si rezultat, stoku i prapambetur i rimbursimeve të TVSH-së u ul në vitin 2020, krahasuar me vitin 2019. Trendi në rënie i detyrimeve të prapambetura të rimbursimit të TVSH-së ka qenë më i theksuar gjatë vitit 2021. DPT-ja zeroi të gjithë stokun e rimbursimeve TVSH me këste, me përjashtim të njërit prej tyre, pagesa e kështit të fundit, i cili do të jepet brenda vitit 2021. Deri në fund të nëntorit 2021, stoku i TVSH-së është 621 milionë lekë, ulur me 94% krahasuar me vlerën e stokut në 31.12.2020 (ishte 9.8 miliardë lekë). DPT-ja është e angazhuar të pastrojë të gjithë stokun e papaguar të TVSH-së deri në fund të vitit 2021.

Lidhur me rekomandimin "*Analizoni arsyet e rritjes së detyrimeve të prapambetura të pushtetit vendor*", sqarojmë si vijon:

- Detyrimet e prapambetura të njësive të vetëqeverisjes vendore janë kryesisht detyrime të prapambetura të krijuara në të kaluarën, të trashëguara nga ish-njësitë vendore (komunat).

- Rritja e stokut të detyrimit për t'u paguar ndikohet edhe nga faktorë të tjerë të mundshëm, si: vendimet e reja gjyqësore në favor të të tretëve dhe mosrealizimi i të ardhurave vendore të planifikuara. Gjatë dy viteve të fundit, faktorët e jashtëm, si fatkeqësia natyrore, ka ndodhur në vitin 2019, dhe pandemia globale e sëmundjes koronavirus 2019, kanë ndikuar në rritjen e stokut të detyrimeve të prapambetura në disa njësi vendore. Detyrimet e reja të krijuara kanë të bëjnë kryesisht me kategorinë "Investime", "Mallra dhe shërbime" dhe "Vendime gjyqësore".

2.2 Vlerësimi dhe miratimi i të gjitha investimeve, të cilat përfshijnë fonde publike, përfshirë PPP-të, përmes të njëjtit proces miratimi dhe vijimi i raportimit të shpenzimeve aktuale të rindërtimit nga tërmeti në zbatim të buxhetit të konsoliduar

2.3 Riorientimi i përbërjes së shpenzimeve publike drejt zhvillimit të kapitalit njerëzor dhe inovacionit, duke parashikuar një rritje graduale të vazhdueshme të shpenzimeve për arsimin, shëndetësinë, sigurimet shoqërore dhe "Kërkim dhe zhvillim" për sa i përket pjesëmarrjes në totalin e shpenzimeve

Shpenzimet në arsim, shëndetësi, mbrojtje sociale dhe kërkim dhe zhvillim, në vlera nominale janë në rritje nga viti 2016 deri në vitin 2024, të paraqitura dhe në tabelën e shpenzimeve funksionale të qeverisë më sipër.

Rritja e shpenzimeve në këto funksione tregon përpjekjet e vazhdueshme të qeverisë për të mbështetur me prioritet sektorët, si arsim, shëndetësi, mbrojtje sociale dhe K&ZH. Në buxhetin e vitit 2022, sektorëve të arsimit, shëndetësisë, mbrojtjes sociale dhe K&ZH i është kushtuar vëmendje e veçantë duke mbështetur me prioritet politikat e mëposhtme:

- rriten me 6% pagat e punonjësve në sektorët e shëndetësisë, arsimit dhe mbrojtjes;
- financohen si prioritete mbështetja e *start-up*-eve, pagesa e papunësisë së naftëtarëve dhe garancia sovrane 1 miliardë lekë për manifakturën dhe sipërmarrjen;
- për Spitalin Rajonal të Fierit programohet një fond prej 750 milionësh, si dhe do të vijojnë skemat e rimbursimit të barnave dhe e bonusit të bebes;
- do të vijojë skema e librave shkollorë falas për nxënësit nga shtresa në nevojë, e cila zgjerohet deri në shkollën e mesme;
- rritet fondi i mbështetjes për shtresat në nevojë;
- ndihma ekonomike rritet me 10% për 50 mijë familje që përfitojnë prej saj;
- trefishohet ndihma për 675 gra të trafikuara dhe 670 fëmijët e mitur nën 18 vjeç;
- dyfishohet ndihma për nënat me shumë fëmijë nga e cila përfitojnë 15 mijë familje;
- me një fond shtesë prej 250 milionë lekësh për 2022-shin e në vijim sigurohet transporti për nxënësit dhe mësuesit që banojnë larg nga shkolla;
- me 700 milionë lekë të alokuara për projektet e binjakëzimit për universitetet, fokusi mbetet tek të rinjtë dhe edukimi;
- investimet në digjitalizim përfshijnë ministritë përkatëse në sektorët e rendit, mbrojtjes, shëndetësisë, financave dhe ekonomisë dhe arsimin;
- me një fond 1.9 miliardë lekë financohen në arsimin parauniversitar laboratorët shkencorë dhe klasat e teknologjisë së informacionit.

Me investimet në projektet për trajnimin e të rinjve në teknologjinë e informacionit, ata do të përshtaten më mirë me kërkesat dhe ofertat në tregun e punës dhe krijohen vende cilësore të punës.

Rekomandimi 3

3.1 Ruajtja e një kuadri të fortë rregullativ për sektorin financiar, në linjë me praktikat me të mira ndërkombëtare dhe të BE-së, sigurimi i administrimit të shëndoshë të rrezikut të kredisë, i një paraqitjeje transparente të cilësisë së aktiveve dhe i një provigjionimi të përshtatshëm

Përputhshmëria e kuadrit tonë prudencial me praktikat më të mira ndërkombëtare dhe të Bashkimit Evropian, mbetet objektivi ynë i pandryshueshëm.

Në këtë kuadër, në vitet e fundit kemi miratuar disa ligje të rëndësishme për veprimtarinë financiare jobankare, që përfshijnë ligjet: "Mbi sigurimin e detyrueshëm në sektorin e transportit", "Mbi tregjet e kapitalit", "Mbi sipërmarrjet e investimeve kolektive", "Mbi tregjet financiare të bazuar mbi teknologjinë e regjistrave të shpërndarë". Jemi në procesin e përgatitjes së projektligjit "Mbi fondet private të pensionit". Puna për përgatitjen e akteve nënligjore që lidhen me këto ligje, po avancon.

Në lidhje me veprimtarinë bankare përgjatë së njëjtës periudhë, janë miratuar disa rregullore të rëndësishme në fushat e mbikëqyrjes mikro- dhe makroprudenciale dhe të ndërhyrjes së jashtëzakonshme, duke përfshirë rregulloret: "Mbi raportin e likuiditetit", "Për raportin e levës financiare të bankave", "Për shtesat makroprudenciale të kapitalit", "Për fondin e ndërhyrjes së jashtëzakonshme dhe procedurat për administrimin e tij", "Kërkesat minimale për instrumentet e kapitalit rregullator dhe detyrimet e pranuara". Gjithashtu janë publikuar një sërë udhëzimesh dhe metodologjish në fushat e përmendura më sipër.

Ky proces do të vazhdojë në mënyrë të qëndrueshme, duke monitoruar njëherazi dhe me kujdes zhvillimet ekonomike dhe financiare, në mënyrë që, nëse nevojitet, të bëhen rregullimet e nevojshme dhe të gjendet ekuilibri i duhur.

Fokusi kryesor i mbikëqyrjes gjatë periudhës 2020–2021 ishte verifikimi që administrimi i rrezikut të kredisë nga bankat, ishte kryer në mënyrën e duhur, në vijim të ndikimit të COVID-19. Masat ekonomike, financiare dhe prudenciale të marra në kohën e duhur, të shoqëruara me një komunikim të shpeshtë dhe të afërt me bankat ishin elemente që mundësuan ruajtjen e cilësisë së portofolit të kredisë në banka, madje edhe përmirësimin e tij. Megjithatë, pasiguritë në lidhje me zhvillimet ekonomike dhe të shëndetit publik, në vend dhe jashtë tij, mbeten të pranishme. Për më tepër, masat prudenciale për lehtësimin e procesit të

ristrukturimit të kredive, identifikimit të kredive me probleme dhe të provigjionimit të tyre, tani kanë përfunduar. Për këtë arsye, me qëllimin për identifikimin dhe adresimin e çdo dobësie në administrimin e rrezikut të kredisë, ne do të angazhojmë burime dhe procese specifike mbikëqyrëse gjatë vitit 2022.

3.2 Të reduktohen më tej pengesat e mbetura institucionale dhe ligjore për heqjen dhe zgjidhjen efektive të NPL-ve, duke përfshirë zgjidhjen e bllokimit të përmbarimit dhe forcimin e procedurave të falimentimit.

Për sa i përket forcimit të procedurave të falimentimit, Ministria e Drejtësisë është asistuar nga ekspertët e IFC-së në përgatitjen dhe hartimin e "Ligji për falimentimin" (2017) si dhe të akteve nënligjore. Aktualisht janë miratuar 2 aktet e mëposhtme:

- "Për rregullimin e marrëveshjeve së ristrukturimit jashtëgjyqësorë për debitorët në vështirësi financiare", qeveria ka miratuar me vendimin nr. 65, datë 3.2.2021, të Këshillit të Ministrave, rregulloren "Për marrëveshjet e riorganizimit të përshpejtuar jashtë gjykatës".
- "Për rregulloren për paraqitjen e llogarive dhe shkarkimin përfundimtar të përfaqësuesit të falimentimit", Këshilli i Ministrave ka miratuar vendimin nr. 733, datë 13.11.2019, "Për miratimin e standardeve kombëtare për administrimin e masës së falimentimit", i cili parashikon mënyrën e përgatitjes dhe të paraqitjes së llogarive dhe shkarkimin përfundimtar të administratorit të falimentimit.

Për sa i përket funksionimit të procedurës së falimentimit, informacioni në lidhje me vendimin e falimentimit është i disponueshëm publikisht në sisteme/platforma të ndryshme. Së pari, të gjitha procedurat e falimentimit janë, në thelb, procedura gjyqësore. Në këtë këndvështrim, të gjitha proceset gjyqësore janë të disponueshme për publikun në faqet e internetit të gjykatave përkatëse. Në Shqipëri ka shumë sisteme të ndryshme të menaxhimit të gjykatave ARK IT, që përdoret kryesisht nga gjykata e Tiranës dhe ICMIS, që përdoret nga gjykata të tjera. Gjithashtu, disa gjykata kanë faqen e tyre të internetit, si: Gjykata e Apelit të Tiranës dhe Gjykata e Lartë, ku çdo vendim është i disponueshëm për publikun. Nga ana tjetër, bazuar në ligjin për Qendrën Kombëtare të Regjistrimit, është i detyrueshëm regjistrimi në regjistrin tregtar të çdo vendimi të gjykatës për fillimin e procedurës së falimentimit të një shoqërie. Ky vendim vihet publikisht në faqen e Qendrës Kombëtare të Biznesit dhe pjesë e ekstraktit tregtar të secilës kompani. Prandaj, palët e treta që duan të kryejnë një transaksion biznesi me atë kompani do të informohen lehtësisht nëse kjo kompani është në procedurë falimentimi. Duke marrë parasysh situatën aktuale, të gjithë partnerët përkatës, që kanë ndihmuar Ministrinë e Drejtësisë (IFC etj.) në përmirësimin e kuadrit të përgjithshëm të procedurave të falimentimit e konsiderojnë kuadrin aktual ligjor në fuqi, si efektiv, në drejtim të lehtësimit të procedurave të falimentimit dhe përdorimit të këtij instrumenti për kompanitë në vështirësi.

3.3 Vazhdimi i zbatimit të masave, që synojnë nxitjen e përdorimit të monedhës kombëtare, përfshirë zhvillimin e tregut të instrumenteve financiare mbrojtëse nga rreziku i kursit të këmbimit

Mbështetja e zhvillimit të instrumenteve financiare mbrojtëse nga rreziku i kursit të këmbimit është një ndër objektivat afatmesëm të Bankës së Shqipërisë. Përpjekjet për të zhvilluar tregun e brendshëm të këmbimit valutor nëpërmjet inkurajimit të përdorimit të instrumenteve mbrojtës, janë planifikuar sipas rekomandimeve të lëna nga misioni i posaçëm i asistencës teknike të FMN-së në fund të vitit 2019. Mbështetur në këtë plan veprimi, janë realizuar disa masa:

i. ka rinisur emetimi i bonove të thesarit me maturitet 3-mujor, me periodicitet të përshtatshëm;

ii. është rishikuar udhëzimi mbi mënyrën e llogaritjes "fiksit" të kursit zyrtar të këmbimit, duke realizuar publikimin e kursit të kërkuar dhe atij të ofruar, krahas kursit "fiks". Kuotimet mblidhen vetëm nga bankat për vlera të standardizuara;

iii. është rishikuar rregullorja "Për procedurat e ndërhyrjes së Bankës së Shqipërisë në tregun e brendshëm të këmbimeve valutore", ku janë prezantuar instrumentet *"forwards"* 3-mujore si alternativë për kryerjen e ndërhyrjeve. Kjo do të ndihmojë familjarizimin e tregut me instrumentet dhe përcaktimin e çmimeve të produkteve financiare;

iv. është miratuar udhëzimi për "Raportimin e veprimeve të këmbimeve valutore", i cili përmirëson procesin e standardizimit dhe përpunimit të raportimeve nga operatorët e tregut, dhe rrit informacionin e përftuar duke dalluar instrumentet e përdorur dhe kundër palët në këtë treg.

Banka e Shqipërisë po vlerëson mundësinë për të publikuar në një fazë të mëvonshme të dhëna të agreguara mbi volumin dhe çmimin e transaksioneve të kryera në tregun e këmbimeve valutore, me qëllim rritjen e transparencës. Disa hapa janë bërë në drejtim të prezantimit të marrëveshjeve të standardizuara për transaksionet e këmbimit valutor, nëpërmjet përpjekjeve për prezantimin e instrumenteve derivativë në

marrëdhëniet me Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë. Masa të tjera në planin e punës, të cilat do të konsiderohen në vijim, lidhen me përmirësimin e edukimit financiar dhe standardizimin e marrëveshjeve midis bankave.

Rekomandimi 4

4.1 Ofroni shërbime të zgjeruara të mbështetjes së biznesit për të përmirësuar aksesin në financa dhe njohuritë e sipërmarrjes

Agjencia Shqiptare e Zhvillimit të Investimeve (AIDA) është institucioni qendror publik i dedikuar që ofron shërbime për mbështetjen e biznesit (BSS) për SME-të. AIDA jep informacion të përgjithshëm, p.sh. mbi legjislacionin përkatës për fillimin e një biznesi, si të zhvillohet një plan biznesi dhe çfarë BSS financiare dhe jofinanciare janë të disponueshme. Mbështetja e mëtejshme për NVM-të përfshin lehtësimin e pjesëmarrjes në panairet kombëtare dhe ndërkombëtare, identifikimin e tregjeve të reja, partnerëve të eksportit, trajnimeve dhe nevojave të certifikimit të produkteve dhe mbështetjes përmes projekteve të ndryshme me donatorë.

Përveç informacionit, AIDA ofron mbështetje financiare për bizneset. Megjithatë, kërkesa deri më tani ka qenë mjaft e ulët. Në periudhën 6-vjeçare nga viti 2014 deri në vitin 2019, 373 SME kanë marrë grante nga fondet e AIDA-s me një shumë totale prej 264 milionë lekësh. Sipas indeksit të politikave të SME-ve, SME-të i perceptojnë si frenuese procedurat e aplikimit për fondet e AIDA-s. Përveç kësaj, grantet e ofruara përmes këtyre fondeve janë relativisht të vogla. Kjo duket se i pengon më tej aplikantët e mundshëm nga kalimi i procesit të gjatë të aplikimit. Si pjesë e aplikimit, SME-të duhet të takohen personalisht me stafin e AIDA-s në zyrën e vendosur në Tiranë. Kjo raportohet të jetë një pengesë për SME-të në rajone të tjera dhe faktor në hezitimin e tyre për të aplikuar për shërbimet financiare të AIDA-s. Nën tri zonat e ndërhyrjes së BIDS-it 2021–2027 ka disa masa, si p.sh.:

- Programi i strukturuar për shërbimin e mëtejshëm të kujdesit, kohët e fundit, roli i kujdesit të mëtejshëm është forcuar në të gjithë globin, në kuadrin e ndërprerjes serioze të zinxhirëve të vlerave ndërkombëtare, flukseve të tregtisë dhe investimeve të shkaktuara nga pandemia COVID-19. Megjithatë, kujdesi i mëtejshëm ofron një potencial premtues, që shkon përtej krizës aktuale. Konsiderohet si një mënyrë me kosto efektive për të kursyer investimet, për të siguruar riinvestim dhe për të rritur ndikimin në zhvillim. Koordinimi dhe bashkëpunimi ndërorganizativ konsiderohet si faktor kyç për sukses. Ekziston një gamë e gjerë institucionesh që ofrojnë shërbime mbështetëse për investitorët ose që luajnë një rol të rëndësishëm në ofrimin e këtyre shërbimeve (p.sh. BDHTI-ja, dhomat e tregtisë, shoqatat, bashkitë). Shërbimet e mëtejshme të kujdesit do të zgjerohen, duke ndjekur një qasje bashkëpunuese për të shmangur dyfishimin dhe konfuzionin midis investitorëve ekzistues. Theks i veçantë do t'i kushtohet forcimit të lidhjeve midis pushtetit qendror dhe bashkive nëpërmjet memorandumeve të bashkëpunimit që do të lidhen me AIDA-n dhe bashkitë.
- Promovimi/lehtësimi sistematik i investimeve të shënjestruara.
- Forcimi i ekosistemit të *start-up*-eve, duke njohur kontributin e konsiderueshëm të bizneseve të reja për një ekonomi më të orientuar nga inovacioni dhe njohuri, ky veprim fokusohet në zhvillimin e një mjedisi të favorshëm sipërmarrës, të lidhur ngushtë me projektligjin për mbështetjen dhe zhvillimin e bizneseve inovative, dhe inovacioni dhe programi i BE-së për inovacion. Theks i veçantë do t'u kushtohet grave sipërmarrëse dhe bizneseve fillestare, që ofrojnë zgjidhje ose produkte/shërbime digjitale, që kontribuojnë në zhvillimin e një ekonomie të gjelbër dhe rrethore. Veprimet prioritare do të trajtojnë gjithashtu masat rregullatore që lehtësojnë themelimin e bizneseve fillestare dhe pasqyrojnë rëndësinë e mbrojtjes së të drejtave të pronësisë industriale dhe intelektuale. Ngritja e kapaciteteve, duke adresuar ekosistemin fillestar dhe inovacionin: masat e personalizuara të ngritjes së kapaciteteve do të synimi *start-ups,* si dhe do të mbështesin organizatat (si inkubatorët, përshpejtuesit dhe iniciativat e institucioneve të arsimit të lartë), duke i ndihmuar ata të përmirësojnë dhe zgjerojnë shërbimet e tyre. Masat e mëtejshme synojnë diversifikimin e strukturës dhe shërbimeve mbështetëse për fillestarët, si dhe tërheqjen e lojtarëve të rinj publikë dhe privatë (p.sh., nga diaspora) në ekosistem.
- Përmirësimi i aksesit në financa: Ndërtimi i skemave ekzistuese/të mbështetura nga donatorët, p.sh. nën inovacionin e BE-së, ky komponent parashikon futjen e instrumenteve të mëtejshme financimi, që plotësojnë dhënien e granteve për bizneset fillestare dhe organizatat mbështetëse. Kjo përfshin, ndër të tjera, zhvillimin e një rrjeti engjëjsh biznesi dhe kuadrin ligjor për financimin nga turma.
- Programi i aftësive të sipërmarrjes për SME-të etj. Ky program do të përdorë në mënyrë specifike sinergjitë me veprime të tjera prioritare, si vlerësimi periodik i nevojave për trajnim dhe programi i

zhvillimit të fuqisë punëtore. Vlerësimi i nevojave për trajnim do të ndihmojë në përshtatjen e shërbimeve mbështetëse të biznesit me nevojat e NVM-ve, sektorit të tyre, fazës së zhvillimit dhe përvojës së tregut. Gjithashtu, ky veprim plotëson zhvillimin e aftësive të punonjësve përmes programit të zhvillimit të fuqisë punëtore.

- Një nga KPI-të në fushën e "zhvillimit të NVM-ve, sipërmarrjes dhe inovacionit" është rritja e vlerësimit në indeksin e politikave të NVM-ve (Shërbimet mbështetëse për SME-të) nga 3.6 në 4.4.

4.2 Përmirësimi i transparencës në miratimin dhe zbatimin e legjislacionit, veçanërisht duke siguruar një konsultim efektiv në kohë të bizneseve dhe partnerëve socialë mbi legjislacionin e ri që ndikon në veprimtarinë e tyre

Për të përmirësuar transparencën në miratimin dhe zbatimin e legjislacionit ne plotësojmë disa forma të konsultimit publik të dërguara nga Kryeministri të quajtura "Raportet e Konsultimeve Publike", të cilat përmbajnë të gjitha informacionet në lidhje me metodat e konsultimit publik, palët e interesuara të përfshira, deklaratën e komenteve të marra me komente arsyetuese. marrë/refuzuar, kohëzgjatja e konsultimit. Ky raport më pas publikohet në faqen zyrtare të konsultimit publik: https://konsultimipublik.gov.al/Konsultime/Detaje/355.

4.3 Hartoni dhe konsultoni një strategji gjithëpërfshirëse për të trajtuar dhe mbikëqyrur të gjitha aspektet e informalitetit, me një plan veprimi me baselines, duke përfshirë objektiva të qartë dhe të matshëm dhe për të vendosur një monitorim të rregullt të bazuar në ecurinë e zbatimit dhe rezultateve të tij

Gjatë periudhës 2022–2024, përpjekjet e Administratës Tatimore Shqiptare për të luftuar informalitetin do të përqendrohen në:

1. Kriteret e reja dhe të përmirësuara të riskut për identifikimin e tatimpaguesve në mospërmbushje të detyrimeve tatimore (tatimpaguesit me rritje të të ardhurave, por ulje të detyrimit TVSH; tatimpaguesit që nuk deklarojnë shpenzimet për faturat e energjisë elektrike; tatimpaguesit me paga të nëndeklaruara për punonjësit e tyre – të identifikuara duke krahasuar të dhënat disavjeçare).
2. Trajtimi i evazionit fiskal, mashtrimit fiskal dhe informalitetit, duke përdorur në kohë reale mbikëqyrjen e transaksioneve financiare midis tatimpaguesve, sipas sistemit të sapozbatuar të fiskalizimit (sistemi i monitorimit dhe mbikëqyrjes së veprimtarive tregtare të tatimpaguesve nga autoritetet tatimore shqiptare). Ky sistem do të sjellë më shumë raportime transaksionesh me para në dorë dhe do të reduktojë transaksionet e fshehura pa para, me kontroll më të mirë të sistemit fiskal. Do të ndihmojë, gjithashtu, efikasitetin në raportimin fiskal, duke mbledhur më shumë të dhëna nga tatimpaguesit dhe duke parambushur deklaratën e TVSH-së me këto të dhëna.
3. Detektimi i të ardhurave globale të padeklaruara nga tatimpaguesit dhe individët, nëpërmjet shkëmbimit të parë automatik të informacionit mbi llogaritë financiare në vitin 2021 e në vijim, sipas standardit të përbashkët të raportimit të OECD-së.
4. Integrimi dhe përdorimi i të dhënave nga palët e treta në *Data Warehouse* të administratës tatimore, {autoritetet kombëtare të shërbimeve (uji, elektriciteti), regjistrimi i automjeteve, bashkitë etj.} Duke marrë në konsideratë hendekun e TVSH-së, si dhe mospërputhjet e të dhënave, mbledhjen e të dhënave dhe administrimin e mire të tyre, ndërtimi i një *Data Warehouse* (si një nga rekomandimet e FMN-së) me të dhëna të centralizuara, të menaxhuara nga vetëm një burim, bëhet një hap i madh përpara në lidhje me luftën kundër informalitetit.
5. Ndërtimi i Regjistrit të Aseteve të Tatimpaguesve (te tundshme dhe të patundshme), me qëllim vlerësimin real të pasurive të tatimpaguesve, duke ndërtuar një sistem për verifikimin dhe ndjekjen e të ardhurave të tatimpaguesve, kontrollin e plotë të pagesave të bëra mbi taksat e pasurisë. Ky proces do të kalojë nëpër 3 faza: a) krijimi i një regjistri asetesh me atributet përkatëse; b; shkëmbimi i të dhënave me *web-service*; c) analiza e të dhënave me raportet BI.
6. Hartimi dhe zbatimi i një programi përmbushjeje për individët më të pasur[1].
7. Fuqizimi i sistemit dhe përdorimi i të dhënave në procesin e vendimmarrjes, në lidhje me individët e pasur.
8. Përdorimi i qasjes së integruar për zbatimin e strategjisë së përmbushjes së individëve të pasur.
9. Zbatimi i planit sektorial të turizmit.
10. Analiza dhe zbatimi i rregullave të riskut për monitorimin e tatimpaguesve, në kuadrin e ndryshimit

[1] Bazuar në rekomandimin e FMN-së, përkufizimi aktual i individit më të pasur për mjedisin shqiptar është çdo individ me të ardhura vjetore bruto mbi 125 milionë lekë ose me vlerë të akumuluar pasurie mbi 1 miliardë lekë.

të pragut të TVSH-së në 10 milionë lekë.

11. Zbatimi i planit sektorial të informalitetit në tregun e punës në 4 komponentët e tij.

Të gjitha këto aktivitete përshkruhen më hollësisht në seksionin *Masa e Reformës 06: Forcimi i luftës kundër informalitetit*.

Administrata tatimore ka marrë në mënyrë të vazhdueshme masa në luftën ndaj informalitetit gjatë periudhës së vitit 2021.

Janë ndërmarrë hapa konkretë në dërgimin e letrave të personalizuara, në bazë të kritereve të riskut të miratuara në komitetin e përmbushjes për evidentimin e tatimpaguesve për deklarimin e pagës reale.

Konkretisht janë dërguar 3883 letra të personalizuara për tatimpaguesit për deklarimin e pagës reale.

Nga monitorimi i kryer për reagimin e këtyre tatimpaguesve është vënë re se kemi një rritje me 2% të numrit të punonjësve dhe me të njëjtën normë të vendeve të punës.

Nga të dhënat e fundit që disponojmë, kemi

- 665,327 punonjës;
- 705,738 numri i vendeve të punës;

Për periudhën janar–nëntor 2021, kontributet shoqërore dhe shëndetësore janë në vlerën 99,121,021,923 lekë:

- rreth 59.000 tatimpagues aktivë të fiskalizuar dhe që prej datës 1 janar të këtij viti;
- 88.609 tatimpagues ose 73% e totalit të tatimpaguesve aktivë janë pajisur me certifikatë fiskalizimi;
- rreth 55 698 biznese aktive janë të pajisura me llogari bankare (sipas ligjit për procedurat tatimore në Republikën e Shqipërisë).

Të ardhurat tatimore neto për 11-mujorin e 2021 llogariten në vlerën 129,920,719 ALL, duke shënuar një rritje prej 4% në krahasim me gjithë vitin 2020.

Periudha	Nr. i punonjësve	Nr. i vendeve të punës	Kontributet shoqërore dhe shëndetësore në total
Janar–nëntor 2021	665,327	705,738	108,132,023,916 lekë

Nëpërmjet planeve sektoriale administrata tatimore synon të identifikojë sektorë me risk në ekonomi dhe të hartojë plane për të luftuar informalitetin në fushat që kanë ndikim më të madh në ekonomi, si: nëndeklarimin e pagës reale apo mosdeklarim korrekt të numrit të punonjësve. Kjo do të bëhet nëpërmjet të dhënave që disponon administrata tatimore nga sistemet informatike tatimore, duke evidentuar ata tatimpagues që më parë kanë pasur një historik mospërmbushjeje të detyrimeve tatimore. Administrata tatimore synon përmirësimin e kuadrit bashkëpunues ndërinstitucional dhe sigurimin e planeve operacionale për të identifikuar punonjësit informale, duke u mbështetur në një strategji të qartë. Përgjegjësia për trajtimin e punës së padeklaruar është e përhapur në disa institucione: mospërmbushja e detyrimeve tatimore me administratën tatimore, trajtimi i kontributeve me ISSH-në dhe respektimi i Kodit të Punës nga Inspektorati i Punës. Në vijimësi parashikojmë të forcojmë bashkëpunimin me njësinë e riskut të Zyrës së Punës, për të garantuar një marrëveshje bashkëpunimi, me qëllim shkëmbimin e informacionit ndërmjet këtyre institucioneve. Administrata tatimore disponon të dhëna më cilësore për tatimpaguesit, që më pas do t'i vendosen në dispozicion dhe zyrës së punës apo dhe Institutit të Sigurimeve Shoqërore.

Disa nga hapat konkretë që do të ndiqen në vijimësi, në përputhje me Strategjinë Afatmesme të të Ardhurave, kanë të bëjnë me:

1. Zvogëlimi i hendekut të përmbushjes së TVSH-së. Indikatorët në zvogëlimin e hendekut të TVSH-së konsiderohen: rritja e të ardhurave nga TVSH-ja për të gjithë sektorët e ekonomisë; rritja e të ardhurave nga TVSH-ja në sektorin e ndërtimit; koha e kontrollit të subjekteve; rritja e qarkullimit në baza mujore të sektorëve me risk.
2. Reduktimi i punës së padeklaruar dhe nëndeklarimet e ekonomisë *cash*.
3. Tatimi i çdo pasurie të pajustifikuar brenda dhe jashtë vendit.
4. Zvogëlimi i shmangies së taksave.
5. Reduktimi i kostove të përmbushjes dhe rritja e sigurisë tatimore dhe besimit të administrate tatimore.
6. Motivimi i qytetarëve për të qenë pjesë e luftës ndaj informalitetit.

Gjithashtu, administrata tatimore ka implementuar një proces madhor, si fiskalizimi, që do të ndikojë pozitivisht në uljen e informalitetit. Në zbatim të Drejtorisë së Menaxhimit të Riskut do të jenë 101 kritere

risku, që parashikojmë të zbatohen plotësisht brenda vitit 2024, me përditësimin e modulit të riskut, në bazë të projektit të fiskalizimit dhe të ndërthurjes me modulin aktual.

Si fillim, në vijimësi të punës së Drejtorisë së Menaxhimit të Riskut do të aplikohen vetëm 44 kritere.

Rekomandimi 5

5.1 Krijimi i një task-force ndërministrore, që përfshin ministritë përkatëse, agjencitë e tyre dhe palët e interesuara për të zhvilluar një plan zbatimi të garancisë rinore.

Ngritja i grupit ndërinstitucional u vonua disi, për shkak të krijimit të qeverisë së re të Shqipërisë, e cila ndodhi në mesin e shtatorit 2021. Bazuar në strukturën e re të ministrive kemi një listë paraprake të ministrive, agjencive dhe organizatave të shoqërisë civile të propozuara. Urdhri i Kryeministrit është përgatitur dhe është dërguar për miratim. Urdhri cakton koordinatorin kombëtar të GR-së (zëvendësministrin përgjegjës për punësimin dhe aftësitë), krijimin e grupit ndërinstitucional dhe të Grupit teknik.

Grupi ndërinstitucional do të kryesohet nga ministri i Financave dhe Ekonomisë dhe do të përbëhet nga institucione të ndryshme publike që do të jenë pjesë e skemës GR. Pjesë e grupit do të jenë edhe përfaqësues të partnerëve socialë dhe organizatave rinore. Grupi teknik i punës do të kryesohet nga zëvendësministri i Financave dhe Ekonomisë, përgjegjës për punësimin dhe aftësitë dhe do të përbëhet nga përfaqësues të institucioneve dhe agjencive të ndryshme, që lidhen me futjen e skemës GR në Shqipëri.

5.2 Zhvilloni mjete të institucionalizuara për monitorimin e nevojave për aftësi në tregun e punës, me synimin për të ofruar udhëzime përkatëse për karrierë dhe për të përmirësuar ofertën e kurseve profesionale afatshkurtra, në përputhje me rrethanat

Analiza e nevojave për aftësi në nivel kombëtar është paraparë të bëhet në bashkëpunim me UNDP-në.

AKSHP-ja, në bashkëpunim me partnerët ka iniciuar kryerjen e analizave rajonale të tregut të punës, me qëllim planifikimin më të mirë të nevojave për trajnim dhe edukim. Ky instrument u pilotua në qarkun e Elbasanit dhe së shpejti do të bëhet prezantimi i gjetjeve. Ndërkohë, SNA-ja në nivel kombëtar ende nuk është realizuar. Megjithatë, bashkëpunimi me UNDP-në ka filluar për realizimin e tij. Është planifikuar të zhvillohen takime me aktorë, që kanë punuar më parë për këtë instrument. Qëllimi është që metodologjia të kthehet në një instrument të qëndrueshëm.

Në fund të vitit 2020, projekti *Skills 4 Jobs* organizoi 14 *workshop*-e në 5 qarqe të vendit, ku operon projekti, përkatësisht në Vlorë, Lezhë, Elbasan, Shkodër dhe Berat. Qëllimi i këtyre tabelave të dialogut është të lehtësojë procesin e përshtatjes së programeve të studimit dhe trajnimit në rajon me nevojat e bizneseve lokale për punëtorë të kualifikuar. Objektivat e platformës së dialogut janë:

- rritja e ndërgjegjësimit dhe shkëmbimit të informacionit në nivel qarku ndërmjet ofruesve të arsimit dhe trajnimit, dhe kompanive;
- lehtësimi i koordinimit dhe i partneritetit ndërmjet ofruesve dhe punëdhënësve, në mënyrë që të zvogëlohet hendeku midis arsimit dhe trajnimit, dhe botës së punës;
- promovimi i zhvillimit të aftësive të kërkuara nga tregu i punës nëpërmjet një procesi të vlerësimit të nevojave pjesëmarrëse dhe gjithëpërfshirëse;
- lehtësimi i përfshirjes më të madhe dhe në rritje të kompanive si në identifikimin e aftësive ashtu edhe në ofrimin e aftësive të reja.

Ajo që u vu re dhe u konkludua nga këto takime ishte gatishmëria e lartë e sektorit privat për t'u përfshirë në krijimin e kurseve apo profileve afatshkurtra të prezantuara dhe pjesëmarrjen/frekuentimin e tyre nga punonjës të sektorëve përkatës.

Ekziston, gjithashtu, një interes i shtuar i sektorit privat për të intensifikuar bashkëpunimin me institucionet e AFP-së dhe aktorë të tjerë; si rezultat i kërkesës në rritje për specialistë të kualifikuar në të gjitha industritë.

Gatishmëria e sektorit privat për bashkëpunim në përmirësimin e kurrikulave dhe moduleve mësimore, si dhe realizimin e praktikës profesionale, me qëllim përshtatjen e aftësive me kërkesat e industrisë.

AKKSH-ja, në bashkëpunim me partnerët, ka iniciuar kryerjen e analizave rajonale të tregut të punës për të planifikuar nevoja më të qarta për trajnim dhe trajnim. Ky instrument u pilotua në qarkun e Elbasanit dhe së shpejti do të bëhet prezantimi i gjetjeve.

5.3 Incentivoni lidhjen midis bizneseve inovative dhe akademisë në draftin e ardhshëm të Strategjisë për Zhvillimin e Biznesit dhe Investimeve 2021–2027, duke përfshirë objektiva të qartë për të rritur financimin e shkencës dhe kërkimit dhe duke krijuar kushtet për zhvillimin e inkubatorëve të biznesit

Inteligjenca e shkathtësive të shëndosha përbën pikën fillestare për sigurimin e arsimit dhe trajnimit modern dhe dinamik, në përputhje me nevojat e tregut të punës dhe të shoqërisë. Bazuar në inteligjencën e aftësive të përditësuara dhe lehtësisht të arritshme, nevojiten përpjekje të bashkërenduara për të ndihmuar NVM-të në identifikimin e masave të duhura për përmirësimin e aftësive, për të zgjeruar ofertën e trajnimit dhe për të mbajtur ritmin me shpejtësinë e tranzicioneve dhe ndryshimeve në mjedisin konkurrues. Kjo përfshin forcimin e lidhjeve midis aktorëve të heliksit të trefishtë, që eksplorojnë qasje të reja për të promovuar bashkëpunimin dhe lëvizshmërinë midis akademisë dhe bizneseve.

Në këtë kontekst, ekziston, gjithashtu, një potencial premtues për të përdorur sinergjitë në ndërlidhjen midis zhvillimit të kapitalit njerëzor dhe fushave të tjera të ndërhyrjes së BIDS-it, në veçanti, në lidhje me:

- fokusimi në nevojat e investitorëve dhe përfshirja e tyre në masat e zhvillimit të aftësive në të njëjtën kohë;
- nxitja e të mësuarit sipërmarrës dhe intensifikimi i bashkëpunimit ndërmjet sipërmarrësve dhe institucioneve arsimore dhe trajnuese;
- integrimi i zhvillimit të aftësive në masat dhe iniciativat mbështetëse të SME-ve për të përmirësuar zinxhirët premtues të vlerës në kontekstin e specializimit të zgjuar.

Në fushën e ndërhyrjes 3: Zhvillimi i kapitalit njerëzor, ka disa parime të Strategjisë së BE-së për SME-të dhe agjendën e aftësive, BIDS-i i ri thekson rëndësinë strategjike të aftësive nga këndvështrimi i SME-ve, investitorëve të mëdhenj dhe *start-up*-eve. Aftësitë dhe të mësuarit gjatë gjithë jetës janë thelbësore për rritjen e qëndrueshme, produktivitetin dhe inovacionin. Është vetëm me aftësitë e duhura që Shqipëria mund të forcojë pozicionin e saj në konkurrencën ndërkombëtare dhe zinxhirët e vlerave dhe të ketë një rinisje të qëndrueshme ekonomike pas krizës pandemike.

Aktivitetet arsimore dhe të aftësive të larta janë thelbësore për t'i bërë firmat lokale të përshtatshme për transformimin e zinxhirëve ndërkombëtarë të vlerës, tregun e vetëm, për specializim të zgjuar, si dhe transformimin e gjelbër dhe digjital. Në një mjedis konkurrues në ndryshim, *start-up*-et dhe SME-të e krijuara njësoj shpesh sfidohen nga mungesa e punonjësve të kualifikuar. Ata shpesh nuk kanë të njëjtat burime si kompanitë e mëdha për të investuar në trajnimin e punonjësve të tyre. Në të njëjtën kohë, baza e aftësive ka fituar rëndësi në vendimet për vendndodhjen e investitorëve, veçanërisht nga grupe synimi të drejtuara nga njohuritë dhe teknologjia.

Duke marrë parasysh situatën aktuale dhe burimet e disponueshme është e rëndësishme që të kontekstualizohet zhvillimi i kapitalit njerëzor me fushat e tjera të ndërhyrjes dhe të ndiqet një qasje e ardhshme dhe bashkëpunuese. Në këtë sfond, veprimet në këtë fushë ndërhyrje synojnë arritjen e objektivave dhe rezultateve të pritshëm të paraqitur në figurën më poshtë, duke plotësuar dhe specifikuar qëllimin e përcaktuar të politikës.

Ka disa masa që synojnë të forcojnë lidhjet midis bizneseve inovative dhe akademisë, si:

- Skema e mbështetjes së zhvillimit të kapitalit njerëzor bashkëpunues.

Si ndërmarrjet fillestare, ashtu edhe SME-të e themeluara, shpesh përballen me sfida nga mungesa e punonjësve të kualifikuar, veçanërisht për pozicionet e punës që kërkojnë më shumë aftësi. Bazuar në rekomandimet e planit të veprimit *Triple Helix*, do të zhvillohet një skemë mbështetëse për të rritur bazën e aftësive dhe për të eksploruar qasje të reja për të nxitur bashkëpunimin dhe lëvizshmërinë midis shkollës dhe bizneseve. Kjo skemë do të ofrojë mbështetje financiare për punësimin e talenteve të kualifikuar në projektet e K&ZH-së dhe të inovacionit dhe mbulon dy komponentë:

1. Asistencë për SME-të që punësojnë të sapodiplomuar të talentuar për projekte inovacioni

Të diplomuarit e rinj do të punësohen për detyra në fushat e kërkimit dhe të zhvillimit, zhvillimit/përmirësimit të produkteve dhe proceseve të reja, kërkimit të tregut dhe zhvillimit të biznesit për inovacion.

Kjo skemë do të sigurojë një subvencion pagash, që mbulon deri në 50% të pagës bruto, si dhe shpenzimet e lidhura me punën (si trajnimi) të një të sapodiplomuari nga një SME për të punuar në projekte inovacioni, për një periudhë deri në 18 muaj. Kontributi maksimal do të arrijë vlerën 4500 euro për person (25 euro në muaj). Të diplomuarit e rinj do të punësohen sërish dhe për herë të parë. I sapodiplomuari nuk duhet të zëvendësojë një pozicion ekzistues.

2. Asistencë për studentët e doktoraturës

Programi i doktoraturës industriale është një projekt kërkimor i fokusuar në industri dhe program PHD dhe zhvillohet së bashku nga një kompani e sektorit privat, një kandidat për PHD industriale dhe një institucion i arsimit të lartë. Kandidati për PHD industrial është i punësuar në kompani dhe në të njëjtën

kohë është i regjistruar në institucionet e arsimit të lartë dhe punon për të njëjtin projekt në të dyja vendet. Kandidati duhet të kalojë gjithë kohën e punës duke punuar në projekt dhe nuk mund të kryejë detyra të tjera. Kompania merr një subvencion pagash për pagesën e kandidatit (p.sh. deri në 50% të pagës së plotë bruto/deri në 200 euro në muaj) për një periudhë deri në tre vjet. Institucionet e arsimit të lartë marrin një subvencion për mbikëqyrje, pajisje dhe shpenzime të tjera për arsimimin e kandidatit (p.sh. deri në 2,000 euro për vitin).

Nevojitet një pozicion shtesë i AIDA-s për të koordinuar skemën, e cila do të mbështesë edhe zbatimin e skemës së mbështetjes së sipërmarrjes (aksioni prioritar 2.1). Gjatë fazës së hartimit do të vlerësohet nëse është i nevojshëm ndryshimi i kuadrit ligjor/rregullator. Bazuar në vlerësimet e përvojës së fituar, programi mund të zgjerohet në grupe të targetuara të tjera. Hartimi dhe zbatimi i një skeme mbështetëse që përfshin:

- asistencë për SME-të që punësojnë të sapodiplomuar për projekte inovative;
- asistencë për doktorantët që janë të punësuar në NVM dhe njëkohësisht të regjistruar në institucionet e arsimit të lartë, duke punuar në një projekt të përbashkët kërkimor;
- programet "Inovacioni dhe ekselenca në prodhimtari" dhe "Inovacioni dhe ekselenca në IT" do të krijohen për trajnime në inovacion, disenjim, marketing, kërkim dhe zhvillim, duke mbuluar 100% të kostove të trajnimit. Kostot do të rimbursohen 50% direkt dhe 50% si taksë e zbritshme, 2 herë për kompanitë ku përfituesi është i punësuar. Kostot e këtyre programeve do të përcaktohen gjatë përgatitjes së politikave fiskale të mëposhtme;
- programi i zhvillimit të fuqisë punëtore për dhe me NVM-të dhe investitorët.

Atraktiviteti i një destinacioni për investitorët varet shumë nga cilësia e bazës së aftësive, veçanërisht nga këndvështrimi i grupeve Synimi, bizneset e të cilëve mbështeten në njohuri dhe teknologji. Në të njëjtën kohë, përvoja ndërkombëtare tregon se investitorët dhe bizneset vendëse mund të japin një kontribut të çmuar në forcimin e kapitalit njerëzor. Programi i zhvillimit të fuqisë punëtore do të përfshijë investitorët dhe SME-të në rritjen e bazës së aftësive, si dhe rritjen e aftësive digjitale për fuqinë punëtore të SME-ve, përmes trajnimeve të specializuara për TIK-un. Ky program përfshin tre komponentë të cilët do të zbatohen në faza.

Komponenti 1: Integrimi i zhvillimit të aftësive në shërbimet e kujdesit pasues

Ky komponent mund të bazohet në aktivitetet ekzistuese dhe mbështetjen e donatorëve, siç është asistenca nga GIZ-i për shërbime të mëtejshme të kujdesit. Fokusi do të jetë në lehtësimin e shërbimeve, duke mbështetur investitorët për të zhvilluar fuqinë e tyre punëtore përmes, strukturave dhe programeve ekzistuese, si trajnimi në vendin e punës dhe trajnimi profesional. Këto shërbime do të zhvillohen përmes bashkëpunimit të ngushtë ndërmjet AIDA-s, APK-së, qendrave të formimit profesional dhe palëve të tjera të interesuara si dhomat dhe organizatat. Ndarja e detyrave do të detajohet përmes MM-së.

Ky program do të koordinohet nga AIDA dhe do të zbatohet në bashkëpunim të ngushtë me ofruesit privatë të trajnimit dhe shoqatat e biznesit. Fokusi kryesor do të jetë në kurset afatshkurtra, p.sh., kurse trajnimi afatshkurtër për saldator. Kurset e trajnimit do të mbahen nga ekspertë të jashtëm/trajnerë privatë. Për të siguruar zbatimin efektiv, AIDA do të ketë nevojë për burime dhe kapacitete të përshtatshme. Koordinimi i programit të zhvillimit të fuqisë punëtore do të bëhet nga sektori i trajnimit.

Komponenti 2: Studimi i fizibilitetit për një qendër zhvillimi aftësish sipas modelit PPP

Përvoja ndërkombëtare tregon se ka një potencial premtues për bashkëpunim me investitorët, në lidhje me masat e zhvillimit të aftësive. Zbatimi i modeleve PPP për zhvillimin e aftësive konsiderohet një opsion strategjik premtues. Në përputhje me praktikat e mira ndërkombëtare, siç është Qendra e Zhvillimit të Aftësive "Penang", do të kryhet një studim gjithëpërfshirës fizibiliteti për të vlerësuar fizibilitetin e një qendre trajnimi pilot bazuar në modelin PPP dhe në bashkëpunim me investitorët në një TEDA. Kjo qendër mund të përfshijë programe trajnimi të orientuara nga synimi, si kurse teknike, trajnime profesionale ose diploma *Bachelor*.

Si KPI në Strategji është paraparë:

- rritja e përqindjes së punësimeve në profesionet që kërkojnë njohuri të thelluara nga 17.5% në 19.5%;
- rritja e vlerësimit në indeksin e politikave për SME-të (aftësitë sipërmarrëse) nga 4.3 në 3.9.

Rekomandimi 6

6.1 Kryeni një vlerësim të mjaftueshmërisë së përfitimeve sipas skemës së "Ndihmës ekonomike", duke marrë parasysh të dhënat e anketës për "Statistikat e të ardhurave dhe Kushtet e jetesës", në këndvështrimin e rregullimit në mënyrë sistematike

Qeveria ndërmori masa të përkohshme për të zgjeruar përshtatshmërinë e përfitimeve të ndihmës sociale dhe për të zgjeruar mbështetjen me të ardhura gjatë pandemisë. Buxheti i skemës së ndihmës ekonomike për vitin 2021 u rrit dhe si rrjedhojë, përfitimet u dyfishuan në gjashtëmujorin e parë të vitit 2021. Lidhur më këtë, është përgatitur tashmë udhërrëfyesi me hapat dhe afatet kohore për rregullimin e përfitimeve të ndihmës ekonomike dhe vendosjen e një mekanizmi transparent për rishikime të rregullta vjetore, në përputhje me kushtin e asistencës makrofinanciare të BE-së për Shqipërinë.

Për hapat e udhërrëfyesit angazhimi është të zbatohen deri në fund të vitit 2024. Hapat përfshijnë analizën e performancës së përfitimit të ndihmës ekonomike, duke përdorur të dhënat më të fundit të HBS-së dhe EU-SILC dhe krijimin e një mekanizmi për të përditësuar rregullisht nivelin e përfitimeve të ndihmës ekonomike.

6.2 Ndërtoni kapacitete në qeverisjen vendore për të aplikuar për mbështetje nga fondi social dhe për të planifikuar, administruar dhe ofruar shërbime të kujdesit social

Bazuar në Programin e Shërbimit Social Shtetëror nr. 1756 prot., datë 6.11.2019, "Për bashkërendimin e procesit të hartimit dhe zbatimit të planeve sociale", gjatë vitit 2021, 37 bashki të qarqeve Kukës, Dibër, Berat, Gjirokastër, Fier, Korçë dhe Vlorë janë asistuar në hartimin dhe zbatimin e planeve sociale. Së pari, ndihma u fokusua në identifikimin e çështjeve kyçe që duhet të adresohen, për të vlerësuar nevojat për shërbime sociale dhe së dyti, u prezantua një model për hartimin e një plani social, bazuar në prioritetet e secilës bashki, përkthyer në projekte konkrete për aplikim në Fondin social. Për vitin 2021, ndër të tjera, 3 shërbime emergjente për viktimat e dhunës në familje (Gjirokastër, Berat, Kukës); 1 shërbim ditor për fëmijët me aftësi të kufizuara (Lushnjë) dhe 2 qendra fëmijë dhe familje, në reformën De-I (Korçë dhe Vlorë) u mbështetën nga fondi social. Deri më tani, 60 nga 61 bashki kanë miratuar planet e kujdesit social.

6.3 Ridisenjoni politikën e mbulimit, duke përfshirë mjekësinë ambulatore, për të reduktuar nevojën e paplotësuar për kujdes mjekësor dhe vështirësi financiare, veçanërisht midis personave me aftësi të kufizuara dhe sëmundjeve kronike, familjeve të varfra, njerëzve të moshës 65 vjeç e lart dhe minoriteteve

Në përputhje me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 489, datë 30.7.2021, "Për miratimin e listës së rimbursimit të barnave (LRB)", lista e re përmban 1,191 barna, nga të cilat numri i përgjithshëm i përfituesve, përfshirë fëmijët, të moshuarit dhe pacientët me sëmundje kronike, është 400,000. Lista e re e barnave të rimbursueshme përfshin barna që trajtojnë dhe mbajnë nën kontroll diagnozat më të zakonshme të sëmundjeve kronike, si: diabeti, HTA-ja dhe sëmundjet kardiovaskulare. Për më tepër, në listë përfshihen edhe barna inovative për trajtimin e patologjive të ndryshme të kancerit si kanceri i mushkërive, kanceri i gjirit si dhe pacientët post-COVID.

Pacientët me dializë janë një tjetër grup që janë përfitues të drejtpërdrejtë të LRB-së nëpërmjet rimbursimit të barnave të reja që janë shtuar në listë. Buxheti i përgjithshëm i LRB-së së re është 107 milionë USD.

Për më tepër personat me aftësi të kufizuara përfitojnë paketën sanitare në para. Rreth 6500 persona me aftësi të kufizuara përfitojnë një pagesë mujore për paketën sanitare në shumën 160 USD.

3. Kuadri makroekonomik

3.1 Zhvillimet e fundit ekonomike

Ekonomia shqiptare u rekuperua ndjeshëm gjatë vitit 2021 pas recesionit të vitit të kaluar. Efektet e pandemisë ishin të përmbajtura si pasojë e mbështetjes nga politikat fiskale e monetare ndërthurur me masat rregullative. Rritja ekonomike rezultoi më e fortë dhe me bazë më të gjerë krahasuar me atë që pritej. Rritja reale e PBB-së ishte 11.9% gjatë gjysmës së parë të vitit 2021 nxitur nga investimet, konsumi familjar dhe eksportet. Efekti bazë dhe ndikimi nga prodhimi i energjisë elektrike ishin, gjithashtu, faktorë të veçantë që dhanë kontribut në rritje. Rikuperimi i kërkesës ka qenë i shpejtë dhe prodhimi ka tejkaluar nivelet e paratërmetit dhe të parapandemisë. Edhe tregu i punës paraqet përmirësim me rritje të punësimit dhe rënie të normës së papunësisë në nivelin 11.6% në tremujorin e dytë të vitit.

Grafik 3.1.1 Rritja vjetore e PBB-së 2010–2021-GJ1

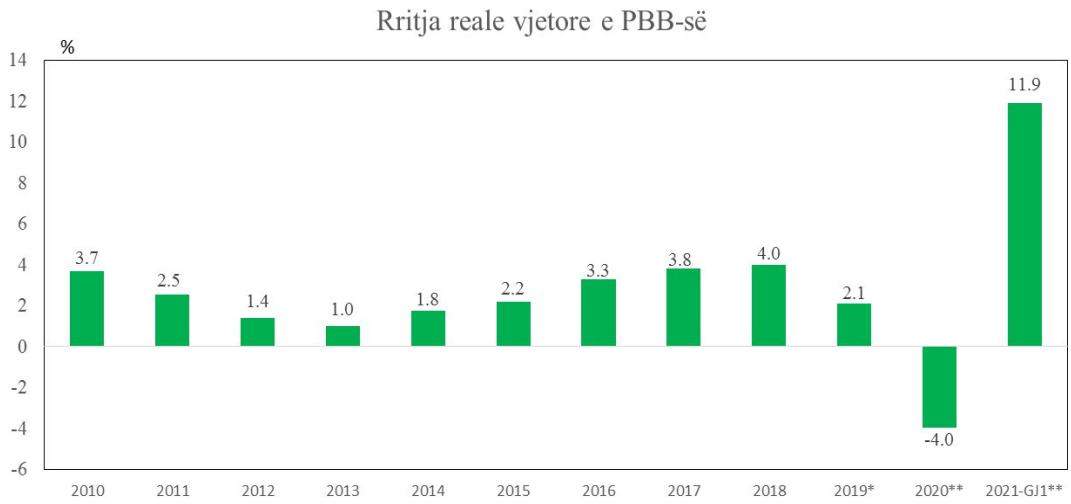

Burimi: INSTAT *gjysmëpërfundimtare **paraprake

Nga pikëpamja e prodhimit, rritja ekonomike është nxitur nga sektori prodhues i cili dha një kontribut 5.6 pikë përqindje gjatë gjysmës së parë të vitit. Aktiviteti ka qenë veçanërisht intensiv në ndërtim, industri nxjerrëse dhe përpunuese, si dhe në prodhimin e energjisë elektrike. Në rastin e fundit, kushtet e favorshme atmosferike kanë qenë faktor mbështetës. Nga ana tjetër, rënie vjetore është vënë re në rastin e bujqësisë. *Sektori i shërbimeve* dha një kontribut prej 5.4 pikë përqindjeje në rritje gjatë gjysmës së parë të vitit 2021. Performanca e mirë ishte më e dukshme gjatë tremujorit të dytë të vitit, kur kufizimet ndaj lëvizjes së udhëtarëve u lehtësuan dhe sektori turistik u rigjallërua.

Tabelë 3.1.1 Kontributet në rritjen e PBB-së, sipas prodhimit dhe kërkesës agregate në pikë përqindjeje

	2020**				**2021****	
	T1	**T2**	**T3**	**T4**	**T1**	**T2**
sipas sektorëve:						
Bujqësi, pyje, peshkim	0.5	0.5	-0.2	-0.5	0.0	-0.2
Industri, energji, ujë	-0.9	-1.9	-0.5	0.0	2.6	4.2
Ndërtim	-1.3	-0.9	0.9	1.8	1.2	3.4
Shërbime	-0.8	-7.0	-2.7	1.5	1.9	8.8
Taksa minus subvencione	-0.2	-2.0	-1.1	-0.4	-0.2	1.7
Rritja reale e PBB-së (vjetore në %)	-2.8	-11.3	-3.5	2.4	5.5	17.9
sipas shpenzimeve:						
Konsumi privat	1.4	-6.8	-2.6	1.4	1.3	8.5
Konsumi publik	0.2	0.1	-0.1	0.5	0.8	1.3
Investimet	-3.2	-2.6	1.2	2.7	3.7	7.8
Eksporte neto	1.5	1.2	-0.2	1.3	-2.7	4.1
Inventarë dhe mospërputhje statistikore	-2.8	-3.0	-1.7	-3.5	2.5	-4.0
Rritja reale e PBB-së (vjetore në %)	-2.8	-11.3	-3.5	2.4	5.5	17.9

Burimi: INSTAT *gjysmëpërfundimtare **paraprake

Nga pikëpamja e kërkesës agregate, kërkesa e brendshme dha kontributet kryesore me një rritje vjetore prej 10.1% gjatë gjysmës së parë 2021. Ndikimi themelor ka buruar nga investimet, me një kontribut 5.7 pikë përqindje. Si investimet private, ashtu edhe ato publike janë zgjeruar, me ndikim edhe nga shpenzimet për rindërtimin nga tërmeti në rastin e dytë. Të dhënat indirekte sugjerojnë një impakt të fortë nga ndërtesat rezidenciale. Nga ana tjetër, rikuperimi i konsumit privat ishte më i ngadaltë, me një rritje prej 1.4% në tremujorin e parë të vitit. Por, me lehtësimin e masave kufizuese në tremujorin e dytë, konsumi i popullatës u rrit me 9.8%. Edhe konsumi publik u zgjerua ndjeshëm në saje të rritjes së shpenzimeve të lidhura me pandeminë (sikurse shëndetësia dhe shërbime të tjera mbështetëse). Së fundi, rikuperimi global gjalleroi edhe kërkesën për mallra vendëse, eksportet e të cilave dhanë ndikim në rritjen e PBB-së. Në rastin e shërbimeve, zhvillimet ishin ende të dobëta gjatë tremujorit të parë të vitit kur kufizimet në

lëvizjen ndërkombëtare ishin ende të pranishme. Tremujori i dytë shënoi pikën e kthesës, kur masat u lehtësuan ndjeshëm dhe turizmi u zgjerua në mënyrë të qenësishme. Kontributi i eksporteve neto rezultoi pozitiv gjatë tremujorit të dytë – me 4.1 pikë përqindjeje.

Grafik 3.1.2 Rritja reale e PBB-së ,sipas qasjes së shpenzimeve

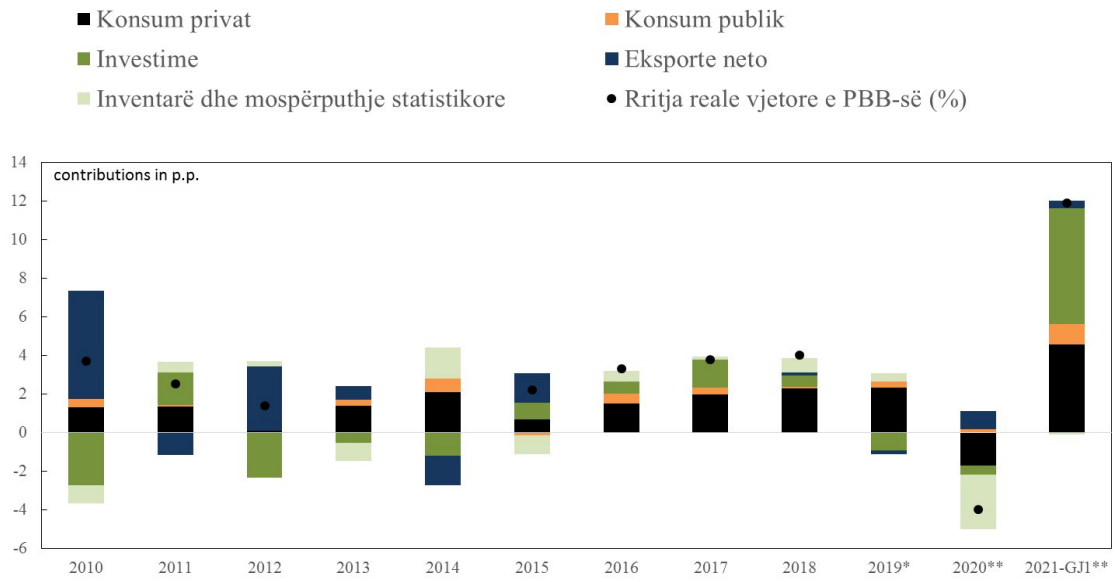

Burimi: INSTAT *gjysmëpërfundimtare **paraprake

Tregu i punës shfaqi rezistencë përballë goditjes nga pandemia, mbështetur edhe nga masat qeveritare. Pas rikuperimit të kërkesës, edhe punësimi kaloi në trend përmirësues gjatë tremujorit të dytë 2021, me një rritje prej 1.1%. Rritja e punësimit rezultoi me bazë të gjerë mbështetur nga industria, ndërtimi dhe shërbimet. Norma e papunësisë ra në 11.6%, nga 11.9% në 2020T2. Gjatë vitit të kaluar, rritja e normës së papunësisë nuk ishte proporcionale me rënien e punësimit. Masat qeveritare, ndërthurur me pritshmëritë se situata do të ishte e përkohshme, nxitën shumë individë të regjistroheshin si "inaktivë", duke mos u përfshirë kështu në shifrën e papunësisë.

Pavarësisht përmirësimeve të fundit, punësimi mbetet ende nën nivelin e parapandemisë dhe norma e papunësisë mbi atë të parapandemisë. Rënia e punësimit në bujqësi po pengon rikuperimin e plotë në tregun e punës.

Rritja e pagës qëndroi në norma pozitive (si në terma nominalë ashtu edhe realë) pavarësisht pandemisë. Paga mesatare u rrit me 5.0% gjatë gjysmës së parë 2021, me norma më të larta rritjeje në sektorin publik (7.4%) krahasuar me atë privat (4.1%). Kjo ecuri ka reflektuar edhe rritjen e pagës minimale me 15.1% në janar 2021. Axhustuar për inflacion, rritja reale e pagës, për gjysmën e parë të vitit 2021, llogaritet në 3.6%.

Grafik 3.1.3 Treguesit e tregut të punës

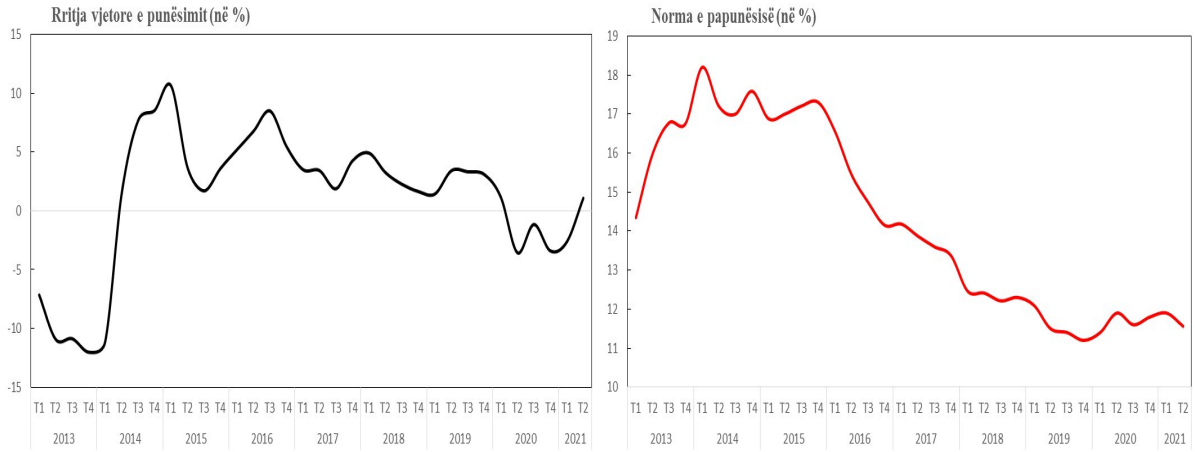

Burimi: INSTAT

Gjysma e parë e vitit 2021, reflektoi një rënie të shpejtë të *kostos së punës për njësi*[2] (5.0% mesatarisht në ndryshim vjetor). Kjo përbën një përmbysje krahasuar me vitin e kaluar, kur kostoja e punës për njësi u rrit me 1.1% mesatarisht. Ecuria e *produktivitetit të punës* ishte faktori përcaktues në ecurinë e kostos së punës për njësi për të dyja vitet. Gjatë vitit 2020, produktiviteti u pakësua ndjeshëm me frenimin e aktivitetit ekonomik. Gjatë gjysmës së parë të vitit 2021, rikuperimi i ekonomisë nxiti edhe rritjen e produktivitetit.

Norma mesatare e inflacionit për 10 muajt e parë të vitit 2021 rezultoi 1.8%, duke qëndruar 0.2 pikë përqindjeje më lart se ajo e një vit më parë. Inflacioni u rrit mjaft shpejt nga tremujori i parë në tremujorin e dytë, përkatësisht nga 0.9% në 1.8%, ndërkohë që u vu re një rritje më graduale gjatë katër muajve të fundit, në rreth 2.4%. Rritja e inflacionit i atribuohet kryesisht: i. rritjes së çmimit të naftës, duke reflektuar ndër faktorët e tjerë edhe efektin bazë nga rënia e vitit të kaluar. Megjithatë, në tetor 2021, vlera e indeksit të nëngrupit tejkaloi nivelin e para pandemisë, duke sugjeruar shuarjen e efektit bazë; ii. rritja e çmimeve të ushqimeve të papërpunuara, kryesisht perimeve; iii. rritja e çmimeve të ushqimeve të përpunuara – veçanërisht që prej muajit qershor – e nxitur kryesisht nga çmimet e larta të ushqimeve bazë në tregun ndërkombëtar.

Lehtësimi i masave anti-COVID zgjeroi kërkesën për shërbime, duke ushtruar presione në rritje në çmimet e tyre. Presione të tilla janë parë në rritjen e inflacionit të kategorisë "Argëtim dhe kulturë" – veçanërisht gjatë tremujorit të tretë – të "Hotele, bare dhe restorante", gjatë muajve të verës dhe të "Transportit", "Shëndetësisë" dhe "Komunikimit", duke filluar nga tremujori i dytë.

Nga pikëpamja e faktorëve makroekonomikë, rritja e inflacionit është ndikuar kryesisht nga rritja e shpejtë e çmimeve të energjisë dhe ushqimeve në tregun ndërkombëtar. Gjithashtu, edhe presionet e brendshme inflacioniste kanë ardhur në rritje pas rimëkëmbjes së kërkesës. Inflacioni bazë rezultoi 1.5% gjatë 10 muajve të parë të 2021-shit, pak më i lartë se vitin e kaluar. Kontributi i tij në inflacionin total ishte relativisht i qëndrueshëm në rreth 1.1 pikë përqindjeje. Gjatë dy muajve të fundit, në shtator dhe tetor, ai u përshpejtua përkatësisht në 1.8% dhe 2.2%. Rritja në muajt e fundit vjen si pasojë e inflacionit më të lartë të shërbimeve dhe inflacionit më të lartë të nëngrupit "Bukë dhe drithëra" – i cili ka një peshë të konsiderueshme në shportën e IÇK-së, por luhatshmëri të ulët të çmimeve ndër vite.

Pavarësisht ngushtimit të hendekut të prodhimit dhe rritjes së presioneve të brendshme inflacioniste, këto të fundit janë ende të frenuara, siç dëshmohet nga nivelet e ulëta të inflacionit bazë. Rritja e punësimit dhe e pagave është ende e pamjaftueshme, ndërkohë që pritjet inflacioniste mbeten nën objektivin e inflacionit. Pritjet për inflacionin nga agjentët financiarë dhe bizneset gjatë 10 muajve të parë të 2021 janë pothuajse të pandryshuara nga viti i kaluar. Ndërkohë, pritjet e konsumatorëve për inflacionin janë rritur disi, veçanërisht në dy muajt e fundit.

Në terma afatshkurtër, presionet e huaja inflacioniste pritet të mbeten të larta, të nxitura kryesisht nga çmimet e larta të lëndëve të para në tregjet ndërkombëtare. Këto të fundit pritet të normalizohen gjatë vitit

[2] Treguesit përafrues për produktivitetin e punës, koston e punës për njësi dhe kompensimin e punonjësve llogariten nga Banka e Shqipërisë, bazuar në seritë e "Statistikave afatshkurtra", kur sektori bujqësor nuk është i përfshirë (INSTAT-i, botimi i fundit 2021 T2).

2022. Nga ana tjetër, presionet e brendshme inflacioniste pritet të rriten gradualisht pas zgjerimit të vazhdueshëm të ekonomisë shqiptare dhe ngushtimit të hendekut negativ të prodhimit. Kjo do të çojë në një rritje më dinamike të pagave dhe të kostove të tjera të prodhimit, duke nxitur konvergimin gradual të inflacionit drejt objektivit deri në fund të vitit 2022.

Grafik 3.1.4 Inflacioni sipas IÇK-së dhe kontributet nga kategoritë kryesore

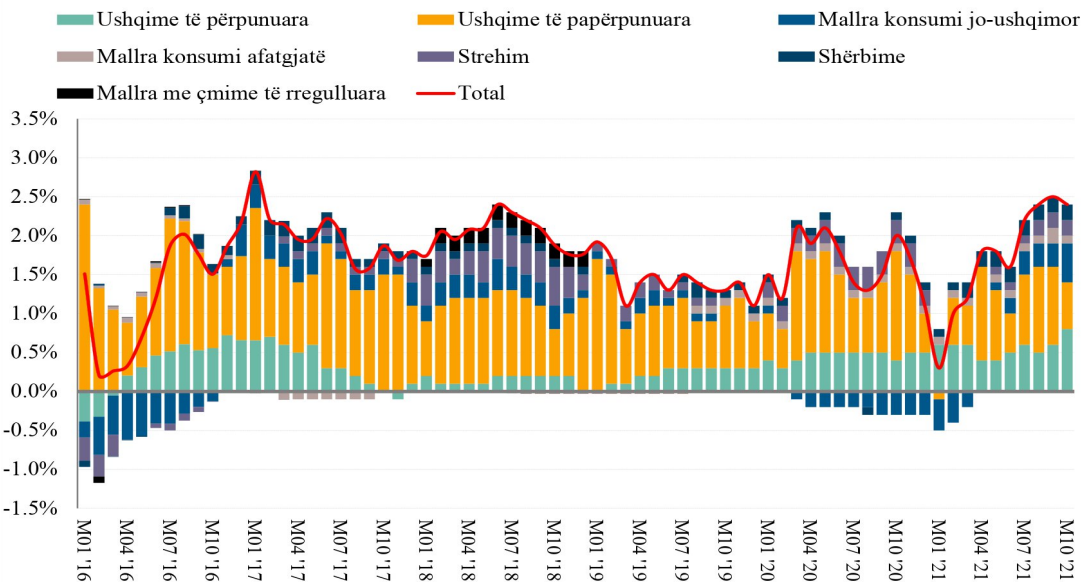

Burimi: INSTAT dhe llogaritjet e BSH-së

Deficiti korrent është ngushtuar me 9.6% në terma vjetorë gjatë gjysmës së parë 2021, pasi u zgjerua ndjeshëm vitin e kaluar. Zhvillimet pozitive në rastin e shërbimeve dhe të të ardhurave dytësore dhanë ndikimet kryesore.

Borxhi i jashtëm bruto i Shqipërisë ra në 62.6% të PBB-së në tremujorin e dytë 2021, nga 68.1% që ishte një vit më parë. Përveç efektit të lidhur me rritjen e PBB-së, rënia e raportit pasqyron edhe pakësimin e borxhit të qeverisë së përgjithshme lidhur kjo me ripagesat e detyrimeve të mëparshme të Eurobondit, kryesisht në tremujorin e fundit 2020.

Tregu valutor ka funksionuar në kushte normale tregtimi dhe parametra rreziku, duke reflektuar balancën e ofertës dhe kërkesës për valutë në treg. Në tremujorin e parë të vitit monedha vendëse ka qenë e qëndrueshme kundrejt euros me një mesatare prej 123.5 lekësh/eurosh. Në muajt në vijim, hapja e ekonomisë pas lehtësimit të kufizimeve të COVID-19 dhe rigjallërimi i aktivitetit turistik, përcaktuan një mbiçmim gradual të lekut, duke kulmuar në tremujorin e tretë me mesatarisht 1.7% në terma vjetorë. Aktualisht, kursi i këmbimit të lekut ndaj euros luhatet lehtas mbi 121 lekë/euro. Mbiçmimi i lekut në terma efektivë ka ardhur duke u ngadalësuar në muajin tetor (me 2.8%), pasi arriti kulmin në muajin prill (me 5.4%). Kjo sjellje ka reflektuar nënçmimin e lekut kundrejt monedhës kineze dhe ngadalësimin e mbiçmimit të tij ndaj lirës turke.

Tregjet financiare janë karakterizuar nga kushte të përshtatshme likuiditeti, prime të përmbajtura të rrezikut dhe norma të ulëta interesi. Politika monetare stimuluese e Bankës së Shqipërisë i ka ofruar ekonomisë kushte të favorshme monetare, ndërkohë që bilancet e shëndetshme të bankave kanë mundësuar transmetimin e duhur të këtij stimuli në treg. Normat e interesit të kredisë për bizneset kanë mbetur pranë niveleve të tyre të vitit 2020 (mesatarisht 5.6%) dhe pak më të ulëta për individët (mesatarisht 6.1%), duke reflektuar kushtet mbështetëse të financimit për investime dhe konsum. Kërkesa më e lartë për financim e qeverisë këtë vit është përthithur lehtësisht nga tregu, pa frenuar rritjen e kredisë ndaj sektorit privat dhe pa shtuar presione. *Yield*-et e letrave të borxhit të qeverisë janë luhatur afër mesatares së tyre të vitit 2020.

Kushtet e favorshme financiare po kontribuojnë në rritjen e kredisë. Kredia për ekonominë ka qenë e rëndësishme në sigurimin e likuiditetit të bizneseve dhe ka ndihmuar në financimin e rritjes së investimeve dhe konsumit privat. Kredia për sektorin privat u rrit në 8.1% në tetor nga 6.7% në vitin 2020. Rimëkëmbja e aktivitetit ekonomik dhe përmirësimi i besimit kanë nxitur kërkesën për kredi, veçanërisht nga individët. Në të njëjtën kohë bankat kanë lehtësuar standardet e kreditimit. Rritja e kredisë është

mbështetur nga zgjerimi i kredisë në lekë e cila shënoi rritje 10.5% deri në muajin tetor. Politika monetare lehtësuese ka mbështetur zgjerimin e vazhdueshëm të këtij portofoli, ku pesha e kredisë në lekë arriti 50.2% ose 1 pikë përqindjeje më e lartë se mesatarja e vitit 2020. Gjatë vitit 2021 edhe kreditimi në valutë ka regjistruar rritje, duke shënuar norma rritjeje prej 6%. Kredia në valutë u kanalizua kryesisht në tregti, turizëm dhe ndërtim. Kredia për individë, gjithashtu, është rritur këtë vit, duke reflektuar rigjallërimin e konsumit dhe kërkesën e individëve për blerje banesash. Zgjerimi i kësaj kredie shënoi 10.4% deri në muajin tetor, duke qenë afërsisht sa dyfishi i rritjes së një viti më parë.

Grafik 3.1.5 Treguesit monetarë

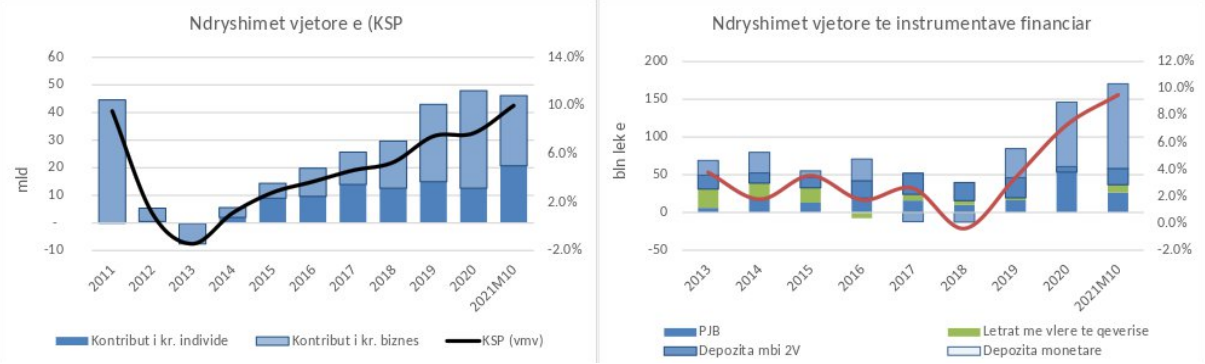

Stoku total i depozitave në sistemin bankar ka vijuar të zgjerohet në vitin 2021, duke reflektuar kursime më të larta të familjeve dhe likuiditet të bollshëm të biznesit. Deri në muajin tetor depozitat janë rritur me 8.2%, duke treguar një ritëm rritjeje 2.4 pikë përqindjeje më të lartë se vitin e kaluar. Shtimi i depozitave është mbështetur si nga ato në lekë ashtu edhe nga ato në valutë duke u rritur respektivisht me 7.7% dhe 8.7%. Rritja e depozitave në valutë reflekton flukse më të larta nga jashtë, si dhe oferta promocionale të bankave gjatë verës. Në terma të strukturës kohore, depozitat pa afat vazhdojnë të dominojnë stokun e depozitave. Pesha e tyre ndaj totalit ka arritur në 55%. Gjithsesi, ndryshe nga një vit më parë, duke nisur prej verës depozitat me afat kanë rritur kontributin e tyre në rritjen totale.

3.2. Skenari makroekonomik afatmesëm

Sektori real

Performanca e vitit 2020, për sa i përket aktivitetit ekonomik dhe financave publike, ishte një nga vitet më të vështira në tri dekada. Shqipëria, përveç tronditjes nga pandemia që vuajti e gjithë bota, pak përpara saj u godit edhe nga tërmeti, e sigurisht efekti negativ në ekonomi është i amplifikuar.

Viti 2020 regjistroi një reçesion prej 4 përqindësh, i cili, për shkak të pandemisë arriti kulmin e tkurrjes së PBB-së në tremujorin e dytë në rreth -11.3 për qind, por duke shfaqur shenja rimëkëmbje e duke u rikthyer përsëri në terren pozitiv në tremujorin e fundit të vitit e në vijim. Megjithatë, pavarësisht ndikimit të rëndë që kanë pasur të dyja goditjet, në saje të përgjigjeve relativisht mjaft të mira të politikës ekonomike (fiskale dhe monetare), të dhënat e fundit statistikore të disponueshme tregojnë se situata e përgjithshme në mbyllje të vitit 2020 ishte konsiderueshëm më pak e rëndë nga sa pritej në fillim të pandemisë, duke filluar nga rreth -6 për qind (parashikim i Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë) në rreth -8 për qind nga institucionet e tjera vendëse dhe ndërkombëtare. Gjatë gjithë vitit 2021, rimarrja e ritmit të ekonomisë është konsiderueshëm më e shpejtë se sa pritshmëritë fillestare. Deri më tani, duket se fondamentet kryesore ekonomike dhe financiare dhe stabiliteti i përgjithshëm makroekonomik i vendit i kanë rezistuar relativisht mirë këtyre goditjeve.

Gjatë nëntëmujorit të parë të vitit 2021, ekonomia e vendit shfaqi shenja mjaft inkurajuese, duke shënuar rikuperim të shpejtë të aktivitetit ekonomik. Produkti i Brendshëm Bruto (PBB) për nëntëmujorin e parë të vitit 2021 është rritur me rreth 10.38 për qind krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, sipas vlerësimit të fundit të disponueshëm nga INSTAT-i. Kjo rimëkëmbje mbështetet në një gamë të gjerë faktorësh dhe është e pranishme, pothuajse në të gjithë sektorët e ekonomisë. Ulja (pothuajse heqja) e kufizimeve pas rënies së infeksioneve, ku një rol kyç ka luajtur edhe procesi i vaksinimit, rritja e besimit të biznesit dhe konsumatorit, përmirësimi i ekonomive partnere, si dhe politikat mbështetëse fiskale dhe monetare, kanë ndikuar në rritjen e konsumit, investimeve publike dhe private, si dhe eksporteve. Sektori i prodhimit, ashtu edhe ai i shërbimeve, kanë përfituar nga këto zhvillime, duke siguruar rimëkëmbje për biznesin dhe punësimin, si dhe duke krijuar premisa të mira për perspektivën afatmesme.

Sipas optikës së kërkesës agregate, në nëntëmujorin e parë të vitit 2021 vlerësohet se të gjithë komponentët e kërkesës agregate kanë shënuar rritje të fortë, duke reflektuar kështu rifillimin e aktivitetit normal ekonomik, pas pasojave të forta nga bllokimi gjatë vitit 2020. Rritja gjatë nëntëmujorit të parë të vitit 2021 u gjenerua kryesisht nga kërkesa e brendshme, si nga konsumi privat ashtu edhe nga investimet. Ndërkohë, kërkesa e huaj neto vlerësohet të ketë edhe një efekt neto të moderuar ndaj rritjes totale. Kjo, për shkak se kontributi i lartë pozitiv nga rritja e fortë e eksporteve të mallrave dhe shërbimeve u balancua pothuajse tërësisht nga kontributi negativ gjithashtu i forte nga rritja e importeve të mallrave dhe shërbimeve.

Në këtë kontekst, konsumi final, që është komponenti më i madh i ekonomisë, është ulur me rreth 1.9 për qind në terma realë gjatë vitit 2020 dhe konsumi final i popullatës është ulur me rreth 2.3 për qind. Ndërkohë, për nëntëmujorin e parë të vitit 2021, konsumi final shënoi rritje të ndjeshme prej 5.67 përqindësh, ndërsa konsumi privat shënoi rritje prej 5.30 përqindësh krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë.

Formimi i kapitalit fiks bruto (investimet totale) u ul me rreth 2 për qind në terma realë gjatë vitit 2020, ndërsa për nëntëmujorin e parë të 2021-shit kjo normë u rrit me rreth 20.15 për qind. Kjo rritje i atribuohet në një masë të konsiderueshme rritjes së investimeve publike gjatë kësaj periudhe, përfshirë ato për rindërtimin pas tërmetit.

Për sa i përket perspektivës ekonomike, duke supozuar se evolucioni i pandemisë do të qëndrojë brenda disa kufijve të moderuar gjatë muajve në vijim, dhe së dyti, duke marrë parasysh se fondamentet kryesore ekonomike dhe financiare nuk kanë pësuar asnjë goditje problematike dhe normalisht pritet të vazhdojnë të mbeten relativisht solide, për periudhën afatmesme në vazhdim parashikohet që rritja të kthehet në nivele pozitive relativisht të qëndrueshme.

Rritja për vitin 2021 pritet të jetë rreth 8.7%, një rikthim shumë i fortë, dukshëm mbi parashikimin fillestar. Në periudhën afatmesme rritja parashikohet të konvergojë dhe të stabilizohet rreth nivelit 4%, që është edhe niveli i vlerësuar i rritjes potenciale nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë. Më konkretisht, rritja ekonomike afatmesme e Shqipërisë parashikohet në 4.1% në vitin 2022, 4.2% në 2023 dhe 3.9% në 2024.

Në periudhën afatmesme, rritja pritet të gjenerohet kryesisht nga kërkesa e brendshme, si nga konsumi ashtu edhe nga investimet. Ndërkohë, kërkesa e huaj neto (eksport-import) pritet të ketë një efekt neto të moderuar. Kredimarrja për konsum parashikohet të nxitet edhe nga përmirësimi i pritshëm i kushteve financiare të individëve, ashtu edhe nga lehtësimi i pritshëm i standardeve të huadhënies nga sistemi bankar në periudhën afatmesme, pas kapërcimit të efektit negativ nga goditja e pandemisë.

Ndërsa rritja graduale e investimeve pritet të nxitet nga një shfrytëzim më i intensifikuar i kapaciteteve ekzistuese të prodhimit, si dhe nga përshpejtimi i aktivitetit ekonomik gjatë periudhës së parashikuar dhe perceptimi i përmirësuar i biznesit mbi perspektivën ekonomike afatmesme e afatgjatë. Njëkohësisht edhe përmirësimi i kushteve financiare dhe lehtësimit të standardeve të huadhënies priten të jenë një faktor i rëndësishëm incentivues i investimeve private në afatin e mesëm. Indeksi i ndjeshmërisë ekonomike ka shënuar rritje të konsiderueshme në nëntëmujorin e parë të vitit 2021, pas përmirësimeve të ndjeshme pozitive në tremujorët e mëparshëm. Pra duket një trend i qartë, i fortë, rritës i besimit dhe i perceptimit të agjentëve ekonomikë për ecurinë e aktivitetit ekonomik së fundmi, si dhe pritshmëritë e tyre në të ardhmen e afërt.

Më konkretisht, konsumi final për periudhën afatmesme (2022–2024) parashikohet të rritet në terma realë me mesatarisht 2.9% në vit, duke kontribuar me mesatarisht 2.6 pikë përqindjeje në vit në rritjen totale. Ndërsa investimet parashikohen të rriten në terma realë me mesatarisht 3.2% në vit, me një kontribut mesatar në rritjen totale prej 0.8 pikë përqindjeje në vit.

Kërkesa e huaj neto pritet të ketë një kontribut pozitiv të moderuar në periudhën afatmesme. Eksportet e mallrave, të cilat zakonisht kanë pasur performancë të mirë në vite, priten të vazhdojnë këtë trend pozitiv dhe të ruajnë ritmet e kaluara. Eksportet e shërbimeve, veçanërisht shërbimet turistike, priten gjithashtu të rikthejnë performancën pozitive në periudhën afatmesme dhe të jenë elementi kryesor për të kompensuar kontributin negativ të ardhur prej rritjes së importeve. Eksportet e mallrave dhe të shërbimeve, për periudhën 2022–2024, parashikohen të rriten me mesatarisht 5.8% në vit në terma realë, me një kontribut mesatar pozitiv prej 1.6 pikë përqindjeje në vit. Ndërsa importet e mallrave dhe të shërbimeve, për periudhën afatmesme, parashikohen të zgjerohen me 2.4%, me një kontribut mesatar negativ në rritjen totale me rreth -1.0 pikë përqindje në vit. Për rrjedhojë, kërkesa e huaj neto pritet të ketë

një kontribut lehtësisht pozitiv në rritjen e përgjithshme me një mesatare prej 0.7 pikë përqindjeje në vit.

Grafik 3.2.1 Rritja reale (në %)

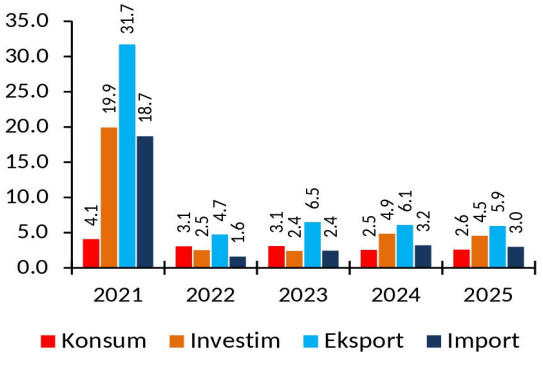

Grafik 3.2.2 Kontributet në rritje (në p.p.) sipas komponentëve të kërkesës

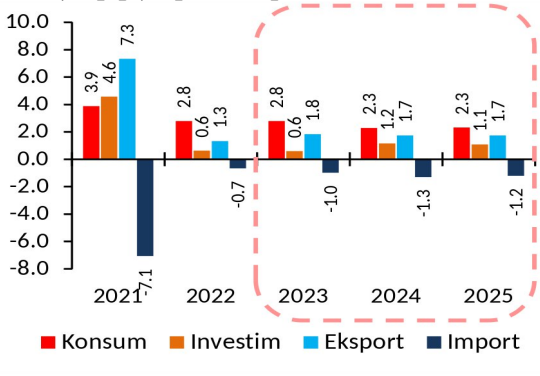

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Tabelë 3.2.1 Rritja reale (në të majtë, në %) dhe kontributet në rritje (në të djathtë, në p.p.), sipas komponentëve të kërkesës

	2018	2019	2020	2021 Vler.	2022 Para.	2023 Para.	2024 Para.	2018	2019	2020	2021 Vler.	2022 Para.	2023 Para.	2024 Para.
Konsumi Final (a+b+c)	**2.9**	**3.1**	**-1.9**	**4.1**	**3.1**	**3.1**	**2.5**	**2.6**	**2.8**	**-1.7**	**3.9**	**2.8**	**2.8**	**2.3**
Konsumi Final i Popullatës	3.1	3.2	-2.3	5.5	2.8	3.6	2.7	2.4	2.5	-1.8	4.5	2.3	2.9	2.2
Konsumi Final i Administratës Publike	0.7	2.9	1.6	-6.1	4.7	-1.0	0.9	0.1	0.3	0.2	-0.7	0.5	-0.1	0.1
Konsumi Individual	-0.8	4.2	2.9	-7.7	4.3	-1.2	1.0	0.0	0.2	0.2	-0.4	0.2	-0.1	0.0
Konsumi Kolektiv	2.0	1.8	0.4	-4.7	5.0	-0.8	0.9	0.1	0.1	0.0	-0.3	0.3	0.0	0.0
Konsumi i Institucioneve Jo-	17.0	2.0	-12.0	11.2	2.0	2.0	1.5	0.1	0.0	-0.1	0.1	0.0	0.0	0.0
Formimi Bruto i Kapitalit Fiks	**2.3**	**-3.7**	**-2.0**	**19.9**	**2.5**	**2.4**	**4.9**	**0.6**	**-0.9**	**-0.5**	**4.6**	**0.6**	**0.6**	**1.2**
Publik	9.2	0.0	7.1	28.4	-9.8	-12.9	6.5	0.5	0.0	0.4	2.0	-0.8	-0.9	0.4
nga e cila qeveria qendrore	14.6	-4.4	35.6	26.5	-11.4	-15.8	6.9	0.6	-0.2	1.6	1.7	-0.8	-1.0	0.3
Privat	0.4	-4.8	-5.0	16.1	8.6	8.7	4.3	0.1	-0.9	-0.8	2.6	1.4	1.5	0.8
Kërkesa e brendshme (1+2)	**2.8**	**1.7**	**-1.9**	**7.2**	**2.9**	**2.9**	**3.0**	**3.2**	**1.9**	**-2.2**	**8.5**	**3.4**	**3.4**	**3.4**
Eksporti neto^ (a-b)	**-1.0**	**1.5**	**1.8**	**-1.8**	**-4.8**	**-6.7**	**-3.8**	**0.2**	**-0.2**	**-0.2**	**0.3**	**0.7**	**0.8**	**0.5**
Eksportet e mallrave e shërbimeve	4.0	2.6	-28.2	31.7	4.7	6.5	6.1	1.3	0.8	-8.8	7.3	1.3	1.8	1.7
Eksportet e mallrave	13.8	-8.5	-16.0	48.2	0.7	8.8	9.0	1.0	-0.7	-1.1	2.9	0.1	0.7	0.8
Eksportet e shërbimeve	1.3	6.2	-31.5	25.8	6.4	5.6	4.9	0.3	1.5	-7.8	4.4	1.3	1.1	1.0
Importet e mallrave e shërbimeve	2.4	2.3	-19.1	18.7	1.6	2.4	3.2	1.1	1.0	-8.6	7.1	0.7	1.0	1.3
Importet e mallrave	1.8	1.7	-5.8	21.4	1.4	2.7	3.3	0.6	0.5	-1.7	6.2	0.5	0.9	1.1
Importet e shërbimeve	3.5	3.4	-44.3	10.0	2.1	1.4	2.6	0.5	0.53	-6.9	0.9	0.2	0.1	0.2
Ndryshimet e gjendjeve	**-89.6**	**2738.4**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**-0.4**	**1.3**	**0.0**	**0.0**	**0**	**0**	**0**
Mospërputhje statistikore	**-98.0**	**146.0**	**133**	**0**	**0.0**	**0.0**	**0.0**	**1.1**	**-0.9**	**-1.5**	**0.0**	**0**	**0**	**0**
PRODHIM I BRËNDSHËM BRUTO (3+4+5)	**4.1**	**2.1**	**-4.0**	**8.7**	**4.1**	**4.2**	**3.9**	**4.0**	**2.1**	**-4.0**	**8.7**	**4.1**	**4.2**	**3.9**

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Nga pikëpamja e ofertës agregate pritet që të gjithë sektorët kryesorë të vazhdojnë rreth të njëjtit trend të mesatares së tyre historike, pasi efektet e goditjeve do të zbehen. Specifikisht, bujqësia pritet të rritet mesatarisht me 2.1% në vit në terma realë përgjatë periudhës 2022–2024, me një kontribut mesatar prej 0.4 pikë përqindjeje në vit; Industria me një mesatare vjetore prej 4.4%, me një kontribut mesatar prej 0.5 pikë përqindjeje në vit; Ndërtimi me 3.0%, me një kontribut mesatar prej 0.3 pikë përqindjeje në vit dhe Shërbimet me një mesatare 4.9% në vit, me kontributin më të lartë në rritje në saje të peshës së tyre, me një mesatare prej 2.4 pikë përqindjeje në vit.

Grafik 3.2.3 Rritja reale (në %)

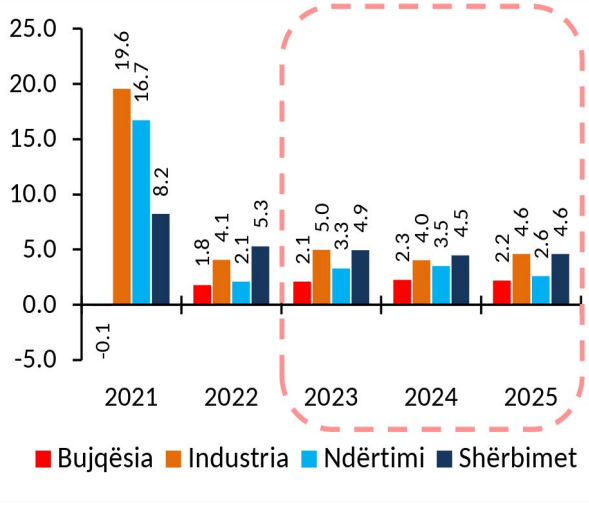

Grafik 3.2.4 Kontributet në rritje (në p.p.), sipas komponentëve të ofertës

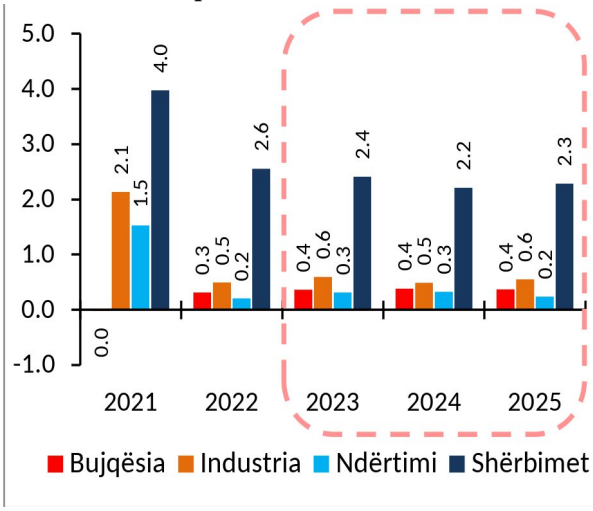

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Tabelë 3.2.2 Rritja reale (në të majtë, në %) dhe kontributet në rritje (në të djathtë, në p.p.), sipas komponentëve të ofertës

	2018	2019	2020	2021 Vler.	2022 Para.	2023 Para.	2024 Para.	2018	2019	2020	2021 Vler.	2022 Para.	2023 Para.	2024 Para.
Bujqësia, pyjet dhe peshkimi	1.5	0.6	0.3	-0.1	1.8	2.1	2.3	0.3	0.1	0.1	0.0	0.3	0.4	0.4
Industria nxjerrëse	7.6	11.1	-26.8	21.7	5.3	5.7	4.5	0.2	0.3	-0.8	0.4	0.1	0.1	0.1
Industria përpunuese	6.3	5.5	-5.7	17.2	4.1	5.2	4.1	0.4	0.3	-0.4	1.1	0.3	0.3	0.3
Energjia elektrike, gazi, avulli dhe furnizimi me ajër të kor	57.6	-11.5	12.7	32.2	3.2	4.3	3.9	1.1	-0.3	0.3	0.6	0.1	0.1	0.1
Furnizimi me ujë, aktivitetet e trajtimit dhe menaxhimit të r	12.0	7.8	2.1	4.7	3.5	3.4	2.9	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Ndërtimi	2.5	-2.2	1.9	16.7	2.1	3.3	3.5	0.2	-0.2	0.2	1.5	0.2	0.3	0.3
Tregtia me shumicë dhe me pakicë; riparimi i automjeteve	2.9	2.5	-8.0	8.1	5.2	4.9	4.9	0.3	0.3	-0.9	0.9	0.5	0.5	0.5
Transporti dhe magazinimi	2.7	1.2	-16.4	23.2	9.3	5.9	5.0	0.1	0.0	-0.5	0.7	0.3	0.2	0.2
Akomodimi dhe shërbimi ushqimor	14.3	14.1	-24.5	28.2	14.3	9.8	7.0	0.3	0.3	-0.7	0.6	0.3	0.3	0.2
Informacioni dhe komunikacioni	-4.5	3.9	-2.0	5.6	2.9	3.5	3.0	-0.1	0.1	-0.1	0.2	0.1	0.1	0.1
Aktivitete financiare dhe të sigurimit	2.9	13.6	-4.4	15.6	4.4	5.3	4.3	0.1	0.3	-0.1	0.3	0.1	0.1	0.1
Aktivitete të pasurive të paluajtshme	-0.1	4.6	7.0	6.9	3.2	3.4	3.4	0.0	0.3	0.4	0.4	0.2	0.2	0.2
Aktivitete profesionale, shkencore dhe teknike	12.2	1.1	-9.9	3.1	5.2	4.7	4.6	0.4	0.0	-0.3	0.1	0.1	0.1	0.1
Shërbime administrative dhe mbështetëse	1.7	10.3	-9.6	2.9	4.5	5.2	4.6	0.1	0.3	-0.3	0.1	0.1	0.2	0.2
Administrim publik dhe mbrojtja; sigurimi social i detyrues	0.1	2.1	0.9	4.1	4.5	4.4	4.1	0.0	0.1	0.0	0.2	0.2	0.2	0.2
Arsimimi	0.1	2.7	0.2	4.3	4.6	4.6	4.7	0.0	0.1	0.0	0.2	0.2	0.2	0.2
Shëndetësia dhe aktivitete të punës sociale	6.0	9.0	7.5	4.9	4.8	5.1	3.7	0.2	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1
Arte, argëtim dhe çlodhje	-0.2	-50.0	-6.6	11.1	5.2	4.9	4.9	0.0	-0.5	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
Aktivitete të tjera shërbimi;	8.4	9.8	-6.8	7.7	5.3	5.1	4.7	0.1	0.2	-0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Vlera e Shtuar Bruto me çmime bazë	**4.2**	**2.4**	**-3.4**	**8.7**	**4.1**	**4.2**	**3.9**	**3.6**	**2.1**	**-3.0**	**7.6**	**3.6**	**3.7**	**3.4**
Taksa neto mbi produktet	3.4	0.1	-7.7	8.8	4.1	4.3	3.9	0.4	0.0	-1.0	1.1	0.5	0.5	0.5
PBB ME ÇMIMET E TREGUT	**4.1**	**2.1**	**-4.0**	**8.7**	**4.1**	**4.2**	**3.9**	**4.1**	**2.1**	**-4.0**	**8.7**	**4.1**	**4.2**	**3.9**

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Rritja ekonomike është shoqëruar me rritje të punësimit dhe ulje të shkallës së papunësisë. Si sektori i prodhimit, ashtu edhe ai i shërbimeve, kanë përfituar nga këto zhvillime, duke siguruar rimëkëmbje për biznesin dhe punësimin dhe duke krijuar premisa të mira për perspektivën afatmesme. Ndërsa viti 2020 rezultoi me një përkeqësim të lehtë të shkallës së papunësisë me një nivel mesatar për të gjithë vitin prej 12.2 përqindësh, nëntëmujori i parë i 2021 shënoi sërish një përkeqësim të lehtë të këtij treguesi në tremujorin e parë të vitit dhe më pas një rikuperim në tremujorin e dytë dhe të tretë. Referuar të dhënave statistikore, shkalla e papunësisë shënoi nivelin 12.6 për qind në tremujorin e parë dhe një përmirësim në 12.1 në tremujorin e dytë dhe në 11.6 në tremujorin e tretë. Norma mesatare e papunësisë për nëntëmujorin e parë të 2021 ishte 12.1 për qind, krahasuar me 12.3 për qind në nëntëmujorin e parë të 2020. Sa i përket numrit të të punësuarve për T3-2021, krahasuar me tremujorin paraardhës (TM2-2021),

ai është rritur me 2.13%. Ndërsa, krahasuar me të njëjtin tremujor të një viti më parë (TM3-2020), numri i të punësuarve është rritur lehtësisht me 0.21%.

Në përputhje me parashikimet afatmesme të rritjes, punësimi pritet të rritet me një mesatare prej 1.3% në vit gjatë periudhës 2022–2024. Shkalla më e lartë e pjesëmarrjes në forcat e punës do të jetë gjeneruesi kryesor i rritjes së ofertës së punës, ndërsa rritja e kërkesës për punë pritet të reflektojë pak a shumë të njëjtën strukturë të perspektivës së ofertës agregate të aktivitetit ekonomik. Rrjedhimisht pritet që shërbimet të kontribuojnë më shumë në rritjen e kërkesës për punë në krahasim me sektorët e tjerë të ekonomisë. Pavarësisht zgjerimit të pritshëm të punësimit në afatin e mesëm, sërish produktiviteti i përgjithshëm i punës pritet të ketë një përmirësim të lehtë gjatë kësaj periudhe. Papunësia pritet të vazhdojë rënien graduale, duke arritur në 8.9% në vitin 2024.

Grafik 3.2.5 Punësimi (rritja vjetore në %)

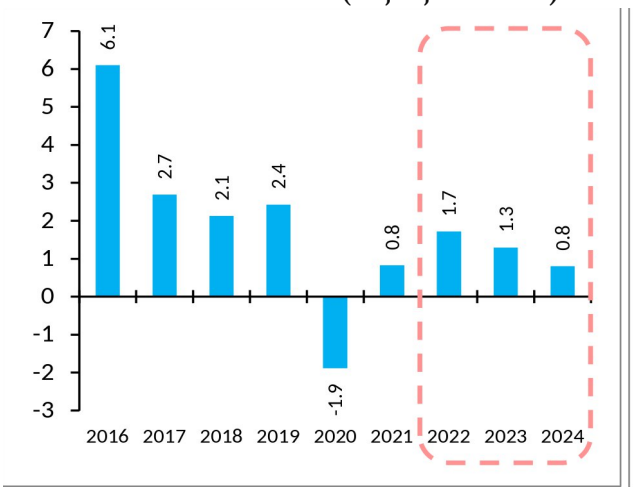

Grafik 3.2.6 Norma e papunësisë (në %)

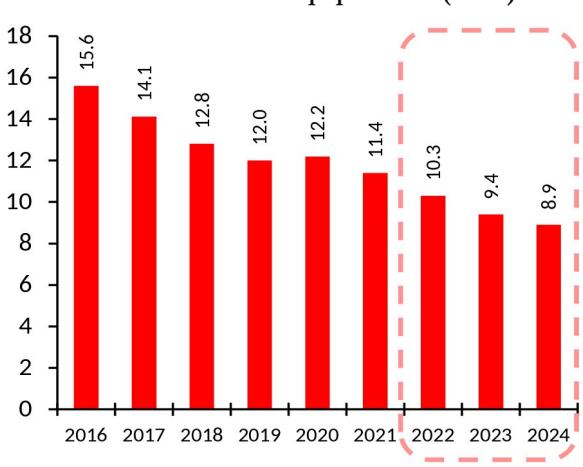

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Politika monetare dhe e kursit të këmbimit dhe inflacioni

Objektivi kryesor i Bankës së Shqipërisë, sipas mandatit të saj ligjor, është arritja dhe ruajtja e qëndrueshmërisë së çmimeve. Politika monetare operon nën një regjim inflacioni të shënjestruar, me objektivin të caktuar në 3.0% në afatin e mesëm. Instrumenti kryesor për arritjen e objektivit është norma e interesit e marrëveshjeve të anasjellta të riblerjes me afat maturimi një javor. Banka e Shqipërisë aplikon një regjim kursi këmbimi të lirë, ku vlera e kursit të këmbimit përcaktohet nga lëvizje të kërkesës dhe ofertës në tregun valutor. Banka ruan të drejtën të ndërhyjë në treg për arsye që lidhen me rregullimin e rezervës valutore, me anë të ankandeve, të cilat zhvillohen sipas një kalendari të publikuar.

Banka e Shqipërisë e rriti stimulin monetar në fillimin e krizës COVID-19, në muajin mars të vitit 2020, duke ulur normën e interesit me 50 pikë bazë, duke e çuar atë në 0.50%, ose niveli saj më i ulët historik, e duke i ofruar likuiditet të pakufizuar sistemit bankar në operacionet e tregut të hapur me frekuencë javore. Qëndrimi lehtësues i politikës monetare qëndroi i pandryshuar në vitin 2021. Sinjalizimi i bankës për të ardhmen tregon se stimuli monetar do të vijojë edhe në afatin e shkurtër e të mesëm, me normën bazë që do të qëndrojë nën nivelin e saj të ekuilibrit. Politika monetare ekspansioniste, së bashku me sinjalizimin e qartë e transparent për trajektoren e ardhshme të politikës monetare, kanë ndikuar në ruajtjen e qetësisë në tregjet financiare përgjatë tkurrjes ekonomike të vitit 2020 dhe kanë ndihmuar në uljen e paqartësive të agjentëve ekonomikë, në lidhje me perspektivën ekonomike.

Pas tkurrjes së vitit 2020, ekonomia është në një shteg rritjeje të shpejtë në të gjithë sektorët, si dhe komponentët e kërkesës në vitin 2021. Ekonomia është rritur mbi nivelin e para tërmetit dhe para pandemisë, dhe të dhënat e deritanishme nuk tregojnë për ndonjë efekt negativ afatgjatë mbi ekonominë nga këto goditje të forta. Me përmirësimin e kushteve ciklike, presionet e brendshme inflacioniste kanë vijuar të forcohen, të cilat së bashku e rritjen e çmimeve të mallrave në tregjet ndërkombëtare kanë nxitur rritjen e inflacionit në vend, i cili mbetet nën nivelin e shënjestruar prej 3%.

Skenari bazë i Bankës së Shqipërisë parashikon që ekonomia do të rritet ndjeshëm në vitin 2021, e ndihmuar nga stimuli makroekonomik dhe rritja e kërkesës së huaj, e do të zhvendoset në një trajektore rritëse pranë potencialit të saj. Si pasojë e përmirësimit të kushteve ciklike, presionet e brendshme do të forcohen edhe më tej, duke nxitur konvergimin e qëndrueshëm e inflacionit drejt shënjestrës nga viti 2022.

Trajektorja e inflacionit në afatin e shkurtër, do të pasqyrojë efektin e goditjeve të ofertës nga çmimet më të larta të tregjeve ndërkombëtare, të cilat do të rrisin kostot vendëse të prodhimit. Si rezultat, inflacioni total pritet të rritet ndjeshëm në afatin e shkurtër. Efekti i këtyre goditjeve të ofertës pritet të jetë i përkohshëm.

Balanca e rreziqeve duket e zhvendosur në kahun e sipërm në afatin e shkurtër dhe e balancuar në atë të mesëm. Nga njëra anë, një rritje më e shpejtë apo më e zgjatur në kohë e çmimeve në tregjet financiare dhe një ritëm i konsolidimit më i ngadaltë përbëjnë rreziqe të kahut të sipërm ndaj inflacionit. Nga ana tjetër, rimëkëmbja më e ngadaltë e ekonomisë botërore përbën rreziqet e kahut të poshtëm ndaj inflacionit.

Kombinimi aktual i politikave përfshin një stimul monetar dhe fiskal, të diktuar nga nevoja për të garantuar një rimëkëmbje ekonomike të shëndetshme. Ndërsa kjo rimëkëmbje vazhdon dhe aktiviteti ekonomik qëndron në një shteg rritjeje të shëndetshëm, këta stimuj do të nisin të tërhiqen gradualisht.

Kjo tërheqje do të kryhet në kohë, në një mënyrë të koordinuar dhe transparente, në mënyrë që të mos pengojë trajektoren qëndrueshme të rritje së pritur të ekonomisë në afatin e mesëm

Sektori i jashtëm dhe qëndrueshmëria afatmesme e tij

- Zhvillimet në bilancin e pagesave dhe tregtinë e mallrave

Deficiti korrent u ngushtua me 9.6% gjatë gjysmës së parë të vitit 2021, duke qëndruar në nivelin 7.7% ndaj PBB-së. Një vit më parë, raporti qëndronte në 9.9%. Ky përmirësim ka pasqyruar rikuperimin e kërkesës së brendshme dhe të huaj, e dukshme kjo në mënyrë të veçantë gjatë tremujorit të dytë të vitit, kur flukset e shërbimeve kaluan në ecuri përmirësuese. Në të vërtetë, rikuperimi filloi më herët për tregtinë e mallrave, teksa rritja e kërkesës së brendshme dhe të huaj zgjeroi nevojën për mallra, duke u shoqëruar me zgjerim të eksporteve dhe importeve. Nga ana tjetër, kufizimet ndaj lëvizjes kombëtare të udhëtarëve qëndruan në fuqi, duke penguar rikuperimin e flukseve të shërbimeve (veçanërisht të turizmit). Intensiteti më i lartë importues në mallra (krahasuar me eksportet), shkaktoi fillimisht një përkeqësim të bilancit tregtar. Në tremujorin e dytë 2021, kufizimet ndërkombëtare u lehtësuan dhe flukset e shërbimeve u zgjeruan ndjeshëm (nivel treshifror), duke kundërbalancuar zgjerimin e deficitit tregtar në mallra. Rritja e fluksit të shërbimeve ndërthurur me zgjerimin e remitancave nxiti edhe ngushtimin e deficitit të përgjithshëm korrent.

Mbiçmimi real i lekut është përshpejtuar në fillim të vitit 2021, duke arritur në 4.7% në prill, kryesisht si pasojë e mbiçmimit nominal. Në muajt pasues, mbiçmimi real është ngadalësuar ndjeshëm, duke arritur 0.3% në terma vjetorë në tetor. Diferenca në normë krahasuar me mbiçmimin nominal (që shënon 2.8% në terma vjetorë) lidhen me normat më të ulëta inflacioniste në vend krahasuar me vendet partnere.

Flukset tregtare në mallra janë rikuperuar përgjatë vitit 2021, pas goditjes që morën vitin e kaluar. Pothuaj të gjitha kategoritë kanë tejkaluar nivelet e parapandemisë, me përjashtim të "Tekstileve". Pas rënies së pësuar gjatë 2020, eksportet e kësaj kategorie kanë vazhduar të pakësohen edhe gjatë vitit 2021, si pasojë e performancës së dobët të sektorit të veshjeve dhe modës në Itali, importuesi kryesor i fasoneve shqiptarë. Për faktin që sektori në fjalë është ende pre e kufizimeve, edhe kërkesa e tij për importe ndikohet negativisht.

Grafik 3.2.7: Hapja tregtare, eksportet, importet dhe Investimet direkte neto si përqindje ndaj PBB-së

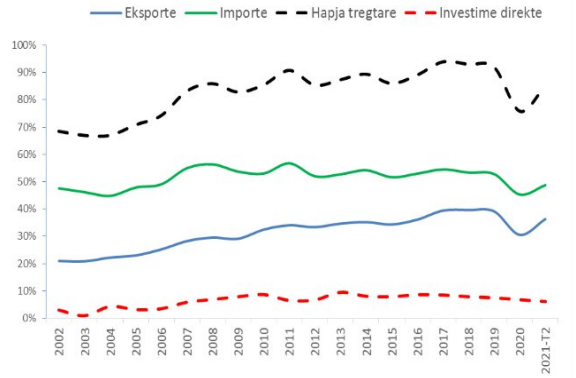

Grafik 3.2.8: Ndryshimet vjetore nominale dhe reale të kursit efektiv të këmbimit (%)

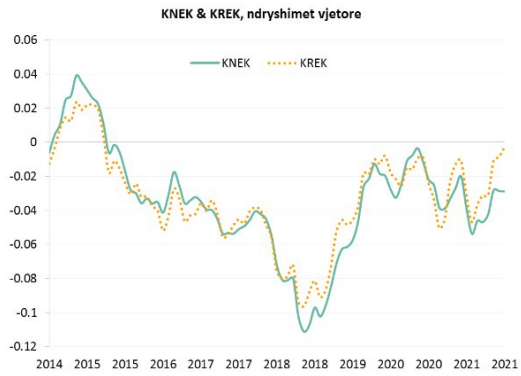

Burimi: Banka e Shqipërisë, INSTAT

Dekompozimi i eksporteve shqiptare, sipas përpjesëve konstante të tregut (PKT)[3], dëshmon se rënia e

[3] Shihni: http://go.worldbank.org/KQCHUD4JN0, për një diskutim mbi PKT-në.

eksporteve botërore ka qenë faktori kryesor pas ngushtimit të eksporteve shqiptare drejt vendeve të BE-15 gjatë vitit 2020. Pason konkurrueshmëria me disa ndikime të vogla negative nga struktura sipas kategorive. Në rastin e eksporteve drejt vendeve të CEFTA-s, rënia e eksporteve botërore ka qenë faktori kryesor, pasuar nga struktura sipas kategorive dhe shpërndarja e tregut. Nga ana tjetër, në këtë rast, konkurrueshmëria ka dhënë një ndikim pozitiv duke shërbyer si kundërbalancë.

Tabelë 3.2.3 Dekompozimi i eksporteve shqiptare sipas metodës PKT (milionë euro)

	2020	
	BE-15	**CEFTA**
Rritja e eksporteve botërore	-162.4	-41.0
Struktura sipas kategorive	-0.6	-6.7
Shpërndarja e tregut	26.2	-5.4
Konkurrueshmëria	-68.3	31.2
Total	-205.1	-22.0

Burimi: Banka e Shqipërisë, INSTAT, UN Comtrade

Suficiti i shërbimeve është rikuperuar pas goditjes së rëndë që përjetoi gjatë vitit 2020. Udhëtimet (turizmi) kanë qenë faktori kryesor. Lehtësimi i masave kufizuese ndaj lëvizjes ndërkombëtare, veçanërisht gjatë tremujorit të dytë 2021, nxitën flukset e shërbimeve. Si rezultat, eksportet e shërbimeve u rritën me 47.7% për gjysmën e parë 2021 dhe 165.5% për 2021T2. Importet e shërbimeve u zgjeruan me 27.2% dhe 122.1% respektivisht në gjysmën e parë dhe tremujorin e dytë 2021. Si rrjedhojë, suficiti i shërbimeve është rritur me 75.8% për gjysmën e parë 2021 dhe 221.5% në 2021T2. Statistikat e udhëtarëve sugjerojnë për rritje të përpjesës së të ardhurve nga Kosova. Pavarësisht, normave të larta të rritjes, flukset e shërbimeve mbeten nën nivelet e para pandemisë (ndryshe nga mallrat). Gjithashtu, hendeku është më i thellë në rastin e importeve, pasi kufizimet ndërkombëtare ndaj lëvizjes së shqiptarëve janë më të forta krahasuar me ato vendëse ndaj të huajve.

Deficiti i të ardhurave primare u zgjerua në terma vjetorë më 45.7 milionë euro gjatë gjysmës së parë 2021, duke iu shtuar përkeqësimit të përjetuar gjatë vitit 2020. Kjo lidhet kryesisht me të ardhurat dalëse në rritje të lidhura me investimet (ato direkte). Nga ana tjetër, të ardhurat hyrëse të "kompensimit të punonjësve" nuk janë rikuperuar ende, pasi punonjësit vendës sezonalë ballafaqohen ende me kufizime kur udhëtojnë jashtë vendit për të punuar.

Suficiti i të ardhurave dytësore u zgjeruan në terma vjetorë me 23.3% gjatë gjysmës së parë 2021 nxitur nga rritja e fluksit të remitancave. Rritja vjetore e tyre shënoi 24.4% për gjysmën e parë të vitit 2021 dhe 41.8% për tremujorin e dytë. Prurjet e remitancave kanë shfaqur performancë të mirë edhe në gjysmën e dytë të vitit 2020 (me rritje vjetore afër niveleve dyshifrore) pas goditjes së pësuar në 2020T2. Emigrantët kanë shtuar dërgesat për të ndihmuar familjarët e tyre gjatë periudhës së vështirë të pandemisë. Rritja e fortë në 2021T2 lidhet edhe me një efekt të fortë bazë nga viti i kaluar.

Me përmirësimin e mëtejshëm të situatës, flukset tregtare dhe financiare pritet të vazhdojnë trendin përmirësues gjatë gjysmës së dytë të vitit 2021, ndonëse me norma rritjeje më të ngadalta. Shërbimet pritet të japin një ndikim të qenësishëm pozitiv në zhvillimet e deficitit korrent për tremujorin e tretë, sugjeruar kjo nga ecuria pozitive e sektorit turistik. Nënllogaria e të ardhurave pritet të shfaqë, gjithashtu, përmirësim e nxitur nga rritja e vazhdueshme e remitancave. Bazuar në rikuperimin e mëtejshëm të ekonomisë vendëse dhe të huaj, deficiti korrent pritet të rikthehet në nivelet e parapandemisë gjatë vitit 2022. Sigurisht, pasiguritë janë të pranishme. Shqipëria ka shtrënguar disi masa ndaj lëvizjes së udhëtarëve prej muajit shtator kur rastet me COVID-19 u shtuan. Gjithashtu, partnerët kryesorë tregtarë kanë rivendosur kufizimet e tyre.

Investimet direkte neto kanë vazhduar në ecurinë e dobët të nisur që më 2020-shin. Rritja vjetore e detyrimeve neto shënoi -1.7% për gjysmën e parë të vitit 2021. Përveç ndikimit të pandemisë, përfundimi i punimeve në gazsjellësin TAP, ka dhënë, gjithashtu, kontribut në ecurinë e IHD-ve. Nga ana tjetër flukset janë rritur në sektorë të tjerë sikurse "Industria nxjerrëse", "Tregtia", "Pasuritë e paluajtshme" dhe "Ndërtimi". Gjithashtu, projekte madhore (sikurse i Portit të Durrësit) pritet t'u japin shtysë IHD-ve në të ardhmen.

Investimet e portofolit kanë pasqyruar kryesisht aktive neto gjatë gjysmës së parë të vitit 2021. Korporatat depozit-marrëse kanë zgjeruar portofolat e huaja gjatë kësaj periudhe. Në të njëjtën kohë, qeveria e përgjithshme ka kryer ripagesat e lidhura me emetime të mëparshme të Eurobondit.

- Zhvillimet në borxhin e jashtëm

Borxhi i jashtëm ka qenë në trend zvogëlues gjatë gjysmës së parë 2021. Stoku qëndron në 8,811.4 milion euro në tremujorin e dytë 2021, duke u pakësuar me 1.5% në terma vjetorë. Raporti i borxhit ndaj PBB-së është gjithashtu i pakësuar në 62.6%, krahasuar me 68.1% në 2020T2. Rënia e borxhit pasqyron ripagesat e Eurobondit nga Qeveria e Përgjithshme. Borxhi afatgjatë përbën rreth 92.0% të totalit i lidhur kryesisht me huamarrjen afatgjatë të Qeverisë së Përgjithshme dhe sektorëve të tjerë[4]. Borxhi afatshkurtër përbën rreth 8.0% të totalit i lidhur me "monedhat dhe depozitat" e korporatave depozitëmarrëse dhe "kreditë tregtare".

Treguesit e aftësisë ripaguese afatgjatë i janë rikthyer ecurisë pozitive në 2021T2, duke përmbysur një përkeqësues, që vazhdonte prej 2020T1, për të arritur kulmin në 2021T1. Raporti i borxhit të jashtëm ndaj eksportit të mallrave dhe ndaj shërbimeve qëndron në nivelin 183.0% në T2, nga 221.1% në 2021T1. Gjithashtu, raporti i borxhit të jashtëm ndaj të ardhurave fiskale ra në 233.0% në 2021T2 nga 248.5% në 2021T1. Raporti i borxhit të qeverisë së përgjithshme ndaj të ardhurave fiskale ra në 111.3% në 2021T2 nga 120.2% në 2021T1. Treguesit e likuiditetit janë, gjithashtu, në trend përmirësues duke sugjeruar presione të ulëta nga detyrimet afatshkurtra.

Grafik 3.2.9 Raporti i borxhit të jashtëm ndaj eksporteve të mallrave dhe shërbimeve (majtas) dhe ndaj të ardhurave fiskale (djathtas)

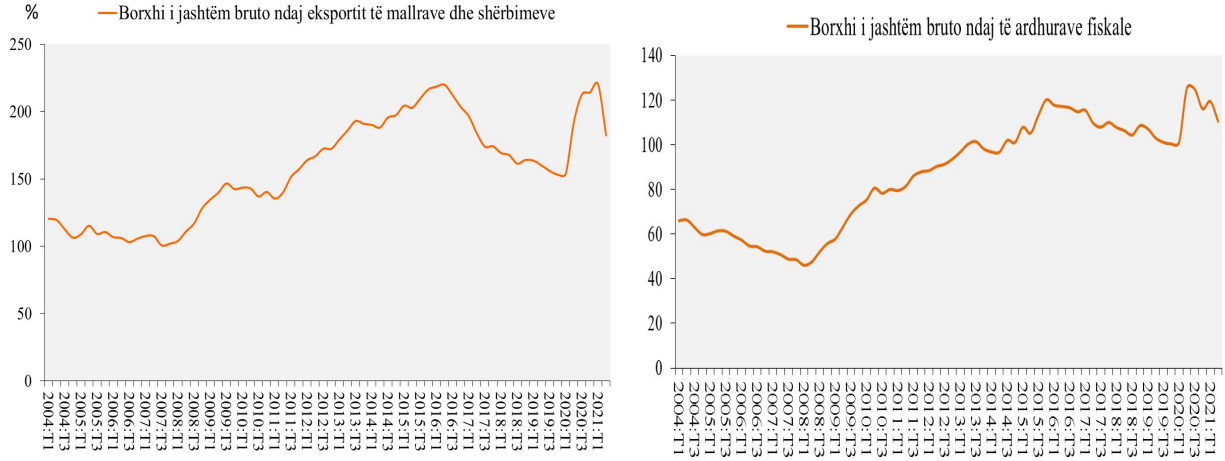

Burimi: Banka e Shqipërisë

Në skenarin bazë për vitin 2021, borxhi i jashtëm pritet të arrijë deri në 65% ndaj PBB-së, një raport i ngjashëm me atë të vitit 2020. Ky vlerësim parashikon një zgjerim të shpejtë të borxhit të jashtëm bruto si pasojë e rritjes së huamarrjes së sektorit publik. Si rrjedhojë, pavarësisht parashikimit për një rimëkëmbje të shpejtë të ekonomisë, raporti i borxhit të jashtëm ndaj PBB-së mbetet përgjithësisht i pandryshuar krahasuar me atë të vitit 2020. Në periudhën afatmesme, parashikohet një rënie e vazhdueshme e raportit të borxhit ndaj PBB-së, në pasqyrim të trajektores fiskale të pritshme konsoliduese. Një gjë e tillë do të pakësonte nevojat për financim të jashtëm.

Ky projeksion përfshin disa risqe me prirje rritëse, disa prej të cilëve përfshihen në analizën e ndjeshmërisë së borxhit të jashtëm. Në këtë rast, simulohen dy goditje të lidhura me normat e interesit dhe me kursin e këmbimit. Në skenarin e parë, norma mesatare e interesit të borxhit të jashtëm rritet në mënyrë permanente me dy devijime standarde krahasuar me skenarin bazë. Ndërkohë, në skenarin e dytë, kursi i këmbimit i jepet një goditje nënçmuese prej 10% për një herë të vetme. Rezultatet e simuluara dëshmojnë se përkeqësimi i situatës së borxhit të jashtëm është më i fortë sipas skenarit të nënçmimit me 10%.

Grafik 3.2.10 Borxhi i jashtëm bruto ndaj PBB-së në skenarin bazë dhe sipas dy skenarëve të riskut: goditje e normës së interesit (majtas) dhe nënçmim real (djathtas)

[4] Statistikat e borxhit të jashtëm, sipas maturitetit kanë pësuar disa rishikime. Në saje të të dhënave më të sakta, një pjesë e borxhit të jashtëm që lidhet me depozitat e jorezidentëve është riklasifikuar si borxh afatgjatë. Kjo ka shkaktuar një rritje të fortë të përpjesës së borxhit afatgjatë në kurriz të atij afatshkurtër. Këto ndryshime janë pasqyruar në disa raporte të borxhit afatshkurtër përfshirë ata që lidhen me rezervën, sikurse do të paraqitet më vonë.

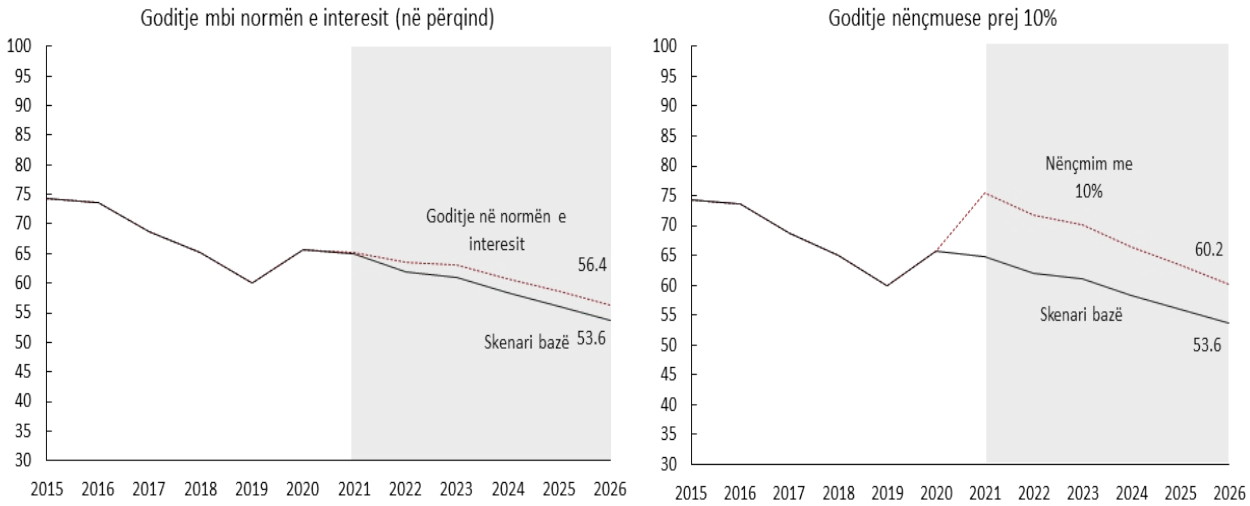

Burimi: Banka e Shqipërisë

- Zhvillimet në stokun e rezervës[5]

Banka e Shqipërisë optimizon nivelin e rezervës valutore, duke balancuar rreziqet e mundshme në të ardhmen dhe kostot që lidhen me mbajtjen e saj. Vlerësimi i mjaftueshmërisë së rezervës bazohet në një platformë, e cila mban parasysh këto parime. Banka e Shqipërisë zbaton nivelet minimale të pragut të mjaftueshmërisë së rezervës, bazuar në dy kritere: mbulimi i: 1. të paktën 4 muaj importe mallrash dhe shërbimesh; dhe 2. mbulim të paktën 100% të borxhit të jashtëm afatshkurtër. Në tetor 2021, stoku i rezervës ndërkombëtare qëndron në nivelin 4.2 miliardë euro, ose rreth 27% ndaj PBB-së. Ky nivel është i mjaftueshëm për të mbuluar 8 muaj importe mallrash dhe shërbimesh dhe 300% të borxhit të jashtëm afatshkurtër. Të dyja kriteret pritet të mbeten mbi nivelin e pragut minimal të mjaftueshmërisë në periudhën afatmesme.

Grafik 3.2.11 Projeksionet e rezervës ndërkombëtare ndaj importit të mallrave dhe shërbimeve (majtas) dhe ndaj borxhi të jashtëm afatshkurtër (djathtas)

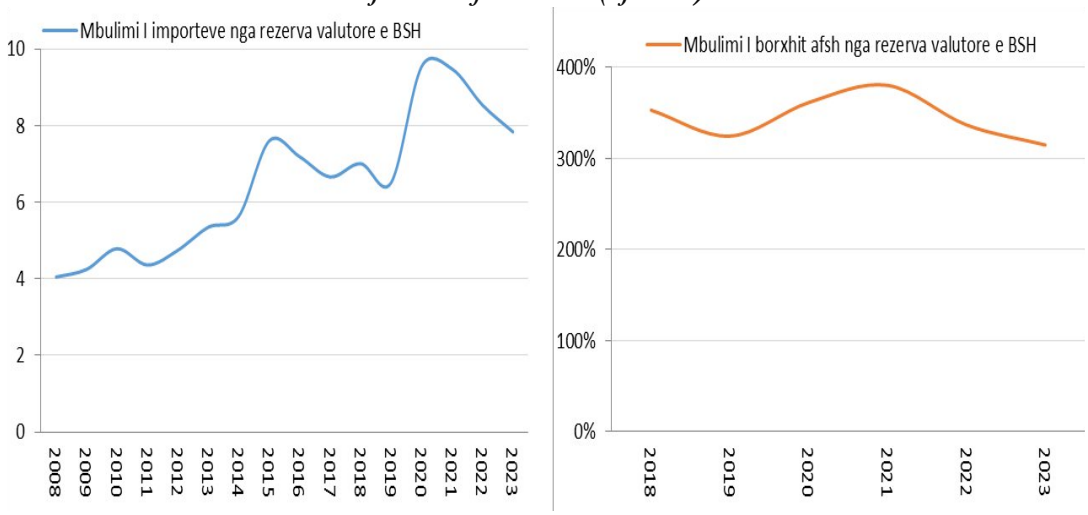

Burimi: Banka e Shqipërisë

- Sektori financiar

Bilanci i përgjithshëm i institucioneve financiare ka vijuar të zgjerohet në terma nominalë dhe relativë gjatë 9 muajve të parë të vitit 2021. Zgjerimi ka qenë veçanërisht i dukshëm në bilancin e sektorit bankar vendës. Pesha e aktiveve të sistemit financiar ndaj PBB-së u rrit me 4 p.p. në 122.5% krahasuar me 118.5% në fund të dhjetorit 2020. Rritje në raport me PBB-në është vërejtur në industrinë e institucioneve financiare jobanka, fondet e investimeve dhe fondet e pensioneve. Nga ana tjetër, pesha e bilancit të

[5] *Data on reserve ratio to short term debt are recalculated according to revisions in short term debt statistics.*

shoqërive të kursim-kreditit dhe shoqërive të sigurimit ndaj PBB-së ka mbetur e pandryshuar nga nivelet e regjistruara në fund të vitit 2020.

Tabelë 3.2.4 Aktivet e sistemit financiar ndaj PBB-së

Autoriteti Mbikëqyrës	Banka e Shqipërisë			Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare			Ndërmjetësit financiarë
Sistemi financiar	Sektori bankar	IFJB	SHKK dhe unioni	Shoqëritë e sigurimit	Fondet e pensionit	Fondet e investimit	
2011	88.1	2.7	0.8	1.5	0.0		93.1
2012	92.1	2.7	0.8	1.6	0.0	1.2	98.6
2013	94.8	2.7	0.7	1.7	0.0	3.9	103.8
2014	97.6	3.0	0.8	1.9	0.0	4.8	108.2
2015	97.3	2.9	0.8	2.1	0.1	5.0	108.0
2016	100.5	3.0	0.6	2.1	0.1	4.7	111.0
2017	99.4	3.1	0.6	2.1	0.1	5.0	110.3
2018	96.0	3.5	0.6	2.1	0.2	4.5	106.9
2019	95.5	4.2	0.7	2.2	0.2	4.3	107.2
2020	105.9	4.5	0.8	2.6	0.2	4.5	118.5
2021*	109.5	4.7	0.8	2.6	0.3	4.6	122.5

Burimi: Banka e Shqipërisë, INSTAT, Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare * shtator 2021

Bilanci i sektorit bankar është zgjeruar me 11% nga fundi i tetorit 2020 deri në fund të tetorit 2021. Nga ana e aktiveve, rritja vjetore është mbështetur në mënyrë të barabartë nga rritja e fortë në tri klasat kryesore të aktiveve. Stoku i letrave me vlerë të bankave dhe stoku i veprimeve me thesarin dhe ekspozimeve ndërbankare u zgjeruan përkatësisht me 15% dhe 8%, ndërsa stoku i tepricës së kredive bankare u rrit me 11%. Struktura e letrave me vlerë të zotëruara nga bankat dominohet nga letra me vlerë të Qeverisë Shqiptare në lekë (60%) dhe në valutë (10%), ndërsa pjesa e mbetur prej 30% përbëhet nga letra me vlerë në valutë të huaj të emetuar nga jorezidentët. Aktivet në valutë dhe pretendimet ndaj jorezidentëve përbëjnë rreth 52% dhe 23% të totalit të aktiveve dhe janë rritur me 13% dhe 16% në vit në fund të tetorit 2021. Detyrimet dhe aktivet e bankave në valutë janë të krahasueshme në madhësi, ndërsa pretendimet ndaj jorezidentëve janë rreth 8 herë më të larta se detyrimet ndaj jorezidentëve. Burimi kryesor i financimit për bankat vendëse është në formën e depozitave, të cilat rezultojnë rreth 1,400 miliardë lekë në tetor 2021. Depozitat shënuan një rritje të fortë gjatë 10 muajve të parë të vitit 2021 dhe rritja arriti kulmin gjatë tremujorit të tretë, si pasojë e rritjes së theksuar të depozitave në valutë. Llogaritë rrjedhëse dhe në një masë më të vogël depozitat pa afat kanë vazhduar të rriten, ndërkohë që rënia e depozitave me afat u ndal në muajt e verës dhe u pasua me një rritje modeste në shtator dhe tetor. Në fund të tetorit 2021, depozitat me afat përbënin rreth 44% të stokut të përgjithshëm të depozitave, që tregon një rënie të ndjeshme krahasuar me raportin prej 51% në fund të vitit 2019 dhe atë prej 47% në fund të vitit 2020.

Tabelë 3.2.5 Rritja në stokun e kredisë dhe të depozitave

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Hua (rritja vjetore,%)	5	-2	2	0	-3	-1	6	11
Depozita (rritja vjetore,%)	5	3	5	1	1	1	8	11
Hua/Depozita (%)	56	54	52	52	49	48	47	47

Burimi: Banka e Shqipërisë *tetor 2021

Në fund të tetorit 2021, stoku i tepricës së kredisë ishte 660 miliardë lekë nga 590 miliardë lekë në tetor 2020 dhe norma vjetore e rritjes ishte e barabartë me 11%. Kredia bankare u rrit me një ritëm të qëndrueshëm gjatë 12 muajve deri në tetor 2021, por rritja nominale (+60 miliardë lekë) dhe rritja mesatare vjetore (+6%) në stokun e kredive ishin më pak se ndryshimet përkatëse të depozitave. Ritmet e rritjes së portofolit të kredisë, sipas sektorëve institucionalë (individë dhe biznese) dhe sipas monedhës (lekë dhe valutë) kanë qenë të krahasueshme, por në terma të maturitetit, rritja e stokut të kredisë është e lidhur me rritjen në terma afatgjatë dhe me portofolin e kredive për pasuri të paluajtshme. Kreditë për pasuri të paluajtshme përbëjnë 22% të portofolit të përgjithshëm të kredisë nga 20% dhe 21% përkatësisht në dhjetor 2019 dhe dhjetor 2020 dhe norma e rritjes së portofolit të kredisë për pasuri të paluajtshme në tremujorin e tretë të 2021 ishte 12%. Rritja e lartë në këtë segment të portofolit të kredisë mund të lidhet

me kërkesën më të lartë dhe kushtet më të relaksuara të kreditimit, veçanërisht për kreditë hipotekare për sektorin e individëve. Rezultatet e vrojtimit të kredisë bankare për tremujorin e tretë 2021, sugjerojnë se si kërkesa, ashtu edhe oferta për kredi, janë rritur në krahasim me tremujorët e mëparshëm duke reflektuar përmirësimin e kushteve makroekonomike dhe besimin më të fortë të biznesit dhe të konsumatorëve. Numri i aplikimeve për kredi, për qëllime të investimit dhe likuiditetit nga sektori i individëve, dhe biznesi ka qenë më i lartë dhe shkalla e refuzimit më e ulët në krahasim me tremujorët e mëparshëm. Në të njëjtën kohë bankat kanë relaksuar standardet e tyre të kredisë dhe planifikojnë të vazhdojnë ta bëjnë këtë gjatë tremujorit të fundit të vitit, pasi kërkesa për kredi pritet të mbetet e fortë.

Kapitalizimi i sektorit bankar deri në fund të tremujorit të tretë 2021 mbeti në nivele të mjaftueshme, pavarësisht një rënie të lehtë të raportit të mjaftueshmërisë së kapitalit në 18.3% nga 18.7% në fund të dhjetorit 2020 dhe 18.6% në fund të shtatorit 2020. Rënia e raportit u shkaktua nga rritja e nivelit të aktiveve të ponderuara me rrezik. Bankat mbetën fitimprurëse gjatë periudhës janar–tetor 2021 dhe fitimi i përgjithshëm dhe raportet e përfitueshmërisë ishin më të larta se në vitin 2019 dhe 2020. Më shumë se gjysma e bankave, duke përfshirë bankat me rëndësi sistemike, kishin fitime më të larta krahasuar me fitimet e regjistruara gjatë 10 muajve të parë të vitit 2020. Rezultati neto i aktivitetit të sektorit bankar u rrit me 40% në 18 miliardë lekë nga 13 miliardë lekë në vitin 2020 dhe kthimi nga aktivet (RoA) dhe kthimi nga kapitali (RoE) arritën në 12.8% dhe 1.3% nga 9.6% dhe 1% në fund të muajit tetor 2020. Rreth 65% e fitimit neto gjenerohet nga aktivitetet në valutë, por vëllimi i kësaj pjese të fitimit ka mbetur i pandryshuar nga një vit më parë, ndërkohë që fitimet në lekë janë 5 herë më të larta (nga 1.2 miliardë lekë deri në 6 miliardë lekë). Rritja e ndjeshme e rezultatit neto të bankave lidhet me përmirësimin e të ardhurave neto nga interesi, si dhe një rënie të ndjeshme të shpenzimeve të provigjioneve për humbjen e kredisë. Rezultatet e provës së rezistencës që mbulojnë horizontin 2021–2022 tregojnë se sektori bankar mbetet elastik ndaj goditjeve të mundshme makroekonomike, megjithëse disa banka mund të përballen me nevojën për të forcuar pozicionet e tyre të kapitalit.

Rreziku i kredisë ka rënë ndjeshëm gjatë vitit 2021 dhe raporti i kredive me probleme (RKP) ra në 6.35% në tetor 2021, duke arritur nivelin më të ulët që nga viti 2009. Përmirësimi u vu re pothuajse në të gjitha kategoritë e kredive dhe erdhi si rezultat i rënies së kredive me probleme dhe, gjithashtu, rritjes së stokut të kredisë. Krahasuar me një vit më parë, stoku i kredive me probleme u tkurr me 15% ose 8 miliardë lekë, ndërsa raporti i kredive me probleme u ul me rreth 1.9 p.p. Rënia më e fortë është shënuar të kreditë me probleme në valutë (-22%), si dhe te stoku i kredive me probleme për bizneset dhe ato afatshkurtra (-18%). Rënia e stokut të kredive me probleme, sipas renditjes së kontributit, është ndikuar nga rritja e shlyerjeve në dy klasat e para të kredive me probleme; ristrukturimi i një pjese të kredive me probleme; dhe fshirjen e kredive të humbura nga bilancet e bankave. Rënia e stokut të kredive "nënstandarde" dhe "të dyshimta", së bashku me rënien e ndjeshme të fluksit të kredive të reja me probleme luajtën një rol të rëndësishëm në përmirësimin e cilësisë së kredisë. Struktura e kredive me probleme dominohet nga kategoria e kredive të humbura (52%), ndërsa kreditë e dyshimta dhe ato nënstandard zënë përkatësisht 21% dhe 27% të totalit. Rritja e peshës së kredive të humbura brenda stokut të kredive me probleme gjatë viteve të fundit lidhet me faktin se rënia e stokut të të dyja klasave të tjera të huave me probleme ka qenë më e shpejtë se rënia e stokut të kredive të humbura.

Mbikëqyrja makroprudenciale

Në interes të përmirësimit të transparencës, llogaridhënies dhe komunikimit, në maj 2021, Banka e Shqipërisë publikoi një dokument, që synon të informojë publikun mbi zbatimin e politikës makroprudenciale në Shqipëri. Temat kryesore të trajtuara në dokument janë: a) stabiliteti financiar dhe politika makroprudenciale; b) kuadri institucional i politikës makroprudenciale në Shqipëri; c) identifikimi dhe vlerësimi i rreziqeve sistemike; d) zbatimi i politikës makroprudenciale në Shqipëri; dhe e) komunikimi dhe llogaridhënia. Ky dokument ofron një pamje më praktike dhe më të detajuar të objektivave të ndërmjetëm dhe instrumenteve të politikës krahasuar me Strategjinë e Politikës Makroprudenciale (gusht, 2017) dhe fokusohet në masat makroprudenciale që janë zbatuar në Shqipëri pas miratimit të rregullores nga Banka e Shqipërisë, "Për shtesat makroprudenciale të kapitalit", në qershor 2019 (Rregullorja).

Rregullorja ofron bazën mbi të cilën Banka e Shqipërisë zbaton tri shtesat e kapitalit (shtesa konservuese e kapitalit, kundërciklike dhe shtesa e kapitalit për bankat me rëndësi sistemike) në periodicitetin dhe normat e parashikuara në rregullore dhe të mbështetura nga metodologjitë shoqëruese. Shtesa kundërciklike e kapitalit shpallet në fund të çdo tremujori me vendim të Guvernatorit. Vendimi për listën e bankave me rëndësi sistemike dhe për shtesat për rëndësinë sistemike shpallet një herë në vit në

fund të tremujorit të parë. Shtesa konservuese e kapitalit caktohet sipas afatit kohor dhe normave të parashikuara në rregullore. Pozicioni i secilës bankë ndaj kërkesave të shtesave makroprudenciale të kapitalit vlerësohet çdo tremujor nëpërmjet një pakete raportimi të veçantë dhe një raporti të dedikuar. Kërkesat e zbatueshme deri më 1 janar 2022 janë paraqitur në tabelën e mëposhtme.

Tabelë 3.2.6 Prezantimi i shtesave makroprudenciale të kapitalit që duhet të përmbushen deri më 1 janar 2022

Nr.	SHMAK (shtesat makroprudenciale të kapitalit)	Banka		Afati i përmbushjes
		BARS (bankat me rëndësi sistemike)	*Jo – BARS (bankat me rëndësi josistemike)*	
1	SIST (Shtesa e rëndësisë sistemike)	Siç parashikohet në vendimin e Guvernatorit 1767/2021, por deri në 1.5% për vitin 2022 ***Lista e BARS*** 1. BKT (Banka Kombëtare Tregtare) 1.0% 2. BR (Banka Raiffeisen) 1.0% 3. BC (Banka Credins) 1.0% 4. ISPBA (Banka Intesa San Paolo Shqipëri) 0.5% 5. OTP (Banka OTP) 0.5%	Jo e zbatueshme	1 janar 2022
2	KONS (shtesa konservuese e kapitalit)	1.5%	1.5%	1 janar 2022
3	SPEKUNC (shtesa kundërciklike e kapitalit specifike për bankën)	Siç parashikohet në vendimin e Guvernatorit 4217/2021 dhe bazuar në llogaritjet e bankës (por jo më lart se 1.875% për vitin 2022)	Siç parashikohet në vendimin e Guvernatorit 4217/2021 dhe bazuar në llogaritjet e bankës (por jo më lart se 1.875% për vitin 2022)	30 shtator 2022
4 = 1+2+3	**SHKOMAK (shtesa e kombinuar makroprudenciale e kapitalit)**	KONS (1.5%) + SIST (0.5% or 1.0% or 1.5%) + SPEKUNC	KONS (1.5%) + SPEKUNC	

Mjeti kryesor i përdorur nga Banka e Shqipërisë për të vlerësuar zhvillimet në rreziqet sistemike kundrejt objektivave të ndërmjetëm të politikës makroprudenciale është Harta tremujore e Nxehtësisë së Rreziqeve Makroprudenciale (vetëm për përdorim të brendshëm). Treguesit janë strukturuar dhe grupuar, sipas katër objektivave të ndërmjetëm, të lidhur me rreziqet specifike dhe zhvillimet në secilin prej treguesve bazë, përkundrejt kufijve, informojnë diskutimet e brendshme dhe vendimmarrjen makroprudenciale.

Sipas analizës së fundit (TM3-2021) Harta e Nxehtësisë së Rreziqeve Makroprudenciale tregon se nuk ka rreziqe të rëndësishme të lidhura me rritjen e tepërt të kredisë, përqendrimin në aktivitetin e sektorit bankar dhe madhësinë e institucioneve sistemike. Raporti arrin në përfundimin se masat që janë tashmë të zbatueshme janë të mjaftueshme dhe të përshtatshme për të adresuar rreziqet aktuale dhe se nuk ka nevojë për masa shtesë. Raporti nënvizon nevojën (për autoritetin makroprudencial) për të monitoruar nga afër dhe me kujdes zhvillimet në boshllëqet e maturitetit, shkallën e euroizimit dhe ekspozimet e sektorit bankar ndaj tregut të pasurive të paluajtshme, në kontekstin e rritjes së çmimeve të pasurive të paluajtshme dhe rritjes së fortë në kreditë për blerje të pasurive të paluajtshme dhe investimeve. Në këtë drejtim, Banka e Shqipërisë është pranë finalizimit të vlerësimit të praktikave të sektorit bankar, në lidhje me kredinë për pasuritë e paluajtshme (përdorimi i raporteve LTV), si dhe një udhëzues që do të ndihmojë bankat të harmonizojnë praktikat e tyre. Në të njëjtën kohë, Banka e Shqipërisë po punon mbi kuadrin për funksionalizimin e shtesës së rrezikut sistemik.

Kuadri i ndërhyrjes së jashtëzakonshme në sektorin bankar si pjesë e reformave të sektorit financiar

Banka e Shqipërisë, në cilësinë e Autoritetit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme ka vijuar me zhvillimin mëtejshëm të kuadrit rregullator në fushën e ndërhyrjes së jashtëzakonshme në banka, ka finalizuar ciklin e tretë të planifikimit të ndërhyrjes së jashtëzakonshme dhe ka ndjekur hapat e nevojshëm për ngritjen e Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme. Gjatë vitit 2021, hyri në fuqi një kërkesë e re rregullatore, e cila ka të bëjë me kërkesën minimale për instrumente kapitalit rregullator dhe detyrime të pranuara - MREL, që bankat duhet të mbajnë për të përthithur humbjet dhe për të rikapitalizuar bankën, nëse ajo shkon në

ndërhyrje të jashtëzakonshme, pa përdorur ndihmën e fondeve publike.

- Zhvillimet në kuadrin e ndërhyrjes së jashtëzakonshme në sektorin bankar, në vitin 2021

Kuadri rregullator dhe metodologjik

Gjatë vitit 2021, duke synuar përafrimin me legjislacionin e BE-së për plotësimin e kuadrit rregullator për ndërhyrjen e jashtëzakonshme në banka, Banka e Shqipërisë miratoi:

- Me vendimin nr. 20, datë 4.7.2021, të Këshillit Mbikëqyrës, rregulloren "Për njohjen kontraktuale të kompetencave të zhvlerësimit dhe konvertimit", e cila përafron rregulloren e Komisionit Evropian 2016/1075/BE, mars 2016, dhe plotëson direktivën 2014/59/BE, të Këshillit dhe Parlamentit Evropian. Kjo rregullore përcakton përmbajtjen e klauzolave kontraktuale, në lidhje me njohjen kontraktuale të kompetencave të zhvlerësimit dhe të konvertimit.

- Me vendimin nr. 33, datë 7.7.2021, të Këshillit Mbikëqyrës, rregulloren "Për krijimin dhe funksionimin e shoqërisë për administrimin e aktiveve", e cila është përgatitur në bazë të praktikave më të mira evropiane.

- Me vendimin nr. 34, datë 7.7.2021, të Këshillit Mbikëqyrës, rregulloren "Për kriteret për përcaktimin e normave të konvertimit të detyrimeve në kapital", në përputhje me EBA/GL/2017/03, datë 11.7.2017, në zbatim të nenit 50(4), të direktivës 2014/59/BE (BRRD), mbi përcaktimin e normave të konvertimit të borxhit në kapital në rikapitalizimin nga brenda. Kjo rregullore specifikon kriteret për normat e konvertimit në kapital të detyrimeve të bankës, duke përdorur kompetencën e zhvlerësimit dhe konvertimit në zbatimin instrumentit të rikapitalizimit nga brenda.

- Me vendimin nr. 35, datë 7.7.2021, të Këshillit Mbikëqyrës, rregulloren "Për llojet e marrëveshjeve që do të mbrohen në transferimin e pjesshëm", në përputhje me rregulloren e deleguar të Komisionit (BE) 2017/867, datë 7 shkurt 2017, mbi llojet e marrëveshjeve që mbrohen në transferimin e pjesshëm të pronës, sipas nenit 76 të direktivës 2014/59/BE së Këshillit dhe Parlamentit Evropian. Kjo rregullore përcakton kushtet për llojet e marrëveshjeve, që duhen mbrojtur në transferimin e pjesshëm të aktiveve dhe të detyrimeve të një banke në ndërhyrje të jashtëzakonshme.

- Në zbatim të dispozitave të rregullores nr. 78/2020, "Për kërkesat minimale për instrumente të kapitalit rregullator dhe detyrime të pranuara", Banka e Shqipërisë hartoi dokumentin metodologjik për vitin 2021, i cili përcakton mënyrën e llogaritjes së kërkesës minimale për instrumente të kapitalit rregullator dhe detyrime të pranuara – MREL, për bankat, bazuar në Politikën SRB për MREL, sipas Paketës Bankare në ciklin e planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme të vitit 2020.

Planifikimi i ndërhyrjes së jashtëzakonshme

Banka e Shqipërisë ka vijuar të zhvillojë më tej planet e ndërhyrjes së jashtëzakonshme dhe të komunikojë me bankat sistemike, të monitorojë se si ato përmbushin rekomandimet e lëna nga Banka e Shqipërisë, si Autoriteti i Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, për të hequr pengesat e mundshme ndaj aftësisë për ndërhyrje të jashtëzakonshme, të identifikuara me ciklet e planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme.

Për ciklin e planeve të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për vitin 2021, përveç përditësimit të seksioneve të ndryshme të planit, të tilla si: analiza strategjike e biznesit të bankës, identifikimi i funksioneve ekonomike me rëndësi kritike, analiza e ndërvarësive kritike të brendshme dhe të jashtme, infrastruktura dhe sistemet kritike, planet e ndërhyrjes së jashtëzakonshme përmbajnë një analizë më të thelluar, lidhur me përzgjedhjen e strategjisë së preferuar dhe instrumentit të ndërhyrjes së jashtëzakonshme etj. Ato ofrojnë një vlerësim më të mirë, gjithëpërfshirës, si dhe më shumë informacion lidhur me besueshmërinë dhe zbatueshmërinë e procedurave të likuidimit të detyruar, duke vlerësuar nëse ndërhyrja e jashtëzakonshme plotëson testin e interesit publik.

Në zbatim të metodologjisë për përcaktimin e MREL-së, planet e ndërhyrjes së jashtëzakonshme për vitin 2021 përmbajnë nivelin e ndërmjetëm të synuar të kërkesës minimale për instrumente të kapitalit rregullator dhe detyrime të pranuara – MREL, që duhet të përmbushet nga bankat në vitin 2022 dhe nivelin përfundimtar të synuar, që duhet të përmbushet deri në vitin 2027, për secilën bankë në nivel individual. Siç kërkohet nga kuadri rregullator, për ciklin e planifikimit të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për vitin 2021, Banka e Shqipërisë përcaktoi nivelin e ndërmjetëm dhe atë përfundimtar të MREL-së, për çdo bankë individuale dhe ua komunikoi bankave përkatëse këto vendime.

Planet individuale të ndërhyrjes së jashtëzakonshme përmbajnë edhe vlerësimin e aftësisë për ndërhyrje të jashtëzakonshme, e cila lidhet me identifikimin e pengesave të mundshme për ndërhyrjen e jashtëzakonshme. Pas identifikimit të pengesave të mundshme për ndërhyrje të jashtëzakonshme, Banka e Shqipërisë mban një komunikim të rregullt me bankat, për të hequr këto pengesa, në përputhje me

planin e punës të rënë dakord.

Në zbatim të marrëveshjes së bashkëpunimit ndërmjet Bankës së Shqipërisë dhe Bordit të Përbashkët të Ndërhyrjes së jashtëzakonshme (SRB), e nënshkruar në tetor 2018, e cila ka në fokus shkëmbimin e informacionit, në lidhje me subjektet bankare që operojnë në Shqipëri dhe në BE, për të mundësuar një planifikim efikas të ndërhyrjes së jashtëzakonshme për subjektet me operacione ndërkufitare, Banka e Shqipërisë është ftuar nga SRB-ja të marrë pjesë në mbledhjet e kolegjit të ndërhyrjes së jashtëzakonshme, për subjektet bankare me filiale që operojnë në Shqipëri.

Fondi i Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme

Për sa i përket Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, niveli i synuar i Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme është 0.5% e totalit të detyrimeve të sektorit bankar (aktualisht 6.64 miliardë lekë), llogaritur si diferencë midis aktiveve dhe kapitalit të të gjitha bankave të licencuara në Shqipëri, që duhet të arrihet deri në vitin 2027. Bankat në Shqipëri paguajnë kontribute vjetore në Fond, në përputhje me ligjin dhe metodologjinë e llogaritjes të hartuar nga Banka e Shqipërisë.

Banka e Shqipërisë përditëson në baza vjetore nivelin e synuar të Fondit të Ndërhyrjes së jashtëzakonshme dhe kontributin vjetor të bankave. Për vitin aktual (2021), Banka e Shqipërisë ka përditësuar nivelin e synuar të Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme dhe kontributin vjetor të bankave, të cilat janë paguar nga bankat brenda afatit rregullator.

Banka e Shqipërisë monitoron rregullisht ecurinë e aktiveve financiare të Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, bazuar në raportimin tremujor nga Agjencia Shqiptare e Sigurimit të Depozitave, si administrator i Fondit të Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme, në zbatim të politikës së investimit. Politika e investimit ndjek parimet e likuiditetit të aktiveve, të investimit në letra me vlerë të borxhit me rrezik të ulët kredie, dhe më pas, të marrjes së një kthimi të arsyeshëm nga investimet. Në fund të shtatorit 2021, Fondi i Ndërhyrjes së Jashtëzakonshme arriti në 2.7 miliardë lekë, i investuar në llogari rrjedhëse dhe depozita afatshkurtra në Bankën e Shqipërisë si dhe në bono thesari dhe obligacione të qeverisë.

3.3 Skenari alternativ dhe rreziqet

Skenari bazë vlerësohet të ketë probabilitet më të lartë për t'u materializuar. Megjithatë parashikimi i skenarëve alternativë – duke supozuar se një pjesë e risqeve të ndryshme, që rrethojnë skenarin bazë mund të materializohen – është një komponent i rëndësishëm i planifikimit të financave publike. Në mënyrë që të rritet cilësia e planifikimit dhe të ketë një menaxhim më efikas të fondeve publike në çdo situatë që ka një probabilitet të caktuar për të ndodhur, më poshtë paraqiten shkurtimisht dy skenarë alternativë, në mënyrë specifike një skenar "pesimist" dhe një skenar "optimist".

Secili nga skenarët alternativë supozon që një grup risqesh negative (në rastin e një skenari "pesimist") ose risqesh pozitive (në rastin një skenari "optimist") do të materializohen. Ky grup risqesh supozon devijime nga parashikimet në skenarin bazë për treguesit kryesorë makroekonomikë, duke përfshirë kreditimin e ekonomisë, ecurinë e ekonomisë së Eurozonës me efektet që ka në eksportin e mallrave dhe të shërbimeve, në remitanca, në flukset e kapitaleve të huaja, si dhe në kursin e këmbimit, normën e interesit, ritmin dhe ndikimin e reformave të politikave strukturore të planifikuara për periudhën afatmesme etj.

Efekti i përgjithshëm neto i të gjitha risqeve të supozuara, negative ose pozitive, për thjeshtësi analize (modelimi) jepet si një goditje fillestare në terma të një variabli të vetëm, "rritjes ekonomike reale". Pra, skenarët alternativë bazohen në supozime të ndryshme të rritjes ekonomike nga skenari bazë për secilin vit 2022–2024(26). Në këtë seksion, si dhe në seksionin tjetër përkatës 4.7 (Analiza e ndjeshmërisë), në mënyrë që të kemi një pamje më gjithëpërfshirëse dhe të dobishme dhe qasjen e përballimit të secilit skenar alternativ, ne zgjasim horizontin e kohës së simulimit deri në vitin 2026. Tabela e mëposhtme paraqet supozimet e "rritjes reale" në skenarët alternativë, rritjen nominale të derivuar dhe nivelin nominal të PBB-së, si dhe disa supozime të tjera (implikimet e supozuara) mbi disa variabla kryesorë fiskalë që shpjegohen në seksionin 4.7.

Më shumë rëndësi i japim skenarit "pesimist" dhe përballimit të mundshëm të implikimeve të tij, si dhe prezantojmë në mënyrë asimetrike një goditje më të madhe negative në këtë skenar krahasuar me madhësinë e kundërt të goditjes pozitive që prezantojmë në atë "optimist". Supozojmë se në skenarin "pesimist" rritja reale e PBB-së do të jetë 1.5 p.p. më e ulët për çdo vit (2022–2026) se sa parashikimet përkatëse të rritjes në skenarin "bazë". Ndërsa në skenarin "optimist" supozojmë se rritja reale do të jetë 2 p.p. më i lartë për çdo vit se sa ajo që parashikojmë përkatësisht në skenarin "bazë".

Tabelë 3.3.1 Supozimet alternative për secilin skenar

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
						Vler	Para	Para	Para	Para	Para
Rritja reale e PBB-së (%)											
Bazë	3.3	3.8	4.1	2.1	-4.0	8.7	4.1	4.2	3.9	3.9	4.1
Pesimist							2.6	2.7	2.4	2.4	2.6
Optimist							4.6	4.7	4.4	4.4	4.6
Rritja nominale e PBB-së (%)											
Bazë	2.7	5.3	5.6	3.4	-4.4	9.4	5.5	5.2	5.4	5.4	5.3
Pesimist							4.0	3.7	3.9	3.9	3.8
Optimist							6.1	5.7	5.9	5.9	5.8
PBB nominale (në miliard lek)											
Bazë	1,472.5	1,550.6	1,636.7	1,691.7	1,617.5	1,769.3	1,867.4	1,964.8	2,070.9	2,183.2	2,299.4
Pesimist							1,840.4	1,908.6	1,982.6	2,060.0	2,138.3
Optimist							1,876.3	1,983.7	2,100.8	2,225.4	2,355.1
Totali i të ardhurave (% e PBB-së)											
Bazë	27.6	27.8	27.5	27.2	26.3	28.6	28.7	29.0	29.1	29.2	29.3
Pesimist							28.2	28.5	28.6	28.7	28.8
Optimist							28.8	29.0	29.1	29.2	29.3
Rritja vjetore e totalit të të ardhurave (%)											
Bazë	7.3	5.7	4.5	2.3	-7.5	19.0	5.9	6.1	5.6	5.8	5.7
Pesimist							2.6	4.6	4.1	4.3	4.2
Optimist							6.6	6.6	6.1	6.4	6.3
Të ardhurat totale (në miliard Lek)											
Bazë	407.0	430.4	449.9	460.3	425.9	506.9	536.8	569.7	601.8	637.0	673.6
Pesimist							519.9	543.9	566.2	590.7	615.7
Optimist							540.3	576.2	611.6	650.4	691.1
Norma efektive e interesit të borxhit publik (%)											
Bazë	3.7	3.2	3.5	3.3	3.2	3.1	3.3	3.7	4.2	4.4	4.5
Pesimist							3.3	3.7	4.2	4.4	4.5
Optimist							3.3	3.7	4.2	4.4	4.5
Norma nominale e këmbimit, në fund të vitit (Lek/Euro)											
Bazë	135.3	133.2	123.5	122.2	123.5	121.0	121.0	121.0	121.0	121.0	121.0
Pesimist							121.0	121.0	121.0	121.0	121.0
Optimist							121.0	121.0	121.0	121.0	121.0

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

4. Kuadri fiskal

4.1 Politikat strategjike dhe objektivat afatmesëm

Në vitet e fundit, deri përpara goditjes nga pandemia, financat publike kishin hyrë në një trajektore të sigurt dhe optimale të konsolidimit fiskal, të materializuar në parametrat më të rëndësishëm të qëndrueshmërisë. Së pari, kjo u materializua në uljen e deficitit të përgjithshëm buxhetor nga 5% e PBB-së në vitin 2013, në poshtë nivelit prej 2% në vitin 2019. Ndërsa në vitin 2020, si kundërpërgjigje kryesore ndaj amortizimit deri në një farë mase të goditjes nga pandemia, u ndërmor një politikë fiskale mjaft ekspansioniste. Për rrjedhojë, deficiti total buxhetor arriti në rreth 6.8% të PBB-së dhe borxhi publik u rrit në rreth 76% të PBB-së, pra me rreth 10 pikë përqindjeje krahasuar me fundin e 2019-ës.

Për të realizuar një politikë fiskale të tillë ekspansioniste në përgjigje të goditjes, qeverisë iu desh të aktivizonte "klauzolat e devijimit" nga rregullat fiskale gjatë vitit 2020, si klauzola të parashikuara tashmë në ligjin organik të buxhetit (LOB), duke mos cenuar kështu besueshmërinë e financave publike në perceptimin e tregjeve dhe agjentëve ekonomikë. Gjithashtu, me synimin për të ruajtur sa më shumë të ishte e mundur të pacenuar kredibilitetin e financave publike në perceptimin e tregjeve, element kyç ky për financat publike, si një fondament makroekonomik, sidomos për vende të vogla dhe me nevoja rifinancimi buxhetor relativisht siç është Shqipëria, u ndërmor një tjetër iniciativë ligjore në korrik të 2020-ës (në kulmin e pandemisë), duke përfshirë një rregull tjetër të ri fiskal në LOB, i cili sanksiononte ligjërisht që balanca primare e buxhetit të rikthehej në së paku në një nivel të balancuar (pra, jo më e vogël se sa zero) duke filluar nga vitit 2024 e në vijim[6].

[6] Rregulla origjinale sanksiononte "që prej 2023", por më pas kjo u ndryshua sërish në korrik të 2021 dhe u bë "që prej 2024-ës".

Kjo rregull u mirëprit mjaft pozitivisht nga të gjitha institucionet ndërkombëtare (duke përfshirë patjetër edhe agjencitë e *rating*-ut) dhe, rrjedhimisht, nga aktorët ekonomikë në tërësi, si një nismë mjaft e duhur dhe efektive për të ruajtur kredibilitetin dhe qëndrueshmërinë e financave publike, jo vetëm në periudhën afatmesme dhe afatgjatë postpandemisë, por madje vlerësojmë se ishte mjaft ndihmuese për të siguruar një financim (huamarrje) relativisht mjaft normal edhe në afatin e shkurtër përgjatë goditjes, pra përgjatë vitit 2020 dhe pjesës së parë të këtij viti, pavarësisht magnitudës mjaft më të lartë të huamarrjes se sa tipikisht.

Nga viti 2022 e në vazhdim, politika fiskale në periudhën afatmesme do të orientohet drejt konsolidimit fiskal, në përputhje me rregullat fiskale të përcaktuara në ligjin organik të buxhetit (shih kutinë më poshtë mbi parimet dhe rregullat fiskale). Konsolidimi fiskal dhe ulja e borxhit publik janë thelbësore për uljen e dobësive të lidhura me borxhin që pengojnë rritjen dhe shkaktojnë paqëndrueshmëri makroekonomike.

Politika fiskale do të synojë një trajektore rënëse të borxhit publik, pra një trajektore rënëse graduale vjetore, ndërkohë që balanca primare do të kthehet në nivel pozitiv nga viti 2024 e në vazhdim, në përputhje me rregullën fiskale në LOB. Në të njëjtën kohë, krahas konsolidimit fiskal, do të synojmë të ruajmë një raport të shëndetshëm të shpenzimeve buxhetore korrente dhe kapitale, ku shpenzimet kapitale (d.m.th. investimet publike) do të synohen në një mesatare prej rreth 5.6 për qind të PBB-së në çdo vit buxhetor përgjatë periudhës 2022–2024 (përfshirë investimet për rindërtimin pas tërmetit). Deficiti buxhetor për vitin 2022 planifikohet të jetë në nivelin 5.4 për qind të PBB-së nga rreth 5.8 për qind i pritshëm për vitin 2021. Balanca primare për vitin 2022 pritet të jetë ende negative në rreth -2.7 për qind, por me një përmirësim në krahasim me rreth - 3.8 për qind që pritet për vitin 2021. Bilanci korrente fiskale (diferenca ndërmjet investimeve publike dhe deficitit fiskal) do të jetë pozitive në vitin 2022, në nivelin 1 për qind të PBB-së nga një nivel pozitiv i pritshëm prej 2.3 për qind këtë vit, në përputhje me rregullën fiskale përkatëse ("rregulla e artë" e buxhetit).

Për periudhën afatmesme 2022–2024, deficiti buxhetor parashikohet mesatarisht në rreth 3.7 për qind në vit. Më konkretisht, bilanci i përgjithshëm fiskal synohet në -5.4, -2.9 dhe -2.8 për qind respektivisht për 2022-shin, 2023-shin dhe 2024-shin. Bilanci primar parashikohet mesatarisht në rreth -0.8 për qind në vit gjatë periudhës afatmesme vijuese 2022–2024. Në vitin 2022, bilanci primar është projektuar me një deficit primar prej 2.7 për qind të PBB-së dhe në vitin 2023, synohet të jetë në balancë, duke vazhduar më tej në vitin 2024 në vlerë pozitive, përkatësisht 0.3 për qind. Shpenzimet kapitale parashikohen përkatësisht në 6.4, 5.2 dhe 5.3 për qind për vitet 2022, 2023 dhe 2024. Bilanci korrent fiskal synohet mesatarisht në rreth 1.9 për qind në vit gjatë periudhës afatmesme 2022–2024. Më konkretisht, bilanci korrent fiskal është parashikuar përkatësisht në 1.0, 2.2 dhe 2.4 për qind për vitet 2022, 2023 dhe 2024.

Si rrjedhojë, duke filluar nga ky vit (2022) borxhi publik ndaj PBB-së pritet të kthehet në një trajektore rënëse, në përputhje me rregullën fiskale përkatëse, ku pritet të bjerë në rreth 78.9 për qind të PBB-së nga rreth 80.1 për qind i pritshëm për vitin 2021. Deri në fund të vitit 2023, borxhi publik pritet të bjerë në rreth 77.7 për qind të PBB-së dhe rreth 75.8 për qind në vitin 2024. Balanca primare do të kthehet në nivel pozitiv (suficit primar) nga viti 2024 e në vazhdim. Ky objektiv është tashmë ligjërisht i detyrueshëm, ku LOB-ja parashikon që, duke filluar nga viti buxhetor 2024 dhe për çdo vit pasardhës, balanca primare faktike nuk mund të rezultojë negative, pra duhet të jetë së paku e balancuar ose pozitive. Sipas skenarit bazë, borxhi publik pritet të bjerë në rreth 74.6 për qind në vitin 2025 dhe më tej në rreth 67.7 për qind deri në vitin 2028.

Në të njëjtën kohë, synohet dhe programohet një nivel i investimeve publike (duke përfshirë vetëm qeverinë qendrore) në një mesatare vjetore prej rreth 5.3% të PBB-së, gjatë periudhës 2022–2024, thelbësore për të mbështetur rritjen ekonomike në afatmesëm dhe afatgjatë.

PARIMET DHE RREGULLAT FISKALE

Në përputhje të plotë me obligimet që rrjedhin prej ligjit organik të buxhetit (LOB) nr. 9936, datë 26.6.2008, të ndryshuar, KMF 2022–2024 materializon parimet dhe rregullat fiskale të mëposhtme:

1. Në çdo ligj vjetor të buxhetit, fillestar apo të rishikuar, si dhe në planifikimet e buxhetit afatmesëm, raporti i borxhit publik ndaj produktit të brendshëm bruto do të planifikohet më i ulët se niveli i vlerësuar për vitin pararendës, deri atëherë kur niveli i borxhit të arrijë dhe qëndrojë poshtë nivelit 45 për qind të produktit të brendshëm bruto.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskale) të LOB-së, KMF 2022–2024 ***targeton çdo vit një nivel të borxhit publik total, në përqindje të PBB-së më të ulët se sa niveli i vitit pararendës.***

2. Vlera e produktit të brendshëm bruto, nominale, në lek, e cila do të përdoret për llogaritjen e raportit të borxhit publik ndaj produktit të brendshëm bruto për vitet buxhetore që planifikohen dhe për vitin pararendës, nuk mund të jetë më e lartë se vlera respektive e parashikuar ose vlerësuar në raportin "Perspektiva ekonomike botërore" (World Economic Outlook), të Fondit Monetar Ndërkombëtar, më i fundit i publikuar në kohën kur ligji vjetor i buxhetit dorëzohet për miratim në Kuvend. Kjo dokumentohet qartësisht në relacionin shoqërues të ligjit vjetor të buxhetit.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskale) të LOB-së, KMF 2022–2024 **bazohet në projeksionet e mëposhtme të PBB-së nominale, të cilat paraqiten në mënyrë krahasimore kundrejt projeksioneve më të fundit të FMN-së. Në këtë rast, sipas shënimit të bërë në WEO, më të fundit të publikuar në muajin tetor 2020, ku thuhet se "Projeksionet WEO u përgatitën përpara fillimit të misionit të artikullit IV, që përfundoi më datë 11 tetor 2021, dhe kështu nuk pasqyrojnë përditësimet e bëra gjatë misionit", për referencë janë marrë shifrat e PBB-së nominale të misionit më të fundit të FMN-së (misioni i artikullit IV, i kryer në tetor 2021).**

Parashikimet e PBB nominale të MFE dhe FMN (në miliardë Lekë)

	2019	2020	2021 Para.	2022 Para.	2023 Para.	2024 Para.
MFE	1,691.7	1,617.5	1,769.3	1,867.4	1,964.8	2,070.9
FMN	1,691.7	1,617.5	1,769.3	1,867.5	1,964.9	2,071.0
Diferenca MFE - FMN (Diferenca e vlerave të parashikuara duhet të jetë jo më e madhe se zero)	0.0	0.0	0.0	-0.2	-0.2	-0.1

3. Në çdo vit buxhetor të planifikuar duhet të përfshihet një kontingjencë e veçantë, prej jo më pak se 0.7 përqindësh e shpenzimeve totale të buxhetit, për të kompensuar rreziqe potenciale nga luhatjet në kurset e këmbimit ose normat e interesit, me ndikim në nivelin e borxhit.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskale) të LOB-së, kuadri 2022–2024 përfshin për çdo vit në një zë të veçantë të tij, emërtuar *"Kontigjencë për luhatjet e normave të interesit etj."*, ***një kontigjencë prej mbi 0.7 përqindësh e shpenzimeve totale***.

4. Të ardhurat nga privatizimi nuk janë pjesë e procesit të programimit buxhetor. Në rastet e arkëtimit ato përdoren, jo më pak se 50 përqind për uljen e borxhit publik dhe pjesa tjetër për investime publike. Pas arritjes së nivelit të borxhit publik, sipas përcaktimeve të shkronjës "a", të pikës 1, të nenit 4/1 të ligjit organik të buxhetit nr. 57/2016, përdorimi i të ardhurave të arkëtuara nga privatizimet përcaktohet në ligjin vjetor të buxhetit.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskale) të LOB-së, kuadri 2022–2024 ***nuk përfshin të hyra nga privatizimet e mundshme***.

5. Masa e deficitit buxhetor nuk mund të tejkalojë masën e shpenzimeve kapitale të parashikuara çdo vit në ligjin e buxhetit.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregulla fiskale – "rregulla e artë") të LOB-së, deficiti i targetuar në kuadrin 2022–2024 ***është çdo vit më i ulët se sa shpenzimet kapitale të planifikuara.*** Rjedhimisht, balanca korrente e targetuar është pozitive prej mesatarisht 2.4 përqindësh të PBB-së në çdo vit të programuar.

6. Në çdo vit buxhetor, që prej vitit 2024 e në vijim, balanca primare faktike nuk mund të rezultojë negative, pra duhet të jetë të paktën e balancuar ose pozitive (suficit primar).

Në përputhje me këtë dispozitë, kuadri 2022–2024 **targeton një balancë primare të balancuar në vitin 2023 me 0.0 për qind dhe 0.3 për qind në vitin 2024**.

1. Linku për raportin WEO: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/10/12/world-economic-outlook-october-2021

4.2 Implementimi i buxhetit për vitin 2021

Të ardhurat totale të mbledhura për periudhën **janar–nëntor 2021** ishin rreth 458 miliardë lekë, duke shënuar një rritje prej 19.4% ose 67.4 miliardë lekësh më shumë se një vit më parë. Të ardhurat nga grantet arritën në 9 miliardë lekë ose 44% të planit vjetor dhe 3.6 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e një viti më parë. Të ardhurat e mbledhura nga Drejtoria e Përgjithshme e Doganave (DPD) dhe Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve (DPT), përfshirë kontributet sociale të mbledhura nga DPT për periudhën janar–nëntor 2021, ishin 400.4 miliardë lekë, me një realizim prej 105.6% të planit. dhe 17.9% ose 60.8 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit të kaluar. Krahasuar me vitin e kaluar, të ardhurat shënuan rritje, si rezultat i ecurisë pozitive në mbledhjen e detyrimeve doganore dhe tatimore nga administratat përkatëse, duke reflektuar në këtë mënyrë rimëkëmbjen e ekonomisë së vendit tonë pas krizës dhe pasojat e shkaktuara nga tërmeti i vitit 2019 dhe pandemia COVID-19, e shoqëruar me rritje konomike.

Tabelë 4.2.1 Të ardhurat totale nga tatimet dhe doganat (në milionë lekë)

Lloji i taksës	Fakt 11M 2021	Plan 11M 2021	Diferenca fakt/plan 2021	
			VLERA	%
Totali i TVSH-së neto	144,274	136,861	7,413	5.4%
Tatimi mbi fitimin	30,670	29,790	880	3.0%
Akciza	46,608	44,790	1,818	4.1%
Tatimi mbi të ardhurat personale	36,074	37,386	-1,312	-3.5%
Totali i taksave kombëtare	38,483	34,578	3,905	11.3%
Taksa doganore	6,700	5,877	823	14.0%
TOTALI TAKSA + DOGANA	**302,809**	**289,282**	**13,527**	**4.7%**
Kontributet e mbledhura	97,542	89,705	7,837	8.7%
TOTALI GDC + GDT (Kontribute)	**400,351**	**378,987**	**21,364**	**5.6%**

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Faktorët kryesorë që kanë ndikuar në ecurinë 11-mujore kundrejt planit janë:

- Vaksinimi i shpejtë i popullsisë, hapja graduale e ekonomisë dhe sezoni veror, ringjallja e turizmit dhe të gjithë sektorëve të tjerë të ekonomisë që lidhen drejtpërdrejt ose indirekt me turizmin, ndikuan pozitivisht në rritjen ekonomike dhe të ardhurat që ekonomia ka krijuar për buxhetin e shtetit.
- Ecuria pozitive e sektorit të ndërtimit, duke përfshirë rindërtimin, për shkak të pasojave të tërmetit, kanë rritur xhiron, importet, prodhimin vendës dhe të ardhurat buxhetore.
- Rritja e të ardhurave doganore si rezultat i rritjes së vëllimit të importeve dhe e rritjes së çmimeve në tregjet ndërkombëtare.

Të ardhurat nga Drejtoria e Përgjithshme e Doganave arritën në 172.3 miliardë lekë, me një realizim prej 112.3% të planit. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, janë arkëtuar 25.6%, ose 35.1 miliardë lekë më shumë.

Tabelë 4.2.2 Të ardhurat e mbledhura nga Drejtoria e Përgjithshme e Doganave (në milionë lekë)

Lloji i taksës	Fakt 11 M 2021	Plan 11 M 2021	Diferenca fakt/plan 2021	
			Vlera	%
TVSH në import	116,811	100,612	16,199	16.1%
Akciza	46,608	44,790	1,818	4.1%
Të drejtat e autorit	2,208	2,211	-3	-0.1%
Taksa doganore	6,700	5,877	823	14.0%
TOTAL DPD	**172,327**	**153,490**	**18,837**	**12.3%**

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Të ardhurat nga tatimi mbi vlerën e shtuar nga importet janë 116.8 miliardë lekë me një realizim 116.1% të planit me një rritje prej 26.9 miliardë lekësh ose 29.9% krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar. Ecuria e TVSH-së në importe ndikohet nga disa faktorë, si:

- Rritje e volumit të importeve, e cila ka sjellë një rritje të të ardhurave me 135.6 miliardë lekë ose 31.7% më shumë krahasuar me 11-mujorin e 2020-ës.
- Rritje e çmimeve të karburanteve në tregjet ndërkombëtare krahasuar me vitin 2020, të cilat zënë një peshë të konsiderueshme prej rreth 15% në strukturën e TVSH-së në importe, duke dhënë një efekt pozitiv prej 1.8 miliardë lekësh.

Të ardhurat nga akciza janë 46.6 miliardë lekë, me një realizim 104.1% të planit ose 16.5% më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2020. Ecuria e akcizës për periudhën janar–nëntor ndikohet nga disa faktorë:

- Rritje e sasisë së karburanteve të importuara me 17.1% krahasuar me një vit më parë, duke sjellë një efekt pozitiv në akcizë me +3.4 miliardë lekë.
- Rritje e importit të cigareve, me 8.9% krahasuar me një vit më parë, duke sjellë një efekt pozitiv në akcizë me +2.4 miliardë lekë.

Akciza e rimbursuar është 271 milionë lekë ose 49% e akcizës së rimbursuar në të njëjtën periudhë të vitit 2020.

Ecuria e të ardhurave nga renta minerale gjatë periudhës janar–nëntor 2021 ishte 2.2 miliardë lekë me një realizim në masën 99.9% të planit, duke shënuar një rritje prej 32.3% ose 539 milionë lekësh më shumë se e njëjta periudhë e vitit të kaluar. Performanca e tarifave të minierave është ndikuar nga disa faktorë, si:

- Rritje e çmimit të naftës bruto në tregjet ndërkombëtare, me efekt 507.8 milionë lekë, por edhe i shoqëruar me rritje të sasisë së naftës bruto të eksportuar me 2.8% më shumë se vitin e kaluar me efekt +35.2 milionë lekë.

- Rritje e sasisë së mineraleve të eksportuara është shoqëruar me një rritje të lehtë të çmimit të mineraleve në tregjet ndërkombëtare, me efekt 21.7 milionë lekë.

Të ardhurat nga taksat doganore ishin 6.7 miliardë lekë, me një realizim prej 114% të planit dhe 19.5% ose 1.1 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e një viti më parë.

Grafik 4.2.1: Kontribuesit kryesorë të të ardhurave doganore (janar–nëntor 2021/2020)

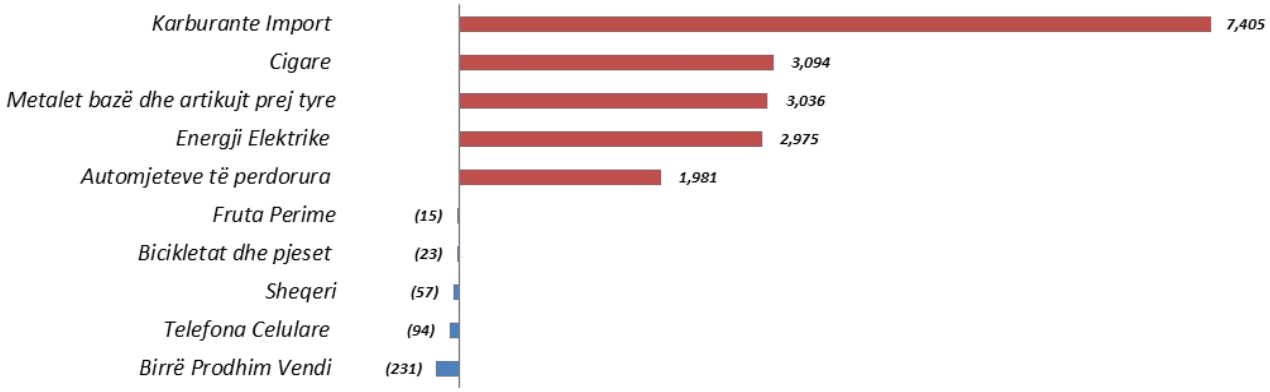

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Të ardhurat e mbledhura nga Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve (duke përfshirë kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore të mbledhura nga DPT) për periudhën janar–nëntor 2021 janë 228 miliardë lekë, me një realizim 101.1% të planit dhe 12.7% ose 25.7 miliardë lekë më shumë se në të njëjtën periudhë të një viti më parë. Tabela e mëposhtme tregon të dhëna të detajuara mbi performancën tatimore:

Tabelë 4.2.3 Të ardhurat e mbledhura nga DPT (në milionë lekë)

Lloji i taksës	Fakt 11 M 2021	Plan 11M 2021	Diferenca Fakt/Plan 2021	
			vlera	%
TVSH NETO	27,463	36,250	-8,787	-24.2%
TVSH e mbledhur	49,768	52,150	-2,382	-4.6%
Rimbursimi i TVSH-së	22,305	15,900	6,405	40.3%
Tatimi mbi fitimin	30,670	29,790	880	3.0%
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	36,074	37,386	-1,312	-3.5%
Taksat nacionale	36,275	32,366	3,909	12.1%
Total	130,482	135,792	-5,310	-3.9%
Kontributet	97,542	89,705	7,837	8.7%
TOTAL GDC + Contributions	**228,024**	**225,497**	**2,527**	**1.1%**

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Të ardhurat neto nga TVSH janë 27.5 miliardë lekë, me një realizim 75.8% kundrejt planit dhe 83 milionë lekë ose 0.3% më pak se 11-mujori 2020. Në periudhën janar–nëntor 2021, shuma e TVSH-së së rimbursuar është 22.3 miliardë lekë, rreth 52.8% ose 7.7 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit 2020. Ecuria e të ardhurave nga TVSH është ndikuar ndjeshëm nga rritja e rimbursimeve, të cilat për 11-mujorin 2021 arritën në 22.3 miliardë lekë, 6.4 miliardë lekë ose 40.3% më shumë se plani i rimbursimit të TVSH-së për 11-mujorin 2021. Sektorët me kontributin më të madh në të ardhurat nga TVSH-ja, krahasuar me 11-mujorin 2020 janë tregtia, ndërtimi dhe shërbimet. sektorët.

Grafik 4.2.2 Ecuria e TVSH-së gjatë 11-mujorit 2021 (në milionë lekë)

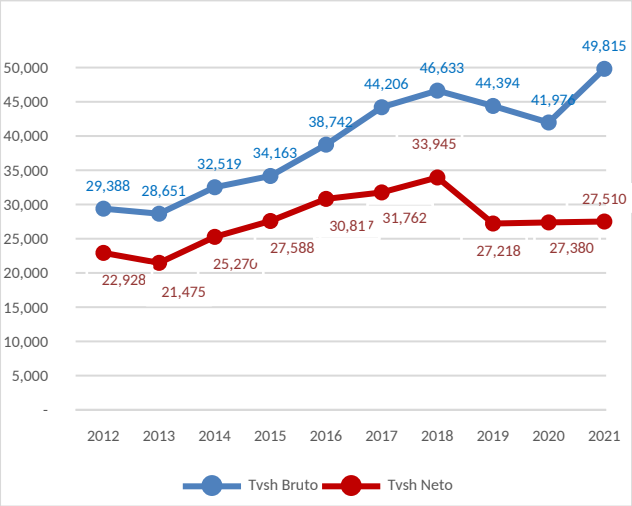

Grafik 4.2.3 Rimbursimet e TVSH-së gjatë 11 muajve 2021 (në milionë lekë)

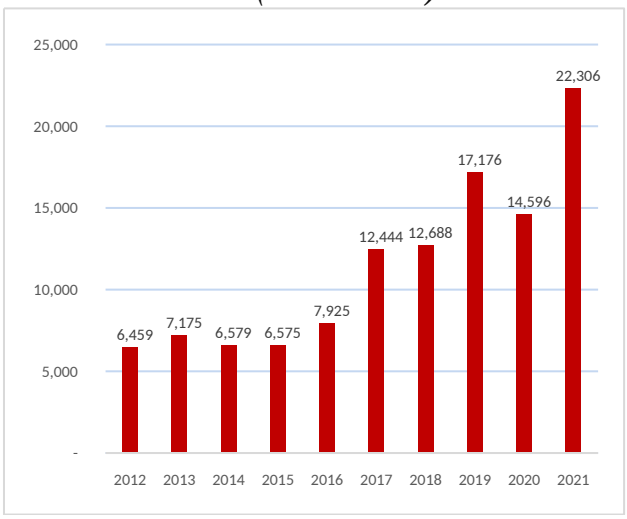

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Të ardhurat nga tatimi mbi fitimin janë realizuar në vlerën 30.7 miliardë lekë me një realizim 103% të planit, duke shënuar një rritje prej 23.6% ose 5.9 miliardë lekësh më shumë se e njëjta periudhë e një viti më parë. Nga analiza e tatimit mbi fitimin sipas sektorëve rezulton sektori i shërbimeve me një rritje prej 24% krahasuar me 11-mujorin 2020, sektori i ndërtimit me një rritje prej 47% krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë dhe sektori i tregtisë, me një rritje prej 23% krahasuar me vitin e kaluar.

Grafik 4.2.4 Ecuria e tatimit mbi fitimin ndër vite për një periudhë 11-mujore (në milionë lekë)

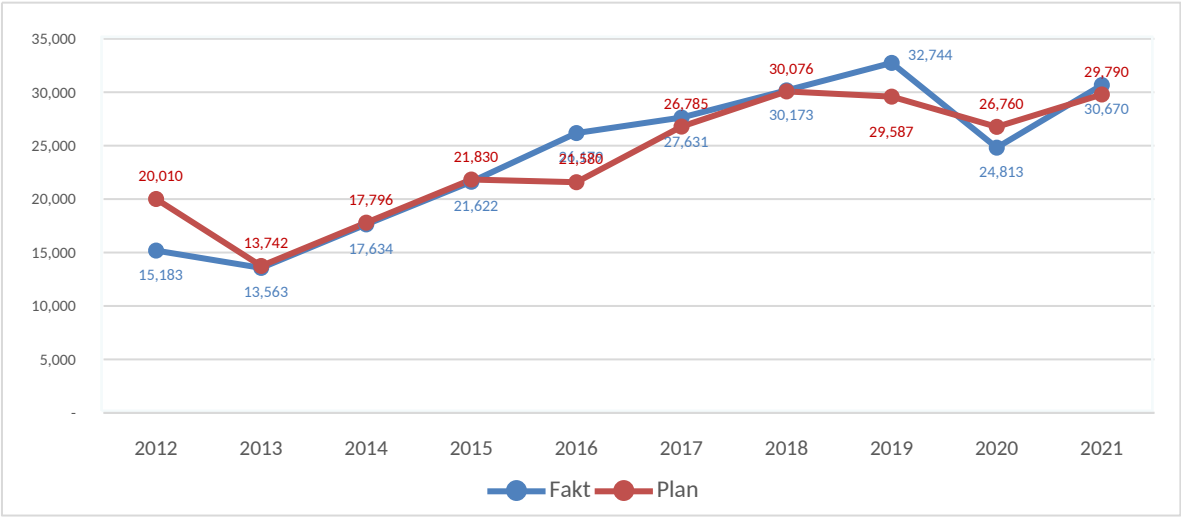

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Të ardhurat nga tatimi mbi të ardhurat personale janë realizuar me 36.1 miliardë lekë, me një realizim prej 96.5% të planit me një rritje prej 7.1% ose 2.4 miliardë lekë krahasuar me vitin 2020. Ndikim të rëndësishëm në të ardhurat nga tatimi mbi të ardhurat personale kanë pasur:

- Të ardhurat nga tatimi mbi tatimin mbi të ardhurat vjetore individuale me një rritje prej 93% krahasuar me 11-mujorin 2020.
- Të ardhurat dhe aksionet nga tatimi në dividend me një rritje prej 51% krahasuar me 11-mujorin 2020.

Grafik 4.2.5 Të ardhurat nga Tatimi mbi të Ardhurat Personale gjatë viteve për periudhën 11-mujore (milionë lekë)

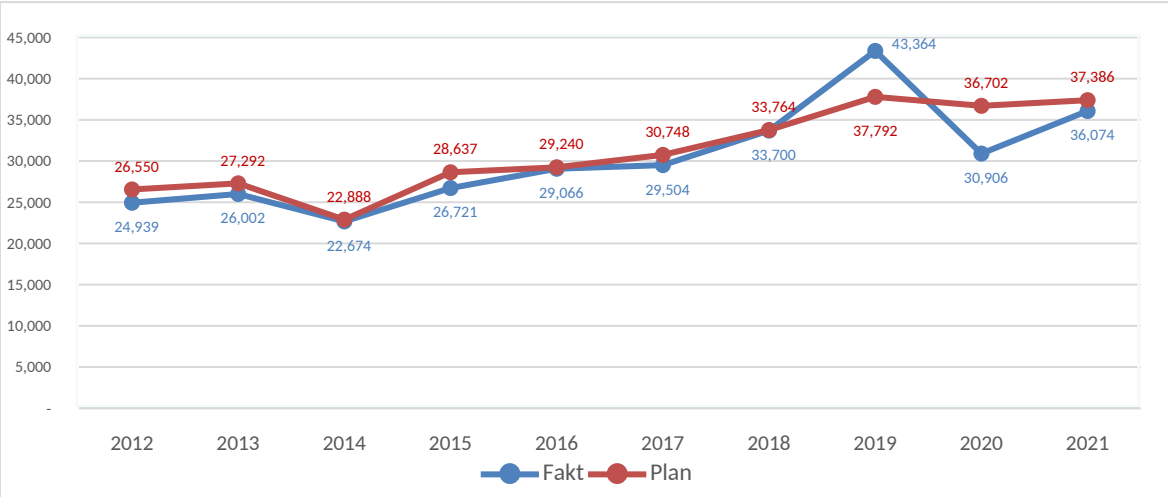

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Të ardhurat nga taksa kombëtare për vitin 2021 ishin 33.1 miliardë lekë, me një realizim prej 112.1% të planit.

Grafiku 4.2.6 Ecuria e taksës kombëtare ndër vite për periudhën 11-mujore (në milionë lekë)

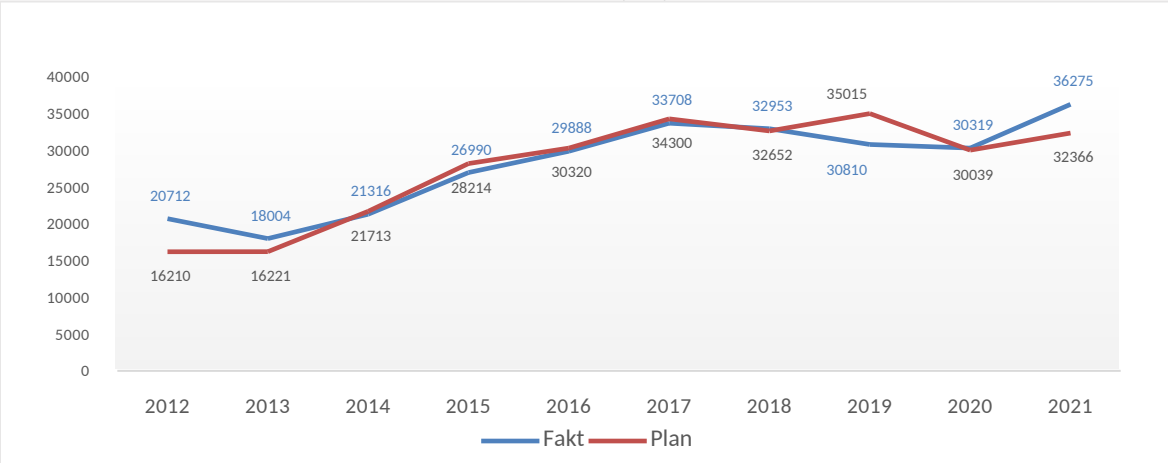

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Të ardhurat nga kontributet e mbledhura nga DPT arritën vlerën 97.5 miliardë lekë, 8.7%, ose 7.8 miliardë lekë më shumë se plani dhe një rritje prej vetëm 13.3% ose 11.4 miliardë lekë krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020.

Ecuria 11-mujore 2021 e treguesve kryesorë të shpenzimeve buxhetore

Shpenzimet e përgjithshme publike për periudhën njëmbëdhjetëmujore të vitit 2021, arritën në rreth 491.4 miliardë lekë, me një realizim në masën 89.7 për qind të planit të periudhës, ndërsa krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020 ky zë ka rezultuar 7.8 për qind më i lartë ose rreth 35.7 miliardë lekë më shumë. Në terma vjetorë, shpenzimet e përgjithshme për 11-mujorin e vitit 2021 u realizuan në masën 82.9 për qind të planit vjetor sipas buxhetit fillestar dhe 80.5 për qind të planit vjetor të ndryshuar me aktin normativ nr. 26, datë 22.6.2021 (AN nr. 26).

Tabela 4.2.4 Treguesit fiskalë të konsoliduar për 10-mujorin e vitit 2021 (në milionë lekë)

Emërtimi	Nëntor 2021				Viti 2021			
	Plan	Fakt	Fakt-Plan	në % mbi Plan	Plani Vjetor Buxhet Fillestar	Plani Vjetor AN nr.26	% e realizimit vjetor BF	% e realizimit vjetor AN nr.26
Të Ardhurat e Përgjithshme	442,731	458,383	15,652	103.5%	484,106	489,526	94.7%	93.6%
Shpenzimet e Përgjithshme	547,486	491,366	-56,120	89.7%	592,801	610,069	82.9%	80.5%
Shpenzimet Korente	*423,189*	*404,502*	*-18,687*	*95.6%*	*467,769*	*468,771*	*86.5%*	*86.3%*
Shpenzimet Kapitale	*91,160*	*63,042*	*-28,118*	*69.2%*	*93,032*	*104,298*	*67.8%*	*60.4%*
Deficit/Suficit	-104,755	-32,983	71,772	31.5%	-108,695	-120,543	30.3%	27.4%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Tabela 4.2.5 Treguesit fiskalë të konsoliduar për 11-mujorin e vitit 2020 dhe 2021 (në milionë lekë)

Emërtimi	Fakt Nëntor 2020	Nëntor 2021		Diferenca Fakt Plan 2021	Në % ndaj Plan 2021	Diferenca Fakt 2021 Fakt 2020	Në % ndaj Fakt 2020
		Plan	Fakt				
Të Ardhurat e Përgjithshme	382,842	442,731	458,383	15,652	103.5%	75,541	19.7%
Shpenzimet e Përgjithshme	455,687	547,486	491,366	-56,120	89.7%	35,679	7.8%
Shpenzimet Korente	*378,922*	*423,189*	*404,502*	*-18,687*	*95.6%*	*25,580*	*6.8%*
Shpenzimet Kapitale	*63,908*	*91,160*	*63,042*	*-28,118*	*69.2%*	*-866*	*-1.4%*
Deficit/Suficit	-72,845	-104,755	-32,983	71,772	31.5%	39,862	-54.7%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Shpenzimet korrente për periudhën 11-mujore të vitit 2021 rezultuan në rreth 404.5 miliardë lekë, ndërsa krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë ky zë ka rezultuar 6.8 për qind më i lartë ose rreth 25.6 miliardë lekë më shumë. Në terma vjetorë, shpenzimet korrente për 11-mujorin e vitit 2021 u realizuan në masën 86.5 për qind të planit vjetor sipas buxhetit fillestar dhe 86.3 për qind të planit vjetor të ndryshuar me aktin normativ nr. 26.

Zërat kryesorë që ndikuan në nivelin e realizimit të shpenzimeve korrente kundrejt planit 11-mujor janë përkatësisht:

- *Shpenzimet për fonde speciale:* 100 për qind të planit të periudhës, 90.5 për qind të planit vjetor fillestar dhe 91.2 për qind të planit vjetor të ndryshuar me AN-në nr. 26.
- *Shpenzimet operative mirëmbajtje:* 97.1 për qind të planit të periudhës, 92.2 për qind të planit vjetor fillestar dhe 88.5 për qind të planit vjetor të ndryshuar.
- *Shpenzimet e tjera sociale:* 96.6 për qind të planit të periudhës, 88.7 për qind të planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar.

Analiza e detajuar e zërave kryesorë të shpenzimeve korrente dhe kapitale paraqitet si më poshtë vijon:

Grafiku 4.2.6 Struktura e shpenzimeve korrente

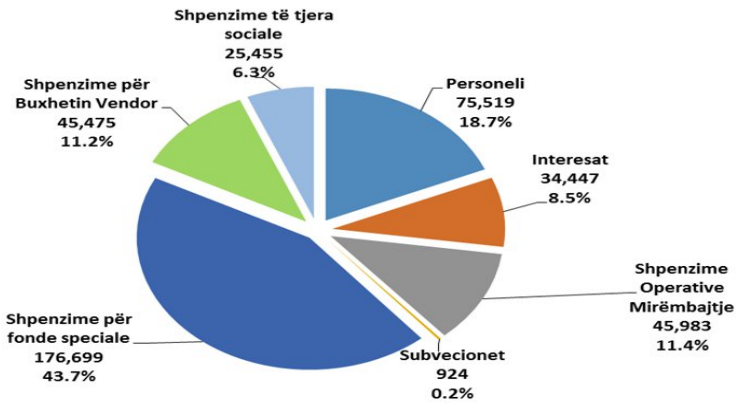

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

- Shpenzimet e Personelit për periudhën 11-mujore të vitit 2021, përfaqësuan 18.7 për qind të totalit të shpenzimeve korrente. Niveli i shpenzimeve faktike të personelit prej rreth 75.5 miliardë lekësh, realizon nivelin e parashikuar për këtë zë në planin e periudhës 11-mujore në masën 91.4 për qind. Krahasuar me

të njëjtën periudhë të vitit 2020, ky zë është 8.3 për qind më i lartë ose rreth 5.76 miliardë lekë më shumë. Në terma vjetorë ky zë rezulton 82.2 për qind e planit vjetor fillestar dhe 82.9 për qind të planit vjetor të ndryshuar.

- Shpenzimet për paga për periudhën 11-mujore të vitit 2021 u realizuan në masën rreth 64.5 miliardë lekë ose 99.5 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, ky zë rezulton 8.1 për qind më i lartë ose rreth 4.8 miliardë lekë më shumë. Në terma vjetorë, shpenzimet për paga rezultojnë 90.8 për qind e planit vjetor fillestar dhe 91.1 për qind të planit vjetor të ndryshuar.

- Shpenzimet për sigurime shoqërore rezultuan në rreth 10.4 miliardë lekë ose 98.2 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, ky zë rezulton 8.4 për qind më i lartë ose 811 milionë lekë më shumë. Në terma vjetorë, shpenzimet për sigurime shoqërore rezultojnë 89.2 për qind e planit vjetor fillestar dhe 89.6 për qind të planit vjetor të ndryshuar.

- Shpenzimet për interesa për periudhën 11-mujore të vitit 2021 kanë përfaqësuar 8.5 për qind të shpenzimeve korrente. Niveli faktik i tyre prej rreth 34.4 miliardë lekësh ka rezultuar në masën 93.9 për qind të planit të periudhës. Në raport me planin vjetor fillestar dhe të ndryshuar, në nivel 11-mujori këto shpenzime janë realizuar në masën 78.6 për qind të tij, ndërsa krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, ky zë ka rezultuar 5.6 për qind më i lartë ose rreth 1.8 miliardë lekë më shumë.

- Shpenzimet operative dhe mirëmbajtje, gjatë periudhës 11-mujore të vitit 2021, kanë shënuar një realizim në masën rreth 46 miliardë lekë ose 97.1 për qind të planit të periudhës. Niveli faktik i tyre ka rezultuar në masën 92.2 për qind të planit vjetor fillestar dhe 88.5 për qind të planit vjetor ndryshuar me AN nr. 26. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, ky zë ka rezultuar 12.5 për qind më i lartë ose rreth 5.1 miliardë lekë më shumë.

- Shpenzimet për subvencione, gjatë periudhës 10-mujore të vitit 2021, përfaqësuan 0.2 për qind të totalit të shpenzimeve korrente. Niveli faktik i tyre rezultoi në masën 838 milionë lekë, me një realizim në masën 75.8 për qind të planit të periudhës. Në terma vjetorë ky zë rezulton në masën 54.1 për qind të planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, shpenzimet për subvencione rezultojnë 8.3 për qind më të ulëta ose rreth 76 milionë lekë më pak.

- Shpenzimet për fondet speciale gjatë periudhës 11-mujore të vitit 2021 rezultuan në nivelin rreth 176.7 miliardë lekë, me një realizim prej 100 përqindësh kundrejt planit të periudhës, 90.5 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 91.2 për qind të planit vjetor të ndryshuar. Përkatësisht:

- *Shpenzimet për sigurime shoqërore* u realizuan në masën rreth 131.1 miliardë lekë, duke rezultuar 101.3 për qind e planit të periudhës dhe 92.2 për qind e planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar.

- *Shpenzimet për sigurime shëndetësore* u realizuan në rreth 43.9 miliardë lekë, duke rezultuar 103.8 për qind e planit të periudhës ose 92.4 për qind e planit vjetor fillestar dhe 95.1 për qind e planit vjetor të ndryshuar.

- *Shpenzimet për kompensimin e pronarëve* u realizuan në rreth 1.67 miliardë lekë, duke rezultuar 61 për qind e planit të periudhës dhe 55.5 për qind e planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar.

Kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2020, shpenzimet për sigurime shoqërore janë rreth 12.9 miliardë lekë më të larta, shpenzimet për sigurime shëndetësore janë rreth 5.9 miliardë lekë më të larta dhe shpenzimet për kompensimin e pronarëve 34 milionë lekë më të ulëta.

- Shpenzimet e tjera sociale për periudhën 11-mujore të vitit 2021 rezultuan në rreth 25.45 miliardë lekë, me një realizim prej 96.6 përqindësh të planit të periudhës ose 88.7 për qind të planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar. Respektivisht:

- *Shpenzimet për papunësinë* për 11-mujorin e vitit 2021 janë realizuar në masën 895 milionë lekë ose 116.9 për qind e planit të periudhës dhe 111.9 për qind e planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar. Kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2020 shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një rritje në masën 11.6 për qind ose 93 milionë lekë më shumë.

- *Shpenzimet për ndihmën ekonomike dhe pagesën e paaftësisë* për periudhën 11-mujore të vitit 2021 u realizuan në masën rreth 20.9 miliardë lekë, duke rezultuar 92.5 për qind e planit të periudhës. Në raport me planin vjetor fillestar dhe të ndryshuar, ato janë realizuar në masën 84.5 për qind të tij. Kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2020 shpenzimet për këtë zë rezultojnë pothuajse në të njëjtin nivel.

- *Shpenzimet për kompensimin e ish-të përndjekurve politikë* për periudhën 11-mujore të vitit 2021 u realizuan në masën 690 milionë lekë ose 78.2 për qind të planit të periudhës dhe 69 për qind të planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një ulje në masën 26.5 për qind ose 248 milionë lekë më pak.

- *Shpenzimet për bonusin e lindjeve* për periudhën 11-mujore të vitit 2021 u realizuan në masën 3 miliardë

lekë, duke rezultuar 139.5 për qind e planit të periudhës ose 136.4 për qind e planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar. Kundrejt së njëjtës periudhë të vitit 2020 shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një rritje prej 19 përqindësh ose 480 milionë lekë më shumë.

- Shpenzimet për pushtetin vendor gjatë 11-mujorit 2021, përfaqësuan 11.2 për qind të totalit të shpenzimeve korrente. Niveli i tyre aktual prej rreth 45.5 miliardë lekësh, përfaqëson 86.8 për qind realizim të nivelit të parashikuar për këtë zë në 11-mujor, në ose 80 për qind të planit vjetor, sipas buxhetit fillestar dhe 78.6 për qind të planit vjetor të ndryshuar. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, ky zë rezultoi 12 për qind më i ulët ose rreth 6.19 miliardë lekë më pak, por në vitin 2020 shpenzimet për pushtetin vendor gjatë njëmbëdhjetëmujorit përfshinin edhe shpenzimet për fondin e rindërtimit, i cili gjatë njëmbëdhjetëmujorit të vitit 2021 rezulton të jetë 14 miliardë lekë.

Shpenzimet kapitale për periudhën 11-mujore të vitit 2021 kanë një realizim në masën rreth 63.04 miliardë lekë ose 69.2 për qind në raport me fondet e planifikuara për këtë periudhë. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, ky zë është 1.4 për qind më i ulët ose 866 milionë lekë më pak. Respektivisht:

- *Financimi i brendshëm* ka shënuar një realizim prej rreth 40.5 miliardë lekësh ose 67 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, ky zë ka rezultuar 3.8 për qind më i ulët ose rreth 1.6 miliardë lekë më pak.

- *Investimet nga të ardhurat e arsimit të lartë* janë realizuar në masën 629 milionë lekë ose 74.2 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, ky zë ka rezultuar 30.1 për qind më i ulët ose 271 milionë lekë më pak.

- *Financimi i huaj* ka shënuar një realizim prej rreth 21.9 miliardë lekësh ose 73.4 për qind të planit të periudhës. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, ky zë ka rezultuar 4.8 për qind më i lartë ose rreth 1 miliardë lekë më shumë.

Në terma vjetorë, shpenzimet kapitale janë realizuar në masën 67.8 për qind të planit vjetor fillestar dhe 60.4 për qind të planit vjetor të ndryshuar me AN nr. 26. Konkretisht:

- *Financimi i brendshëm* është realizuar në masën 70.3 për qind të planit vjetor fillestar dhe 58.8 për qind të planit vjetor të ndryshuar;

- *Investimet nga të ardhurat e arsimit të lartë* kanë rezultuar 62.9 për qind të planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar.

- *Financimi i huaj* është realizuar në masën 63.6 për qind të planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar.

Fondi i rindërtimit për 11-mujorin e vitit 2021 ka rezultuar rreth 23.16 miliardë lekë nga rreth 25.3 miliard të planifikuara për këtë periudhë, duke rezultuar 91.5 për qind e planit të periudhës. Nga ky realizim 11-mujor i fondit të rindërtimit rreth 14.02 miliardë lekë janë shpenzime nga qeverisja vendore dhe rreth 9.14 miliardë lekë nga qeverisja qendrore. Për periudhën 11-mujore, shpenzimet për fondin e rindërtimit përbëjnë 4.71 për qind të totalit të shpenzimeve të përgjithshme. Në terma vjetorë, këto shpenzime rezultojnë 82.7 për qind e planit vjetor fillestar dhe të ndryshuar.

Niveli i deficitit për periudhën 11-mujore të vitit 2021 rezultoi në rreth 33 miliardë lekë ose rreth 39.9 miliardë lekë më pak se e njëjta periudhë e një viti më parë. Për periudhën 11-mujore niveli i deficitit rezulton 31.5 për qind e planit të periudhës prej rreth 104.76 miliardë lekësh. Në terma vjetorë, niveli i deficiti është realizuar 30.3 për qind e planit vjetor fillestar dhe 27.4 për qind e planit vjetor të ndryshuar.

Tabelë 4.2.6 Zërat kryesorë të shpenzimeve të përgjithshme publike për 11-mujorin e vitit 2021 (në milionë lekë)

		Fakt Nëntor 2021	Plan vjetor - Buxhet Fillestar 2021	Plan vjetor i ndryshuar - AN nr. 26	% e realizimit (Fakt Nëntor/Plan vjetor Buxhet Fillestar)	% e realizimit (Fakt Nëntor/ Plan vjetor i ndryshuar AN nr.26)
1	Totali i Shpenzimeve	**491,366**	**592,801**	**610,069**	**82.9%**	**80.5%**
1.1	Shpenzime Korente	**404,502**	**467,769**	**468,771**	**86.5%**	**86.3%**
	Personeli	*75,519*	*91,834*	*91,139*	82.2%	82.9%
	Interesat	*34,447*	*43,800*	*43,800*	78.6%	78.6%
	Operative dhe Mirëmbajtje	*45,983*	*49,888*	*51,941*	92.2%	88.5%
	Subvencionet	*924*	*1,550*	*1,550*	59.6%	59.6%
	Shpenzime për fondet speciale	*176,699*	*195,171*	*193,801*	90.5%	91.2%
	Buxheti vendor	*45,475*	*56,826*	*57,840*	80.0%	78.6%
	Shpenzime të tjera sociale	*25,455*	*28,700*	*28,700*	88.7%	88.7%
1.2	Transferime kapitale	**200**				
1.3	Fondi Rezervë/Kontigjenca	**461**	**4,000**	**9,000**	**11.5%**	**5.1%**
1.4	Shpenzime Kapitale	**63,042**	**93,032**	**104,298**	**67.8%**	**60.4%**
	Financim i brendshëm	*40,511*	*57,604*	*68,870*	70.3%	58.8%
	Financim i huaj	*21,902*	*34,428*	*34,428*	63.6%	63.6%
	Investime nga të ardhurat e Arsimit të Lartë	*629*	*1,000*	*1,000*	62.9%	62.9%
1.5	Fondi i Rindërtimit	**23,161**	**28,000**	**28,000**	**82.7%**	**82.7%**

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Masat e marra anti-COVID-19 – Financimi nga fondi rezervë i buxhetit të shtetit, për vitin 2021

Sipas ligjit nr. 137/2020, "Për buxhetin e vitit 2021", të ndryshuar, në buxhetin e MSHMS-së janë planifikuar fonde në një vlerë prej rreth 6 miliardë lekësh, për t'u përdorur në kuadër të masave të marra kundër pandemisë COVID-19.

Nëpërmjet VKM-së nr. 85, datë 10.2.2021, "*Për një shtesë në VKM-në nr. 597, datë 4.9.2019, "Për përcaktimin e procedurave, dokumentacionit dhe masës mujore të ndihmës ekonomike dhe përdorimit të fondeve shtesë mbi fondin e kushtëzuar për ndihmën ekonomike*", në kuadër të masave anti-COVID-19, u miratua dyfishimi i shumës së ndihmës ekonomike për gjashtëmujorin e parë të vitit 2021.

Ndërkohë, nëpërmjet miratimit të katër akteve normative të buxhetit të vitit 2021, me qëllim përballimin e shpenzimeve për blerjen e vaksinave të nevojshme për popullsinë është rritur masa e fondit rezervë të buxhetit të shtetit për vitin 2021. Kështu, fondi rezervë i parashikuar në ligjin fillestar prej 2 miliardë lekësh të planifikuar për financimin e rasteve të paparashikuara, me miratimin e katër akteve normative u ndryshua në vlerën 8 miliardë lekë.

Fondi rezervë i buxhetit të shtetit, në zbatim të VKM-ve të miratuara, është përdorur në vlerën rreth 4.1 miliardë lekë për masat shtesë në luftën kundër COVID-19 dhe për blerjen e vaksinave të nevojshme për vaksinimin e popullatës.

Konkretisht, shuma e fondeve të miratuara për blerjen e vaksinave është 3.5 miliardë lekë, nga të cilat janë përdorur 3.4 miliardë lekë ose 98% e fondit total të akorduar për këtë qëllim. Për financimin e masave të tjera për përballimin e shpenzimeve COVID-19 janë miratuar rreth 0.6 miliardë lekë, nga të cilat janë përdorur 0.5 miliardë lekë ose 87% e totalit të fondeve.

Më poshtë, do të gjeni tabelën *"Masat COVID-19 – Financimi nga fondi rezervë i buxhetit të shtetit, për vitin 2021"*, që përfaqëson fondet e akorduara dhe të realizuara nga fondi rezervë i buxhetit të shtetit, në kuadër të masave anti-COVID-19.

TABELA " MASAT COVID19 - Financimi nga fondi rezervë i buxhetit të shtetit, për vitin 2021"

(in 000 ALL)

Nr.	Përfitues	VKM / Akt Normativ	Përshkrimi	Vaksinat		Masa të tjera Anti Covid-19	
				Plan	Fakt	Plan	Fakt
1	Ministria e Shendetesise dhe Mbrojtjes Social	AN no.3, dt 10.01.2021 i ndryshuar & VKM no.32 dt 20.01.2021 & VKM no. 490, dt 30.07.2021 & VKM no. 545, dt. 29.09.2021	"Për përdorimin e fondit rezervë me qëllim kryerjen e parapagimit të dozave të vaksinave dhe pagesat respektive që rrjedhin nga marrëveshja e nënshkruar për "Prodhimin dhe furnizimin ndërmjet Pfizer export b.v. dhe Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministrit të Shtetit për Rindërtimin dhe Institutit të shëndetit publik", miratuar me ligjin nr. 3, datë 18.01.2021 "Për kryerjen e pagesës së dozave të vaksinave dhe të pagesave respektive që rrjedhin nga marrëveshja e nënshkruar për prodhimin dhe furnizimin, ndërmjet Pfizer export B.V dhe Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, ministrit të Shtetit për Rindërtimin dhe Institutit të Shëndetit Publik, të miratuar me aktin normativ nr. 3, datë 18.1.2021, të Këshillit të Ministrave dhe me ligjin nr. 3/2021.	1,357,770	3,418,712		
2	Ministria e Shendetesise dhe Mbrojtjes Social	AN no.8 dt 22.03.2021 & AN no.9 dt. 22.03.2021 & VKM no.174 dt 24.03.2021	"Për kryerjen e pageses së dozave të vaksinave që rjedh nga marreveshjes se nenshkruar midis MSHMS, ministrit te shtetit per rindertimin dhe Institutit te Shendetit Publik dhe distributorit te autorizuar "Keymen Ilac Sanayi ve Ticaret" AS per furnizimin e RSH me vaksinen e inaktivizuar kunder COVID-19 Coronavac te krijuar nga Sinovac Life Science Co Ltd, dhe te prodhuar ne RK	1,046,000			
3	Ministria e Shendetesise dhe Mbrojtjes Social	AN no.16 dt 07.04.2022 & VKM no. 328, dt. 02.06.2021	"Për kryerjen e pagesës së dozave të vaksinave që rrjedh nga marrëveshja ndërmjet "Human vaccine" Ilc dhe Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale të Shqipërisë, Ministrit të Shtetit për Rindërtimin të Shqipërisë, dhe Institutit të Shëndetit Publik për furnizimin e Republikës së Shqipërisë me vaksinën kundër Covid-19 "Sputnik V", të zhvilluar nga Instituti Kombëtar i Kërkimit Gamaleya për Epidemiologjinë dhe Mikrobiologjinë në Rusi",	55,505			
4	Ministria e Shendetesise dhe Mbrojtjes Social	AN no. 21 dt 19.05.2021 & VKM no. 357, dt. 16.06.2021	Per kryerjen e pagesës së dozave të vaksinave që rjedhin nga marrëveshja midis Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministrit të Shtetit për Rindërtimin dhe Institutit të shëndetit publik", dhe distributorit te Autorizuar "Keymenilac Sanyi ve Ticaret A.S"	1,013,500			
5	Ministria e Financave dhe Ekonomise	VKM no.909 dt 18.11.2020 (also provided for 2021)	"Per percaktimin e procedurave, te dokumentacionit dhe te mases se perfitimit te ndihmes financiare per punonjesit dhe ish-punonjesit e rafinerise se naftes, Ballsh"			461,306	461,290
6	Ministria e Shendetesise dhe Mbrojtjes Social	VKM no 156, date 10.02.2021	"Per nje shtese fondi ne Buxhetin e vitit 2021, te miratuar per MSHMS, per Bashkine Fier"			35,000	35,000
7	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	VKM no. 278, date 12.05.2021	Për një shtesë fondi në buxhetin e vitit 2021, miratuar për Ministrinë e Turizmit dhe Mjedisit, për mbështetjen e promovimin të Turizmit Shqiptar në tregjet ndërkombëtare si nevojë për situatën post COVID-19",			100,000	24,120
TOTAL				3,472,774	3,418,712	596,306	520,410

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Të ardhurat e buxhetit vendor

Për 11-mujorin 2021, njësitë e vetëqeverisjes vendore në shkallë vendi kanë mbledhur të ardhura në vlerën rreth 24.97 miliardë lekë, shifër kjo rreth 5.1 miliardë lekë më shumë se vlera e të ardhurave të mbledhura në të njëjtën periudhë të vitit 2020. E parë në këtë këndvështrim, rritja e efikasitetit të mbledhjes së taksave nga pushteti vendor për vitin 2021 ka ardhur si pasojë e rimëkëmbjes ekonomike pas një situate të vështirë ekonomike të shkaktuar nga pandemia globale COVID-19 gjatë vitit 2020. Në këtë drejtim, të ardhurat vendore janë rritur me rreth 26% në 11 muajt e parë të vitit 2021 krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë. Krahasuar edhe me të njëjtën periudhë të vitit 2019 (para pandemisë COVID-19), mbledhja e të ardhurave vendore në vitin 2021 shënon një rritje prej 3.1 miliardë lekësh (nga 21.8 miliardë lekë në 24.97 miliardë lekë) ose 14.4%. Sipas burimit të tyre, kanë rritje taksat vendore dhe taksat e pronës.

Shpenzimet e buxhetit vendor

Referuar treguesve fiskalë të buxhetit të konsoliduar, niveli i shpenzimeve për 11-mujorin 2021 është rreth 45.5 miliardë lekë, krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020 prej rreth 51.6 miliardë lekësh është ulur me rreth 6.19 miliardë lekë, por këtu nënvizojmë faktin se për këtë periudhë për vitin 2020, në shpenzimet e buxhetit vendor është përfshirë edhe fondi i rindërtimit. Për 11-mujorin e vitit 2021, fondi i rindërtimit i akorduar në buxhetet vendore rezulton të jetë realizuar në vlerën rreth 14 miliardë lekë (i

papërfshirë në tabelën e mëposhtme të analizës së shpenzimeve vendore). Por nëse krahasojmë 11-mujorin e vitit 2021 me 11-mujorin e 2020-ës, duke përfshirë fondin e rindërtimit më 2021-shin rezulton se shpenzimet e pushtetit vendor janë rritur me rreth 15.2%.

Tabelë 4.2.7 Të ardhurat dhe shpenzimet faktike të qeverisjes vendore sipas natyrës (në milionë lekë)

Nr.	EMËRTIMI	Fakti 11-mujor		Diferencat	
		2021	2020	2021/2020	2021/2020 në %
I.	**Të ardhura nga pushteti vendor**	**24,970**	**19,843**	**5,127**	**126%**
I.1	*Taksa mbi pasurinë*	*5,666*	*4,688*	978	121%
I.2	*Taksa e biznesit të vogël*	*374*	*373*	2	100%
I.3	*Taksa lokale*	*18,930*	*14,782*	4,148	128%
II.	**Shpenzime nga pushtetit vendor**	**45,472**	**51,663**	**-6,191**	**88%**
II.1	**Shpenzime korrente**	**36,445**	**41,119**	**-4,674**	**89%**
	Personeli	*21,905*	*20,495*	1,411	107%
	Shpenzime oper. mirëmbajtjeje	*13,287*	*12,741*	546.5	104%
	Interesa	*16*	*21*	-5	76%
	Subvencione	*125*	*124*	1	101%
	Te tjera	*1,112*	*7,739*	-6,627	14%
II.2	**Shpenzime kapitale**	**9,027**	**10,544**	**-1,517**	**86%**

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

4.3 Planet buxhetore për vitin e dorëzimit të ERP-së

Totali i të ardhurave publike për vitin 2022 është planifikuar në vlerën 536.8 miliardë lekë ose 28.7% e PBB-së. Programimi i të ardhurave mbështet synimet e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për rimëkëmbjen fiskale, si dhe mbajtjen nën kontroll të deficitit buxhetor dhe borxhit publik. Ky parashikim bazohet në përmirësimin e administrimit fiskal dhe minimizimin e informalitetit në ekonomi, duke mbështetur kështu rimëkëmbjen ekonomike, si dhe rritjen e prodhimit dhe eksporteve.

Grantet janë planifikuar në masën 14 miliardë lekë ose 0.7% e PBB-së; të ardhurat tatimore janë planifikuar në masën 500.2 miliardë lekë ose 26.8% e PBB-së dhe të ardhurat jotatimore janë planifikuar në masën 22.7 miliardë lekë ose 1.2% e PBB-së.

Totali i shpenzimeve publike për vitin 2022 është planifikuar 637.7 miliardë lekë ose 34.1% e PBB-së.

Shpenzimet e personelit, për vitin 2022, reflektojnë koston aktuale të administratës publike, si dhe politikën e re të rritjes së pagave kryesisht për sektorët e shëndetësisë, arsimit dhe mbrojtjes. Fondi vjetor për rritjen e pagave është planifikuar në shumën 2.4 miliardë lekë dhe parashikon rritjen e pagës për funksion me 6% për punonjësit shëndetësor dhe ata arsimorë. Shpenzimet totale për pagat në administratën publike janë planifikuar në masën 91.6 miliardë lekë ose 4.9% e PBB-së.

Shpenzimet për interesa parashikohen në nivelin 50.8 miliardë lekë ose 2.7% të PBB-së, për të përballuar çdo risk të mundshëm të rritjes së normave të interesit.

Shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes për qeverisjen qendrore për vitin 2022 (pa përfshirë shpenzimet që realizohen nga institucione publike, që kanë si burim financimi të ardhurat jashtë limitit), janë parashikuar në masën 63.2 miliardë lekë ose rreth 3.4% e PBB-së. Në këtë zë është programuar mbështetja me prioritet e politikave ekzistuese të qeverisjes qendrore, si: blerja e vaksinave anti-COVID, skema e fermerëve, mirëmbajtja e rrugëve nacionale, programet e nxitjes së punësimit, skemat për mbështetjen e zhvillimit ekonomik dhe mbështetje për rininë dhe fëmijët.

Shpenzimet e buxhetit vendor, për vitin 2022, janë parashikuar në masën 60.3.7 miliardë lekë, me një rritje prej 3.3% më shumë se akti normativ i vitit 2021. Këto shpenzime për vitin 2022, zënë 3.2% të PBB-së nga 2.3% që zinin në vitin 2013. COVID-19, ashtu si edhe në vendet e tjera ka pasur dhe parashikohet të ketë efekte negative në rënien e ekonomisë dhe për pasojë dhe në uljen e të ardhurave buxhetore. Përballimi i një sfide të madhe ekonomike dhe buxhetore nga njësitë e vetëqeverisjes vendore, për shkak të pasojave të shkaktuara nga tërmeti dhe pandemia COVID-19 janë një tregues pozitiv i punës së zhvilluar në këto vite në drejtim të stabilitetit makroekonomik, parashikueshmërisë së fondeve dhe transparencës së përdorimit me disiplinë të fondeve buxhetore. Me qëllim ruajtjen e stabilitetit të shpenzimeve vendore dhe për mbështetjen e njësive të vetëqeverisjes vendore për përballimin e shpenzimeve të COVID-19, niveli i transfertës së pakushtëzuar për vitin 2022 do të jetë rreth 273 milionë lekë më i lartë se viti 2021. Kjo transfertë, krahasuar me vitin 2015 (viti para reformës administrativo-territoriale), është 6.3 miliardë lekë

më shumë ose rreth 54.5 për qind më e lartë. Në transfertën e pakushtëzuar të parashikuar për vitin 2022, 18.7 miliardë lekë, do të shtohen edhe fondet prej 9.3 miliardë lekësh transfertë e pakushtëzuar sektoriale për funksionet e reja, transferuar në nivel vendor, si rrjedhojë, në vitin 2022, granti nga buxheti i shtetit për pushtetin vendor do të jetë në shumën 28 miliardë lekë. Të ardhurat nga taksat dhe tarifat vendore në vitin 2021 do të jenë 27.6 miliardë lekë ose 6 për qind më të larta se sa i pritshmi i vitit 2021 dhe pothuajse mbi dy herë më të larta se ato të viteve 2013 dhe 2015.

Shpenzimet e fondeve speciale që përfshin shpenzimet totale për Fondet e sigurimeve shoqërore, shëndetësore dhe kompensimin në vlerë të ish-pronarëve, janë planifikuar në vlerën prej 212.3 miliardë lekësh. Niveli i shpenzimeve për skemën e sigurimeve shoqërore për vitin 2022, parashikohet në masën 148.9 miliardë lekësh ose 8% e PBB-së. Nga ky fond, për indeksimin e pensioneve është parashikuar niveli prej 2.6 miliardë lekësh dhe 3.5 miliardë lekësh për bonusin e fundvitit për pensionistët. Ndërsa, shpenzimet e Skemës së Sigurimeve të Kujdesit Shëndetësor për vitin 2022 janë parashikuar në masën 52.8 miliardë lekë ose 2.8% e PBB nga 46.1 miliardë lekë të planifikuara në vitin 2021.

Së fundi, shpenzimet për fondin e kompensimit në vlerë të pronarëve, parashikohen në total në masën 4.5 miliardë lekë ose 0.2% e PBB-së.

Shpenzime të tjera sociale përfshijnë fondet për pagesën e papunësisë, aftësisë së kufizuar, ndihmës ekonomike, dëmshpërblimin e ish-të përndjekurve politikë dhe bonusin e lindjeve.

- Shpenzimet për pagesën e papunësisë parashikohen në nivelin 900 milionë lekë.
- Shpenzimet për pagesën e ndihmës ekonomike dhe aftësisë së kufizuar parashikohen në nivelin 23.5 miliardë lekë ose 1.3% e PBB-së.
- Për ish-të përndjekurit është parashikuar një fond prej 1 miliardë lekësh ose 0.1% e PBB-së.
- Për bonusin e lindjeve është parashikuar një fond prej 2.2 miliardë lekësh ose 0.1% e PBB-së.

Shpenzimet për subvencione janë parashikuar në masën 1.55 miliardë lekë, duke u rritur krahasuar me një vit më parë. Këto shpenzime shkojnë për mbështetjen e sektorit të ujësjellës-kanalizimeve, bazuar në performancën e tij, si dhe për të mbuluar një pjesë të shpenzimeve të veprimtarisë hekurudhore dhe veprimtarisë së shërbimeve qeveritare.

Niveli i fondit rezervë për vitin 2022, planifikohet në masën 2.9 miliardë lekë, përkatësisht 2.4 miliardë lekë fond rezervë i Këshillit të Ministrave, 500 milionë lekë fond kontigjence për projektet me BE-në, si dhe 500 milionë lekë kontingjencë për projekte specifike për fëmijët.

Investimet publike për vitin 2022 janë planifikuar në masën 6.4% e PBB ose 119.4 miliardë lekë (duke përfshirë këtu dhe fondin e rindërtimit në shumën 20 miliardë lekë, si dhe transfertën kapitale për fondin e shpronësimeve me 1,2 miliardë lekë). Në planifikimin e investimeve për vitin 2022 janë mbajtur në konsideratë të gjitha detyrimet kontraktuale për projektet e investimeve me financim të huaj dhe të brendshëm. Ashtu, si edhe në vitin 2021, dhe në vitin 2022 do të ketë përparësi financimi i projekteve në vazhdim. Për planifikimin e investimeve janë ndjekur kriteret e mëposhtme:

- prioritetet e Programit të Qeverisë, për periudhën 2021–2025;
- prioritetet e integrimit evropian;
- projektet në vazhdim.
- mbështetja me kosto lokale dhe TVSH për projektet me financim të huaj.

4.4 Perspektiva buxhetore afatmesme

Parashikimi i të ardhurave tatimore dhe doganore për vitin 2022 ka marrë në konsideratë të gjithë faktorët e rëndësishëm që ndikojnë në buxhet, veçanërisht situatën ekonomike të krijuar nga pandemia e COVID-19, përfshirë efektin e politikave të reja fiskale që synojnë rimëkëmbjen ekonomike.

Programimi i të ardhurave për vitin 2022, mbështet qëllimet e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për rimëkëmbjen fiskale, si dhe mbajtjen nën kontroll të deficitit buxhetor dhe borxhit publik. Ky program bazohet në përmirësimin e administratës fiskale dhe minimizimin e informalitetit në ekonomi, duke mbështetur kështu rimëkëmbjen ekonomike, si dhe rritjen e prodhimit dhe eksporteve.

Metodologjia e programimit të të ardhurave bazohet në modelet bashkëkohore të programimit, dhe në analizën e hollësishme të faktorëve që ndikojnë në çdo taksë. Modeli i përdorur bazohet në parashikimet makroekonomike për vitin 2022–2024, siç janë rritja nominale, deflatori, analiza e importeve të grupeve kryesore të produkteve, analiza e serive kohore dhe modele, bazuar në koeficientin e elasticitetit "Buoyancy" dhe "Norma efektive e taksave" për secilën taksë.

Faktorët makroekonomikë harmonizohen në planifikim, me treguesit kryesorë që ndikojnë në taksat specifike.

Në detaje, treguesit kryesorë për vlerësimin e të ardhurave janë:

- rritja nominale e PBB-së, duke analizuar këtë efekt në një mënyrë të integruar me faktorë të tjerë për secilën tatim në veçanti, në lidhje me të dhënat historike dhe parashikimet e çmimeve në tregjet ndërkombëtare për taksat e vlerësuara si tatimi i vlerës së shtuar, honorarët e minierave dhe taksat doganore.
- kursi i pritshëm i këmbimit të dy monedhave kryesore: USD dhe euro me lek;
- çmimet në bursë që ndikojnë në të ardhurat nga TVSH-ja dhe renta minerare;
- sasitë e pritshme të importit të mallrave.

Të ardhurat totale të mbledhura nga DPD-ja dhe DPT-ja (përfshirë sigurimet shoqërore) vlerësohet të jetë 471.5 miliardë lekë, ose 39.5 miliardë lekë (9.2%) më shumë se viti i pritshmi 2021. Të ardhurat nga DPD-ja dhe DPT-ja (pa përfshirë kontributet) për 2022-shin vlerësohen të jenë 360.5 miliardë lekë ose 32.5 miliardë lekë (9.9%) më shumë se 2021 paraprake, ndërsa të ardhurat nga kontributet shoqërore vlerësohen të jenë 111 miliardë lekë ose 7 miliardë lekë (6.7%) më shumë se viti i pritshmi 2021.

Tabelë 4.4.1 Të ardhurat totale nga administrata tatimore dhe doganore (në milionë lekë)

Lloji i taksave	2019	2020	I pritshmi 2021	Parashikimi 2022	Parashikimi 2023	Parashikimi 2024	Diferenca 2022 – 2021	
							Vlera	Në %
TVSH neto total	132,412	130,354	151,460	166,061	179,332	193,710	14,601	9.6%
Tatimi mbi fitimin	36,575	28,381	33,631	35,586	37,778	40,009	1,955	5.8%
Akciza	46,742	44,521	51,830	56,478	58,011	59,346	4,648	9.0%
Tatimi mbi të ardhurat personale	46,124	33,658	42,679	45,161	48,063	50,906	2,482	5.8%
Taksat nacionale total	36,423	35,829	40,900	49,741	52,427	55,162	8,841	21.6%
Taksë doganore	6,482	6,241	7,500	7,508	8,115	8,774	8	0.1%
Total DPD+DPT	**304,758**	**278,984**	**328,000**	**360,535**	**383,726**	**407,907**	**32,535**	**9.9%**
Kontributet e mbledhura (DPT)	91,850	98,300	104,000	111,000	118,000	125,000	7,000	6.7%
Total DPD+DPT(kontributet)	**396,608**	**377,284**	**432,000**	**471,535**	**501,726**	**532,907**	**39,535**	**9.2%**

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Të ardhurat doganore projektohen bazuar në analizën e trendit historik të 60 grup-produkteve kryesore për një periudhë shumëvjeçare. Ky parashikim korrigjohet nga efektet e faktorëve të jashtëm në çdo taksë. E njëjta procedurë është përdorur për të ardhurat tatimore, bazuar në modelin statistikor të parashikimit të të ardhurave të pritshme, si dhe faktorët ekzogjenë që ndikojnë në çdo taksë.

Faktorët e jashtëm që janë marrë në konsideratë në ndikimin e rritjes së të ardhurave për vitin 2021 janë:

Kuadri makroekonomik

Rritja nominale e prodhimit të brendshëm bruto e skontuar me koeficientin e elasticitetit është aplikuar duke analizuar këtë efekt në mënyrë të integruar me faktorë të tjerë për çdo taksë në veçanti, të ndërlidhur me të dhënat historike dhe projeksionet e çmimeve në tregjeve ndërkombëtare tek taksat *ad-valorem* si tatimi mbi vlerën e shtuar, renta minerare dhe taksa doganore. Në projeksion janë përfshirë, faktorë që lidhen me rritjen nominale e PBB-së, kursin mesatar të këmbimit euro–lek dhe USD-lek, si dhe çmimet brent të naftës bruto dhe mineraleve të tjera.

Efektet e politikave fiskale

Për vitin 2022 parashikohen disa ndryshime fiskale. Parashikimi i të ardhurave për vitin 2022, mbështet qëllimet e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për rimëkëmbjen fiskale, si dhe mbajtjen nën kontroll të deficitit buxhetor dhe borxhit publik. Ky program bazohet në përmirësimin e administratës fiskale dhe minimizimin e informalitetit në ekonomi, duke mbështetur kështu rimëkëmbjen ekonomike, si dhe rritjen e prodhimit dhe eksporteve.

Prioritet do të jetë zbatimi dhe qëndrueshmëria e politikave fiskale, duke stimuluar thjeshtësinë, transparencën, zvogëlimin e kostove të administrimit, si dhe duke shmangur përjashtimet ose tarifat e favorshme.

Në këtë kuadër, janë hartuar edhe politikat fiskale për vitin 2022, të cilat janë prezantuar nëpërmjet paketës fiskale 2022, me efektet në të ardhura, si më poshtë:

- Heqja e skemës së kompensimit të prodhuesit bujqësor për qëllime të TVSH-së (nga 6% në 0%). Parashikohet të rezultojë me një efekt financiar në të ardhurat me rreth 750 milionë lekë në vit.

- Vendosje e normës së reduktuar 10% të TVSH-së për furnizimin e inputeve bujqësore. Parashikohet të rezultojë me një efekt financiar në të ardhurat me rreth 900 milionë lekë në vit.

- Përjashtimi i TVSH-së në importimin e makinerive dhe të pajisjeve në funksion të realizimit të kontratave të investimeve me vlerë të barabartë ose më të madhe se 500 milionë lekë (nga 50 milionë që është aktualisht). Parashikohet të rezultojë me një efekt financiar në të ardhurat me rreth 400 milionë lekë në vit.

- Unifikimi i akcizës së aplikueshme gazit të lëngshëm, si për konsumatorin privat, ashtu edhe tregtar në masën 6 lekë/litër, parashikohet të rezultojë me një efekt financiar në të ardhurat me rreth 375 milionë lekë në vit.

- Ndryshimi i shkallës së taksimit për kategorinë T200, "Cigare që përmbajnë duhan", duke aplikuar kalendarin për 4 vitet në vijim, dhe nga ndryshimi i akcizës së nënprodukteve të tjera të duhanit, parashikohet të rezultojë me një efekt financiar në të ardhurat me rreth 750 milionë lekë në vit.

- Indeksimi çdo dy vjet i taksës specifike të akcizës me normën e shpallur të inflacionit parashikohet të rezultojë me një efekt financiar në të ardhurat me rreth 500 milionë lekë në vit.

- Heqja e rimbursimit të akcizës së lëndëve djegëse për fermerët dhe industrinë agroindustriale (përveç peshkimit), parashikohet të rezultojë me një efekt financiar në të ardhurat me rreth 800 milionë lekë në vit.

- Rritja e bazës së patatueshme për efekt tatimi mbi të ardhurat personale 30.000 lekë në 40.000 lekë dhe 15000 lekë në 200000 lekë. Parashikohet të ndikojnë në uljen e të ardhurave me efekt -685 milionë lekë.

- Vendosja e taksës kombëtare për karburantin e furnizuar në zonat e lira (për rieksport) 40 lekë/litër. Parashikohet të ndikojnë në rritjen e të ardhurave me efekt 0.8 miliardë lekë.

- Vendosjen e taksës për importimin ose prodhimin e qumështit pluhur, parashikohet të kemi një efekt financiar pozitiv në të ardhurat e shtetit me 50 milionë lekë në vit.

Parashikimi i të ardhurave për çdo taksë për vitin 2021

Të ardhurat nga TVSH-ja parashikohet të arrijnë 166.1 miliardë lekë, 32.5 miliardë lekë, ose 9.9% më shumë se në vitin 2021. Burimi kryesor i rritjes së të ardhurave të TVSH-së për vitin 2022 pritet të jetë:

- TVSH që do të gjenerohet si rezultat i rritjes ekonomike;
- TVSH nga rritja e volumit të importeve dhe konjuktura e çmimeve ndërkombëtare;
- TVSH nga përmirësimi i administrimit, lufta ndaj informalitetit dhe kontrolli i zinxhirit të transaksioneve ndërmjet operatorëve.
- TVSH nga efektet e paketës fiskale 2020 (+2 miliardë lekë).

Të ardhurat e akcizës parashikohet të rriten me 4.7 miliardë lekë, ose 9% më shumë se një vit më parë, me një vlerë totale prej 56.5 miliardë lekësh. Faktorët kryesorë që parashikohet të ndikojnë në rritjen e të ardhurave të akcizës janë si më poshtë:

- Rritja e importit të mallrave të ngurta si lëndët djegëse dhe cigare.
- Forcimi i luftës kundër informalitetit, përmes kontrollit rigoroz të subjekteve të akcizës.
- Disiplinimi i mëtejshëm i procedurave të përfitimit të përjashtimeve dhe rimbursimeve nga kjo taksë.
- Akcizë e ardhur nga efektet e paketës fiskale 2022 (+2.4 miliardë lekë).

Të ardhurat nga tatimi mbi fitimin parashikohet të realizohen në shumën prej 35.6 miliardë lekësh, 2 miliardë lekë 5.8% më shumë se një vit më parë. Rritja e parashikuar në tatimin mbi fitimin bazohet:

- Në rikuperimin e ekonomisë dhe rritjen e saj, çka do reflektohet edhe në deklaratat e tatimpaguesve;
- Në forcimin e kontrollit të deklaratave, bazuar në kriteret e riskut;
- Në fiskalizimin nëpërmjet se cilit sigurohet një kontroll tatimor më i mirë dhe efikas me fokus tatimpaguesit, që nuk deklarojnë dhe nuk paguajnë detyrimet e tyre në përputhje me ligjin dhe, gjithashtu, krijon një mekanizëm të mbikëqyrjes në kohë reale, të pajisjeve fiskale që operojnë me para në dorë dhe atyre pa para në dorë.

Të ardhurat nga tatimi mbi të ardhurat personale parashikohet të realizohen në 45.2 miliardë lekë, 2.5 miliardë lekë, ose 5.8% më shumë se në vitin 2020. Në parashikimin e të ardhurave nga tatimi mbi të ardhurat personale janë marrë në konsideratë rritja ekonomike dhe impakti i saj në nivelin e pagës mesatare, si dhe rritja e numrit të të punësuarve në sektorin privat, bazuar në ecurinë e vitit 2021.

Të ardhurat nga taksat nacionale vlerësohen të jenë 49.7 miliardë lekë, 8.8 miliardë lekë, ose 21.6% më shumë se një vit më parë.

Të ardhurat nga taksa doganore parashikohet të jenë 7.5 miliardë lekë, 8 milionë lekë, ose 0.1% më shumë se viti fiskal 2021. Në planifikimin e të ardhurave, merren parasysh efektet e rritjes së importeve të

tatueshme, si dhe disa efekte minimale nga lëvizja e tarifave doganore.

Të ardhurat nga kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore të mbledhura nga DPT-ja konsiderohen të jenë 96.3 miliardë lekë, 5.4 miliardë lekë ose 5.9% më shumë se viti fiskal 2020. Planifikimi për rritjen ardhurave nga kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore mbështetet nga këta faktorë:

- Rimëkëmbja ekonomike, e cila do të reflektohet në rritjen e numrit të të punësuarve;
- Forcimin e administrimit nëpërmjet kontrollit të nivelit të pagës të deklaruar dhe deviacionit të saj nga paga reale që përfitohet;

Rrisqet fiskale

Lidhur me parashikimin e të ardhurave tatimore dhe doganore, rreziqet fiskale për vitin 2022 konsistojnë në:

- zgjatja e situatës pandemike dhe efektet reale të paparashikuara të saj;
- efektet e pritshme mbi ekonominë si pasojë e rritjes së çmimeve të karburanteve dhe energjisë elektrike.

Shpenzimet tatimore *(Tax Expenditures)*

Shpenzimet tatimore, apo *tax expenditures* konsiderohen humbje nga të ardhurat fiskale të parashikuara në legjislacionin fiskal në fuqi, si rezultat i lehtësirave fiskale ose normave preferenciale të vendosura për kategori të caktuara tatimpaguesish ose aktivitetesh. "Shpenzimet tatimore" janë vlerësuar duke përdorur një metodologji të re bazuar mbi disa modele për vlerësimin e shpenzimeve tatimore, sipas llojit të tatimeve. Analiza e përjashtimeve ligjore dhe përcaktimi i *benchmark*-ut (përjashtime që janë normë në të gjithë vendet) u krye me asistencë të Bankës Botërore.

Për vlerësimin dhe matjen e "përjashtimeve nga taksat" janë marrë në konsideratë tatimet dhe taksat e mëposhtme:

- tatimi mbi vlerën e shtuar, përkatësisht në ligjin nr. 92/2014, "Për tatimin mbi vlerën e shtuar" në Republikën e Shqipërisë, të ndryshuar;
- tatimi mbi të ardhurat, përkatësisht në ligjin nr. 8438, datë 28.12.1998, "Për tatimin m bi të ardhurat", i ndryshuar;
- akciza, përkatësisht në ligjin nr. 61/2012, "Për akcizën në Republikën e Shqipërisë", të ndryshuar.

Duke marrë në konsideratë indeksin zinxhir të rritjes reale ekonomike, si dhe efektet e veçanta që prodhohen si pasojë e ndryshimeve në politikat fiskale, përcaktohet vlera totale paraprake e shpenzimeve tatimore për zërat e mëposhtëm:

- shpenzime tatimore nga tatimi mbi vlerën e shtuar;
- shpenzime tatimore nga akciza;
- shpenzime tatimore nga tatimi mbi fitimin.

Duhet theksuar se pjesën më të madhe të vlerës së shpenzimeve tatimore e zënë ato shpenzime të cilat rrjedhin si efekt i përjashtimeve nga secili prej tatimeve të mësipërme. Pjesën dërrmuese të totalit të shpenzimeve tatimore e zë shpenzimi tatimor që vjen prej TVSH-së, dhe diferenca e mbetur si shpenzim tatimor nga akciza dhe tatimi mbi fitimin.

Vlerësimi për shpenzimet tatimore 2020 është 77.6 miliardë lekë. Ky është vlerësim paraprak, për vitin 2020, vlera e saktë do të publikohet në raportin e plotë periodik të shpenzimeve tatimore, i cili do të publikohet në fund të vitit 2021.

Prioritetet që financon buxheti afatmesëm 2022–2024

Buxheti për vitet 2022–2024 do të financojë me prioritet politikat e grupuara sipas fushave të mëposhtme:

- Shërbimet për qytetarët dhe sipërmarrjet:

Rriten me 6% pagat e punonjësve në sektorët e shëndetësisë, arsimit dhe mbrojtjes.

- Financohen si prioritete mbështetja e *start-up*-eve, pagesa e papunësisë së naftëtarëve dhe garancia sovrane 1 miliardë lekë për manifakturën dhe sipërmarrjen.
- Fermerët përfitojnë rreth 12.7 miliardë lekë në vitin 2022 përmes skemave shtesë për fermerët, rimbursimit të naftës, projektit të garancisë së kredisë për zonat rurale dhe garancisë sovrane për fermerët.
- Do të vijojë fokusi në shëndetësi me financimin e vaksinës COVID-19 për vitin 2022 me vlerën 2.7 miliardë lekë.
- Fondi i rindërtimit shkon në 20 miliardë lekë dhe për transfertën kapitale të fondit të shpronësimeve në 1,8 miliardë lekë për vitin 2022.

- Për Spitalin Rajonal të Fierit programohet një fond prej 750 milionësh, si dhe do të vijojnë skemat e rimbursimit të barnave dhe bonusit të bebes.

- Rritet fondi i mbështetjes për shtresat në nevojë: ndihma ekonomike rritet me 10%, trefishohet ndihma për gratë e trafikuara dhe fëmijët e mitur dhe dyfishohet ndihma për nënat me shumë fëmijë.

- Në një zë të veçantë të skemës së sigurimeve sociale, në buxhet parashikohet indeksimi i pensioneve (prej 2.6 miliardë lekësh) dhe bonusi i fundivitit për pensionistët (3.5 miliardë lekë).

- Gjithashtu, buxheti i vitit 2022 parashikon shpenzimet për pagesën e papunësisë me 900 milionë lekë, për pagesën e aftësisë së kufizuar me 23.5 miliardë lekë dhe për ish-të përndjekurit me një fond prej 1 miliardë lekësh.

- Do të vijojë skema e librave shkollorë falas për nxënësit nga shtresa në nevojë, e cila zgjerohet deri në shkollën e mesme.

- Me një fond shtesë prej 250 milionë lekësh për 2022-shin e në vijim sigurohet transporti për nxënësit dhe mësuesit që banojnë larg nga shkolla.

- Me 700 milionë lekë të alokuara për projektet për universitetet, fokusi mbetet tek të rinjtë dhe edukimi.

- Për shpenzimet e buxhetit vendor, po zbatohet një program decentralizimi, ku synohet një skemë financimi e përshtatshme dhe efektive që përmirëson në mënyrë të qëndrueshme cilësinë e shërbimeve.

- Digjitalizimi:

Reforma e digjitalizimit rrit cilësinë e shërbimeve ndaj biznesit dhe qytetarit, si dhe ndihmon në luftën kundër korrupsionit.

Me investimet në projektin e dronëve dhe satelitëve rritet efikasiteti i kontrollit në sektorët e mbrojtjes dhe rendit.

Investimet në digjitalizim përfshijnë ministritë përkatëse në sektorët e rendit, mbrojtjes, shëndetësisë, financave dhe ekonomisë dhe arsimin.

Me një fond 1.9 miliardë lekë financohen në arsimin parauniversitar laboratorët shkencorë dhe klasat e teknologjisë së informacionit.

Me investimet në projektet për trajnimin e të rinjve në teknologjinë e informacionit, ata do të përshtaten më mirë me kërkesat dhe ofertat në tregun e punës dhe krijohen vende cilësore të punës.

- Investimet në infrastrukturën kyçe:

- Do të vijojnë investimet për infrastrukturën rrugore në disa prej projekteve kryesore, si: Rruga e Arbrit, Tuneli i Llogorasë, Unaza e Jashtme e Tiranës, *By pass*-i në Shkodër dhe segmentet Palasë–Dhërmi e Elbasan–Përrenjas–Qafëthanë.

- Mirëmbajtja e rrugëve nacionale me financim të brendshëm do të përfitojë një rritje prej 1 miliardë lekësh, duke mbajtur rreth 2.6 miliardë lekë në total për mirëmbajtjen e rrugëve duke përfshirë dhe financimet e projektit të Bankës Botërore për mirëmbajtjen e sigurinë rrugore.

- Përfshihen në buxhetin e vitit 2022 investimet për portet e Durrësit dhe Vlorës dhe aeroportet e Vlorës dhe Sarandës.

Parashikohen të këtë buxhet linjat e reja hekurudhore Tiranë–Durrës dhe Tiranë–Rinas (1.7 miliardë lekë).

- Do të vijojë puna për projektin e Teatrit në Tiranë dhe të Qendrës Kombëtare për Fëmijët.

- Financohet me këtë buxhet Agjencia Kombëtare e Bregdetit për pastrimin e plazheve me një fond total prej 200 milionë lekësh.

Në sektorin e turizmit mundësohet garanci sovrane 1 miliardë lekë;

500 milionë lekë alokohen për njësitë e vetëqeverisjes vendore për pastrimin e mbetjeve.

Huamarrja në periudhën afatmesme

Në periudhën afatmesme, nevojat për financim do të plotësohen duke përdorur burimet e brendshme dhe ato të huaja të financimit.

Burimet e brendshme të financimit do të vazhdojnë të jenë burimi kryesor i financimit (rreth 80% të financimit bruto), me qëllim zhvillimin e tregut të brendshëm të titujve shtetërorë, si edhe mbajtën e riskut të kursit të këmbimit nën kontroll (borxhi në monedhë të huaj jo më shumë se 55% e totalit të borxhit shtetëror). Huamarrja e brendshme do të vazhdojë të bazohet kryesisht te sektori bankar, ndërkohë që ka pritshmëri pozitive për rritjen e aktivitetit të institucioneve jofinanciare dhe individëve.

Nëpërmjet titujve afatshkurtër, kryesisht do të synohet rifinancimi me sukses i titujve ekzistues që maturohen dhe menaxhimi aktiv i nevojave për likuiditet. Ndërkohë, nëpërmjet titujve afatgjatë do të

synohet të mbulohet financimi i deficitit buxhetor. Struktura e financimit të brendshëm do të jetë fleksibël në terma të përzgjedhjes së titujve shtetërorë, në varësi të kushteve të tregut të brendshëm (niveli i kërkesës, normat e interesit etj.), duke garantuar në këtë mënyrë optimizimin e kostove, në përputhje me objektivat e vendosur për të menaxhuar risqet e portofolit të borxhit.

Në periudhën afatmesme, huamarrja nëpërmjet burimeve të huaja do të plotësojë nevojat vjetore për hua të qeverisjes qendrore (në terma bruto) deri në 20%, si edhe do të kontribuojë në optimizimin e kostove të portofolit të borxhit, duke qenë se një pjesë e konsiderueshme e këtij financimi do të synojë të sigurohet me terma koncesionalë dhe gjysmëkoncesionalë (nëpërmjet burimeve dypalëshe dhe shumëpalëshe të financimit). Huamarrja nga burime bilaterale dhe multilaterale do të përdoret kryesisht për të financuar projektet strategjike të qeverisë dhe reformat e ndërmarra nga qeveria. Gjithashtu, burimet private të financimit të siguruara në tregjet ndërkombëtare të kapitalit do të përdoren kryesisht për qëllime të menaxhimit të riskut, menaxhimit të detyrimeve të borxhit në valutë të huaj, si edhe për të shmangur konsumin e burimeve të brendshme dhe stimuluar kreditimin e sektorit privat.

4.5 Balanca strukturore

(Përbërësi ciklik i deficitit, masat e njëhershme dhe të përkohshme, pozicioni fiskal)

Vlerësimi i PBB-së potenciale dhe hendekut të prodhimit

Teknika e filtrimit HP u përdor për të vlerësuar një seri kohore të PBB-së potenciale. Filtrimi HP është aplikuar në rritjen ekonomike aktuale vjetore me çmime konstante, duke marrë parasysh vlerat më të përshtatshme të parametrit lambda në rastin e të dhënave vjetore, përkatësisht: $\lambda = 100; \lambda = 30; \lambda = 6.5$ Rritja e PBB-së potenciale u nxor më pas si një mesatare e serive të filtrimit HP bazuar në këta tre parametra të ndryshëm të lambdas. Bazuar në rritjen potenciale të përfituar, u nxor më pas niveli i PBB-së potenciale dhe në përputhje me të u llogarit dhe niveli i *output*-it. Parashikimet më të fundit të MFE-së deri në vitin 2028 janë përdorur për t'u marrë me problemin e të dhënës së fundit që shfaq teknika e filtrimit HP.

Hendeku i prodhimit, e përcaktuar zyrtarisht si $G_t = \frac{GDP_{t,\,aktual} - GDP_{t,potencial}}{GDP_{t,potencial}}$ është paraqitur në anën e majtë të figurës së mëposhtme. Ndërsa rritja potenciale përkatëse kundrejt asaj aktuale paraqitet në anën e djathtë.

Grafik 4.5.1 Hendeku i prodhimit (majtas) dhe rritja aktuale dhe potenciale (djathtas)

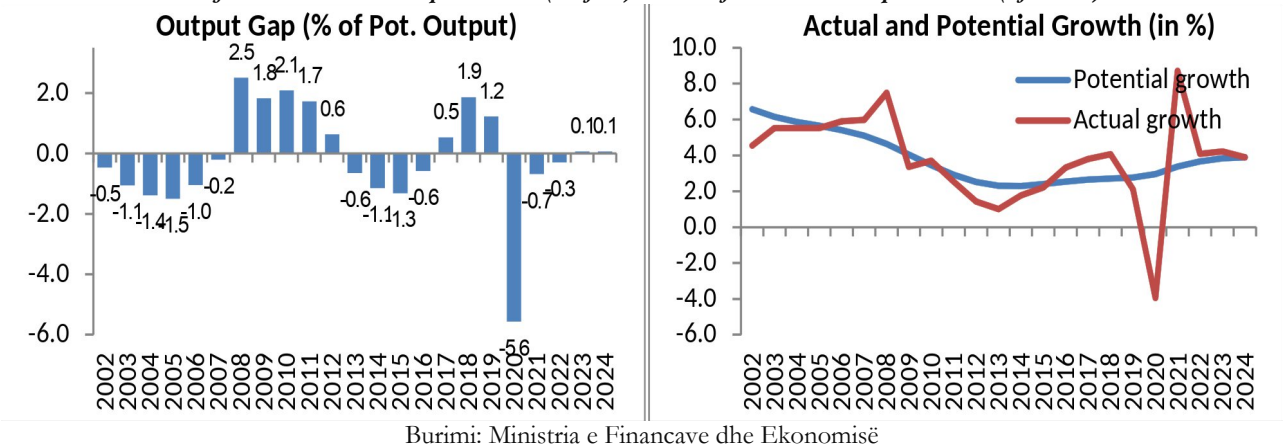

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Rezultatet tregojnë se prodhimi aktual ka qenë nën potencialin për periudhën 2002–2006, gati duke u mbyllur në vitin 2007 dhe më pas duke kaluar në një hendek pozitiv relativisht të madh në vitin 2008. Ndryshimi i fundit pozitiv në hendekun e prodhimit vazhdoi disi edhe gjatë periudhës 2009–2012 duke u tkurrur gradualisht në reflektim të një rritje aktuale më të ulët krahasuar me atë potenciale, për shkak të efekteve negative të krizës financiare globale. Pavarësisht se Shqipëria arriti të absorbojë shumë më lehtë goditjen e parë nga kriza globale në vitin 2009, duke shmangur një recesion të rëndë që ndodhi në shumicën e vendeve të tjera, prapë rritja aktuale u dobësua ndjeshëm krahasuar me nivelet e para krizës, por, gjithashtu, edhe në krahasim me potencialin e saj. Në vitin 2013 u regjistrua rritja më e ulët dhe në të njëjtën kohë hendeku i prodhimit u zhvendos në territorin negativ dhe qëndroi negativ deri në vitin 2016, me nivelin më të ulët të arritur në vitin 2015. Hendeku i prodhimit u zhvendos pak në territorin pozitiv

deri në vitin 2017, u intensifikua në vitin 2018 dhe, gjithashtu, vazhdoi e fortë edhe në vitin 2019, me gjithë rritjen aktuale më të ulët në këtë vit, veçanërisht rritjen e tremujorit të fundit kur vendi u godit nga tërmeti i nëntorit. Në vitin 2020, më e rëndësishmja për shkak të goditjes pandemike COVID-19, e cila e detyroi ekonominë në një recesion të fortë në rreth -4.0 për qind, por, gjithashtu, duke reflektuar në një farë mase ngadalësimin e ndjeshëm të rritjes aktuale që kishte ndodhur tashmë në vitin 2019, hendeku i prodhimit arriti pikën më negative në dekada me rreth -5.6 për qind të PBB-së potenciale. Megjithëse rritja aktuale u rrit me shpejtësi në vitin 2021 dhe do të vazhdojë edhe më fort në periudhën afatmesëm, duke çuar kështu që prodhimi të konvergojë gradualisht drejt potencialit të tij, prapë për shkak të humbjes drastike të prodhimit në vitin 2020, hendeku negativ i prodhimit parashikohet të vazhdojnë deri në vitin 2022 dhe pastaj të konvergojë drejt potencialit në vitin 2023 dhe 2024.

Vlerësimi i elasticitetit dhe ndjeshmërisë së buxhetit ndaj hendekut të prodhimit

Pasi u hoqën faktorët që kanë pasur ndikime vetëm në një periudhë të caktuar, u vlerësuan elasticitetet e të ardhurave dhe të shpenzimeve edhe me metodën e disagregimit (sipas qasjes së OECD-së 2005) dhe me metodën agregate (sipas qasjes së FMN-së 2010). Gjithsesi, elasticitetet finale totale të marra nga secila metodë ishin pothuajse të ngjashme.

Për të qenë më konkretë, elasticiteti i përgjithshëm i të ardhurave, i nxjerrë nga elasticitetet specifike të zërave kryesorë të të ardhurave me metodën e disagregimit ishte 1.031, ndërsa elasticiteti i vlerësuar nga metoda agregate ishte 1.460.[7] Të ardhurat totale u rregulluan për efektet e ciklit, duke aplikuar mbi to elasticitetin mesatar të përfituar nga të dyja qasjet, i cili është:

$$\varepsilon_{R,Y} = mesatare\ (1.031, 1.460) = 1.246$$

Për sa u përket elasticiteteve të shpenzimeve, ato nuk ishin të ndryshme nga niveli zero. Analiza e regresionit na prodhoi elasticitete të shpenzimeve me shenjë negative, sipas të dyja metodave, por asnjëra prej tyre nuk ishte statistikisht e rëndësishme, duke na treguar se koeficienti i elasticitetit është i barabartë me zero:

$$\varepsilon_{G,Y} = 0$$

Si rezultat, shpenzimet totale nuk u rregulluan për efekte ciklike. Aplikimi direkt i formulës së ndjeshmërisë për bilancin e buxhetit ndaj hendekut të prodhimit (ose i ashtuquajtur elasticitet i pjesshëm) na dha vlerën e mëposhtme:

$$\sigma_B \equiv r\left(\varepsilon_{R,Y} - 1\right) - g\left(\varepsilon_{G,Y} - 1\right) = 0.256\,(1.246 - 1) - 0.265\,(0 - 1) = 0.327$$

Ku $r = 0.256$ është norma mesatare e të ardhurave totale ndaj PBB-së (duke përjashtuar faktorët njëndikimësh) për 5 vitet e fundit (2016 - 2020); $g = 0.256$ është norma mesatare e shpenzimeve primare ndaj PBB-së (duke përjashtuar faktorët njëndikimësh) për 5 vitet e fundit (2016–2020). Parametri i vlerësuar i ndjeshmërisë së buxhetit na thotë se për çdo pikë përqindje negative (pozitive) të hendekut të prodhimit, bilanci i përgjithshëm fiskal primar do të përkeqësohet (përmirësohet) me 0.327 pikë përqindjeje të PBB-së potenciale.

Llogaritja e bilancit fiskal të rregulluar ciklikisht dhe vlerësimi i ndikimit të pritshëm të politikës fiskale në ekonomi.

Bazuar te hendeku i vlerësuar i prodhimit *(OG)* dhe parametri i ndjeshmërisë së buxhetit (σ_B) komponenti ciklik i bilancit fiskal primar (CPB) në terma të PBB-së potenciale është llogaritur, si:

$$CBT_t = \sigma_B * OG_t$$

ku stabilizatorët automatikë (AS) janë përkufizuar si ndryshimi i CPB-së të dyja viteve rresht, pra:

$$AS_t = CPB_t - CPB_{t-1}$$

[7] Për shkak të mungesës së të dhënave dhe serive relativisht të shkurtra, në rastin e metodës së disagregimit disa prej elasticiteteve/koeficienteve të vlerësuar nuk ishin të rëndësishëm në nivelet konvencionale dhe u vendosën disa supozime.

Bilanci primar i rregulluar ciklikisht (CAPB) llogaritet si diferencë mes bilancit primar fiskal aktual (PB) dhe komponentit të tij ciklik (CPB):

$$CAPB_t = PB_t - CPB_t$$

Bilanci i përgjithshëm i rregulluar ciklikisht (CAB) del pasi bilancit primar të rregulluar ciklikisht i hiqen shpenzimet për interesat (INT) te bilanci primar i rregulluar ciklikisht:

$$CAB_t = CAPB_t - INT_t$$

Impulsi fiskal (FI) në terma të PBB-së potenciale është ndryshimi i bilancit primar të rregulluar ciklikisht çdo vit, relativisht me vitin e kaluar:

$$FI_t = CAPB_{t-1} - CAPB_t$$

Bazuar në drejtimin e impulsit fiskal (ngushtues apo zgjerues) dhe hendekut të prodhimit (negative ose pozitive), ne po japim një paraqitje të thjeshtë për sa i përket natyrës së politikës fiskale, n.q.s. ajo ka qenë prociklike, kundërciklike apo neutrale. Rezultatet e marra janë paraqitur në tabelën dhe grafikun më poshtë.

- Tabelë 4.5.1 Qëndrimi i politikës fiskale

Year	Output Gap (OG)	Actual Overall Fiscal Balance (B)	Actual Primary Fiscal Balance (PB)	Cyclical Primary balance (CPB)	Cyclically Adjusted Primary balance (CAPB)	Interest Expenditures (INT)	Cyclically Adjusted Ovearall Balance (CAB)	Automatic Stabilizers (AS)	Fiscal Impulse (FI)	Fiscal stance relative to output gap
1999	1.4	-9.6	-1.7	0.5	-2.2	7.9	-10.0	-	-	-
2000	0.4	-8.0	-2.1	0.1	-2.2	5.9	-8.1	-0.3	0.1	Neutral
2001	1.5	-7.2	-3.0	0.5	-3.5	4.2	-7.7	0.3	1.2	Pro-cyclical
2002	-0.5	-6.2	-2.2	-0.2	-2.0	4.1	-6.1	-0.6	-1.5	Pro-cyclical
2003	-1.1	-5.0	-0.6	-0.3	-0.3	4.4	-4.7	-0.2	-1.7	Pro-cyclical
2004	-1.4	-5.2	-1.3	-0.5	-0.9	3.9	-4.7	-0.1	0.6	Counter-cyc
2005	-1.5	-3.5	-0.3	-0.5	0.2	3.2	-3.0	0.0	-1.1	Pro-cyclical
2006	-1.0	-3.4	-0.5	-0.3	-0.2	2.9	-3.0	0.1	0.4	Counter-cyc
2007	-0.2	-3.5	-0.9	-0.1	-0.8	2.7	-3.5	0.3	0.7	Counter-cyc
2008	2.5	-5.6	-2.7	0.8	-3.5	2.9	-6.4	0.9	2.7	Pro-cyclical
2009	1.8	-7.1	-3.9	0.6	-4.5	3.2	-7.7	-0.2	1.0	Pro-cyclical
2010	2.1	-3.1	0.3	0.7	-0.4	3.4	-3.8	0.1	-4.1	Counter-cyc
2011	1.7	-3.5	-0.4	0.6	-0.9	3.2	-4.1	-0.1	0.5	Pro-cyclical
2012	0.6	-3.4	-0.3	0.2	-0.5	3.1	-3.6	-0.4	-0.4	Counter-cyc
2013	-0.6	-5.0	-1.7	-0.2	-1.5	3.2	-4.7	-0.4	1.0	Counter-cyc
2014	-1.1	-5.2	-2.3	-0.4	-1.9	2.9	-4.8	-0.2	0.4	Counter-cyc
2015	-1.3	-4.1	-1.4	-0.4	-0.9	2.7	-3.6	-0.1	-1.0	Pro-cyclical
2016	-0.6	-1.8	0.7	-0.2	0.8	2.5	-1.6	0.2	-1.8	Pro-cyclical
2017	0.5	-2.0	0.1	0.2	-0.1	2.1	-2.2	0.4	1.0	Pro-cyclical
2018	1.9	-1.6	0.6	0.6	0.0	2.2	-2.2	0.4	-0.1	Neutral
2019	1.2	-1.9	0.2	0.4	-0.2	2.1	-2.3	-0.2	0.2	Neutral
2020	-5.6	-6.8	-4.7	-1.8	-2.9	2.1	-5.0	-2.2	2.7	Counter-cyc
2021	-0.7	-5.8	-3.8	-0.2	-3.6	2.1	-5.6	1.6	0.7	Counter-cyc
2022	-0.3	-5.4	-2.7	-0.1	-2.6	2.7	-5.3	0.1	-1.0	Pro-cyclical
2023	0.1	-2.9	0.0	0.0	0.0	2.9	-3.0	0.1	-2.5	Counter-cyc
2024	0.1	-2.8	0.3	0.0	0.3	3.2	-2.9	0.0	-0.3	Counter-cyc

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Grafik 4.5.2 Qëndrimi i politikës fiskale

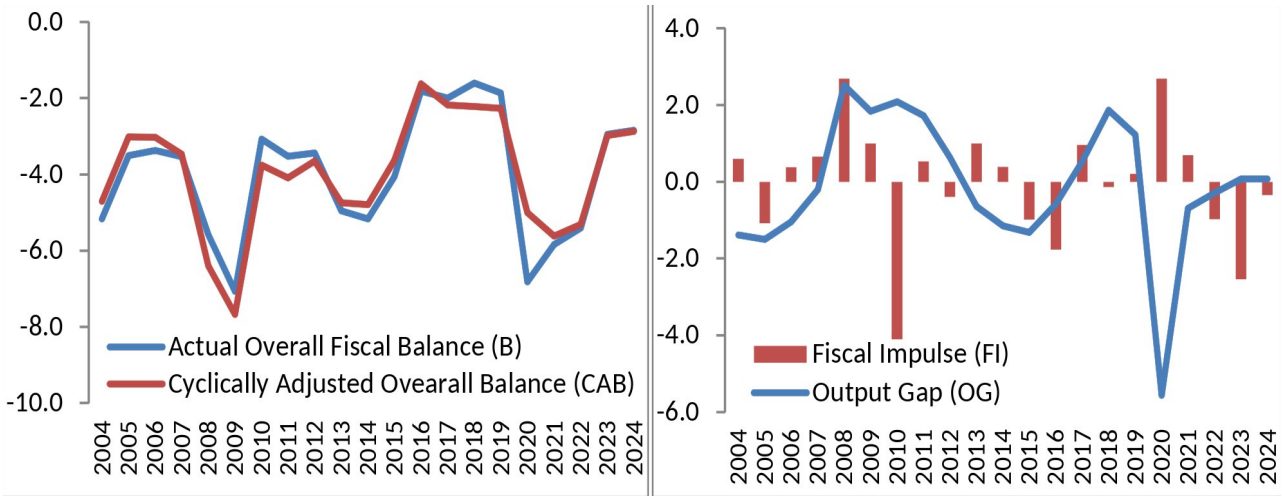

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Tabelë 4.5.2 Politika fiskale në raport me ciklet ekonomike

Fiscal stance	Unit	Number of years	
		2000 - 2021	2022 - 2024
Pro-cyclical	number	10	1
Counter-cyclical	number	8	2
Neutral	number	3	0
Cumulative output gap v.s. Cumulative fiscal impulse --> Overall fiscal stance			
Cumulative output gap	p.p. of GDP	-1.2	-0.1
Cumulative fiscal impulse	p.p. of GDP	1.4	-3.9
Overall fiscal stance		Counter-cyclical	Pro-cyclical

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Kjo analizë e thjeshtë përshkruese tregon se gjatë viteve 2000–2021 qëndrimi i politikës fiskale ka qenë prociklik në dhjetë vjet, kundërciklike në tetë vjet dhe neutral në tre prej tyre. Kur matet si një shumë akumuluese e impulseve fiskale gjatë gjithë viteve (2000–2021) në raport me hendekun e prodhimit kumulativ për ato vite përkatëse, qëndrimi fiskal rezulton gjerësisht në anën kundërciklike. Më konkretisht, hendeku kumulativ i prodhimit për vitet 2000–2021 rezulton negativ, në -1.2 pikë përqindjeje të PBB-së potenciale, ndërsa impulset kumulative fiskale për periudhën përkatëse rezultojnë, gjithashtu, pozitive me vetëm 1.4 pikë përqindjeje të PBB-së.

Ndërsa për horizontin trevjeçar në vijim (2022–2024), edhe pse hendeku kumulativ i prodhimit parashikohet të jetë pothuajse zero, por prapë negativ, ajo gradualisht do të konvergjojë drejt potencialit të tij, duke u rikuperuar nga humbja e madhe e vitit 2020, si dhe politika fiskal kumulative synohet të jetë negative. Kjo tregon një politikë fiskale prociklike, që ka të ngjarë të pasqyrojë borxhin publik të nivelit relativisht të lartë dhe, për këtë arsye, nënkupton që një rëndësi më e madhe i jepet objektivit të sigurimit të qëndrueshmërisë afatgjatë të financave publike kundrejt objektivit të stabilizimit afatshkurtër të cikleve ekonomike. Drejtimi i qartë drejt një rruge më të fortë konsoliduese merr edhe më shumë rëndësi nga nevoja për të përmirësuar më shpejt parametrat kryesorë të financave publike pas përkeqësimit të ndjeshëm në vitin 2020. Prandaj, në programin aktual trevjeçar qëndrimi kumulativ fiskal gjatë vitit 2022–2024 synohet të jetë prociklik në terma kumulativë për tërë horizontin kohor.

4.6 Niveli i borxhit dhe zhvillimet

Ecuria e borxhit të qeverisjes qendrore

Përgjatë periudhës janar–shtator 2021, portofoli i borxhit është menaxhuar në përputhje me objektivat e Strategjisë Afatmesme të Menaxhimit të Borxhit (SAMB), për të siguruar mbajtjen e raporteve të qëndrueshme ndërmjet kostos dhe risqeve. Pavarësisht nevojave të larta që karakterizuan edhe këtë vit, në vijim të vitit 2020, që u godit nga pandemia COVID-19, dhe vitit 2019, kur Shqipëria u godit nga një tërmet i fuqishëm, huamarrja gjatë kësaj periudhe ka arritur të përmbushë plotësisht nevojat buxhetore, si edhe të gjitha nevojat që burojnë nga detyrimet e borxhit ekzistues. Huamarrja u realizua duke përdorur burimet e brendshme të financimit dhe të ato të huaja, përkatësisht në nivelet 279.3 miliardë lekë dhe 31.7

miliardë lekë. Gjithashtu, gjatë kësaj periudhe, është vijuar me aktivitetet që kanë synuar zhvillimin e mëtejshëm të tregut primar. Në këtë drejtim, pas shtatorit 2021 vlen për t'u përmendur emetimi me sukses i Eurobondit me vlerë 650 milionë euro në tregjet ndërkombëtare, i cili përveçse plotësoi nevojat për likuiditet, përçoi një sinjal pozitiv për sa i përket aftësisë për të siguruar fonde dhe qëndrueshmërisë së financave publike në Republikën e Shqipërisë.

Borxhi i qeverisjes qendrore

Në fund të muajit shtator 2021, borxhi i qeverisjes qendrore u vlerësua në nivelin 1,281.8 miliardë lekë ose 76.2% e PBB[8]. Në terma nominalë, stoku i borxhit të qeverisjes qendrore është rritur me rreth 57.8 miliardë lekë krahasuar me fundin e vitit 2020, nga të cilat 53 miliardë lekë i përkasin borxhit të brendshëm dhe 4.8 miliardë lekë borxhit të jashtëm. Në fund të muajit shtator 2021, stoku i borxhit ndaj PBB-së është ulur në krahasim me fundin e vitit 2020. Gjithsesi, kjo është një rënie e përkohshme, pasi huamarrja e jashtme kryesore është kryer pas shtatorit 2021 dhe do të ndikojë ndjeshëm në nivelin e borxhit.

Tabelë 4.6.1 Stoku i borxhit të qeverisjes qendrore (në milionë lekë)

	2016	2017	2018	2019	2020	Sht-2021
Stoku I Borxhit Gjithsej (I+II)	**1,065,709.0**	**1,087,341.9**	**1,106,568.8**	**1,112,044.2**	**1,224,038.2**	**1,281,791.3**
I. Stoku I Borxhit të Brendshëm	**561,120.0**	**577,055.7**	**580,310.3**	**597,290.0**	**644,087.8**	**697,043.4**
Shtetëror	530,834.0	546,938.7	565,092.5	582,135.6	630,791.1	682,829.4
Garancia	30,286.0	30,117.0	15,217.8	15,154.4	13,296.7	14,214.0
II. Stoku I Borxhit të Jashtëm	**504,589.0**	**510,286.2**	**526,258.5**	**514,754.2**	**579,950.4**	**584,747.9**
Shtetëror	481,407.0	490,517.9	496,804.2	488,055.8	544,434.4	551,423.0
Garancia	23,182.0	19,768.2	29,454.3	26,698.4	35,516.0	33,324.9
PBB	**1,472,479.6**	**1,550,644.0**	**1,635,715.0**	**1,679,284.2**	**1,572,269.4**	**1,682,636.9**
Stoku I Borxhit Gjithsej/ PBB	72.4%	70.1%	67.7%	66.2%	77.9%	76.2%
Stoku I Borxhit të Brendshëm/ PBB	38.1%	37.2%	35.5%	35.6%	41.0%	41.4%
Stoku I Borxhit të Jashtëm/ PBB	34.3%	32.9%	32.2%	30.7%	36.9%	34.8%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Për sa i përket kompozimit sipas instrumenteve, më shumë se 60% e peshës së portofolit të borxhit të qeverisjes qendrore vazhdojnë ta mbajnë instrumentet e tregtueshme (bono thesari, obligacione, Eurobond). Instrumentet e tregtueshme kanë shënuar një rritje të peshës me 1 pp krahasuar me fundin e vitit 2020, ndërkohë kreditë për projekte janë reduktuar me të njëjtën masë.

Grafik 4.6.1 Kompozimi i borxhit të qeverisjes qendrore sipas instrumenteve

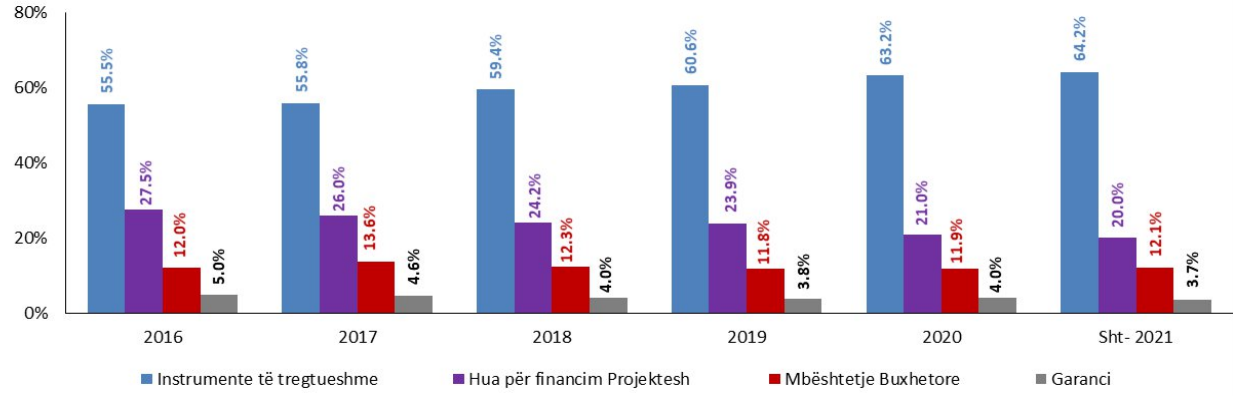

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Në përputhje me objektivat për reduktimin e ekzpozimit të portofolit të borxhit ndaj risqeve, pesha e instrumenteve afatgjata u rrit me 0.4 pikë përqindjeje.

Grafik 4.6.2 Kompozimi i borxhit sipas maturitetit origjinal të instrumenteve të huas

[8] PBB në bazë vjetore, referuar Draftkuadrit Makroekonomik dhe Fiskal 2022–2024.

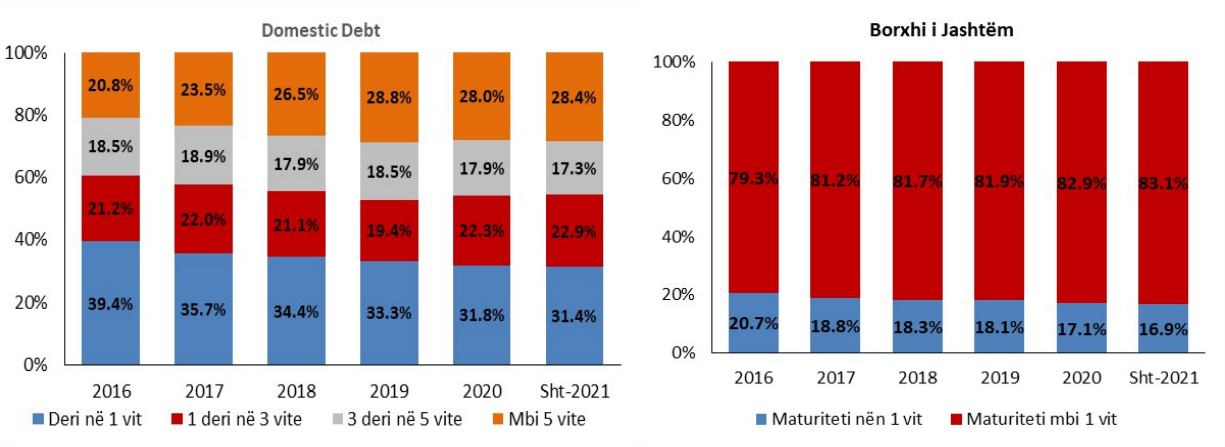

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Burimet e financimit

Gjatë periudhës janar–shtator 2021, nevojat për hua vijuan të jenë të larta në krahasim me periudha të zakonshme, si rezultat i situatës së pandemisë COVID-19, e cila vazhdon të jetë prezente, si dhe nevojës për të stimuluar rimëkëmbjen e ekonomisë pas rënies së madhe që pati në vitin 2020. Pavarësisht nevojave për financim të rritura, huamarrja ka arritur të përmbush plotësisht nevojat buxhetore, si edhe të gjitha nevojat që burojnë nga detyrimet e borxhit ekzistues.

Gjatë nëntëmujorit të vitit 2021, Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka emetuar në tregun e brendshëm tituj shtetërorë në vlerën 279.3 miliardë lekë, nga të cilat 233.6 miliardë lekë shërbyen për rifinancimin e titujve ekzistues. Në përputhje me objektivat strategjikë, huamarrja e re u realizua kryesisht nëpërmjet titujve afatgjatë.

Tabelë 4.6.2 Huamarrja e Brendshme (janar –shtator 2021)

Lloji I Instrumentit	Janar-Shtator 2021			
	Emetime (në mld Lekë)	Maturime (në mld Lekë)	Financime Neto (në mld Lekë)	Financime Neto (në %)
Instrumente Afatshkurtra	**178.7**	**171.6**	**7.1**	**15.5%**
Bono Thesari	178.7	171.6	7.1	15.5%
Bono Thesari Euro	0.0	0.0	0.0	0.0%
Instrumente Afatgjata	**100.6**	**62.0**	**38.7**	**84.5%**
Obligacione 2 vjeçare	37.7	31.8	5.9	12.8%
Obligacione 2 vjeçare në Euro	0.0	0.0	0.0	0.0%
Obligacione 3 vjeçare	15.1	5.0	10.1	22.0%
Obligacione 5 vjeçare	19.7	14.5	5.2	11.4%
Obligacione 7 vjeçare	14.1	10.6	3.6	7.8%
Obligacione 10 vjeçare	13.9	0.0	13.9	30.5%
Total	**279.3**	**233.6**	**45.7**	**100.0%**

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Huamarrja e huaj gjatë nëntë muajve të vitit 2021 u realizua në nivelin prej 258 milionë eurosh. Përveç huave për financimin e projekteve nga kreditorët dypalësh dhe shumëpalësh, gjatë kësaj periudhe vlen për t'u përmendur:

- Mbështetja buxhetore e Bankë Botërore në vlerën 80 milionë USD në politikat për zhvillimin e qëndrueshmërisë dhe rritjes fiskale.
- Mbështetja buxhetore e Bashkimit Evropian, kësti i parë në vlerën 90 milionë euro për asistencën makrofiskale.

Tabelë 4.6.3 Huamarrja e huaj

	9m. 2020		9m. 2021	
	Shuma (në mln EUR)	% Totalit	Shuma (në mln EUR)	% Totalit
Disbursimet Total	**923.6**	**100.0%**	**258.0**	**100.0%**
Eurobond	645.1	69.8%	0.0	0.0%
Mbështetje Buxhetore	185.7	20.1%	157.4	61.0%
Hua për financim projektesh	92.8	10.1%	100.6	39.0%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Kostot dhe risqet

Kushtet e favorshme në tregjet e brendshme dhe të jashtme për sa i përket kërkesës për borxh, si dhe mjedisi i favorshëm i normave të interesit, shoqëruar me një strategji huamarrje të mbështetur kryesisht në titujt afatgjatë me norma interesi fikse, mundësuan reduktimin e mëtejshëm të ekspozimit ndaj risqeve si edhe mbajtjen e kostos nën kontroll.

Gjithashtu, në portofolin e borxhit të brendshëm ka vazhduar përmirësimi i mëtejshëm i raportit kosto risk, dhe YMP ka shënuar rënie pavarësisht rritjes së peshës së instrumenteve afatgjata në portofol.

Grafik 4.6.3 Borxhi i brendshëm afatshkurtër/borxhi i brendshëm afatgjatë & YMP

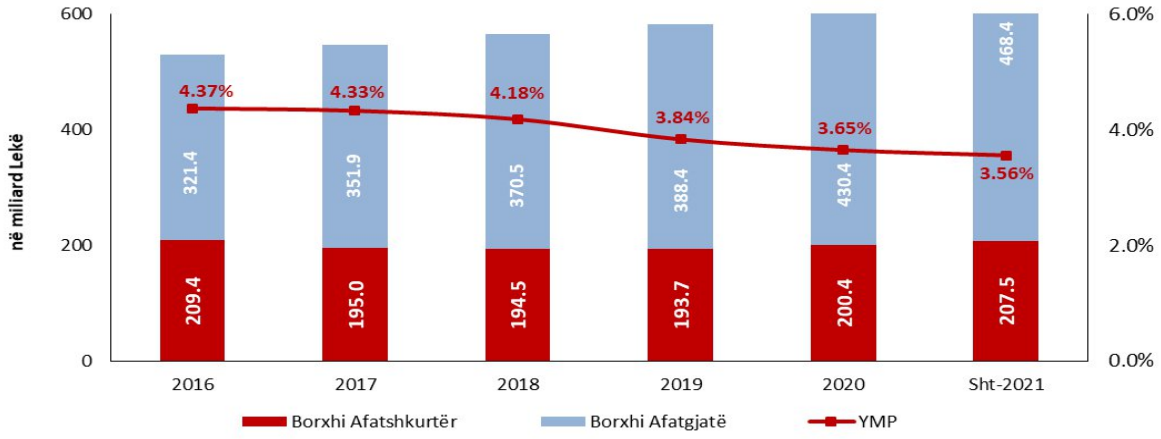

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Shpenzimet për interesa gjatë periudhës janar–shtator të vitit 2021 janë vlerësuar në 28.4 miliardë lekë. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2020, shpenzimet për interesa të borxhit shtetëror janë rritur me 3.8 miliardë lekë, kryesisht si rezultat i një stoku më të lartë të borxhit për periudhën e referuar.

Grafiku 4.6.4 Interesat e borxhit shtetëror në vlerë absolute dhe relative ndaj PBB-së

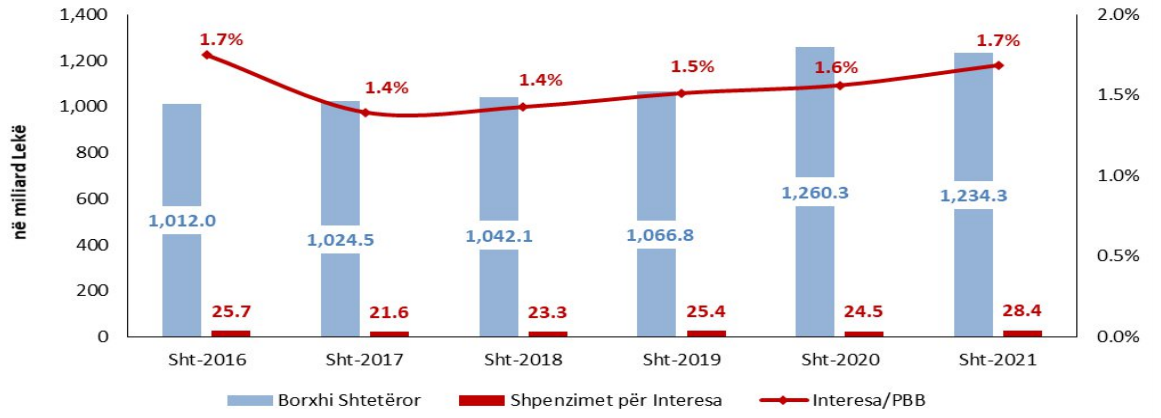

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Në periudhën afatmesme, pritet një rritje graduale e shpenzimeve për interesa në vlerë nominale, kryesisht si rezultat i rritjes së stokut të borxhit. Gjithashtu, në terma relativë ndaj PBB-së dhe të

ardhurave tatimore, kosto e borxhit pritet të rritet gradualisht.

Grafik 4.6.5 Shpenzimet për interesa dhe interesa ndaj PBB-së dhe të ardhurave tatimore

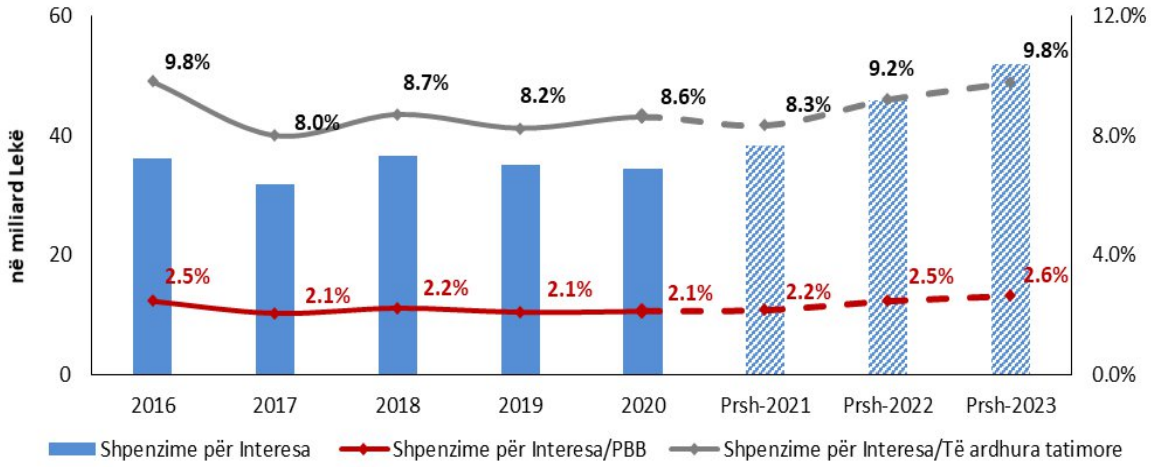

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Reduktimi i riskut të rifinancimit dhe riskut të normave të interesit në tregun e brendshëm është ndër objektivat parësorë në menaxhimin e portofolit të borxhit. Në këtë drejtim, pavarësisht situatës së krijuar nga përhapja së pandemisë COVID-19, e cila shkaktoi një rritje të nevojave për huamarrje, raportet e riskut në portofolin e borxhit të brendshëm kanë qenë në nivele të qëndrueshme.

Borxhi i jashtëm paraqet më pak risk se borxhi i brendshëm, kryesisht pasi është i kompozuar nga instrumente me afat të gjatë maturimi dhe një pjesë e konsiderueshme e tij është me terma koncesionalë.

Risku i rifinancimit është përmirësuar si rezultat i reduktimit të peshës së instrumenteve afatshkurtra. Jetëgjatësia e borxhit të brendshëm është rritur duke prekur nivelin e 796 ditëve në fund të muajit shtator 2021, krahasuar me 783 ditë në fund të vitit 2020.

Risku i normave të interesit, gjithashtu, është përmirësuar, si rezultat i reduktimit të peshës së instrumenteve me afat të shkurtër maturimi dhe instrumenteve me norma interesi të ndryshueshme. Koha mesatare e rivlerësimit të normës së interesit është rritur nga 2.14 në 2.19 vite. Ndërkohë, pesha e instrumenteve që rivlerësojnë normën e interesit në harkun kohor të një viti është rritur nga 46.7% në dhjetor 2020 në 49% në shtator 2021, si rezultat i përfshirjes rregullisht të instrumenteve me maturim afatshkurtër (3M dhe 6M) në ankandet e tregut vendës.

Tabelë 4.6.4 Treguesit e riskut të normave të interesit në borxhin e brendshëm

Treguesi	2018	2019	2020	Sht-2021
Obligacione me norma interesi të ndryshueshme/ Totalit	6.5%	4.8%	2.9%	1.9%
Obligacione me norma interesi fikse/ Totalit	59.1%	62.0%	65.3%	67.4%
Borxhi i rivlerësuar në një vit/ Totalit	54.3%	50.9%	46.7%	49.1%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Pavarësisht zhvillimeve pozitive të tregut të brendshëm, portofoli i borxhit vazhdon të jetë i ekspozuar ndaj riskut të rifinancimit dhe riskut të normave të interesit. Nisur nga ky fakt, në të ardhmen, menaxhimi i borxhit të vazhdojë përpjekjet për zgjatjen e mëtejshme të jetëgjatësisë së borxhit të brendshëm si edhe mbajtjen nën kontroll të peshës së instrumenteve me norma interesi të ndryshueshme.

Zhvillimi i tregut primar

Tregu primar i titujve shtetërorë gjatë periudhës janar–shtator të vitit 2021, përgjithësisht është karakterizuar nga zhvillime pozitive, ndër të cilat mund të përmenden: i. kërkesa e kënaqshme e tregut në raport me nevojat e qeverisë për huamarrje; ii. vijimi me projektin *market maker* për emetimin e obligacionit 3-vjeçar dhe 5-vjeçar reference.

Gjatë periudhës nëntëmujore, kërkesa për tituj shtetërorë ka rezultuar në vlerën 376.2 miliardë lekë, nga të cilat 224.8 miliardë lekë për bono thesari dhe 151.4 miliardë lekë për obligacione. Kërkesa ka qenë relativisht më e lartë se oferta e qeverisë për tituj shtetërorë, duke rezultuar në një raport të përgjithshëm

mbulimi prej 1.36 herësh. Për sa u përket karakteristikave të kërkesës, kërkesa e investitorëve për bono thesari 3-mujore dhe 6-mujore vijon të jetë prezente, edhe pse jo e lartë, dhe këto instrumente përdoren kryesisht në menaxhimin e likuiditetit. Ndërkohë, instrumentet me maturim afatgjatë (obligacione 5-vjeçare, obligacione 7-vjeçare dhe 10-vjeçare) kanë treguar një kërkesë shumë të mirë.

Grafik 4.6.6 Kërkesa dhe oferta për tituj shtetërorë në tregun e brendshëm

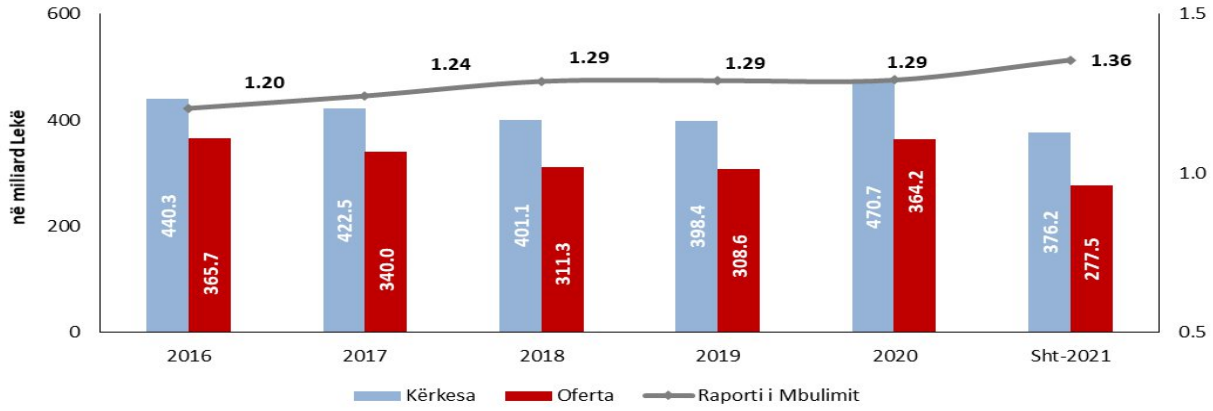

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Në vazhdim të angazhimit të marrë, në lidhje me përmirësimin e mëtejshëm të tregut primar të titujve shtetërorë, si edhe hedhjen e hapave për funksionimin e tregut sekondar, përgjatë vitit 2021 janë ndërmarrë aktivitete që kanë për qëllim reduktimin e fragmentizimit të kërkesës dhe krijimin e madhësive *benchmark* për titujt afatgjatë. Për sa i përket krijimit të madhësive *benchmark*, ka vazhduar implementimi i projektit për emetimin e obligacioneve 3- dhe 5-vjeçare referencë. Rezultatet e këtij projekti kanë qenë pozitive në kuadër të rritjes së aktivitetit të tregtimit të titujve në tregun sekondar. Për më tepër, numri i titujve të emetuar është konsoliduar duke përdorur ankandet e rihapjes së titujve ekzistues në vend të emetimeve të reja.

Grafik 4.6.7 Ecuria e ankandeve në tregun primar

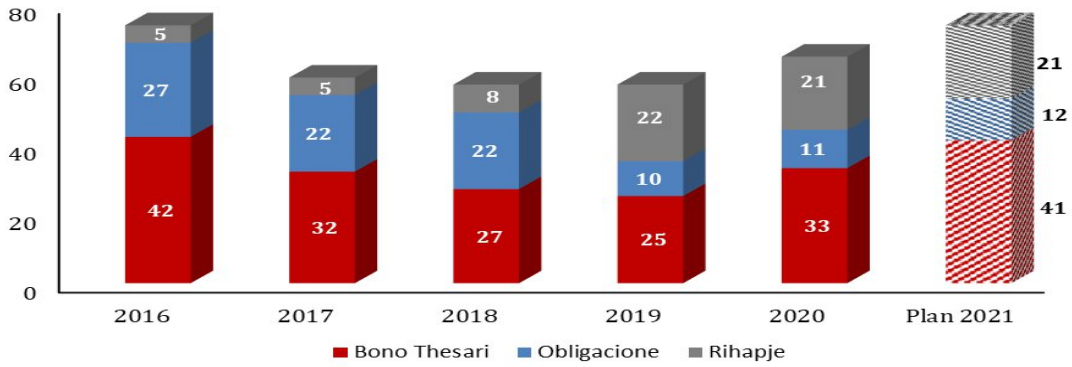

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë 2021

Në periudhën afatmesme, zhvillimi i tregut primar do të bazohet kryesisht në aktivitetet të cilat kanë për qëllim rritjen e likuiditetit, eficiencës dhe transparencës.

Ecuria e normave të interesit

Gjatë vitit 2021, normat e interesit në tregun e letrave me vlerë kanë shënuar ulje të ndjeshme krahasuar me fundin e vitit 2020, pavarësisht nga rritja e nevojave të financimit. Normat e interesit të instrumenteve me maturitet më të gjatë (5Vj, 7Vj dhe 10Vj) kanë qenë më të ulëta se vitin e kaluar. Instrumentet afatshkurtra, bonot e thesarit kanë pësuar një ulje të lehtë të normës. Instrumentet me maturitet afatmesëm (2VJ dhe 3VJ) gjatë 2021 kanë shfaqur norma lehtësisht më të larta krahasuar me ato të vitit 2020.

Grafik 4.6.8 Yield-i mesatar i ponderuar

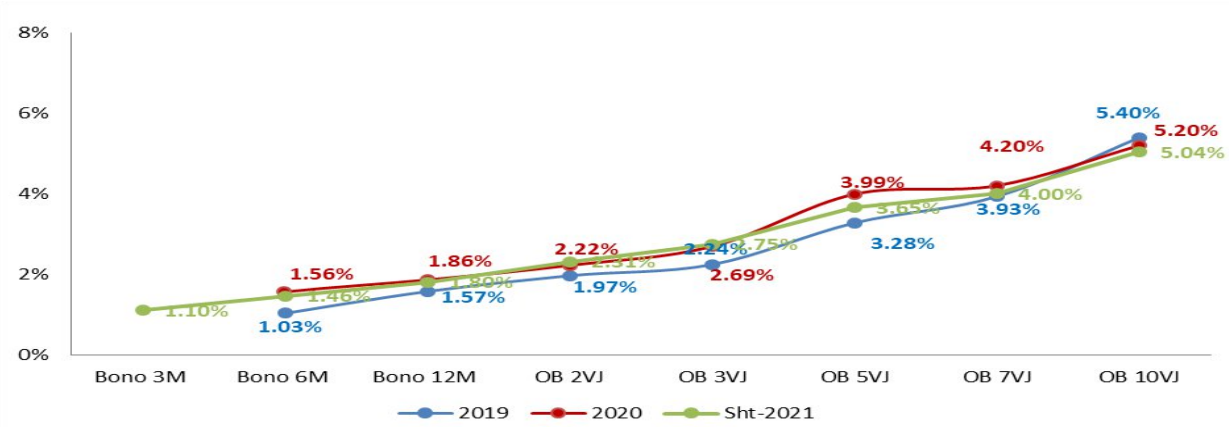

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Detyrimet kontigjente

Në fund të muajit shtator 2021, portofoli i borxhit të garantuar vlerësohet në 47.5 miliardë lekë (2.8% e PBB) ose 3.7% e portofolit të borxhit të qeverisjes qendrore. Garancitë në tregun e brendshëm përfaqësojnë 29.9% të totalit të stokut të borxhit të garantuar ose 14.2 miliardë lekë, ndërsa garancitë e emetuara në favor të kreditorëve të huaj përfaqësojnë 70.1% të stokut të borxhit të garantuar ose 33.3 miliardë lekë. Gjatë vitit 2020, Qeveria e Republikës së Shqipërisë emetoi dy garanci shtetërore, në kuadër të menaxhimit të situatës së krijuar nga pandemia COVID-19.

Për të mbështetur tregtarët dhe shoqëritë tregtare me likuiditet, qeveria e Republikës së Shqipërisë emetoi garancinë shtetërore në shumën prej 11.0 miliardë lekësh, për kompanitë që kishin vështirësi në pagimin e pagave të punonjësve. Shpenzimet e interesit mbulohen plotësisht nga qeveria dhe nuk kërkohet asnjë kolateral nga kompanitë. Përveç garancisë së parë, qeveria e Republikës së Shqipërisë emetoi një garanci shtetërore të dytë, në shumën prej 15.0 miliardë lekësh, duke siguruar hua për kapital qarkullues dhe investime për të gjithë sektorët e ekonomisë. Qeveria garantoi 60% , e cila nënkupton se skema e dytë e garancisë mund të garantojë kreditimin e biznesit deri në shumën prej 25 miliardë lekësh. Deri në fund të muajit shtator 2021 nga këto garanci janë aprovuar kredi në vlerën prej: i. rreth 5.9 miliardë lekë (nga të cilat 5.3 miliardë lekë të disbursuara) për garancinë e parë; dhe ii. rreth 16.5 miliardë lekë (prej të cilave 16.1 miliardë lekë të disbursuara) për garancinë e dytë. Afati i fundit i aplikimit për të dyja skemat e garancive ka përfunduar. Deri në fund të shtatorit 2021 stoku i garancive është 10.1 miliardë lekë ose ndryshe 21.3% e stokut total të garantuar.

Përveç garancive për biznesin, në kuadër të situatës së krijuar nga COVID-19, portofoli i garancive të brendshme përbëhet nga linja kredie afatshkurtra dhe me norma interesi tregtare, të cilat i janë akorduar KESH sh.a. nga bankat tregtare vendëse. Në dallim nga garancitë e brendshme, garancitë e huaja janë kredi afatgjata të akorduara kryesisht me norma interesi koncesionale.

Grafik 4.6.9 Garancitë sipas rezidencës së kreditorit

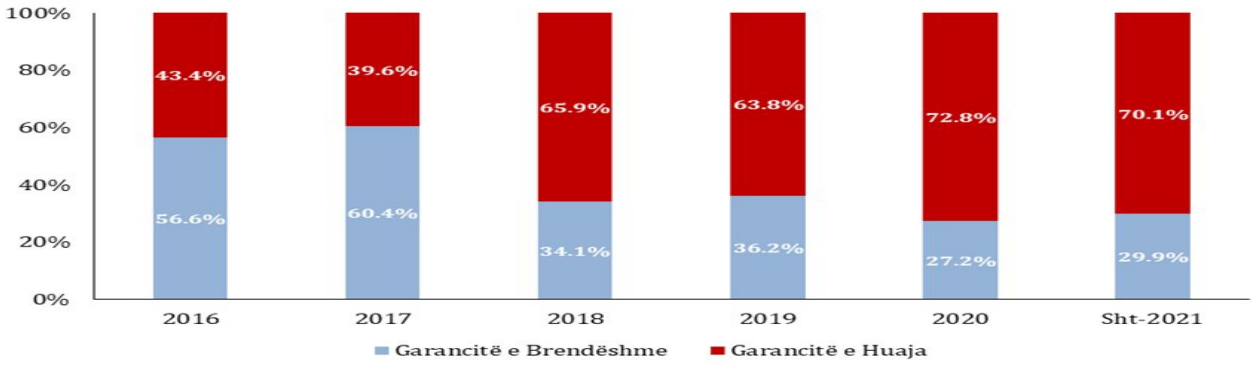

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Grafik 4.6.10 Garancitë shtetërore sipas sektorëve

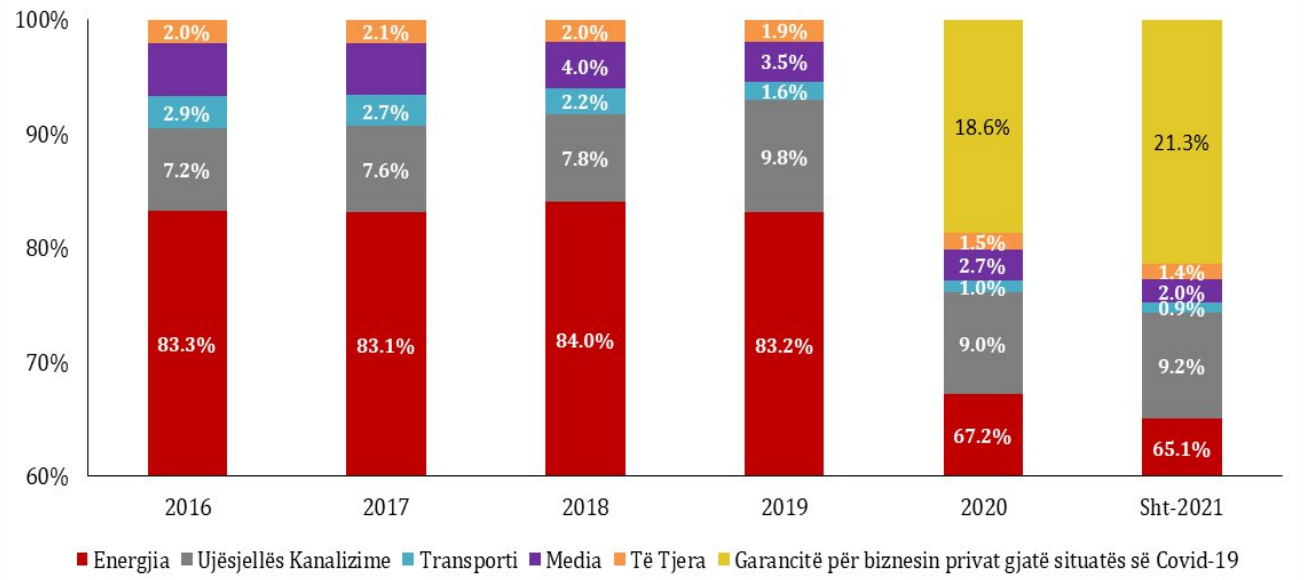

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Në periudhën afatmesme, niveli i garancive është planifikuar të qëndrojë në nivelin 5%–6 % ndaj PBB-së, dhe garancitë e reja do të emetohen kryesisht:

- Për të mbështetur projektet zhvillimore, të cilat kontribuojnë në përmirësimin e infrastrukturës, zhvillimin rajonal, mbrojtjen e mjedisit dhe krijimin e vendeve të reja të punës;
- Për të mbështetur masat e mundshme të ndërmarra, në rast të përkeqësimit të sistemit financiar;
- Për të menaxhuar risqet dhe kostot e portofolit ekzistues të detyrimeve kontingjente.

Koncesionet dhe PPP-të

Njësia e Monitorimit të Risqeve Buxhetore në Drejtorinë e Menaxhimit të Buxhetit monitoron vetëm ecurinë e pagesave faktike dhe të planifikuara (brenda vitit buxhetor) dhe treguesit e performancës, për kontratat koncesionare/PPP me mbështetje buxhetore. Aktualisht, janë 13 kontrata koncesionare/PPP aktive me mbështetje buxhetore.

Për vitin 2021, plani fillestar vjetor për kontratat koncesionare/PPP me mbështetje buxhetore, rezultonte rreth 12.72 miliardë lekë (rreth 5.44 miliardë lekë investime dhe rreth 7.27 miliardë lekë shpenzime korrente).

Fondet buxhetore të planifikuara për vitin 2021, sipas planit të ndryshuar, me destinacion mbështetjen buxhetore për kontratat koncesionare/PPP, rezultojnë në total rreth 12.11 miliardë lekë. Nga këto, rreth 5.4 miliardë lekë investime dhe rreth 6.7 miliardë lekë shpenzime korrente.

Krahasuar me planin fillestar vjetor 2021, plani i ndryshuar vjetor rezulton rreth 608.05 milionë lekë më i ulët. Ndryshimet i referohen konkretisht:

- pakësimit prej 40.45 milionë lekësh për kontratën "Ndërtimi dhe operimi i Porti Jahteve Orikum-Dukat";
- pakësimi prej 510 milionë lekësh për kontratën e "Kontrollit bazë të popullsisë *(check up)*";
- pakësimi prej 140 milionë lekësh për kontratën "Ofrimi i setit të personalizuar të instrumenteve kirurgjikale";
- pakësimi prej 25 milionë lekësh për kontratën e "Ofrimit të shërbimit të dializës";
- pakësimit prej 142.6 milionë lekësh për kontratën e "Ofrimit të shërbimeve laboratorike spitalore";
- shtesës prej 250 milionë lekësh, nga fondet e Bashkisë Tiranë, për kontratën "Për ndërtimin e landfillit, inceneratorit dhe rehabilitimin e venddepozitimeve ekzistuese Tiranë dhe prodhimin e energjisë elektrike".

* Kontrata e "Kontrollit bazë të popullsisë *(check up)"* u ndërpre përkohësisht (deri në muajin gusht 2021), për shkak të pandemisë COVID-19 dhe rifilloi zbatimin në muajin shtator 2021.

Ndërkohë, bazuar në VKM-në nr. 702, datë 18.11.2021, "Për një ndryshim në vendimin nr. 20, datë 20.1.2021, të Këshillit të Ministrave, "Për financimin e shërbimeve shëndetësore spitalore nga skema e detyrueshme e sigurimeve të kujdesit shëndetësor për vitin 2021", të ndryshuar, plani vjetor i pagesave për kontratat koncesionare/PPP me mbështetje buxhetore: "Ofrimi i setit të personalizuar të instrumenteve

kirurgjikale", "Ofrimi i shërbimit të dializës" dhe "Ofrimi i shërbimeve laboratorike spitalore", është pakësuar.

Krahasuar me pagesat faktike të vitit 2020 të cilat arritën vlerën rreth 9.63 miliardë lekë, pagesat e planifikuara për vitin 2021, sipas planit të ndryshuar, janë 25.7% më të larta ose rreth 2.48 miliardë lekë më shumë. Kjo duke konsideruar faktin se, për vitin 2021 janë planifikuar fonde për kontrata të cilat gjatë vitit 2020 patën pakësime të konsiderueshme, për shkak të situatës së pandemisë COVID-19, me qëllim lehtësimin e barrës buxhetore të vitit të vështirë 2020.

Pagesat faktike për periudhën 11-mujore 2021, për kontratat koncesionare/PPP me mbështetje buxhetore rezultojnë në masën rreth 9.24 miliardë lekë ose 76.3% të pagesave të planifikuara, sipas planit vjetor, të rishikuar, për vitin 2021.

Referuar periudhës 11-mujore 2021, niveli më i lartë i pagesave është realizuar në muajin shtator 2021, me rreth 1.7 miliardë lekë, ku veçojmë pagesën prej 1.02 miliardë lekësh për kontratën "Për përmirësimin, ndërtimin, operimin dhe mirëmbajtjen e Rrugës së Arbrit".

Krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë, ku pagesat faktike 11-mujore të vitit 2020 arritën në nivelin rreth 7.95 miliardë lekë, pagesat faktike 11-mujore të vitit 2021 rezultojnë rreth 1.3 miliardë lekë më të larta. Kjo rritje ka ardhur kryesisht si pasojë e pagesave më të larta të realizuara specifikisht për kontratat:

- "Për përmirësimin, ndërtimin, operimin dhe mirëmbajtjen e Rrugës së Arbrit" ku pagesat faktike 11-mujore 2021 rezultojnë rreth 433.6 milionë lekë më të larta se e njëjta periudhë e një viti më parë. Lidhur me këtë rritje të pagesave për vitin 2021, në raportimin e muajit shtator 2021, nga ana e autoritetit kontraktor u raportuar se projekti arriti në 9-mujorin e fundit të punimeve (sipas kontratës) dhe investimi në ndërtim në masën 70 për qind. Për këtë arsye, bazuar në grafikun e punimeve dhe modelin financiar të kontratës, kështet pas muajit qershor 2021 janë më të larta.
- "Ofrimi i shërbimeve laboratorike spitalore" ku pagesat faktike 11-mujore 2021 rezultojnë rreth 712.8 milionë lekë ndërkohë që, për të njëjtën periudhë të një viti më parë, nuk rezultonin pagesa të realizuara për këtë kontratë. Kjo duke konsideruar faktin se, për vitin 2020, për shkak të situatës së pandemisë, u shty fillimi i funksionimit të kësaj kontrate deri në muajin nëntor 2020 dhe si rrjedhojë, fondet e planifikuara për vitin 2020 u pakësuan me 720 milionë lekë nga plani fillestar vjetor.
- "Shërbimi i skanimit në dogana", ku pagesat faktike 11-mujore 2021 rezultojnë rreth 315.6 milionë lekë më shumë se e njëjta periudhë e një viti më parë. Gjatë vitit 2020, kjo kontratë vazhdoi funksionimin normal, edhe pse pagesat nga muaji gusht (pjesërisht) deri në nëntor 2020, u shtynë (me marrëveshje negocimi) për t'u paguar me këste gjatë vitit 2022, pa aplikuar penalitete.

Tabelë 4.6.5 Pagesat faktike/të planifikuara për kontratat koncesionare/PPP me mbështetje buxhetore, për 11M 2020 dhe 2021

Autoriteti Kontraktor	Nr.	Emërtimi i Kontratës PPP	Viti i fillimit	Viti i mbarimit	Programi	Lloji i Shpenzimit	në 000 LEK 2020		2021				Diferenca
							Fakt 11M	Fakt 12M	Fakt 11M	Plan fillestar vjetor	Plan i rishikuar vjetor	% e realizimit (fakt 11M/plan vjetor i ndryshuar)	Fakt 11M 2021-11M 2020
Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë	1	Ndërtimi, operimi dhe transferimi i inceneratorit për përpunimin e mbetjeve urbane të Bashkisë së Elbasanit	2015	2021	06220	Investime	351,669	582,720	40,292	50,000	50,000	81%	-311,377
	2	Ndërtimi, operimi dhe transferimi i inceneratorit për përpunimin e mbetjeve urbane të Bashkisë Fier	2016	2022	06220	Investime	506,693	752,770	627,309	752,771	752,771	83%	120,617
	3	Ndërtimi dhe Operimi i Rrugës së Arbrit	2018	2031	04520	Investime	2,027,110	2,691,055	2,460,737	3,375,100	3,375,100	73%	433,627
	4	Ndërtim, Operim dhe Mirëmbajtje e Rrugës Milot-Morinë	2017	2047	04520	Investime	795,300	811,734	790,027	810,259	810,259	98%	-5,273
	5	Ndërtimi dhe Operimi i Portit Jahteve Orikum - Dukat	2018	2030	04520	Investime	0	0	34,023	393,979	353,529	10%	34,023
	6	Ndërtimi dhe Operimi i Rrugës Milot - Balldren	2018	2032	04520	Investime	0	0	0	65,000	65,000	0%	0
Ministria e Financave dhe Ekonomisë	1	Financimi, ngritja dhe operimi i shërbimit të skanimit të konteinerve e automjeteve të tjera në Republikën e Shqipërisë	2013	2030	01150	Korente	1,137,705	1,140,893	1,453,316	1,580,698	1,580,698	92%	315,611
Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale	1	Për paketën e shërbimeve të kontrollit mjekësor bazë (Check-up)	2015	2025	07220	Korente	322,322	322,322	73,007	876,090	366,090	20%	-249,315
	2	Koncesioni/PPP (Ofrimi i setit të personalizuar të instrumenteve kirurgjikale, material mjekësor steril njëpërdorimësh në sallat kirurgjikale, trajtimi i mbetjeve biologjike dhe dezinfektimi i sallave kirurgjikale)	2016	2026	07330	Korente	1,077,991	1,288,269	1,226,928	1,704,982	1,564,982	78%	148,938
	3	Koncesioni/PPP (Ofrimi i shërbimit të dializës)	2016	2026	07330	Korente	654,690	733,203	666,095	779,000	754,000	88%	11,405
	4	Ofrimi i shërbimeve laboratorike spitalore	2020	2030	07330	Korente	0	30,670	712,775	1,280,444	1,137,845	63%	712,775
Bashkia Tiranë/Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	1	Ndërtimi i Shkollave të Arsimit Parauniversitar në Bashkinë e Tiranës	2018	2025	09120	Investime	0	0	0	0	0	0%	0
Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë/ Bashkia Tiranë	1	Construction of landfill, incinerator and rehabilitation of existing landfill of Tirana and electricity generation	2017	2047	06220 5100	Korente	1,080,000	1,280,000	1,159,443	1,050,000	1,300,000	89%	79,443
	13	TOTAL					7,953,479	9,633,635	9,243,953	12,718,323	12,110,274	76%	1,290,474

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

4.7 Analiza e ndjeshmërisë dhe krahasimi me programin e mëparshëm

Ky seksion paraqet ndikimet e pritshme në kuadrin fiskal, si dhe rregullimet e mundshme të politikave fiskale dhe ato buxhetore sipas secilit skenar. Kjo është në përputhje me të dy skenarët alternativë makroekonomikë të paraqitur në seksionin 3.3.

Në rastin e skenarit makroekonomik "pesimist", i cili supozon një rritje ekonomike dukshëm më të ulët për çdo vit krahasuar me skenarin "bazë", do të ishte e arsyeshme dhe e përshtatshme për të supozuar efikasitet më të ulët të mbledhjes së taksave për një numër të komponentëve kryesorë të taksave. Ndërsa, efektiviteti më i lartë i mbledhjes së taksave mund të pritet nëse do të ndodhë skenari makroekonomik "optimist". Prandaj, për të llogaritur ndryshimet e mundshme në performancën e mbledhjes së të ardhurave nën secilin skenar alternativ, si dhe për të llogaritur "një efekt të përgjithshëm neto" të stabilizuesve automatikë, në rastin e skenarit pesimist ne afektojmë "raportin e të ardhurave totale ndaj PBB-së "me një të tretën e goditjeve përkatëse (në p.p) të prezantuara në "rritjen reale" për çdo vit dhe në mënyrë asimetrike e afektojmë këtë variabël me një të dhjetën në rastin e skenarit "optimist".

Ndërsa në secilin skenar alternativ mbajmë të njëjtin supozim të normave efektive të interesit si në skenarin bazë (të përcaktuara si shpenzime interesi në vitin "t", të pjesëtuar me stokun e borxhit në vitin "t-1"), ne llogaritim ndryshimet në nivelet e shpenzimeve të interesit, për shkak të huamarrjes më të lartë ose më të ulët sipas secilit skenar. Kursi i supozuar nominal i këmbimit mbetet, gjithashtu, identik në të gjithë skenarët. Duhet të theksohet se materializuar në buxhetin e çdo viti ekziston, gjithashtu, një kontigjencë (ligjërisht i detyrueshëm sipas përcaktimeve në LOB) me rreth 0.3 për qind të PBB-së që do të mbulonte çdo shpenzim më të lartë interesi, për shkak të ndonjë rritjeje në normat e interesit ose zhvlerësimit të kursit të këmbimit.

Pajtueshmëria me rregullat fiskale në LOB dhe, rrjedhimisht, politika fiskale e përgjithshme konsoliduese ruhet në çdo skenar makroekonomik. Sidoqoftë, objektivi sasior i deficitit fiskal vjetor ndryshon në secilin skenar, duke reflektuar kryesisht një përgjigje kundërciklike ndaj dinamikave të ndryshme të supozuara të ciklit ekonomik, sa herë që është e mundur në përputhje me rregullat fiskale. Më konkretisht, parashikohet një zbutje e objektivit të deficitit fiskal në rastin e skenarit "pesimist" dhe një konsolidim fiskal më i fortë në rastin e skenarit "optimist".

Në skenarin "pesimist", zbutja e politikës fiskale, krahasuar me skenarin "bazë", do të materializohej deri në masën që të gjithë parametrat kryesorë të financave publike (p.sh. raporti i borxhit ndaj PBB-së, bilanci primar dhe bilanci aktual) do të mbeten në të njëjtën kohë, në përputhje me të gjitha rregullat përkatëse fiskale të përcaktuara në ligjin organik të buxhetit. Rregullimet (masat) e nevojshme të shpenzimeve për të siguruar pajtueshmërinë me rregullat fiskale sipas skenarit "pesimist" kryhet në "shpenzimet e kapitalit me financim të brendshëm", si dhe në "shpenzimet operacionale dhe të mirëmbajtjes". Më konkretisht, ulja mesatare vjetore e shpenzimeve kapitale gjatë viteve 2022–2026, sipas skenarit "pesimist" kundrejt "bazës" është 26.3 miliardë lekë ose 1 për qind e PBB-së mesatarisht për çdo vit. Nën skenarin "pesimist", niveli mesatar vjetor i totalit të shpenzimeve kapitale gjatë 2022–2026 bie në 4.5 për qind të PBB-së nga 5.5 për qind e PBB-së së planifikuar në skenarin "bazë". Shpenzimet operacionale dhe të mirëmbajtjes gjatë viteve 2022–'26 zvogëlohen me një mesatare prej 12.2 miliardë lekësh në vit krahasuar me skenarin bazë, ose mesatarisht me 0.5 për qind të PBB-së në vit.

Në skenarin "optimist" të gjithë zërat diskrecionalë të shpenzimeve në terma nominalë supozohen identikë si në skenarin "bazë" dhe të gjitha të ardhurat e papritura reflektohen si një bilanc i përgjithshëm fiskal më i lartë (d.m.th. deficit më i ulët) për çdo vit, krahasuar me skenarin "bazë".

Në mënyrë që të shërbejë në mënyrë adekuate të gjitha nevojat e shërbimit të buxhetit dhe borxhit (d.m.th. nevojat e financimit) gjatë horizontit kohor prej pesë vjetësh (përfshirë 2026), tri zëra financimi, përkatësisht "huamarrja e brendshme neto", "ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA" dhe "stoku i likuiditetit në TSA" janë optimizuar njëkohësisht në secilin skenar alternativ, më e rëndësishmja në atë "pesimist". Ndërsa, huamarrja e huaj neto, si në huamarrjen tregtare, ashtu edhe në atë koncesionale, në të dy skenarët alternativë mbeten saktësisht të njëjtë si në skenarin "bazë".

Një supozim i nënkuptuar në rastin e skenarit "pesimist" të paraqitur këtu është se, së pari, inflacioni do të mbetet në përputhje me objektivin e politikës monetare dhe inflacioni i pritur do të mbetet i mirë ankoruar dhe së dyti, qëndrimi i politikës monetare do të mbetet përgjithësisht lehtësues, por gjithsesi plotësisht brenda në kornizë konvencionaleve, pa ndonjë përdorim të paketës "jokonvencionale". Ndërsa, vetëm në një skenar tjetër "shumë ekstrem pesimist", që do të thotë vetëm në rast të një krize të rëndë ekonomike, e cila seriozisht do të rrezikonte stabilitetin makroekonomik dhe perspektivën afatgjatë, mund të supozohet se mund të përdoret çdo mundësi e disponueshme dhe e përshtatshme e instrumentit të veçantë "jokonvencional" i politikës monetare, vetëm si një mundësi e fundit dhe në një rast të tillë, me sa duket nën një koordinim dhe mbikëqyrje shumë të ngushtë të institucioneve ndërkombëtare partnere. Në të njëjtën kohë, do të ishte mjaft e arsyeshme të supozohet se në një skenar të tillë "shumë ekstrem pesimist", një gamë më e gjerë dhe më e thellë e rregullave/masave/reformave të financave publike mund dhe duhet të ndërmerren, dhe ndoshta të shtrihet në të gjithë sektorin publik dhe në mallrat/shërbimet publike.

Grafikët dhe tabelat vijuese paraqesin implikimet kryesore fiskale të skenarëve alternative.

Grafik 4.7.1 Dinamika e treguesve kryesorë në skenarë të ndryshëm

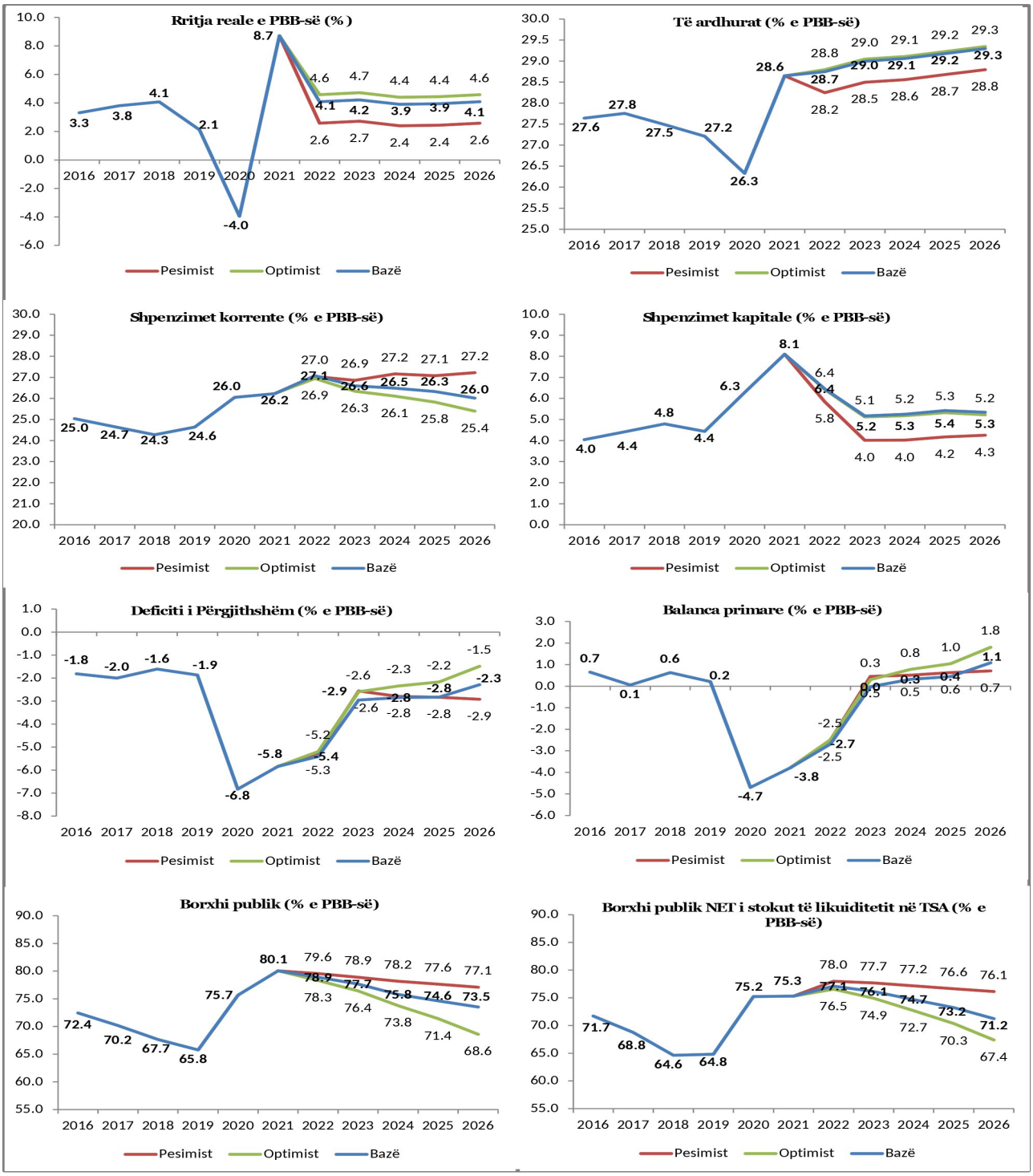

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë (2021)

Tabelë 4.7.1A Të ardhurat dhe shpenzimet kryesore për secilin skenar (miliardë lekë)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
						Vler	Para	Para	Para	Para	Para
					Të ardhurat totale						
Bazë	407.0	430.4	449.9	460.3	425.9	506.9	536.8	569.7	601.8	637.0	673.6
Pesimist							519.9	543.9	566.2	590.7	615.7
Optimist							540.3	576.2	611.6	650.4	691.1
					Shpenzimet totale						
Baza nga e cila:	433.7	461.4	476.1	491.9	536.3	610.2	637.7	627.7	660.7	698.6	726.1
Shpenzimet korrente nga të cilat:	368.7	382.3	397.3	416.9	421.4	464.0	505.7	522.6	548.5	574.8	598.2
Operacionale & Mirëmbajtje	44.3	43.4	45.5	47.2	48.9	58.8	62.9	59.5	61.5	64.7	66.6
Interesat	36.3	31.9	36.5	35.1	34.4	36.3	50.8	57.5	65.5	71.4	77.5
Shpenzimet kapitale nga të cilat:	59.5	68.5	78.4	75.0	101.7	143.2	120.4	101.6	108.7	118.4	122.9
Financim i brëndshëm	39.1	46.2	52.2	51.5	60.6	79.2	62.6	62.1	66.4	69.4	72.3
Financim i jashtëm	20.4	22.3	26.2	23.5	24.5	29.0	36.0	37.7	40.4	46.6	46.6
Fondi i rindërtimit					16.6	35.0	20.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Pesimist nga e cila:							616.7	592.7	621.7	649.1	678.1
Shpenzimet korrente nga të cilat:							497.7	512.6	538.5	557.8	582.2
Operacionale & Mirëmbajtje							54.9	49.5	51.5	47.7	50.6
Interesat							50.8	57.5	65.5	71.4	77.5
Shpenzimet kapitale nga të cilat:							107.4	76.6	79.7	85.9	90.9
Financim i brëndshëm							49.6	37.1	37.4	36.9	40.3
Financim i jashtëm							36.0	37.7	40.4	46.6	46.6
Fondi i rindërtimit							20.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Optimist nga e cila:							637.7	627.7	660.7	698.6	726.1
Shpenzimet korrente nga të cilat:							505.7	522.6	548.5	574.8	598.2
Operacionale & Mirëmbajtje							62.9	59.5	61.5	64.7	66.6
Interesat							50.8	57.5	65.5	71.4	77.5
Shpenzimet kapitale nga të cilat:							120.4	101.6	108.7	118.4	122.9
Financim i brëndshëm							61.6	61.1	65.4	68.4	71.3
Financim i jashtëm							36.0	37.7	40.4	46.6	46.6
Fondi i rindërtimit							20.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Tabelë 4.7.2A Parametrat kryesorë fiskalë dhe zërat e financimit për secilin skenar (miliardë lekë)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
						Vler	Para	Para	Para	Para	Para
Deficiti i Përgjithshëm											
Bazë	-26.7	-31.0	-26.2	-31.5	-110.4	-103.3	-100.9	-57.9	-58.9	-61.6	-52.5
Pesimist							-96.8	-48.8	-55.4	-58.4	-62.4
Optimist							-97.4	-51.5	-49.1	-48.2	-35.0
Financimi i deficitit të përgjithshëm											
Bazë nga e cila:	26.7	31.0	26.2	31.5	110.4	103.3	100.9	57.9	58.9	61.6	52.5
Huamarrja e brëndshme neto	10.6	16.3	19.6	17.8	48.4	49.9	50.0	50.0	50.0	50.0	50.0
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në	0.3	-11.0	-30.5	16.6	14.7	-76.1	50.4	3.4	7.2	-7.7	-22.2
Huamarrja neto e jashtme nga e cila	17.5	29.1	33.1	-9.4	60.9	123.5	0.5	4.5	1.7	19.3	24.7
Financimi i projekteve të shënj	18.8	23.4	21.2	20.5	17.0	21.0	25.0	25.7	28.4	34.1	34.3
Eurobond	0.0	0.0	62.5	0.0	80.5	78.6	0.0	60.5	60.5	60.5	81.1
Mbështetje buxhetore nga IFIs	21.1	31.3	0.9	1.6	23.8	57.4	17.3	0.0	0.0	0.0	0.0
Ripagesat	-22.0	-25.8	-51.7	-29.8	-61.7	-34.1	-42.5	-82.2	-88.2	-76.2	-91.7
Flukse të tjera	-1.7	-3.4	4.1	6.5	-13.7	6.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Pesimist nga e cila:							96.8	48.8	55.4	58.4	62.4
Huamarrja e brëndshme neto							40.9	38.8	50.6	39.8	37.9
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA							55.4	5.4	3.2	-0.7	-0.2
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:							0.5	4.5	1.7	19.3	24.7
Financimi i projekteve të shënjestruara							25.0	25.7	28.4	34.1	34.3
Eurobond							0.0	60.5	60.5	60.5	81.1
Mbështetje buxhetore nga IFIs							17.3	0.0	0.0	0.0	0.0
Ripagesat							-42.5	-82.2	-88.2	-76.2	-91.7
Flukse të tjera							0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Optimist nga e cila:							97.4	51.5	49.1	48.2	35.0
Huamarrja e brëndshme neto							46.5	43.5	40.2	29.6	14.5
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA							50.4	3.4	7.2	-0.7	-4.2
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:							0.5	4.5	1.7	19.3	24.7
Financimi i projekteve të shënjestruara							25.0	25.7	28.4	34.1	34.3
Eurobond							0.0	60.5	60.5	60.5	81.1
Mbështetje buxhetore nga IFIs							17.3	0.0	0.0	0.0	0.0
Ripagesat							-42.5	-82.2	-88.2	-76.2	-91.7
Flukse të tjera							0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Balanca primare											
Bazë	9.6	0.9	10.3	3.6	-76.0	-67.0	-50.1	-0.5	6.6	9.8	25.0
Pesimist							-46.1	8.7	10.1	13.0	15.1
Optimist							-46.6	6.0	16.4	23.2	42.5
Balanca korrente											
Bazë	32.8	37.4	52.2	43.4	-8.7	39.9	19.6	43.6	49.9	56.8	70.4
Pesimist							10.6	27.8	24.3	27.6	28.5
Optimist							23.1	50.1	59.6	70.3	87.9
Borxhi publik											
Bazë	1,066.6	1,088.2	1,107.3	1,112.6	1,224.5	1,416.5	1,473.2	1,526.1	1,569.5	1,629.3	1,690.9
Pesimist							1,464.2	1,505.9	1,549.9	1,599.4	1,648.8
Optimist							1,469.7	1,516.1	1,549.8	1,589.1	1,615.1
Stoku i likuiditetit në llogarinë unike të thesarit (TSA)											
Bazë	10.5	21.9	49.4	16.2	7.8	83.9	33.6	30.1	22.9	30.6	52.8
Pesimist							28.6	23.1	19.9	20.6	20.8
Optimist							33.6	30.1	22.9	23.6	27.8
Borxhi publik NET i stokut të likuiditetit në TSA											
Bazë	1,056.1	1,066.3	1,057.8	1,096.5	1,216.7	1,332.6	1,439.7	1,496.0	1,546.6	1,598.7	1,638.1
Pesimist							1,435.6	1,482.8	1,529.9	1,578.8	1,628.0
Optimist							1,436.1	1,486.0	1,526.8	1,565.5	1,587.4

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Tabelë 4.7.1B Të ardhurat dhe shpenzimet kryesore për secilin skenar (% e PBB-së)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
						Vler	Para	Para	Para	Para	Para
Të ardhurat totale											
Bazë	27.6	27.8	27.5	27.2	26.3	28.6	28.7	29.0	29.1	29.2	29.3
Pesimist							28.2	28.5	28.6	28.7	28.8
Optimist							28.8	29.0	29.1	29.2	29.3
Shpenzimet totale											
Baza nga e cila:	29.5	29.8	29.1	29.1	33.2	34.5	34.1	31.9	31.9	32.0	31.6
Shpenzimet korrente nga të cilat:	25.0	24.7	24.3	24.6	26.0	26.2	27.1	26.6	26.5	26.3	26.0
Operacionale & Mirëmbajtje	3.0	2.8	2.8	2.8	3.0	3.3	3.4	3.0	3.0	3.0	2.9
Interesat	2.5	2.1	2.2	2.1	2.1	2.1	2.7	2.9	3.2	3.3	3.4
Shpenzimet kapitale nga të cilat:	4.0	4.4	4.8	4.4	6.3	8.1	6.4	5.2	5.3	5.4	5.3
Financim i brëndshëm	2.7	3.0	3.2	3.0	3.7	4.5	3.4	3.2	3.2	3.2	3.1
Financim i jashtëm	1.4	1.4	1.6	1.4	1.5	1.6	1.9	1.9	2.0	2.1	2.0
Fondi i rindërtimit					1.0	2.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Pesimist nga e cila:							33.5	31.1	31.4	31.5	31.7
Shpenzimet korrente nga të cilat:							27.0	26.9	27.2	27.1	27.2
Operacionale & Mirëmbajtje							3.0	2.6	2.6	2.3	2.4
Interesat							2.8	3.0	3.3	3.5	3.6
Shpenzimet kapitale nga të cilat:							5.8	4.0	4.0	4.2	4.3
Financim i brëndshëm							2.7	1.9	1.9	1.8	1.9
Financim i jashtëm							2.0	2.0	2.0	2.3	2.2
Fondi i rindërtimit							1.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Optimist nga e cila:							34.0	31.6	31.4	31.4	30.8
Shpenzimet korrente nga të cilat:							26.9	26.3	26.1	25.8	25.4
Operacionale & Mirëmbajtje							3.4	3.0	2.9	2.9	2.8
Interesat							2.7	2.9	3.1	3.2	3.3
Shpenzimet kapitale nga të cilat:							6.4	5.1	5.2	5.3	5.2
Financim i brëndshëm							3.3	3.1	3.1	3.1	3.0
Financim i jashtëm							1.9	1.9	1.9	2.1	2.0
Fondi i rindërtimit							1.1	0.0	0.0	0.0	0.0

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Tabelë 4.7.2B Parametrat kryesorë fiskalë dhe zërat e financimit në secilin skenar (% e PBB-së)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
						Vler	Para	Para	Para	Para	Para
Deficiti i Përgjithshëm											
Bazë	-1.8	-2.0	-1.6	-1.9	-6.8	-5.8	-5.4	-2.9	-2.8	-2.8	-2.3
Pesimist							-5.3	-2.6	-2.8	-2.8	-2.9
Optimist							-5.2	-2.6	-2.3	-2.2	-1.5
Financimi i deficitit të përgjithshëm											
Bazë nga e cila:	1.8	2.0	1.6	1.9	6.8	5.8	5.4	2.9	2.8	2.8	2.3
Huamarrja e brëndshme neto	0.7	1.1	1.2	1.1	3.0	2.8	2.7	2.5	2.4	2.3	2.2
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në	0.0	-0.7	-1.9	1.0	0.9	-4.3	2.7	0.2	0.3	-0.4	-1.0
Huamarrja neto e jashtme nga e cila	1.2	1.9	2.0	-0.6	3.8	7.0	0.0	0.2	0.1	0.9	1.1
Financimi i projekteve të shënj	1.3	1.5	1.3	1.2	1.1	1.2	1.3	1.3	1.4	1.6	1.5
Eurobond	0.0	0.0	3.8	0.0	5.0	4.4	0.0	3.1	2.9	2.8	3.5
Mbështetje buxhetore nga IFIs	1.4	2.0	0.1	0.1	1.5	3.2	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0
Ripagesat	-1.5	-1.7	-3.2	-1.8	-3.8	-1.9	-2.3	-4.2	-4.3	-3.5	-4.0
Flukse të tjera	-0.1	-0.2	0.2	0.4	-0.8	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Pesimist nga e cila:							5.3	2.6	2.8	2.8	2.9
Huamarrja e brëndshme neto							2.2	2.0	2.6	1.9	1.8
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA							3.0	0.3	0.2	0.0	0.0
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:							0.0	0.2	0.1	0.9	1.2
Financimi i projekteve të shënjestruara							1.4	1.3	1.4	1.7	1.6
Eurobond							0.0	3.2	3.1	2.9	3.8
Mbështetje buxhetore nga IFIs							0.9	0.0	0.0	0.0	0.0
Ripagesat							-2.3	-4.3	-4.5	-3.7	-4.3
Flukse të tjera							0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Optimist nga e cila:							5.2	2.6	2.3	2.2	1.5
Huamarrja e brëndshme neto							2.5	2.2	1.9	1.3	0.6
Ndryshimi i stokut të likuiditetit në TSA							2.7	0.2	0.3	0.0	-0.2
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:							0.0	0.2	0.1	0.9	1.0
Financimi i projekteve të shënjestruara							1.3	1.3	1.4	1.5	1.5
Eurobond							0.0	3.0	2.9	2.7	3.4
Mbështetje buxhetore nga IFIs							0.9	0.0	0.0	0.0	0.0
Ripagesat							-2.3	-4.1	-4.2	-3.4	-3.9
Flukse të tjera							0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Balanca primare											
Bazë	0.7	0.1	0.6	0.2	-4.7	-3.8	-2.7	0.0	0.3	0.4	1.1
Pesimist							-2.5	0.5	0.5	0.6	0.7
Optimist							-2.5	0.3	0.8	1.0	1.8
Balanca korrente											
Bazë	2.2	2.4	3.2	2.6	-0.5	2.3	1.0	2.2	2.4	2.6	3.1
Pesimist							0.6	1.5	1.2	1.3	1.3
Optimist							1.2	2.5	2.8	3.2	3.7
Borxhi publik											
Bazë	72.4	70.2	67.7	65.8	75.7	80.1	78.9	77.7	75.8	74.6	73.5
Pesimist							79.6	78.9	78.2	77.6	77.1
Optimist							78.3	76.4	73.8	71.4	68.6
Stoku i likuiditetit në llogarinë unike të thesarit (TSA)											
Bazë	0.7	1.4	3.0	1.0	0.5	4.7	1.8	1.5	1.1	1.4	2.3
Pesimist							1.6	1.2	1.0	1.0	1.0
Optimist							1.8	1.5	1.1	1.1	1.2
Borxhi publik NET i stokut të likuiditetit në TSA											
Bazë	71.7	68.8	64.6	64.8	75.2	75.3	77.1	76.1	74.7	73.2	71.2
Pesimist							78.0	77.7	77.2	76.6	76.1
Optimist							76.5	74.9	72.7	70.3	67.4

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

4.8 Cilësia e financave publike

Cilësia e financave publike në Shqipëri ka qenë në proces reformimi, duke filluar nga viti 2014, me miratimin e Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike (MFP) 2014–2020, ndjekur nga Strategjia e MFP 2019–2022. Përmirësimet e financave publike ndër vite dëshmojnë ecurinë e reformës gjatë këtyre viteve. Strategjia e rishikuar e MFP-së 2019–2022 adreson një sërë sfidash që vendi ynë duhet të trajtojë në

rrugën e tij drejt Bashkimit Evropian. Strategjia e MFP-së synon të mbështesë një ekonomi më të zhvilluar, me shërbime më të mira për qytetarët; synon rritjen e përgjegjshmërisë, eficiencës dhe disiplinës fiskale në planifikimin dhe shpenzimin e fondeve publike. Me mbështetjen e kësaj Strategjie, qeveria shqiptare pret të përmirësojë buxhetimin me bazë gjinore dhe në këtë mënyrë të ndërmarrë një hap të prekshëm në rritjen e mundësive të barabarta mes meshkujve dhe femrave për zhvillimin e vendit tonë dhe për transformimin shoqëror. Strategjia i mundëson qeverisjes vendore të ofrojë shërbime më të mira dhe më transparente për qytetarët dhe u jep atyre mundësinë të kenë fjalën e tyre në planifikimin dhe shpenzimin e fondeve publike.

Vizioni i Strategjisë së reformës së MFP-së është garantimi i një sistemi të financave publike që rrit transparencën, llogaridhënien, disiplinën fiskale dhe eficiencën në menaxhimin dhe përdorimin e burimeve publike për përmirësimin e cilësisë së ofrimit të shërbimeve dhe zhvillimin ekonomik.

Ministria e Financave dhe Ekonomisë po punon për futjen e standardeve të reja për rritjen e transparencës në planifikimin dhe shpenzimin e fondeve publike. Kjo strategji do të shërbejë si bazë për një angazhim të plotë për përmirësimin e administratës fiskale, mbledhjen e taksave dhe reduktimin e informalitetit në ekonomi. Strategjia parashikon një sistem të përmirësuar të menaxhimit financiar, në përputhje me kuadrin ligjor dhe shkallë më të lartë të kontrollit mbi shpenzimet publike.

Gjatë vitit 2020, Ministria e Financave dhe Ekonomisë ndërmori një proces rishikimi për të përditësuar Planin e Veprimit të MFP-së 2020–2022. Qëllimi i rishikimit ishte të merrte parasysh ndikimin negativ të tërmetit dhe pandemisë COVID-19 në arritjen e rezultateve. Ndërkohë që ndryshimet janë përfshirë në *log frame*[9]-in e strategjisë, thelbi mbetet i njëjtë me objektivat e përgjithshëm dhe specifikë që po ruhen. Një nga ndryshimet më të rëndësishme ka të bëjë me përbërjen e shpenzimeve, pasi është një nga aspektet më të ndikuara të financave publike, duke pasur parasysh se riprioritizimi dhe rialokimi i shpenzimeve buxhetore kanë ndikuar në përbërje. Rishikimi i Planit të Veprimit të MFP-së për vitet 2020–2022, synon të mbështesë dhe të identifikojë këto ndryshime në mënyrë që të përafrohet dhe të shtyjë masat e fundit të politikave në vend që mbështesin një rritje ekonomike gjithëpërfshirëse. *Log frame*-i i strategjisë, ndryshimi i treguesve, objektivat e synuar dhe afatet kohore të tyre u diskutuan nga Komiteti Drejtues i MFP-së në janar të vitit 2021 dhe pas kësaj u miratua Plani i Veprimit i rishikuar për periudhën 2020–2022.

4.9 Qeverisja fiskale dhe kuadri buxhetor

Strategjia e MFP-së përshkruan ndryshimet e parashikuara në qeverisjen fiskale të vendit, domethënë në set masash, rregullash dhe institucionesh që mbështesin drejtimin e politikës fiskale dhe kush duhet të bëjë çfarë për të sjellë risi në proceset e menaxhimit të financave publike. Strategjia ofron rezultate specifike, të matshme, të arritshme, realiste, në kohë (SMART) për secilin nga objektivat specifikë, të cilat janë të detajuara së bashku me Ndërhyrjet (Komponentët). Secili objektiv specifik përfshin një përshkrim të progresit që nga viti 2014 së bashku me mësimet e nxjerra dhe prioritetet për periudhën 2019–2022. Ndërhyrjet kryesore janë të lidhura drejtpërdrejt me rezultatet, si dhe janë identifikuar aktorët kyçë për të garantuar linja të qarta të llogaridhënies. Gjithashtu, janë identifikuar qartë produktet për secilin komponent brenda objektivit specifik. Strategjia 2019–2022 është riorganizuar në shtatë objektiva specifikë:

Objektivi specifik 1: Kuadër fiskal i qëndrueshëm dhe i matur; me anë të objektivit specifik 1, qeveria synon të krijojë një kuadër makroekonomik të matur dhe politika fiskale që kanë si objektiv uljen e raportit të borxhit ndaj PBB-së në planin afatmesëm si dhe menaxhimin e risqeve fiskale në mënyrë më efektive.

Objektivi specifik 2: Planifikim i mirintegruar dhe efikas; qeveria e pranon nevojën për të përafruar më tej dokumentet planifikuese strategjike, si Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI II), Strategjitë Sektoriale dhe Programi Buxhetor Afatmesëm (PBA), që është dhe fokusi i objektivit specifik 2. Buxheti vjetor dhe proceset e PBA-së do të vazhdojnë të përmirësohen, si dhe do të ulen detyrimet e prapambetura.

Objektivi specifik 3: Mbledhja e të ardhurave; rritja e mbledhjes së të ardhurave është fokusi i objektivit specifik 3, duke rritur efikasitetin në mbledhjen e burimeve të të ardhurave, që mbulon tatimet edhe doganat, duke sjellë kështu më shumë qëndrueshmëri në financimin e buxhetit, si në nivel qendror dhe vendor. Gjithashtu, do të ulet informaliteti.

Objektivi specifik 4: Zbatim efikas i buxhetit; objektivat specifikë 1–5 dhe objektivi specifik 4 në

[9] Korniza strukturore e paraqitjes së treguesve të performacës së rezultateve dhe produkteve dhe vlerave të synuara respektive të tyre.

veçanti, kanë në fokusin e tyre integrimin e plotë të Sistemit të Informacionit të Menaxhimit Financiar Shqiptar (SIMFSH) me sistemet e tjera të MFP-së, për të minimizuar operacionet manuale dhe për të bërë të mundur që të ketë më shumë saktësi dhe respektim të afateve kohore në raportimin e operacioneve financiare qeveritare. Objektivi kryesor është të garantohet përdorim efektiv dhe efikas i burimeve të miratuara buxhetore. Ndërhyrjet synojnë të ulin detyrimet e prapambetura, të reduktojnë kostot e huamarrjes dhe të rrisin efikasitetin dhe transparencën e sistemit të prokurimit.

Objektivi specifik 5: Transparencë e financave publike; ky objektiv përpiqet të rrisë llogaridhënien dhe transparencën falë raportimit më të mirë financiar dhe jofinanciar, në përputhje me standardet ndërkombëtare, të përmirësojë mbulimin, cilësinë dhe aksesueshmërinë e informacionit për financat publike. Do të shtohen përpjekjet për të angazhuar publikun në procesin buxhetor.

Objektivi specifik 6: Kontrolli i brendshëm efektiv; disiplina, kontrolli dhe transparenca financiare nëpërmjet përmirësimit të Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit (MFK), Auditimit të Brendshëm dhe Inspektimit Financiar Publik efikas në qeverisjen qendrore dhe vendore është edhe fokusi i objektivit specifik 6.

Objektivi specifik 7: Mbikëqyrje e jashtme efektive e financave publike; së fundmi, objektivi specifik 7, synon të rrisë e të bëjë efektive mbikëqyrjen e jashtme të financave publike duke forcuar kapacitetet e Kontrollit të Lartë të Shtetit (KLSH). Do të rritet numri i auditimeve financiare dhe i auditimeve të performancës, në mënyrë që të rritet edhe vlera e tyre dhe përfitimet në shoqëri.

4.10 Qëndrueshmëria e financave publike

Zbatimi i reformës së MFP-së shërben si udhërrëfyes për Shqipërinë, për të ruajtur qëndrueshmërinë e financave publike. Objektivi i përgjithshëm i Strategjisë së reformës së MFP-së është të arrijë një buxhet më të balancuar dhe të qëndrueshëm me një raport të reduktuar të borxhit përmes menaxhimit financiar më të fortë dhe proceseve të kontrollit dhe auditimit dhe ku ekzekutimi i buxhetit është i lidhur siç duhet me politikat e qeverisë. Ky dokument strategjik në fushën e menaxhimit të financave publike shërben si një udhërrëfyes në:

i. reduktimin e borxhit publik;

ii. shlyerjen dhe parandalimin e detyrimeve të prapambetura;

iii. mobilizimin e vazhdueshëm të mbledhjes së të hyrave tatimore dhe doganore;

iv. përmirësimin e projekteve të investimeve publike, duke përfshirë partneritetin publik privat dhe koncensionet;

v. sigurimi i një lidhjeje më të mirë ndërmjet politikave strategjike dhe Programit Buxhetor Afatmesëm;

vi një angazhim më i strukturuar dhe në kohë me qytetarët, organizatat e shoqërisë civile dhe akademinë në planifikimin, monitorimin dhe raportimin e buxhetit;

vii. rritja e përpjekjeve për të përmirësuar shkallën e zbatimit të rekomandimeve dhe gjetjeve të institucioneve supreme të auditit.

Ministria e Financave dhe Ekonomisë i ka dhënë një fokus të veçantë reformës së MFP-së: duke filluar me formulimin e Strategjisë së MFP-së, zbatimin e reformës ndër vite, monitorimin dhe raportimin dhe vlerësimin.

5. Reformat strukturore parësore më 2022–2024

5.1 Përditësim mbi tri pengesat kryesore në konkurrueshmëri dhe rritje përfshirëse dhe masat e reformave të lidhura

Sfida kyçe #1

Rritja e inovacionit dhe aftësive të të rinjve dhe të rriturve për të rritur punësimin

a) Analiza e pengesave kryesore

Brenda kësaj grup-moshe, përqindja tek të rinjtë as në punësim, as në arsim ose trajnim (NEET) ishte më e larta në mesin e të diplomuarve të mesëm të lartë (28.9%), të ndjekur nga të diplomuarit në universitet (26.5%), ndërsa të rinjtë me jo më shumë se arsim të mesëm të ulët dolën më mirë (24.4%). Kjo lidhet me strukturën e sipërmarrjeve që nuk janë ende në gjendje të absorbojnë numrin në rritje të të diplomuarve me arsim të lartë, shoqëruar me tërheqjen aktualisht të ulët të investimeve të huaja direkte në vend dhe orientimin e kufizuar ose inekzistent të karrierës, ku studentët bëjnë zgjedhje që mund të mos të korrespondojnë gjithmonë me kërkesën e tregut të punës. Situata, gjithashtu, thekson një nevojë të mundshme për masa shtesë për të kanalizuar fuqinë punëtore të re gjithnjë e më të aftë në sipërmarrje dhe në ekonomi sociale. Të rinjtë shqiptarë përballen me sfida të rëndësishme, në përputhjen e kualifikimeve të tyre të arsimit të lartë me kërkesat e tregut të punës dhe shpesh pranojnë pozicione të përkohshme punësimi, për të cilat ata janë të mbikualifikuar, si një alternativë ndaj vendeve të pakta të punës në fushat

e tyre përkatëse të specializimit. Kjo shpesh çon në vonesa në fillimin e një jetë të pavarur dhe mungesë motivimi për të krijuar një familje ose për të qenë më aktiv në shoqëri dhe afatgjatë që çon në të ardhura më të ulëta, rrezik më të lartë të varfërisë dhe dekurajim për të qenë aktiv në tregun e punës për të rinjtë.

Ekziston një nevojë e vazhdueshme për t'u fokusuar tek të rinjtë NEET nga grupet vulnerabël. Rinia mund të identifikohet si një grup vulnerabël, që përballet me sfida të mëdha si rreziku i varfërisë, papunësia e lartë, papunësisë afatgjatë dhe normat e larta NEET. Disa nga sfidat janë edhe më të mëdha për të rejat femra dhe të tjera për të rinjtë. Pjesëmarrja ekonomike e të rinjve është ende dukshëm nën mesataren e BE-së.

Pandemia e COVID-19 imponoi sfida të rëndësishme në zhvillimin dhe zbatimin e politikave të AFP-së, si dhe në ofrimin e programeve të arsimit dhe trajnimit profesional. Në fillimin e pandemisë, të gjithë ofruesit e arsimit të mesëm profesional duhej të kalonin nga mësimi në klasë dhe të mësuarit në vendin e punës në mësimin *online* (duke përdorur platforma të ndryshme *online*, duke përfshirë klasën e *Google*, *Zoom, Skype, WhatsApp* etj.). Për të mbështetur këtë të fundit, u hartua dhe miratua një udhëzues. Punimet e lëndëve dhe leksionet për lëndët e përgjithshme, si: matematika, gjuha, biologjia, kimia, u transmetuan në Kanalin e Transmetimit të Radiotelevizionit Kombëtar Shqiptar (RTSH). Progresi në zbatimin e mësimit *online* u monitorua përmes pyetësorëve të hartuar nga AKAFPK-ja, duke ofruar një pasqyrë të zbatimit të këtij procesi dhe vështirësive të hasura. Gjithashtu, në bashkëpunim me Agjencinë Kombëtare për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin Parauniversitar (ASCAP), AKKAFP ka koordinuar ofrimin e trajnimeve për kompetencat digjitale dhe mësimdhënien *online* për mësuesit e AFP-së.

Ndërsa ofruesit e AFP-së raportojnë se mesatarisht 87.6% e të gjithë studentëve kanë marrë pjesë në një formë të mësimit *online*, nuk mund të nënvizohen çështjet që lidhen me aksesin në internet, pajisjet/teknologjitë digjitale dhe kapacitetet e mësuesve për të përdorur platformat *online* dhe për të zhvilluar përmbajtje digjitale. Me mbylljen e shkollave dhe aksesin e kufizuar në mësimin në distancë, rreziku i braktisjes së përhershme të shkollës dhe pabarazive të të mësuarit mund të jetë përkeqësuar, veçanërisht për ato që tashmë kanë qenë të pafavorizuara përpara pandemisë.

Trajnimi fillestar dhe zhvillimi i vazhdueshëm profesional i mësuesve/instruktorëve vazhdoi edhe gjatë vitit 2020 pavarësisht COVID-19. Konkretisht, 35 mësues/instruktorë janë trajnuar me programin Bazat e didaktikës në AAP dhe 40 mësues dhe instruktorë me programe të tjera trajnimi për zhvillim të vazhdueshëm profesional. Gjithashtu u organizuan webinarë për trajnimin e mësuesve/instruktorëve për aspekte të mësimit *online* dhe vlerësimit të studentëve në kuadër të COVID-19. Megjithatë, zhvillimi i vazhdueshëm profesional i mësuesve dhe instruktorëve, si dhe digjitalizimi i sistemit të AFP-së në përgjithësi kërkojnë një shtysë më të fortë. Ndërkohë, me mbështetjen e GIZ-it, ky program po përmirësohet, duke integruar plotësisht kompetencat digjitale që duhet të zotërojnë të gjithë mësuesit në AFP. Programi i trajnimit 24-ditor është duke u integruar në kuadrin ligjor si një trajnim fillestar i detyrueshëm për të gjithë mësuesit e rinj të rekrutuar dhe përzgjedhur në ofruesit publikë të AFP-së.

Shkalla e punësueshmërisë së të diplomuarve në arsimin profesional, sipas të dhënave të INSTAT-it tregon se shkalla e punësimit të personave me arsim të mesëm profesional për vitin 2018 është 68,7% krahasuar me 54,9%, për ata me arsim të mesëm të përgjithshëm, duke theksuar rritjen e mundësive të punësimit për ata që kanë aftësi profesionale. Pavarësisht avantazhit të qartë të punësimit të maturantëve të AP, regjistrimet në shkollat e mesme profesionale publike në vitin akademik 2020–2021 kanë rënë në 17,000 studentë (nga 18,164 në 2019–2020). Ndërsa tendencat demografike janë kryesisht shkaku i rënies, promovimi i AFP-së ka nevojë për fokus të shtuar, por më e rëndësishmja, investimet infrastrukturore në sektor duhet të rriten në përputhje me planin e veprimit për optimizimin e ofruesve të AFP-së, veçanërisht në ofruesit që përballen me kërkesë të lartë (d.m.th. në rajonin qendror të Shqipërisë). Komunat nuk kanë avancuar shumë me përpjekjet e tyre për të përmirësuar infrastrukturën e AFP-së që është nën përgjegjësinë e tyre (p.sh. konviktet e shkollave të AAP-së).

Problemet demografike dhe emigracioni kanë sjellë uljen e numrit të fëmijëve që ndjekin arsimin në arsimin e përgjithshëm dhe atë profesional. Bursat janë dhënë prej disa vitesh për të rritur pjesëmarrjen e vajzave në shkollat profesionale për ato vajza që duan të studiojnë lëndë tradicionalisht jotipike për to.

Sipas rezultateve paraprake që kemi, për shkak se procesi i regjistrimit, nuk ka përfunduar ende, në vitin aktual akademik 2021–2022 ka një rritje të numrit të nxënësve nga zonat rurale dhe grupet e margjinalizuara. Më konkretisht, pjesëmarrja e romëve dhe e egjiptianëve arriti në 602 studentë dhe kursantë (krahasuar me 592 një vit më parë), ndërsa pjesëmarrja e personave me aftësi të kufizuara u rrit nga 143 në 181. Mbi 50% e studentëve janë nga zonat rurale. Pavarësisht rritjeve nominale, ato nuk

paraqesin një përmirësim të dukshëm në shtrirje.

Një hap shtesë drejt sigurimit të cilësisë është vetëvlerësimi, një proces që tani zhvillohet çdo vit në të gjithë ofruesit e AFP-së dhe shërben si një bazë e mirë për përmirësime të mëtejshme në nivel ofruesi. Në kuadër të sigurimit të brendshëm të cilësisë së ofruesve të AFP-së, NAVETQ-së dhe MFE-së, në bashkëpunim me UNDP-në kanë përmirësuar udhëzuesin e vetëvlerësimit dhe kanë organizuar katër takime rajonale me drejtorët dhe ekipet e vetëvlerësimit të ofruesve publikë të AFP-së për të diskutuar zbatimin e vetëvlerësimit, vlerësimin dhe zhvillimin e zgjidhjeve për të përmirësuar procesin. Procesi i trajnimit dhe konsultimit u ndërpre nga shpërthimi i COVID-19 në fillim të marsit 2020, duke shkaktuar një vonesë në finalizimin e procesit të vetëvlerësimit dhe raporteve. Megjithatë, të gjithë ofruesit publikë të AFP-së finalizuan raportet e vetëvlerësimit në një deri në dy fusha cilësore deri në shtator 2020. Raportet dhe rezultatet e vetëvlerësimit u përdorën për të zhvilluar plane strategjike (3 ofrues) dhe plane vjetore (10 ofrues). Gjithashtu, NAVETQ-ja, me mbështetjen e OEAD-së, ka zhvilluar një manual mbi elementet përkatëse gjinore në procesin e vetëvlerësimit.

Në vitin 2020, NAVETQ-ja në bashkëpunim me ekspertizën ndërkombëtare të UNDP-së, hartoi modelin e akreditimit për ofruesit e AFP-së, i cili përfshin rolet dhe përgjegjësitë e institucioneve për akreditimin, standardet dhe kriteret, procedurat e akreditimit, si dhe një udhërrëfyes për të mbështetur listën e procesit të akreditimit. -jashtë. Modeli i propozuar u konsultua tërësisht brenda NAVETQ-së, si dhe me MFE-së, AKSHP-së, institucionet parauniversitare, partnerët socialë dhe ofruesit publikë dhe jopublikë të AFP-së. Modeli dhe rezultatet nga konsultimet po mbështesin zhvillimin e kuadrit ligjor për zbatimin e akreditimit. Modeli i akreditimit plotëson procesin e vetëvlerësimit, i prezantuar tashmë nga të gjithë ofruesit publikë të AFP-së. Procesi i propozuar i akreditimit ndërmerret në dy nivele – nivel kombëtar dhe nivel ofruesi i AFP-së. Institucionet kryesore të përfshira në nivel kombëtar janë NAVETQ dhe MFE.

Miratimi i rregullores së mësimit të bazuar në punë ishte një hap i rëndësishëm drejt rritjes së pjesëmarrjes së sektorit privat në AFP dhe përmirësimit të praktikave të WBL-së midis ofruesve të AFP-së. Zhvillimi i praktikave profesionale në vendin e punës është rritur, modulet e praktikave të parashikuara për t'u zhvilluar në vendin e punës janë zhvilluar 100%, por cilësia e zhvillimit të tyre mbetet për t'u monitoruar. Ngritja e komiteteve sektoriale të aftësive është identifikuar si prioritet në SHKP; megjithatë, komisioni i parë i aftësive të sektorit ende nuk është krijuar. Pas miratimit të VKM-së, "Për mënyrën e funksionimit dhe kriteret e përzgjedhjes së anëtarëve të komisioneve sektoriale dhe mënyrën e shpërblimit të tyre", janë përpunuar termat e referencës për zhvillimin e metodologjisë për përzgjedhjen dhe përcaktimin e sektorit.

b) Masat e reformës

Masa e reformës 01: Rritja e cilësisë dhe e aksesit në AFP

1. Përshkrimi i masës

Strategjia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive 2019–2022 është dokumenti kryesor i politikave që orienton zbatimin e veprimeve në lidhje me punësimin dhe zhvillimin e aftësive në vend. Objektivat (rritja e cilësisë së rezultateve të arsimit, zhvillimi i kualifikimeve, atraktiviteti dhe rëndësia e sistemit të arsimit profesional dhe parashikimi i aftësive për korrigjimin e mospërputhjeve dhe përmirësimin e njohjes së aftësive) do të arrihen përmes disa aktiviteteve që lidhen me modernizimin e përfshirjes së AFP-së, duke synuar zhvillimin e tregut të punës.

Ofrimi i arsimit dhe i trajnimit profesional cilësor për të rinjtë dhe të rriturit janë prioritetet e përgjithshme strategjike të AAP-së. Mungesa e kapaciteteve në infrastrukturë në disa qarqe (Tiranë, Durrës, Elbasan) dhe përdorimi joracional i tyre në disa qarqe të tjera (Korçë, Berat) bëjnë të domosdoshëm zbatimin e menjëhershëm të planit për optimizimin e ofruesve publikë të arsimit dhe formimit profesional.

Përvoja pozitive e bashkëpunimit me komunitetin e biznesit duhet të shtrihet në të gjitha fushat që ofrojnë shkollat profesionale. Mos u kufizoni në hoteleri-turizëm, shërbime automjetesh etj.

Edhe pse, siç u përmend më lart, si pasojë e pandemisë, promovimi i AFP-së nuk u krye në kushtet më të mira, megjithatë në bashkëpunim me shkollat profesionale patëm një fillim të mbarë të vitit shkollor 2021–2022, për sa u përket regjistrimeve në vitet e para (mbi 4500 studentë u regjistruan).

Miratimi i akteve nënligjore në zbatim të ligjit të AFP-së duhet të kishte përfunduar, por aktet e fundit tashmë janë hartuar, janë dorëzuar në sistemin *e-Akte* dhe janë duke u koordinuar me institucionet e tjera në mënyrë që brenda vitit 2021 të miratohen nga Këshilli i Ministrat.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Plotësoni kuadrin ligjor për të siguruar autonominë financiare, gjenerimin e të ardhurave për ofruesit e AFP-së. Rishikoni metodën e ndarjes së buxhetit. Zhvilloni një instrument për të vlerësuar implikimet e kostos specifike të programit në konsultim të ngushtë me ofruesit e AFP-së;

b) Finalizimi i procesit të referimit të kornizës shqiptare të kualifikimeve në atë kuadër evropian të kualifikimeve;

c) Përsosni procesin e përkthimit të standardeve profesionale dhe të kualifikimit në standarde, vlerësimi me ndihmën e specialistëve të sektorit dhe ekspertëve të çështjeve nga sektori privat për të siguruar që provimet e nivelit të jenë të përshtatshme për verifikimin e kompetencave profesionale të një kandidati, siç përcaktohen nga industria;

d) Përhapja, ndërtimi i kapaciteteve të palëve të përfshira dhe konsolidimi i zbatimit të sistemit të akreditimit;

e) Zhvillimi i kompetencave të 170 mësuesve të AFP-së dhe stafit mbështetës, si dhe të trajnerëve të mësuesve;

f) Institucionalizimi i Këshillit Kombëtar të Arsimit dhe Formimit Profesional;

g) Ngritja e Komitetit të Dytë Sektorial;

h) Fillimi i punës për hartimin e një Strategjie të re në fushën e punësimit dhe aftësive profesionale;

i) Vazhdimi i punës për ngritjen e komiteteve sektoriale.

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Të vazhdohet me zbatimin e planeve zhvillimore infrastrukturore dhe institucionale;

b) Zhvillimi i kompetencave të 200 mësuesve të AFP-së dhe stafit mbështetës, si dhe trajnerëve të mësuesve;

c) Vazhdimi i punës për ngritjen e komiteteve sektoriale;

d) Mbledhja e rregullt e Këshillit Kombëtar të Arsimit dhe Formimit Profesional;

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Zhvillimi i kompetencave të 200 mësuesve të AFP-së dhe stafit mbështetës, si dhe trajnerëve të mësuesve;

b) Vazhdimi i punës për ngritjen e komiteteve sektoriale;

c) Mbledhja e rregullt e Këshillit Kombëtar të Arsimit dhe Formimit Profesional.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2022)	I ndërmjetëm (2023)	Synimi (2024)
Numri i mësuesve të trajnuar në trajnime gjatë gjithë jetës	170	200	200
Numri i regjistrimeve në AP dhe % e nxënësve që ndjekin arsimin e mesëm të lartë	17.5%	18%	18.2%
% e nxënësve femra që ndjekin shkollat e arsimit të lartë	16.7%	17%	17.3%

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Reforma synon t'i pajisë të rinjtë me trajnimet, aftësitë dhe kualifikimet e nevojshme për të konkurruar në tregun e punës dhe për të rritur mundësitë e tyre të punësimit. Një fuqi punëtore e kualifikuar është një parakusht për tërheqjen e investimeve të bazuara në teknologji, zhvillimin e mëtejshëm të sektorëve shqiptarë me avantazhe krahasuese dhe/ose mundësi dhe pika të forta dhe një faktor i rëndësishëm që stimulon flukset hyrëse të IHD-ve.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Shpenzimet për zbatimin e masave të AFP-së janë të përfshira në Programin Buxhetor Afatmesëm. Buxheti afatmesëm 2022–2024 është në proces miratimi.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale, s: punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Reforma synon të sigurojë arsim gjithëpërfshirës dhe me cilësi të barabartë dhe të promovojë mundësitë e të mësuarit gjatë gjithë jetës për të gjithë. Gjithashtu, rifokusi synon zhvillimin e aftësive, veçanërisht në lidhje me aksesin në aftësitë profesionale për punësim, punë të denjë dhe sipërmarrje; eliminimi i pabarazisë gjinore dhe sigurimi i aksesit për shtresat vulnerabël.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masa e reformës nuk pritet të ketë ndikim në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Disponueshmëria e pamjaftueshme për trajnim/praktikë në punë në treg	E ulët	Fushata sensibilizuese për bizneset për njohjen dhe zbatimin e rregullores së të mësuarit në vendin e punës
Ngurrimi i mësuesve për të marrë pjesë në trajnime të vazhdueshme.	E ulët	Informacion në ofruesit e AFP-së për rëndësinë e trajnimit të vazhdueshëm. Zbatimi i masave promovuese për shpërblimin e kualifikimeve në pagë
Niveli joadekuat i koordinimit me bizneset për mbështetje më të mirë në AAP.	E mesme	Forcimi i rolit të njësisë së zhvillimit të ofruesve dhe të shoqatave të biznesit duke rritur kapacitetin e koordinatorëve të biznesit.
Mungesa e vlerësimit specifik rajonal për aftësitë që mungojnë në tregun e punës.	E mesme	Studim mbi aftësitë që mungojnë në tregun rajonal të punës.
Mungesa e pajisjeve të teknologjisë së lartë	E mesme	Identifikimi, planifikimi i nevojave dhe i kostove për pajisjen e ofruesve të AFP-së për digjitalizim dhe fokus dhe investime për rritjen e teknologjisë

Masa e reformës 02: Përmirësimi i punësueshmërisë së punëkërkuesve të papunë më vulnerabël, veçanërisht atyre të prekur nga COVID-19, përmes PNP-ve dhe shërbimeve të punësimit të reja dhe të rishikuara

1. Përshkrimi i masës

Strategjia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive (SKP) 2019–2022, strategjia dhe plani i veprimit që lidhet me të mbështetet nga PBA, si dhe nga projektet e donatorëve. Objektivi kryesor i Strategjisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive 2019–2022 dhe i planit të saj të veprimit është identifikimi dhe hartimi i politikave të përshtatshme nxitëse në vend për punësimin dhe formimin profesional të fuqisë punëtore, me qëllim krijimin e vendeve të punës cilësore dhe mundësive për punësim dhe aftësi në të gjithë vendin, ciklin jetësor. Plani i veprimit fokusohet në rritjen e mundësive të punës së denjë përmes politikave efikase të tregut të punës, duke ofruar arsim dhe trajnim cilësor për të rinjtë dhe të rriturit, nxitjen e përfshirjes dhe kohezionit social dhe forcimin e sistemit të punës dhe kualifikimeve në treg.

Tetë programet e reja dhe të rishikuara të nxitjes së punësimit, përfshirë ato për situatën COVID-19, me qëllim që të arrihet një përgjigje më e mirë ndaj nevojave të punëkërkuesve të papunë, veçanërisht atyre më të cenueshëm dhe të harmonizohen ndërveprimet dhe ndërhyrjet e AKPA-s, Shërbimit Social Shtetëror dhe autoriteteve vendore janë në zbatim.

COVID-19 ekspozoi më tej cenueshmërinë e shtuar me të cilën përballen punëtorët informalë në tregun e punës. Mbështetja për riintegrimin në tregun e punës të ish-punëtorëve informalë dhe formalizimi i tyre do të vazhdojë, si dhe bashkëpunimi ndërinstitucional ndërmjet Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve, Inspektoratit Shtetëror të Punës dhe AKPA-s. Për më tepër, politikat dhe rregulloret e tregut të punës do të duhet të analizohen për sa i përket ndikimit që mund të kenë në reduktimin e punësimit informal.

Finalizimi i sistemit të informacionit të AKPA-së dhe zhvillimi i planeve individuale të punësimit janë në zbatim. Operacionalizimi i funksioneve të AKPA-së dhe mbështetja e kapaciteteve për stafin e AKPA-së në të gjitha nivelet ka vazhduar.

Promovimi i punësimit të të rinjve është një nga prioritetet e qeverisë shqiptare dhe një nga programet që do të zbatohet është Programi i Garancisë Rinore. Fokusi i programit do të jetë NEET, pasi shkalla e papunësisë dhe pasiviteti për këtë kategori është shumë e lartë. Puna për ngritjen e grupit ndërinstitucional për hartimin e planit YG është në vazhdim.

AKPA-ja ka ndërtuar një plan të qëndrueshëm për të adresuar kategoritë vulnerabël që gjenden në bazën e të dhënave të tij. Gjatë planifikimit të treguesve vjetorë, që lidhen me punësimin, programet e nxitjes së punësimit dhe kurset e formimit profesional në secilin prej treguesve, janë vendosur objektiva për përfshirjen e kategorive të veçanta në këto shërbime. Kjo siguron trajtimin e planifikuar të kategorive vulnerabël. Sistemi i ri i punësimit ka mundësuar edhe integrimin me sisteme të tjera si asistenca ekonomike dhe personat me aftësi të kufizuara, gjë që siguron ndërveprimin e të dhënave dhe lehtësimin e procedurave.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit, përfshirë programet e dedikuara për COVID-19, që synojnë mbështetjen e grupeve më vulnerabël dhe aktivizimin dhe numrin e punëkërkuesve të regjistruar

të papunë që përfitojnë nga programet e nxitjes së punësimit, synohet të arrijë në 7% të të papunëve të regjistruar;

b) Hartimi i programit të garancisë për të rinjtë (VKM), që synon papunësinë e të rinjve veçanërisht NEET;

c) Zbatimi i marrëveshjeve të nënshkruara me komunat në zonat e pambuluara;

d) Përmirësimi i cilësisë dhe efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës, nëpërmjet rritjes së performancës së stafit;

e) Zhvillimi dhe publikimi i informacionit dhe analiza cilësore të tregut të punës dhe përmirësimi i marrëdhënieve me publikun;

f) Përgatitja e të gjitha procedurave për zbatimin e programit të garancisë për të rinjtë dhe pilotimi i tij;

g) Kryerja e një vlerësimi për të matur ndikimin e programeve të nxitjes së punësimit të zbatuara (2020–2021).

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Përmirësimi i cilësisë dhe efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës, nëpërmjet rritjes së performancës së stafit;

b) Zbatimi i Programit të Garancisë për Rininë;

c) Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit, që synojnë mbështetjen e grupeve më vulnerabël dhe synohet aktivizimi e numri i punëkërkuesve të papunë të regjistruar që përfitojnë nga programet e nxitjes së punësimit të arrijë në 7% të punëkërkuesve të papunë të regjistruar.

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-shin

a) Përmirësimi i cilësisë dhe i efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës, nëpërmjet rritjes së performancës së stafit;

b) Zbatimi i programit të garancisë rinore;

c) Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit, që synojnë mbështetjen e grupeve më vulnerabël dhe synohet aktivizimi e numrin e punëkërkuesve të regjistruar të papunë, që përfitojnë nga programet e nxitjes së punësimit të arrijë në 7.2%;

d) Vlerësimi i ndikimit të programeve të nxitjes së punësimit.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2020)	I ndërmjetëm (2021)	I ndërmjetëm (2022)	Synimi (2023)
Rritja e punësimit të punëkërkuesve përmes shërbimeve të ndërmjetësimit për punë	28%	38%	43%	48%
Rritja e pjesëmarrjes së punëkërkuesve të papunë në programet e nxitjes së punësimit	6,4%	6,7%	7,0%	7.3%
Rritja e trajnimeve për punëkërkuesit e papunë	50%	60%	65%	70%

Tregues	2018	2019	2020	(2021)	Objektivi (2022)
Rritja e pjesëmarrjes në kurset e formimit profesional për punëkërkuesit e papunë	(8770/16574) 53%	(8,818/15,143) 58%	(4386/7427) 59% (jan.–dhje. 2020)	(3984/6839) 58% (jan.–gusht.)	70%
Rritja e punësimit të punëkërkuesve përmes shërbimeve të ndërmjetësimit për punë	(20,808) 28%	(20,880) 29.4%	(8,830) 10.6% (jan.–dhje 2020)	(5368) 5.6% (jan.–gusht.)	48%
Rritja e pjesëmarrjes së punëkërkuesve të papunë në programet e nxitjes së punësimit	(4,808) 6,4%	(5,338) 7.5%	(4,141) 5% (jan.–dhje. 2020)	(3236) 3.3% (jan.– qer.)	7.30%
Numri mesatar i punëkërkuesve të papunë të regjistruar *(Stock)*	74,686	70,930	82,921 (jan.–dhje. 2020)	(95,806) jan.–pri.)	

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Masa e reformës synon të përmirësojë punësueshmërinë, aftësitë dhe kualifikimet e punëkërkuesve të papunë; pra rritjen e cilësisë së fuqisë punëtore. Në periudhën afatmesme dhe afatgjatë, masa pritet të ndihmojë në tërheqjen e investimeve të huaja direkte pasi fuqia punëtore e kualifikuar i përket faktorit më të rëndësishëm të vendndodhjes.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

	2020	2021	2022	2023	2024
	Parashikimi në	Parashikimi në	Parashikimi në		

	EUR	EUR	EUR		
Ndërmjetësimet e kryera nga zyrat e punës	2,179,934	2,509,090	3,176,811	3,176,811	
Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit		4,275,090	4,508,197	4,508,197	
Trajnim në QFP	1,945,516	2,766,352	3,091,221	3,091,221	
Përfitimet e papunësisë/transferta	7,267,213	8,085,131	7,377,049	7,377,049	
Investimet	285,393	532,787	663,934	663,934	
Shpenzime të tjera administrative	415,574	684,008	1,105,738	1,105,738	
Totali (me shpenzimet administrative)	12,680,148	18,852,459	19,922,951	19,922,951	
Totali (pa shpenzime administrative)	12,394,754	18,319,672	19,259,016	19,259,016	

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale, si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Ulja e papunësisë dhe pasiviteti i lartë, veçanërisht në grupin e të rinjve dhe grave. Rritja e kënaqësisë së grave dhe vajzave të përfshira në programe aktive të tregut të punës. Promovoni një rritje ekonomike të qëndrueshme, gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme, punësim të plotë dhe produktiv dhe punë të denjë për të gjithë (SDG 8).

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masa është neutrale për sa i përket ndikimit mjedisor.

7. Rreziqet e mundshme

Risku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprime zbutëse të planifikuara
COVID-19 kufizon aftësinë e AKPA-së për të zbatuar PNP-në dhe shërbime të tjera punësimi/trajnimi.	E ulët	Të vazhdohet me thjeshtësimin e procedurave të aplikimit për të mundësuar pjesëmarrje të madhe të sektorit privat;
Mungesa e bashkëpunimit ndërmjet aktorëve të ndryshëm të përfshirë në këtë proces është një nga vështirësitë e identifikuara në këtë sektor.	E ulët	Duke pasur monitorim, raportim dhe bashkëpunim të ngushtë ndërmjet palëve përkatëse të interesuara (organizata e punëdhënësve, organizatat e shoqërisë civile, pushteti vendor ministri të tjera etj.)
Rritja e besimit të qytetarëve në shërbimet e ofruara nga zyrat e punësimit, qendrat e formimit profesional.	E ulët	Publikime të programeve aktive, si dhe raste të suksesshme me të gjitha mjetet e mundshme elektronike dhe nëpërmjet medies
Mungesa e përmirësimit të cilësisë së shërbimeve në nivel rajonal dhe lokal, për shkak të trajnimit të pamjaftueshëm	E ulët	Monitorimi nga afër i aktiviteteve trajnuese dhe rritja e numrit të trajnerëve në dispozicion.

Masa e reformës 03: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale, financiare dhe njerëzore për kërkim dhe inovacion

1. Përshkrimi i masës

Masa e reformës, është në përputhje me Strategjinë për Shkencën, Teknologjinë dhe Inovacionin 2017–2022 (SKSHTI), Planin Kombëtar për Integrimin Evropian 2021–'23, kapitulli 25, "Shkenca dhe kërkimi shkencor", dhe rekomandimet e Komisionit Evropian për Shkencën dhe Kërkimit Shkencor. Ministria e Arsimit dhe Sportit (MAS) aktualisht është duke punuar për hartimin e raportit të dytë të monitorimit të strategjisë. Për sa u përket programeve kuadër të BE-së, pjesëmarrja në Horizon 2021 është përmirësuar ndjeshëm dhe tregon një zhvillim të mirë për vitin 2021. Duke filluar nga shtatori 2021, Agjencia Kombëtare e Kërkimit Shkencor, Inovacionit dhe Teknologjisë (AKKSHI) me Projektin e Asistencës Teknike të BE-së për Programet e BE-së në Shqipëri, ka ndërmarrë një turne informues në disa Universitete të Shqipërisë për t'i njohur ata me këto programe, me fokus *Horizon Europe*. Gjatë vitit 2021 janë zhvilluar negociatat për Marrëveshjen e re *Horizon Europe,* e cila ende nuk është nënshkruar zyrtarisht.

AKKSHI dhe INSTAT-i në qershor 2020, nënshkruan një memorandum bashkëpunimi, për futjen në programin zyrtar statistikor të një sërë treguesish në fushën e kërkimit dhe zhvillimit. Të dhënat e para pritet të publikohen në mars 2022.

Referuar Raportit të Komisionit Evropian për Shqipërinë 2021, Shqipëria ka një nivel përgatitjeje në fushën e shkencës dhe të kërkimit. Është bërë progres i mirë gjatë periudhës raportuese, veçanërisht me përfundimin e fazës së analizës sasiore të Strategjisë së Specializimit të zgjuar (S3), në përmirësimin e mëtejshëm të pjesëmarrjes në Horizon 2020, në arritjen e diasporës dhe në bashkëpunimin e biznesit akademik. U hartua një udhërrëfyes për procesin S3, në bashkëpunim me Komisionin Evropian. Për sa u përket programeve kuadër të BE-së, Shqipëria merr pjesë në Horizon 2020 si vend i asociuar. Pjesëmarrja e saj në Horizon 2020 është përmirësuar dhe tregon një rezultat shumë të mirë për vitin 2020, megjithatë shkalla e përgjithshme e suksesit të saj vazhdon të jetë e ulët. Shkalla e suksesit të propozimeve me pjesëmarrjen shqiptare është 8,7 % (nga 7,8 % që ishte vitin e kaluar) krahasuar me 12,1 % përqindjen e suksesit të Horizon 2020. Agjencia Kombëtare e Kërkimit Shkencor dhe Inovacionit (NASRI) vazhdoi

përpjekjet e saj për të rritur ndërgjegjësimin mbi mundësitë e financimit të Horizont. Duhet të zbatohen masa të shtuara për të rritur ndërgjegjësimin për pjesëmarrjen në *Horizon Europe*.

Megjithatë, rekomandimet e vitit të kaluar nuk janë adresuar plotësisht dhe për këtë arsye mbeten të vlefshme. Në vitin e ardhshëm, vendi duhet në veçanti:

- rritja e investimeve në kërkime, në përputhje me angazhimet e veta dhe prioritetet e zonës evropiane të kërkimit;
- vazhdimi i zhvillimit të Strategjisë së Specializimit *Smart*;
- siguron shoqërim dhe pjesëmarrje në kohë në *Horizon Europe*.
- Qëllimi i masës është zhvillimi i infrastrukturës së kërkimit dhe inovacionit, aktivizimi i burimeve financiare publike dhe private, që mbështesin kërkimin shkencor dhe promovojnë kërkuesit shkencorë. Për më tepër, ai synon të rrisë bashkëpunimin midis studiuesve dhe komunitetit të biznesit që mbështesin krijimin e vendeve të punës dhe zhvillimin ekonomik të vendit. Masa përfshin nisma ligjore që do të zhvillohen gjatë periudhës 2022–2024; aktivitetet në lidhje me përmirësimin e infrastrukturës kërkimore; aktivitete promovuese për programet shkencore evropiane; investimet për të mbështetur kërkimin e lidhur ngushtë me zhvillimin ekonomik të vendit; aktivitetet e promovimit të kapitalit njerëzor etj. Kjo masë lidhet me kriteret ekonomike, për të qenë konkurrues në BE, gjë që kërkon një sasi të mjaftueshme kapitali njerëzor, arsim, kërkim, inovacion dhe zhvillime të ardhshme në këtë fushë.
- një sasi dhe cilësi të mjaftueshme të kapitalit fizik dhe infrastrukturës.
- ndryshimet në strukturën e sektorit dhe të ndërmarrjeve në ekonomi, duke përfshirë rolin e NVM-së.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Vazhdoni zhvillimin e Strategjisë së Specializimit të zgjuar (S3) dhe siguroni fillimin e zbatimit të saj. (MAS dhe grupi ndërinstitucional);

b) Rritja e bashkëpunimit dypalësh në fushën e teknologjisë, kërkimit shkencor dhe inovacionit ndërmjet institucioneve të arsimit të lartë në Shqipëri dhe atyre të huaja;

c) Infrastruktura kërkimore do të vazhdojë të mbështetet bazuar në monitorimin e performancës. (MAS dhe NASRI);

d) Zbatimi i platformës së studiuesve shqiptarë përfshirë diasporën dhe ndërgjegjësimi për të. Përgatitja e udhëzimeve se si studiuesit në vende të bashkëpunojnë me ata në diasporë;

e) Vlerësoni punën e rrjetit NCP H2020 dhe mbështesni ata për pjesëmarrje në takime kombëtare/ ndërkombëtare.

f) Mbështetni pjesëmarrjen në komitetet e ERA-s dhe parashikoni ndryshimet e nevojshme ligjore për zbatimin e prioriteteve dhe parimeve të ERA-s (AKKSHI dhe MASH).

g) Të prodhojë statistika dhe të dhëna të besueshme për shkencën dhe teknologjinë, duke përfshirë treguesin mbi shpenzimet e brendshme bruto për kërkimin dhe inovacionin (NASRI dhe Instituti i Statistikave).

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Miratimi dhe fillimi i zbatimit të Strategjisë së Specializimit *Smart*;

b) Hartimi dhe miratimi i strategjisë së re kombëtare të teknologjisë, kërkimit dhe inovacionit;

c) Hartimi dhe miratimi i ligjit të ri për kërkimin shkencor dhe inovacionin;

d) Zhvillimi i një metodologjie të qartë për krijimin e fondeve për kërkimin dhe shkencën;

e) Projektet e inovacionit do të mbështeten dhe financohen nëse në thelb kanë bashkëpunimin midis shkencës (universiteteve) dhe biznesit, duke promovuar modele të reja, si *hackathons* dhe *triple-helix;*

f) Përgatitja e kornizës ligjore për të mbështetur kompanitë që investojnë në kërkime (MASH dhe MFE);

g) Krijimi i qendrës së parë rajonale të ekselencës në Shqipëri (MASH dhe ZKM);

h) Rritja e bashkëpunimit dypalësh në fushën e teknologjisë, kërkimit shkencor dhe inovacionit ndërmjet institucioneve të arsimit të lartë në Shqipëri dhe atyre të huaja;

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Kuadri i ri ligjor i kërkimit shkencor dhe inovacionit do të plotësohet me akte të reja nënligjore;

b) Projektet e inovacionit do të mbështeten dhe financohen nëse në thelb kanë bashkëpunimin midis shkencës (universiteteve) dhe biznesit, duke promovuar modele të reja si *hackathons* dhe *triple-helix*;

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2022)	I ndërmjetëm	Synimi (2024)

		(2022)	
Numri i projekteve të kërkimit dhe të inovacionit të financuar	10 (projekte K&Zh) 20 (projekte për infrastrukturën e kërkimit shkencor)	15/25	20/30
% e fondit për kërkim dhe inovacion në raport me PBB-në (GERD)	0.1	0.15	0.2
Numri i marrëveshjeve/projekteve dypalësh dhe shumëpalësh	5+	10+	10+

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Forcimi i kapaciteteve kërkimore institucionale do të kontribuojë në përmirësimin e pjesëmarrjes në programet e *Horizon Europe* dhe do të forcojë lidhjet midis akademisë, biznesit dhe qeverisë në periudhën afatmesme dhe afatgjatë. Të ushqyerit e biznesit me kërkime dhe inovacione do të çojë në prodhimin e produkteve inovative në këto infrastruktura dhe do të krijojë vlerë të shtuar përmes komercializimit të këtyre produkteve.

Lidhur me konceptin S3, arsyetimi themelor pas është se duke përqendruar burimet e njohurive dhe duke i lidhur ato me një numër të kufizuar aktivitetesh prioritare ekonomike, vendet dhe rajonet mund të bëhen – dhe të mbeten – konkurrues në ekonominë globale. Ky lloj specializimi u mundëson rajoneve të përfitojnë nga shkalla, shtrirja dhe përhapja në prodhimin dhe përdorimin e njohurive, të cilat janë shtytës të rëndësishëm të produktivitetit. Shkurtimisht, Specializimi i zgjuar ka të bëjë me gjenerimin e aseteve dhe aftësive unike bazuar në strukturat e veçanta të industrisë dhe bazat e njohurive të rajonit.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Buxheti total i programit kërkimor në draftbuxhetin e planifikimit afatmesëm.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Ndikimi pozitiv në punësim reflektohet në krijimin e një qëndrueshmërie afatgjatë për personelin e kualifikuar. Fondet e siguruara nga MAS-i nëpërmjet instrumenteve "Projekte për përmirësimin e infrastrukturës"; "Projektet dypalëshe" dhe "Projektet e kërkimit dhe zhvillimit", ndër të tjera, mbështesin krijimin e vendeve të punës. Zhvillimet në inovacione pritet të kenë ndikim pozitiv në një gamë të gjerë aspektesh të aspekteve ekonomike dhe sociale dhe të zhvillimit.

Adaptimi, si specializim i zgjuar, synon të nxisë rritjen dhe vendet e punës, duke i mundësuar vendit të identifikojë dhe zhvillojë avantazhet e veta konkurruese. Nëpërmjet partneritetit dhe qasjes nga poshtë-lart, specializimi i zgjuar bashkon autoritetet lokale, akademinë, sferat e biznesit dhe shoqërinë civile, duke punuar për zbatimin e strategjive afatgjata të rritjes të mbështetura nga fondet e BE-së.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masat konsiderohen neutrale, për sa i përket ndikimit në mjedis. Nuk parashikohen ndikime negative në mjedis; përkundrazi, projektet inovative kanë potencialin të sjellin rezultate pozitive.

7. Rreziqet e mundshme

Sfidat për zbatimin e masave të lartpërmendura në fushën e kërkimit dhe të inovacionit përfshijnë vështirësi në koordinimin ndërinstitucional si dhe kufizime buxhetore.

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Kufizimet buxhetore	E ulët	Sipas kuadrit buxhetor afatmesëm, fondet e planifikuara për programet kombëtare për K&Zh, infrastrukturën e kërkimit shkencor dhe projektet dypalëshe/shumëpalëshe do të rriten për tri vitet e ardhshme.

Sfida kyçe #2

Rritja e mbulimit dhe e mjaftueshmërisë së mbrojtjes sociale dhe e sigurimit shëndetësor për të reduktuar popullsisë që rrezikohet nga varfëria

a) Analiza e pengesave kryesore

Sistemi i mbrojtjes sociale në Shqipëri mbizotërohet nga skemat e sigurimeve shoqërore (pensionet, përfitimet e papunësisë), si edhe nga programet jokontributive të parave (ndihma ekonomike dhe transfertat e aftësisë së kufizuar). Megjithëse është tejkaluar dyfishi që nga viti 2005, shpenzimi i përgjithshëm në Shqipëri për mbrojtjen sociale mbetet i ulët. Shqipëria shpenzoi 9.4% të PBB-së së saj për mbrojtjen sociale, që përkon me gjysmën e mesatares së BE-27, 18.6%. Pjesa më e madhe e shpenzimeve

për mbrojtjen sociale mbulon pensionet (82.4%), e ndjekur nga programet e asistencës në para jokontributive për personat me aftësi të kufizuara dhe personat e rrezikuar nga varfëria dhe skema e bonusit të bebes.

Shkalla e rrezikut nga varfëria në vitin 2019 është ulur me 0.4% krahasuar me vitin 2018. Aktualisht është 23.0%. Gjithashtu, treguesi i rrezikut nga varfëria apo përjashtimi social është ulur me 2.8%.

46.2% e popullsisë ishte në rrezik të varfërisë ose përjashtimit social, shifër me e lartë se mesatarja e BE-27 prej 21.6%.

Transfertat sociale, si pensionet e pleqërisë dhe ato familjare, të përfshira në të ardhurat e disponueshme të familjes, reduktojnë tendencën e rrezikut nga varfëria. Kur në nivelin e të ardhurave nuk përfshihen të gjitha transfertat sociale, rreziku i varfërisë në vitin 2019 vlerësohet 38,1 %, ndërsa vlerësohet 26,1%, kur në nivelin e të ardhurave përfshihen transfertat sociale vetëm nga pensionet e pleqërisë dhe ato familjare.

Skema e Ndihmës Ekonomike është programi kryesor i transfertave në para për të varfrit në Shqipëri, që është përmirësuar rrënjësisht gjatë viteve të fundit.

Kjo skemë ende has në disa pengesa: i. niveli i përfitimit mund të mos jetë adekuat krahasimisht me nevojat e popullsisë së targetuar nga ky program; ii. nuk ka një mekanizëm nëpërmjet të cilit niveli i përfitimit të përditësohet rregullisht; iii. formula e targetimit mund të rishikohet, për arsye se Shqipëria ka shkuar drejt përdorimit të anketës EU-SILC për llogaritjen e treguesve të varfërisë, ndërsa formula e përshtatshmërisë është llogaritur bazuar në Anketën e Buxhetit të Familjes; iv. Mbulimi i programit mund të mos jetë adekuat për sa i përket madhësisë së popullsisë aktualisht në nevojë.

Qeveria ka ndërmarrë masa të përkohshme për të rritur përshtatshmërinë e përfitimeve të asistencës sociale dhe për të zgjeruar mbështetjen e të ardhurave gjatë pandemisë. Për vitin 2021, buxheti për skemën u rrit nga 4.6 miliardë lekë në 7.1 miliardë lekë dhe përfitimet u dyfishuan në gjashtëmujorin e parë të 2021. Nga këto masa përfituan mesatarisht 69,700 familje.

Zbatimi i reformës së shërbimeve të kujdesit shoqëror u shoqërua me vënien në funksionim të Fondit Social. Fondi total i disbursuar për pushtetin vendor nga Fondi Social gjatë viteve 2020 dhe 2021 është përkatësisht 1,2 milion euro dhe 1,5 milion euro.

Në vitin 2020, shërbimet e kujdesit shoqëror të financuara nga fondi social funksionuan vetëm në 8 bashki.

Ndikimi i kësaj reforme është zgjerimi i hartës së shërbimeve (gjatë vitit 2021, 5 bashki (Kavajë, Krujë, Lezhë, Berati, Gjirokastër) së pari, kanë ofruar të paktën tri lloje shërbime të mbrojtjes sociale); rritja e numrit të përfituesve (në vitin 2020 – 0.56% e popullsisë në krahasim me 0.35% në 2019).

Programi i Përbashkët i OKB-së, "Askush mos të mbetet pas", në bashkëpunim me SHSSH-në ka kontribuar në aftësimin e bashkive për të planifikuar, buxhetuar, ofruar dhe monitoruar shërbimet vendore të kujdesit social, bazuar në të drejtat, siç parashikohet në Strategjinë e Mbrojtjes Sociale dhe ligjin për shërbimet e kujdesit shoqëror. Bashkitë kanë forcuar kapacitetet e tyre për zbatim të politikave të përfshirjes sociale në nivel lokal duke zhvilluar dhe kostuar plane të kujdesit social, të cilat u përgjigjen nevojave të burrave dhe të grave në nevojë. 60 bashki kanë hartuar dhe miratuar tashmë plane të kujdesit social.

Buxheti afatmesëm për 2021–2023 parashikon që vlera vjetore arrin në 1.61 milionë euro, pavarësisht rritjes së numrit të bashkie, që kualifikohen dhe rrjedhimisht në burimet e nevojshme. Masat për promovimin e përfshirjes sociale dhe të mundësive të barabarta për grupet vulnerabël fokusohen në gratë, të rinjtë, minoritetet rome dhe egjiptiane, personat me aftësi të kufizuara dhe të moshuarit. Fuqizimi dhe promovimi i të drejtave të barabarta dhe mosdiskriminimi përbëjnë çelësin për adresimin e pabarazive në kushtet e jetesës. Trajtimi i problemit të përjashtimit dhe diskriminimit në zonat urbane dhe rurale duhet të ketë një mbulim më të gjerë dhe aksesi në shërbime duke targetuar popullatën në nevojë për të mbështetur kohezionin social. Shqipëria ka bashkëpunuar me OKB-në për integrimin dhe përshpejtimin e OZHQ-ve në politikat dhe monitorimin e përfshirjes sociale dhe OZHQ-ve. Barazia gjinore, përfshirja sociale dhe planet kombëtare të veprimit për fëmijët, romët dhe egjiptianët dhe personat me aftësi të kufizuara përmbajnë një kornizë treguesish, që duhet të monitorohen me efektivitet nga secili aktor për të rritur zbatueshmërinë e të drejtave sociale-ekonomike në nivel qendror dhe vendor.

Përmirësimi i shtrirjes dhe i mbulimit të shërbimeve të kujdesit shoqëror, si mjediset e kujdesit për fëmijët, mjediset për personat me aftësi të kufizuara ose të moshuarit, janë komponentë thelbësorë që

mungojnë në sistemin e mbrojtjes sociale dhe do t'i ndihmojë këto kategori të rrisin pjesëmarrjen në tregun e punës dhe të zbutin varfërinë.

b) Masat e reformës

Masa e reformës 04: Rritja e mbulimit dhe e përshtatshmërisë së mbrojtjes sociale dhe e sigurimeve shëndetësore, për të ulur përqindjen e popullsisë së rrezikuar nga varfëria

1. Përshkrimi i masës

Qëllimi i përgjithshëm i kësaj mase është zgjerimi i mbulimit, gjithëpërfshirjes, efektivitetit dhe shënjestrimit më të mirë të individëve në nevojë, me shërbime të integruara sociale dhe mekanizmave financiarë: fondit social dhe ndërmarrjeve sociale.

Vëmendje e veçantë do t'u kushtohet: i. shërbimeve të integruara shëndetësore dhe sociale; ii. të fuqizohen njësitë e qeverisjes vendore për të përfshirë shërbimet dhe mekanizmat e duhur të kujdesit social në planet e tyre të politikave sociale; iii. vazhdimësisë së zbatimit të planit kombëtar të veprimit për deinstitucionalizimin; iv. rishikimit të standardeve minimale ekzistuese për 17 shërbime të kujdesit social dhe identifikimi i standardeve të reja funksionale dhe strukturore sipas nevojës; v. hartimit të një metodologjie dhe përcaktimit të kostos për njësi për shërbimet e kujdesit social, bazuar në standardet minimale strukturore dhe të funksionimit; vi. zhvillimit të metodologjisë për vlerësimin dhe shpërndarjen e fondit social kombëtar, duke marrë parasysh masat që adresojnë përmirësimin e transparencës dhe barazisë vertikale dhe horizontale.

Bazuar në vlerësimin e ecurisë së nivelit të përfitimit të ndihmës ekonomike, do të vendoset një mekanizëm transparent për rishikimin e rregullt të saj

Është ngritur një mekanizëm koordinues ndërinstitucional në nivel qendror, me ekipe pune në nivel rajonal dhe vendor për referimin dhe punësimin e individëve dhe anëtarëve në moshë pune të familjeve që përfitojnë ndihmë sociale. Këto struktura do të sigurojnë riintegrimin social, nëpërmjet koordinimit dhe zbatimit të një programi të daljes nga skema e ndihmës ekonomike. Është miratuar programi i daljes dhe plani i veprimit, me qëllimin për të nxitur integrimin shoqëror të familjeve nëpërmjet programeve të nxitjes së punësimit, në mënyrë që kjo skemë të mos përdoret si mjet përfitimi që mund të çojë drejt papunësisë së zgjatur të familjeve përfituese të ndihmës ekonomike dhe ta kthejë atë në një skemë aktive.

Aktualisht, është përgatitur udhërrëfyesi me hapat dhe afatet kohore për rregullimin e përfitimeve të ndihmës ekonomike dhe vendosjen e një mekanizmi transparent për rishikimin e rregullt vjetor të tyre, në përputhje me kushtin e asistencës makrofinanciare të BE-së për Shqipërinë.

Hapat e udhërrëfyesit, sipas angazhimit, do të zbatohen deri në fund të vitit 2024. Hapat përfshijnë analizën e performancës së përfitimit të ndihmës ekonomike, duke përdorur të dhënat më të fundit të HBS-së dhe EU-SILC dhe krijimin e një mekanizmi për të përditësuar rregullisht nivelin e përfitimit të ndihmës ekonomike.

Me ligjin 57/2019, "Për asistencën sociale në Republikën e Shqipërisë", u hoq një kufizim i mëparshëm, për të garantuar që përfitimet e fituara për shkak të aftësisë së kufizuar të mos ndërpriteshin, në rast punësimi për personat me aftësi të kufizuara, një hap drejt përfshirjes dhe integrimit social.

Në kuadër të barazisë gjinore dhe përfshirjes sociale, qeveria ka miratuar dokumentet strategjike: Strategjia për Barazinë Gjinore 2021–2030; Plani Kombëtar për Personat LGBTI; Plani Kombëtar i Veprimit për Aftësinë e Kufizuar 2021–2025; Plani Kombëtar për Barazinë, Përfshirjen dhe Pjesëmarrjen e Romëve dhe Egjiptianëve 2021–2025 dhe Agjenda Kombëtare për të Drejtat e Fëmijëve 2021–2026.

Ndërhyrjet konkrete synojnë:

i. krijimin e një mekanizmi për të rishikuar masën e përfitimit të ndihmës ekonomike;

ii. forcimin e kapaciteteve administrative të qeverisjes vendore për sektorin social, veçanërisht për të aplikuar për mbështetje nga fondi social dhe për të planifikuar, administruar dhe ofruar shërbime të reja të kujdesit social. Bazuar në një metodologji të re, në lidhje me vlerësimin dhe shpërndarjen e fondit social kombëtar, shërbimet sociale në territor duhet t'u përgjigjen më mirë nevojave të grupeve vulnerabël;

iii. mbështetjen e personave nga grupet e pafavorizuara me punësim në ndërmarrjet sociale, në zbatim të legjislacionit për ndërmarrjet sociale dhe akteve nënligjore, si mjet për riintegrimin e personave nga grupet vulnerabël. Nga kjo masë kanë përfituar statusin e ndërmarrjeve sociale 8 organizata, të cilat janë parashikuar të punësojnë 80 persona nga grupet vulnerabël;

iv. mbështetjen për të vazhduar aksesin në shërbimet e mbështetjes sociale edhe në rrethanat e reja të krijuara nga COVID-19 për gratë, burrat, vajzat, djemtë dhe fëmijët vulnerabël, që rrezikojnë të mbeten pas.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Krijimi i mekanizmit për përditësimin e rregullt të nivelit të përfitimit të NE-së;

b) Zbatimi i sistemit të vlerësimit biopsikosocial për personat me aftësi të kufizuara me mbështetje në para dhe kujdes shoqëror në katër qarqe;

c) Mbështetje për personat nga shtresat e disavantazhuara, veçanërisht përfituesit e ndihmës ekonomike dhe personat me aftësi të kufizuara drejt punësimit në ndërmarrjet sociale. Financimi i 5 ndërmarrjeve sociale;

d) Përmirësimi dhe zgjerimi i ofrimit të shërbimeve sociale të integruara me bazë komunitare nga njësitë e qeverisjes vendore për të gjitha kategoritë në nevojë në kuadër të fondit social;

e) Vlerësim i gjithë institucioneve publike të kujdesit rezidencial dhe zhvillimi i planit të transformimit të tyre;

f) Krijimi i një qendre mbështetëse dhe miqësore për fëmijët në Tiranë, Shkodër dhe Durrës, bazuar në pilotimin aktual në Korçë dhe Vlorë;

g) Zbatimi i Planeve Kombëtare të Veprimit për përfshirjen sociale dhe reduktimin e varfërisë nëpërmjet politikëbërjes dhe treguesve të përmirësuar.

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Rregullimi i përfitimeve të ndihmës ekonomike;

b) Zgjerimi i zbatimit të sistemit të vlerësimit biopsikosocial për të mbështetur personat me aftësi të kufizuara, me mbështetje të kombinuar në para dhe kujdes social në rajone të tjera;

c) Mbështetje për personat nga shtresat në nevojë, veçanërisht përfituesit e ndihmës ekonomike dhe personat me aftësi të kufizuara, drejt punësimit në ndërmarrjet sociale. Financimi i ndërmarrjeve sociale.

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Zgjerimi i zbatimit të skemës së vlerësimit biopsikosocial për të mbështetur personat me aftësi të kufizuara me mbështetje të kombinuar në para dhe kujdes social në qarqe të tjera;

b) Mbështetje për personat nga shtresat e pafavorizuara, veçanërisht përfituesit e ndihmës ekonomike dhe personat me aftësi të kufizuara, drejt punësimit në ndërmarrjet sociale. Financimi i ndërmarrjeve sociale;

c) Përmirësimi i ofrimit të shërbimeve sociale me bazë komunitare nga njësitë e qeverisjes vendore, për të gjitha kategoritë në nevojë, në kuadër të fondit social;

d) Finalizimi i transformimit për të gjitha shërbimet rezidenciale, njëkohësisht transformimi i avancuar i institucioneve rezidenciale jopublike;

e) Zbatimi i Planeve Kombëtare të Veprimit për përfshirjen sociale dhe reduktimin e varfërisë nëpërmjet politikëbërjes dhe treguesve të përmirësuar.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2021)	I ndërmjetëm (2023)	Synimi (2024)
% e popullsisë të rrezikuar nga varfëria dhe përjashtimi social	46.2% (2019)	45%	44%
Numri i shërbimeve të reja sociale për grupet e pafavorizuara të ofruara nëpërmjet njësive të qeverisjes vendore duke përdorur burime nga fondi social	19	30 (kumulative)	45 (kumulative)
Numri i personave vulnerabël të punësuar në ndërmarrjet sociale	N/A	100 (kumulative)	150 (kumulative)

3. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Buxheti i mbrojtjes dhe përfshirjes sociale për vitin 2022 është 209,584,879 euro;

Buxheti i mbrojtjes dhe përfshirjes sociale për vitin 2023 është 216,679,174 euro;

Buxheti i mbrojtjes dhe përfshirjes sociale për vitin 2024 është 216,499,794 euro.

Nga ky buxhet, për vitin 2022, fondi për pagesën e ndihmës ekonomike dhe të aftësisë së kufizuar vlerësohet në 177 920 686 euro.

Financimi për fondin social përllogaritet në 1,6 milionë euro dhe për ndërmarrjet sociale 1 milionë euro.

Nga IPA (IPA 2019/04 l-203/Shqipëri/BE për përfshirjen sociale është vlerësuar një fond për Fondin social 1 milionë euro për vitin 2022 dhe 1.5 milionë për 2023-shin

4. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Përmirësimi i situatës socio-ekonomike të kategorive në nevojë, ndikimi i drejtpërdrejtë në zbutjen e varfërisë, duke rritur nivelin e përfitimit të ndihmës ekonomike. Rritja e aksesit në paketën bazë të shërbimeve sociale dhe shëndetësore.

5. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masa e reformës nuk pritet të ketë ndikim në mjedis.

6. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Kapacitete të munguara apo të ulëta në nivel vendor për hartimin e planeve të detajuara sociale.	I ulët	Bashkëpunimi me aktorët lokalë për ngritjen e kapaciteteve për plane sociale
Rritja e nivelit të varfërisë përtej parashikimeve për shkak të krizave të COVID-19	I lartë	Rishikimi i përfitimeve të ndihmës sociale

Masa e reformës 05: Rritja e aksesit në kujdesin shëndetësor

1. Përshkrimi i masës

Shëndeti për të gjithë mbetet synimi ynë kryesor. Rritja e aksesit në kujdesin shëndetësor dhe ofrimi i një kujdesi shëndetësor të sigurt dhe të barabartë në të gjitha nivelet e sistemit publik dhe jo vetëm, mbetet një nga objektivat kryesorë të qeverisë shqiptare. Ky objektiv është në përmbajtje të gjithë dokumenteve e politikave që janë në proces zbatimi, hartimi dhe buxhetimi të Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale nga viti 2013 e në vazhdim.

Ka pasur rritje progresive të buxhetit të dedikuar për shëndetësinë. Në vitin 2021 buxheti i dedikuar për shëndetësinë është 63.7 miliardë lekë ose 10.6% e buxhetit të shtetit dhe 3.6% e PBB-së (krahasuar me vitin 2020 ka një rritje prej 0.3% të PBB-së). Buxheti për vitin 2021 është 20.8% më i lartë se buxheti i shëndetësisë për vitin 2020 dhe 79.1% rritje krahasuar me vitin 2013. Shpenzimet për shëndetësi për frymë janë rritur nga 12,295 lekë më 2013-ën në 22,410 më 2021-shin me një rritje prej 82.3%.

Kontributet e kujdesit shëndetësor në vitin 2021 arrijnë në 14,084 milionë lekë dhe projeksioni për tri vitet e ardhshme është një rritje progresive vjetore të kontributeve shëndetësore mesatarisht 7%. Projeksioni është që në vitin 2022 kontributet shëndetësore të jenë 15,096 milionë lekë, në vitin 2023 kontributet 15,151 milionë lekë dhe në vitin 2024 do të jenë në masën 17,172 milionë lekë ose një rritje prej 21,78% krahasuar me vitin 2021.

Kujdesi shëndetësor në Shqipëri është tashmë në procesin e transformimit dhe modernizimit të vazhdueshëm. Objektivi ynë është të ofrojmë një ofertë shëndetësore të barabartë, të aksesueshme dhe të qëndrueshme pavarësisht nga statusi social dhe ekonomik, mosha, duke filluar nga lindja e deri tek të moshuarit.

Nga viti 2017, qeveria shqiptare ka zhvilluar një Program Kombëtar për Rindërtimin e të gjitha objekteve të kujdesit shëndetësor. Deri në vitin 2021, përmes këtij programi, 300 objekte të kujdesit parësor shëndetësor jo vetëm që u transformuan për sa u përket punimeve civile, por edhe u pajisën me pajisje të reja mjekësore. Programi do të vijojë të zbatohet edhe gjatë viteve në vazhdim, duke synuar transformimin e të gjitha objekteve të kujdesit shëndetësor parësor në vend brenda vitit 2025.

Parandalimi dhe diagnostikimi i hershëm i sëmundjeve tumorale do të vazhdojë të mbetet prioritet në fushën e shëndetit publik. Synimi është zgjerimi i tri programeve ekzistuese *Check Up,* Programet e Kancerit të Gjirit dhe Kancerit të Qafës së Mitrës, jo vetëm për kategoritë e grup-moshave, por edhe në lidhje me terapitë e trajtimit, sipas standardeve më të mira ndërkombëtare. Synimi është që brenda vitit 2025 vaksina HPV të jetë pjesë e Programit Kombëtar për Kancerin e Qafës së Mitrës, aktivitet ky që do të bëhet i mundur nëpërmjet bashkëpunimit të ngushtë me Institutin e Shëndetit Publik dhe Organizatën Botërore të Shëndetësisë.

Nga viti 2013 e deri më tani është përfshirë në listën e barnave me rimbursim 214 barna të reja dhe është rritur me 25% fondet e dedikuara rimbursimin e barnave nga lista, duke garantuar jo vetëm një paketë të plotë barnash që ofrohet falas për të gjithë qytetarët me sëmundje kronike, por edhe një listë me terapi inovative, për të cilat 8 vjet më parë qytetarët kishin koston nga buxheti i tyre familjar.

Është trefishuar financimi i barnave për trajtimin e pacientëve me kancer dhe tashmë garantojmë trajtim 100% falas me barna për pacientët me kancer gjiri dhe kancer malinj të gjakut.

Brenda vitit 2023 synohet ndryshimi i hartimit të Listës së Rimbursimit të Barnave, duke zhvendosur fokusin nga rimbursimi i barit si produkt në rimbursimin e protokollit të trajtimit të diagnozave, për t'iu

përgjigjur më mirë nevojave të pacientëve, teknologjitë dhe risitë në Shërbimin Farmaceutik.

Sistemi i gjurmueshmërisë së barnave do të jetë një tjetër aktivitet që do të zhvillohet brenda vitit 2023 me synim rritjen e disponueshmërisë së barnave dhe garantimin e një monitorimi të plotë të barnave që qarkullojnë në Republikën e Shqipërisë.

Për herë të parë në vitin 2018 është përfshirë në skemën e rimbursimit edhe rimbursimin e pajisjeve mjekësore. Dhe, që nga viti 2018, të gjithë fëmijët dhe të rinjtë deri në moshën 25 vjeç përfitojnë falas fishat e diabetit.

Me synimin e mbulimit universal për fëmijët 0–18 vjeç më 2019ën u zgjerua numri i vaksinave në Programin Kombëtar të Imunizimit dhe Vaksinimit, duke përfshirë vaksinën e Rotavirusit dhe synimin për të vazhduar mbështetjen për forcimin e programit për të mbrojtur mbulimin me vaksinim në 98%.

Për më tepër, do të vazhdohet mbështetja financiare për çdo familje që sjell në jetë një fëmijë me programin dedikuar të *Baby Bonus,* nga i cili që nga fillimi i programit në 2019 janë rreth 100 mijë familje që kanë përfituar bonusin financiar të tremujorin e parë të jetës së të porsalindurit.

Në drejtim të përmirësimit të shëndetit të popullatës do të vazhdohet financimi dhe shtimi i paketave shëndetësore, me synim rritjen e aksesit në trajtime mjekësore dhe ofrimin e shërbimeve shëndetësore të shtuara pranë vendbanimit.

Nga buxheti i shtetit mbulohen plotësisht mbi 85% e nevojave të popullsisë për trajtimin e diagnozave kardiovaskulare dhe veshkave dhe synohet rritja e mbulimit me 5% deri në fund të vitit 2024, duke zgjeruar paketat me paketat e dedikuara shëndetësore për rehabilitimin, kujdesi paliativ dhe geriatrik.

Gjatë këtyre 8 viteve është investuar në modernizimin e rrjetit të Spitalit Obstetrik Gjinekolog, duke filluar me punimet civile dhe pajisjet e reja mjekësore në SUOGJ "Koço Gliozheni", SUOGJ "Mbretëresha Geraldinë", spitalet e reja obstetrike dhe gjinekologe në Berat, Kukës, Sarandë, Lezhë. Në Korçë kanë vijuar investime të mëdha dhe në Spitalet Pediatrike Nënë Tereza, Durrës dhe Elbasan.

Synimi është që brenda vitit 2024 të jenë ngritur 4 pole spitalore rajonale që do të krijohen në qendrat referuese të diagnostifikimit dhe të trajtimit, si dhe të krijohet dhe të funksionojnë plotësisht 10 qendra të mjekësisë familjare që do të ofrojnë shërbime të integruara sociale dhe shëndetësore me fokus në shëndeti mendor, shërbimet për fëmijët dhe të rinjtë si dhe kujdesi paliativ.

Pandemia e COVID 19 testoi të gjitha nivelet e sistemit. Me mbështetjen e OBSH-së u përgatitën 4 dokumente strategjike,si udhërrëfyes i qasjes sonë të integruar për të menaxhuar pandeminë dhe për t'u siguruar që sistemi ynë shëndetësor publik të ofrojë akses në kohë për shërbimin e kujdesit shëndetësor duke filluar nga parandalimi, diagnostikimi, trajtimi dhe vaksinimi.

Në kohë rekord u transformuan 4 spitale në spitale COVID–19, nga këto dy u krijuan për herë të parë si spitale. Është dyfishuar numri i ventilatorëve dhe njësive të ICU-së, si dhe u rritën katër herë kapacitetet laboratorike për testim. Mbështetje e veçantë financiare është ofruar nëpërmjet mekanizmit të bonusit prej 1000 eurosh mbi pagën për të gjithë personelin mjekësor dhe 500 euro mbi pagën për personelin ndihmës.

Nga marsi i vitit të kaluar e deri më tani rreth 4000 personel mjekësor kanë përfituar 1000 euro bonus dhe mbi 1200 staf ndihmës kanë përfituar 500 euro bonus mbi pagën.

Mbështetja financiare për personelin mjekësor dhe për personelin ndihmës do të vazhdojë të ofrohet deri në përfundimin e pandemisë së COVID-19.

Gjatë këtij viti të pandemisë, kemi investuar dhe përgatitur njësitë e kujdesit të kujdesit shëndetësor dhe pavijonet e sëmundjeve infektive në 11 spitalet rajonale për të qenë gati për çdo lloj emergjence.

Gjatë këtij katërvjeçari do të vazhdohet të garantohen dhe ofrohen shërbime shëndetësore që mbulohen 100% nga buxheti i shtetit, duke filluar nga diagnozat e deri te fuqizimi i rrjetit laboratorik publik me pajisje dhe pajisje të reja mjekësore për të garantuar në sektorin spitalor publik të gjitha analizat mjekësore. Trajtimi nëpërmjet paketës së dedikuar të Listës së Rimbursimit të Barnave për të gjithë pacientët që janë të infektuar nga SARS–COV–2, si dhe një paketë të plotë trajtimi sipas praktikave dhe protokolleve më të mira ndërkombëtare për të gjithë pacientët tanë që do të kenë nevojë për trajtim spitalor.

Brenda vitit 2022 do të jetë përfunduar modernizimi i infrastrukturës së Spitalit tonë të Sëmundjeve Infektive në Qendrën Spitalore "Nënë Tereza" në Tiranë, që do të garantojë jo vetëm një transformim të plotë të kujdesit spitalor për qytetarët tanë, por edhe dyfishimin e njësive të ICU-së.

Në një kohë rekord është arritur të të garantohen rreth 3 milionë doza vaksinash dhe deri në fund të pranverës, përmes mekanizmit COVAX dhe kontraktimit të drejtpërdrejtë me prodhuesit dhe shpërndarësit e autorizuar do të garantohen 5 milionë doza për të nisur edhe aplikimin e dozës së tretë dhe

doza dhe për fëmijët nën 18 vjeç sipas rekomandimeve të OBSH-së dhe ICDC-së.

Shëndeti do të vazhdojë të mbetet një e mirë publike dhe për këtë arsye deri në vitin 2030 synohet rritja e financimit publik për shëndetësinë në 70%, duke garantuar që asnjë familje shqiptare të mos bjerë në varfëri për shkak të kostove shëndetësore.

Gjatë këtyre 8 vjetëve i është kthyer dinjiteti i personelit mjekësor. Sot një mjek ose një infermier që është i punësuar në një spital publik ka një pagë 63% më të lartë se në vitin 2013. Një mjek i përgjithshëm ose një infermier në qendrën e kujdesit shëndetësor parësor ka një pagë 68% më të lartë se në vitin 2013. Do të vazhdohet edhe gjatë këtij katërvjeçari për të zbatuar politikën për rritjen e pagave deri në 40% për personelin mjekësor.

Brenda vitit 2025 do të përfundohet testimi dhe modernizimi i rrjetit laboratorik publik në 10 spitale rajonale dhe bashkiake, duke garantuar një rritje prej 20% të qytetarëve, që do të përfitojnë nga ekzaminimet laboratorike, rritjen e kapaciteteve diagnostikuese në 10 spitale bashkiake, rajonale dhe universitare, nëpërmjet investimit në pajisje mjekësore, ngritja e 3 qendrave rajonale të ekselencës në ofrimin e kujdesit për sëmundjet akute ishemike, si dhe investime të mëdha do të bëhen edhe në modernizimin e institucioneve të shëndetit mendor.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022–2024

a) Financimi i këtij lloji të kujdesit shëndetësor (të tri nivelet e sistemit primar, sekondar dhe terciar);

b) Rritja e kostos – efikasitetit të listës së barnave të rimbursimit dhe rishikimi i legjislacionit kombëtar për barnat dhe shërbimet farmaceutike;

c) Vazhdimi i financimit të 12 paketave të kujdesit shëndetësor të ofruara në spitalet publike dhe private dhe rritja e numrit të përfituesve me 5% në bazë vjetore;

d) Rishikimi i ligjit për spitalet dhe metodologjia e kostos së shërbimeve të kujdesit shëndetësor me qëllim përmirësimin e mekanizmit të financimit të institucioneve të kujdesit shëndetësor;

e) Vazhdimi i financimit të programeve të depistimit parandalues dhe rritja deri në 10% të numrit të përfituesve;

f) Politikat e dedikuara për profesionistët e kujdesit shëndetësor parashikojnë praktikën e dyfishtë dhe klasifikimin e pagave, sipas treguesve të performancës;

g) Krijimi i Shërbimit Shëndetësor Kombëtar, si një pagues i vetëm dhe transformimi gradual i financimit të spitaleve nga buxheti historik në paketat e shërbimit shëndetësor;

h) Strategjia Kombëtare e Shëndetësisë 2021–2025 dhe plani i veprimit i buxhetuar.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë	I ndërmjetëm	Synimi
Numri i qytetarëve që përfitojnë nga shërbimet e kujdesit shëndetësor publik	93%	95%	97%
Numri i qytetarëve që përfitojnë nga 12 paketat e kujdesit shëndetësor dhe 3 programet kombëtare të depistimit të financuara 100% nga buxheti i shtetit	+5%	+5%	+5%

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Veprimet e parashikuara kanë disa dimensione ndikimi, të tilla si zbatimi dhe përmirësimi i ofrimit të shërbimeve të kujdesit shëndetësor publik, rritja e aksesit, diversifikimi i ofrimit të shërbimeve, duke futur modele të reja inovative të kujdesit shëndetësor (shërbimet e banimit, vullnetare dhe me bazë komunitare) me theks të veçantë në ofrimin e shërbimeve me theks të veçantë në cilësinë e lartë, të arritshëm dhe të përballueshëm.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Buxheti i shëndetësisë për vitin 2022 është 63.5 miliardë lekë ose 3.4% e PBB-së dhe 9.96% e buxhetit të shtetit.

Buxheti i shëndetësisë për vitin 2023 është 60 miliardë lekë ose 3.1% e PBB-së dhe 9.6% e buxhetit të shtetit.

Buxheti i shëndetësisë për vitin 2024 është 62 miliardë lekë ose 3% e PBB-së dhe 9.4% e buxhetit të shtetit.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Reformat në shëndetësi synojnë të moshuarit, gratë, fëmijët, të varfrit dhe personat me aftësi të kufizuara. Masa e reformës pritet të përmirësojë mirëqenien e qytetarëve, duke ofruar shërbime shëndetësore falas me qëllim arritjen e mbulimit universal shëndetësor.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masa e reformës nuk pritet të ketë ndikim në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Kufizimet për shkak të pandemisë COVID-19	I mesëm	Një planifikim i kujdesshëm në nivelin qendror
Vonesat në aktivitete specifike, veçanërisht në lidhje me rimodelimin e financimit të kujdesit shëndetësor	I mesëm	Një ekip që ka nisur punën për zhvillimin e një plani të detajuar
Mungesa e vullnetit politik	I ulët	Një angazhim i niveleve më të larta të qeverisjes dhe përfshirja e të gjithë partnerëve të mundshëm në këtë sektor

Sfida kyçe #3

Përmirësimi i mjedisit të biznesit dhe klimës së investimeve, duke rritur mbështetjen e qeverisë dhe duke trajtuar informalitetin

a) Analiza e pengesave kryesore

Sektori privat i Shqipërisë përbëhet kryesisht nga ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme (MSME), të cilat kanë një barrë informaliteti. Shqipëria nisi një fushatë në mbarë vendin për të luftuar ekonominë informale në vitin 2016 dhe numri i tatimpaguesve të regjistruar dhe kontribuuesve socialë u rrit ndjeshëm. Që nga viti 2019, qeveria ka zbatuar një metodë të bazuar në risk për të përqendruar veprimin e saj në ekonominë informale, në një mënyrë më efikase dhe për ta zhvendosur fokusin larg mobilizimit të të ardhurave shtesë të buxhetit, duke rritur numrin e kontrolleve dhe inspektimeve.

Me gjithë përparimin e kohëve të fundit duke rritur numrin e bizneseve të regjistruara, ato ndonjëherë ende nuk deklarojnë tatimet apo punonjësit dhe kryejnë transaksione me para në dorë. Bizneset informale përgjithësisht kanë rendiment më të ulët se bizneset formale, gjë që është një barrë, si për bizneset, ashtu edhe për ekonominë. Të ardhurat publike reduktohen nga veprimtaria e fshehur ekonomike, duke rezultuar në pakësimin e ofrimit të të mirave dhe shërbimeve publike. Biznesi i kryer jashtë ekonomisë së rregulluar sjell probleme për sigurinë, shëndetin, mbrojtjen sociale dhe rreziqet mjedisore për punëtorët dhe komunitetet. Informaliteti pengon jo vetëm zhvillimin e atyre bizneseve që vendosin të mbeten informale, por është, gjithashtu, një pengesë për kompanitë formale që ndeshen me konkurrencën nga sektori informal. Duke qenë jashtë ekonomisë formale, këto kompani nuk kanë mundësinë për të përfituar nga aksesi në financat formale, aksesi në tregjet formale dhe nga mbrojtja ligjore e pronës, kontratave dhe investimeve të tyre. Për të lejuar bizneset të kontribuojnë më mirë në ekonomi është e rëndësishme që qeveria të vazhdojë të investojë në mënyrë thelbësore në formalizimin e këtyre MSME-ve.

Qeveria shqiptare është e vendosur t'i shërbejë qeverisjes së mirë të bizneseve, si dhe reduktimit të metodës korruptuese në disa aspekte në luftën kundër evazionit dhe informalitetit. Gjatë periudhës 2020–2021, qeveria shqiptare u përfshi në një proces shumë të rëndësishëm lidhur me ligjin e fiskalizimit, i cili do të ndihmojë drejtpërdrejt administratën tatimore për të marrë të dhëna në kohë reale dhe të sakta, për të gjitha transaksionet e biznesit me administratën tatimore, por edhe të gjithë informacionin që qarkullon në marrëdhëniet "biznes me biznes" dhe "biznes me qeverinë".

I gjithë procesi i informacionit nëpërmjet faturimit tashme është elektronik dhe kjo do të ushtrojë një presion edhe më të madh ndaj aksesit në deklarimet reale financiare dhe atyre jofiskale, që sot ne i konsiderojmë të jenë larg realitetit.

Faza e parë e zbatimit të fiskalizimit, e cila konsiston në transaksione pa para të gatshme ndërmjet tatimpaguesve dhe subjekteve publike (B2G) ka nisur më 1 janar 2021; faza e dytë e transaksioneve pa para ndërmjet tatimpaguesve (B2B) ka filluar më 1 korrik 2021, ndërsa më 1 shtator 2021 ka nisur faza e fundit për transaksionet me para në dorë tatimpagues-konsumator (B2C). Të dhënat në dispozicion janë si vijon:

1. Rreth 59.000 tatimpagues aktivë të fiskalizuar dhe mbi 126 milionë fatura të fiskalizuara që prej datës 1 janar 2021.

2. 88.609 tatimpagues ose 73% e totalit të tatimpaguesve aktivë janë pajisur me certifikatë fiskalizimi.

3. 21.878 tatimpagues ose 86.4 % e tatimpaguesve aktivë biznes i madh (BM) janë pajisur me certifikatë fiskalizimi. 18.643 tatimpagues aktivë BM ose 73.6 % e totalit të BM kanë lëshuar fatura të fiskalizuara.

4. 64.698 tatimpagues ose 71.1% e tatimpaguesve aktivë biznes i vogël (BV) janë pajisur me certifikatë

fiskalizimi. 37.654 ose 41.4% e tatimpaguesve aktivë BV kanë lëshuar fatura të fiskalizuara.

Administrata tatimore do të jetë e angazhuar në luftën kundër informalitetit për të garantuar zbatimin korrekt të procedurave tatimore. Tatimpaguesit mospërmbushës do të evidentohen nga analiza e riskut dhe do të përfshihen dhe struktura të tjera në verifikimin dhe kontrollimin e tyre për të garantuar përmbushjen e detyrimeve tatimore që të forcohet besimi i tatimpaguesve përmbushës dhe i publikut ndaj administratës tatimore.

Për vitin 2022 do të miratohet plani i përmbushjes që do të fokusohet në sektorët me një rëndësi të veçantë në ekonomi, si: turizmi, subjekte kafe-restorante, ndërtimi dhe pagat.

Gjithashtu, për vitin 2022, do të mbahet parasysh identifikimi dhe analizimi i sjelljeve deviante nga subjektet që tentojnë të përfitojnë nga pragjet tatimore (skema feniks, nëndeklarim i shitjeve, mosdeklarim i blerjeve etj.)

Në vitin 2021, në kuadër të luftës kundër informalitetit administrata tatimore hartoi dhe zbatoi:

1. Planin sektorial të turizmit 2021, me këto arritje:

i. për të njëjtët tatimpagues që kanë qenë aktiv dhe në vitin 2019, gjatë sezonit turistik të vitit 2021 është shënuar një rritja e TVSH-se së detyrueshme për t'u paguar me 15%;

ii. është kryer regjistrimi në përgjegjësinë e TVSH-së për 175 tatimpagues;

iii. rritje me 8% e numrit të punonjësve për tatimpagues aktiv në të dyja periudhat 2021–2020;

iv. rritje me rreth 16% e numrit të punonjësve të deklaruar për popullatën e targetuar aktive (për totalin e TP-së).

2. Planin sektorial të rindërtimit

Duke marrë shkas nga lehtësitë e krijuara nga qeveria shqiptare për të mundësuar procesin e rindërtimit nga pasojat e tërmetit të vitit 2019 në një kohë sa më të shpejtë, administrata tatimore zbatoi një projekt të menaxhimit të riskut për subjektet e përfshira në procesin e rindërtimit dhe që janë pajisur me Autorizimin "Për përjashtim nga TVSH-ja për subjektet e rindërtimit". Në kuadër të zbatimit të këtij plani sektorial, qëllimi i administratës është ndërgjegjësimi i tatimpaguesve, për: 1. Deklarim real dhe në kohë të detyrimeve tatimore. 2. Mosabuzim me autorizimin e marrë dhe mënyrën e zbatimit të përjashtimit nga TVSH-ja për aktivitetet e rindërtimit.

Forma e trajtimit të tyre konsiston në dërgimin e letrave të personalizuara ata tatimpagues që nuk kanë rezultuar me rregulla të thyera nga pikëpamja tatimore bazuar në analizën e riskut. Ndërsa për ata tatimpagues të cilët kanë rezultuar mospërmbushës janë planifikuar 125 vizita fiskale, 45 kontrolle tatimore në ambientet e TP-së, si dhe 324 kontrolle nga zyra për TP-në që nuk janë të pajisur me autorizimin "Për përjashtim nga TVSH për subjektet e rindërtimit", por kanë bërë shitje pa TVSH ndaj tatimpaguesve të pajisur me autorizimin, për sa i përket detyrimit për rregullim të TVSH-së. Janë realizuar 45% e kontrolleve nga zyra dhe kemi të dhëna në shifra për efektin në detyrim pagese për TVSH-në, që aktualisht rezulton në vlerën 53.735.561 lekë.

Ky proces është në vijimësi dhe gjatë vitit 2022 do të pasqyrojmë një përmbledhje të gjetjeve nga vizitat fiskale dhe kontrollet në ambientet e tatimpaguesve për të konkluduar mbi këtë plan sektorial.

Pandemia e COVID-19 ka pasur një ndikim të madh në ekonominë shqiptare gjatë vitit të kaluar. Përgjatë vitit 2020 ekonomia globale u përball me vazhdimin e përhapjes së pandemisë COVID-19 dhe me masat shtrënguese të ndërmarra nga autoritetet publike për frenimin e përhapjes. Në Shqipëri, qeveria vendosi kufizime të lëvizjes së lirë që prej muajit mars, për të parandaluar përhapjen e mëtejshme të pandemisë në vend. Shqipëria është veçanërisht e ekspozuar ndaj tkurrjes ekonomike prej pandemisë për shkak se mbështetet fort nga sektori i turizmit dhe, për shkak të marrëdhënieve të saj intensive me disa ekonomi të BE-së të prekura rëndë nga pandemia. Sipas vlerësimeve më të fundit nga INSTAT-i, PBB-ja reale u tkurr me 2.34 për qind në terma vjetorë në tremujorin e parë, duke u pasuar nga një rënie më e thellë prej -10.20 përqindësh në tremujorin e dytë dhe nga statistikat e fundit të publikuara nga INSTAT-i, në tremujorin e tretë, rënia është zbutur në shifrën -3.47 për qind krahasuar me tremujorët respektivë të vitit 2019. Ndërsa në terma nëntëmujorë për vitin 2020, ekonomia ka pësuar rënie me 5.52 për qind kundrejt së njëjtës periudhë të 2019.

Eksportet e mallrave dhe të shërbimeve, sipas vlerësimeve të INSTAT-it, gjatë nëntëmujorit të vitit 2020 janë tkurrur në mënyrë drastike me rreth 29.6 për qind. Por, ndërkohë, duke qenë se edhe tkurrja e importeve të mallrave dhe të shërbimeve ka qenë po ashtu tepër e fortë, si dhe në reflektim të peshës së lartë që importet kanë në ekonominë tonë, ka rezultuar në një rritje të kërkesës së huaj neto (ngushtim të deficitit midis eksporteve dhe importeve) krahasuar me një vit më parë me rreth 6.6 për qind, e

rrjedhimisht duke dhënë një kontribut pozitiv në rritjen e PBB-së prej rreth 1.2 pikë përqindjeje.

Nga pikëpamja e ofertës agregate, dy sektorët të cilët kanë pësuar rritje përgjatë periudhës nëntëmujore të viti 2020, krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë janë: "Bujqësia" me rritje prej 1.8 përqindësh dhe kontribut pozitiv prej 0.3 pikë përqindjeje, si dhe "Aktivitete të pasurive të paluajtshme" me rritje prej 5.9 përqindësh dhe kontribut pozitiv prej 0.4 pikë përqindjeje. Sektorët e tjerë kanë pësuar rënie në rendin vijues, ku: "Tregtia me shumicë dhe pakicë" është ulur me 15 për qind, dhe kontribut negativ prej 2.4 pikë përqindjeje; "Aktivitete shkencore dhe profesionale" me rënie prej 14.4 përqindësh dhe kontribut prej -0.9; "Arte, argëtim dhe çlodhje", me rënie prej 10.8 përqindësh dhe kontribut prej -0.2; "Industria" me rënie prej 5.4 përqindësh dhe kontribut prej -0.7 pikë përqindjeje etj.

Dinamika në tregun e punës ka reflektuar përgjithësisht atë të aktivitetit ekonomik. Ndërkohë që viti 2019 rezultoi me një reduktim të mëtejshëm të shkallës së papunësisë me një nivel mesatar për gjithë vitin prej 12 përqindësh (për grup-moshën 15–64 vjeç), nëntëmujori i 2020 regjistroi një përkeqësim të konsiderueshëm të këtij treguesi në gjysmën e parë të vitit dhe më pas një rikuperim në tremujorin e tretë. Referuar anketës tremujore të forcës së punës nga INSTAT-i, norma e papunësisë (për grup-moshën 15–64 vjeç) regjistroi nivelin prej 11.9 përqindësh në tremujorin e parë, 12.5 për qind në të dytin dhe ra sërish në 12.1 për qind në T3-2020. Norma mesatare e papunësisë për nëntëmujorin e 2020-ës ishte 12.2 për qind, duke qëndruar pothuajse në të njëjtin nivel prej 12.1 përqindësh të nëntëmujorit të 2019. Ndërkohë, për grup-moshën 15 vjeç e sipër, norma e papunësisë gjatë tremujorit të tretë të vitit 2020 regjistroi nivelin prej 11.6 përqindësh, me një rritje prej vetëm 0.2 pikë përqindjeje nga tremujori i tretë i 2019.

Shumë nga sfidat strukturore të përshkruara më sipër kanë luajtur një rol ose në përforcimin e ndikimit në epideminë e COVID-19 ose në kufizimin e fushëveprimit të përgjigjeve të politikave për të zvogëluar ndikimin e saj. Në qershor 2021, Këshilli Shqiptar i Investimeve nisi rezultatet e sondazhit me temë "Vlerësimi i ndikimit të COVID-19 në aktivitetin e biznesit në Shqipëri". Ky anketë bazohet në sondazhin e parë të kryer nga Sekretariati gjatë muajit prill 2020 dhe synon të mbledhë të dhëna për periudhën 12-mujore (prill 2020–prill 2021). Sondazhi "Vlerësimi i ndikimit të pandemisë COVID-19 në biznesin në Shqipëri", një iniciativë e Sekretariatit të Këshillit të Investimeve dhe Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, u ndërmor në periudhën prill–maj 2020, me qëllim mbledhjen e provave mbi efektet e pandemisë COVID-19 në biznesin dhe aktivitetin e saj.

Sipas sondazhit:

- Kompanitë kanë vazhduar të përdorin shërbimet *online*, kryesisht shërbimet qeveritare dhe në një masë më të vogël shërbimet *online* të institucioneve financiare.

- Kompanitë që kanë deklaruar se kanë përdorur shërbimet *online*, në 86% e tyre deklarojnë se do të vazhdojnë t'i përdorin ato në të ardhmen.

- 86% e kompanive të intervistuara në fillim të pandemisë deklaruan se nuk kishin një strategji emergjence. Sot, një vit më vonë, 52% e kompanive deklarojnë se do të miratojnë një plan emergjence, më të predispozuar janë bujqësia, tregtia dhe turizmi.

- 60% e kompanive mbi 14 milionë lekë vlerësojnë se do të miratojnë plane emergjente, ndërkohë që vetëm 47% e kompanive deri në 5 milionë lekë e konfirmojnë këtë.

- Pandemia duket se ka përshpejtuar nevojën që kompanitë të fokusohen tek inovacioni, 57% e të anketuarve thonë se kanë ndryshuar planet e tyre të investimeve drejt inovacionit, kryesisht teknologjive të reja dhe menaxhimit të rrezikut. Bujqësia është sektori me dëshirën më të lartë për t'u orientuar drejt inovacionit.

- Bujqësia do të investojë më shumë në forcimin e kanaleve tregtare, menaxhimin e rrezikut dhe teknologjitë e reja. Turizmi në menaxhimin e riskut dhe formimin profesional.

- Pavarësisht përmasave, kompanitë deklaruese kanë ndryshuar planet e tyre të investimit drejt Inovacionit, kryesisht menaxhimit të riskut dhe formimit profesional.

b) Masat e reformës

Masa e reformës 06: Fuqizimi i luftës kundër informalitetit

1. Përshkrimi i masës

Nismat kryesore të marra nga administrata e taksave kundër informalitetit në vitin 2021 u bazuan në parime dhe objektiva të qartë bazuar në inteligjencën (risk).

Faza e parë e zbatimit të fiskalizimit, e cila konsiston në transaksione pa para të gatshme ndërmjet tatimpaguesve dhe subjekteve publike (B2G) ka nisur më 1 janar 2021; Faza e dytë e transaksioneve pa

para ndërmjet tatimpaguesve (B2B) ka filluar më 1 korrik 2021, ndërsa më 1 shtator 2021 ka nisur faza e fundit për transaksionet me *cash* tatimpagues-konsumator (B2C). Të dhënat në dispozicion janë si vijon:

- Rreth 59.000 tatimpagues aktivë të fiskalizuar dhe mbi 126 milionë fatura të fiskalizuara që prej datës 1 janar 2021;
- 88.609 tatimpagues ose 73% e totalit të tatimpaguesve aktivë janë pajisur me certifikatë fiskalizimi;
- 21.878 tatimpagues ose 86.4 % e tatimpaguesve aktivë Biznes i Madh (BM) janë pajisur me certifikatë fiskalizimi. 18.643 tatimpagues aktivë BM ose 73.6 % e totalit të BM kanë lëshuar fatura të fiskalizuara;
- 64.698 tatimpagues ose 71.1% e tatimpaguesve aktivë Biznes i Vogël (BV) janë pajisur me certifikatë fiskalizimi. 37.654 ose 41.4% e tatimpaguesve aktivë BV kanë lëshuar fatura të fiskalizuara.

Në kuadrin e luftës kundër informalitetit, administrata tatimore hartoi dhe zbatoi veprimet e mëposhtme:

1. Plani Sektorial i Turizmit 2021;
2. Rregullat e riskut për mbikëqyrjen e tatimpaguesve në kuadrin e ndryshimit të pragut të TVSH-së;
3. Plani Sektorial i Rindërtimit.

Rezultatet kryesore nga këto iniciativa janë:

1. Plani Sektorial i Turizmit 2021

- Rritje me 8% e xhiros gjatë sezonit turistik 2021, krahasuar me vitin 2019 për të njëjtën periudhë për tatimpaguesit aktivë të synuar;
- 4% rritje e pagesës së TVSH-së duke identifikuar dhe inkurajuar tatimpaguesit që rezultojnë në mosdeklarim apo pagesë të vonuar;
- Reduktim me 25% të numrit të tatimpaguesve (TP) që deklarojnë në listë pagesë vetëm 1 punonjës;
- Zvogëlim me 15% të numrit të punonjësve me pagë minimale ose më pak.

2. Plani Sektorial i Rindërtimit

U identifikuan tatimpagues me risk:

- shitjet e mëdha të përjashtuara nga TVSH-ja;
- tatimpagues me përqindjen më të lartë të punonjësve nen pagën minimale;
- tatimpagues me një rënie në koeficientin e pagesës së TVSH-së;
- tatimpagues që rezultojnë me 1–3 punonjës;
- tatimpagues që në mars 2020 rezultuan në një rënie në numrin e punonjësve;
- tatimpagues që rezultuan me humbje gjatë vitit 2020.

Bazuar në këto kritere risku, forma e trajtimit të riskut për tatimpaguesit e identifikuar ishte: kontrolli i plotë tatimor, kontroll nga zyra, vizitat fiskale, monitorimi, kontakti me letra dhe telefonata.

Gjatë periudhës në vijim, vëmendja e administratës tatimore do të përqendrohet në vazhdimin e trajtimit të informalitetit në tregun e punës dhe në hartimin e planeve sektoriale për sektorin e energjisë elektrike dhe hidrokarbureve, si dhe trajtimin e çdo sjelljeje mospërmbushëse të identifikuar për sektorë të ndryshëm, lloje të ndryshme tatimesh, vendndodhje gjeografike apo madhësi të ndryshme tatimpaguesish.

Reforma e parashikuar për zbatim gjatë periudhës 2022–2024 do të kontribuojë në reduktimin e mëtejshëm të informalitetit dhe mundësimin e shërbimeve më cilësore në sektorin e taksave.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022–2024

a) Automatizimi i procedurave të rimbursimit të TVSH-së, duke rezultuar në zerimin e detyrimeve të prapambetura të rimbursimit TVSH në vitin 2022.

b) Kriteret e reja dhe të përmirësuara të riskut për identifikimin e tatimpaguesve në mospërmbushje të detyrimeve tatimore (tatimpaguesit me rritje të të ardhurave, por ulje të detyrimit TVSH; tatimpaguesit që nuk deklarojnë shpenzimet për faturat e energjisë elektrike; tatimpaguesit me paga të nëndeklaruara për punonjësit e tyre – të identifikuara duke krahasuar të dhënat disavjeçare).

c) Trajtimi i evazionit fiskal, mashtrimit fiskal dhe informalitetit, duke përdorur në kohë reale mbikëqyrjen e transaksioneve financiare midis tatimpaguesve, sipas sistemit të sapozbatuar të fiskalizimit (sistemi i monitorimit dhe mbikëqyrjes së veprimtarive tregtare të tatimpaguesve nga autoritetet tatimore shqiptare). Ky sistem do të sjellë më shumë raportime transaksionesh me para në dorë dhe do të reduktojë transaksionet e fshehura pa para, me kontroll më të mirë të sistemit fiskal. Do të ndihmojë, gjithashtu, efikasitetin në raportimin fiskal, duke mbledhur më shumë të dhëna nga tatimpaguesit dhe duke parambushur deklaratën e TVSH-së me këto të dhëna.

d) Detektimi i të ardhurave globale të padeklaruara nga tatimpaguesit dhe individët, nëpërmjet shkëmbimit të parë automatik të informacionit mbi llogaritë financiare në vitin 2021 e në vijim, sipas

Standardit të Përbashkët të Raportimit të OECD-së.

e) Integrimi dhe përdorimi i të dhënave nga palët e treta në *Data Warehouse* të administratës tatimore, {autoritetet kombëtare të shërbimeve (uji, elektriciteti), regjistrimi i automjeteve, bashkitë etj.} Duke marrë në konsideratë hendekun e TVSH-së, si dhe mospërputhjet e të dhënave, mbledhjen e të dhënave dhe administrimin e mirë të tyre, ndërtimi i një *Data Warehouse* (si një nga rekomandimet e FMN-së) me të dhëna të centralizuara, të menaxhuara nga vetëm një burim, bëhet një hap i madh përpara në lidhje me luftën kundër informalitetit.

f) Ndërtimi i Regjistrit të Aseteve të Tatimpaguesve (te tundshme dhe patundshme), me qëllim vlerësimin real të pasurive të tatimpaguesve, duke ndërtuar një sistem për verifikimin dhe ndjekjen e të ardhurave të tatimpaguesve, kontrollin e plotë të pagesave të bëra mbi taksat e pasurisë. Ky proces do të kalojë nëpër 3 faza: a) krijimi i një regjistri asetesh me atributet përkatëse; b) shkëmbimi i të dhënave me *web-service*; c) analiza e të dhënave me raportet *BI*.

g) Hartimi dhe zbatimi i një program përmbushjeje për individët më të pasur.

h) Fuqizimi i sistemit dhe përdorimi i të dhënave në procesin e vendim-marrjes në lidhje me individët e pasur.

i) Përdorimi i qasjes së integruar për zbatimin e strategjisë se përmbushjes se individëve të pasur.

j) Zbatimi i planit sektorial të turizmit.

k) Analiza dhe zbatimi i rregullave të riskut për monitorimin e tatimpaguesve në kuadrin e ndryshimit të pragut të TVSH-së në 10 milionë lekë.

l) Zbatimi i planit sektorial të informalitetit në tregun e punës në 4 komponentët e tij.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2022)	I ndërmjetëm (2023)	Synimi (2024)
Krijimi i listës me individët më të pasur bazuar të informacioni brenda dhe jashtë sistemit tatimor	100 individë	200 individë	350 individë
Niveli i realizimit: Matja e hendekut tatimor për individët më të pasur, hartëzimi i risqeve dhe përcaktimi i strategjive trajtuese	80%	90%	100%

Tregues	Bazë (2022)	I ndërmjetëm (2023)	Synimi (2024)
Rritja (me 4% çdo vit) e TVSH-së së pagueshme në sektorin e turizmit	570.020 mln Lek	4%	4%
Reduktimi i punës së padeklaruar dhe rritja (me 1% çdo vit) e punonjësve të deklaruar	701.739 punonjës	1%	1%
Ulja (me 3% çdo vit) e numrit të pagave të nëndeklaruara (ne nivelin minimal ose me pak (338.877 paga të tilla në vitin 2021)	338.877 paga	3%	3%

Tregues	Bazë (2021)	I ndërmjetëm (2022)	Synimi (2023)
Niveli i realizimit: - Ndërtimi i *Data Warehouse* dhe popullimi i tij me të dhëna të brendshme dhe nga palë të treta	50%	80%	100%
Niveli i realizimit – Ndërtimi i Regjistrit të Aseteve të Tatimpaguesve	20%	50%	100%

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Forcimi i luftës kundër informalitetit në ekonomi do të krijojë një klimë më të mirë të taksimit të drejtë dhe do të rrisë besimin e taksapaguesve ndaj administratës tatimore. Gjithashtu, do të reduktojë konkurrencën e pandershme ndërmjet bizneseve formale dhe atyre informale, do të rrisë të ardhurat dhe, në mënyrë indirekte, fondet e disponueshme për investime në infrastrukturë.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Buxheti i shtetit.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Kjo masë reforme kontribuon në konkurrencën dhe do të lejojë, gjithashtu, pakësimin e kostos së mbledhjes së të ardhurave. Duke rritur numrin e punonjësve të deklaruar dhe numrin e pagave të deklaruara në nivelin real të tyre, kjo do të kontribuojë indirekt në krijimin e vendeve të punës, taksimin e drejtë dhe sigurimin më të mirë shoqëror për punonjësit. Kjo masë reforme mund të ndikojë pozitivisht në barazinë gjinore, do të rrisë punësimin formal, do të rrisë të ardhurat dhe rrjedhimisht edhe fondet e disponueshme për investime në infrastrukturë dhe për mbulim shëndetësor.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Nuk ka impakt të pritshëm në mjedis apo në ndryshime klimatike nga masa e propozuar e reformës.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Vonesa në aktivitete	I ulët	Monitorim i rregullt i zbatimit të aktiviteteve

Masa e reformës 07: Zhvillimi i kuadrit ligjor për të mbështetur start-up inovative

1. Përshkrimi i masës

Vitet e fundit, roli i *start-up*-eve ka fituar vazhdimisht rëndësi si një forcë lëvizëse për zhvillimin ekonomik dhe social drejt një shoqërie të bazuar në dije. Suksesi i kompanive fillestare dhe potenciali i tyre për t'u rritur varet nga një sërë faktorësh.

Ekosistemi shqiptar është mbështetur nga projekti i BE-së "BE për inovacionin". Qëllimi kryesor i këtij projekti është përmirësimi i ekosistemit të *start-up*-eve dhe promovimi i *start-up*-eve në Shqipëri. Ky projekt financohet nga IPA II 2014–2020 për sektorin e konkurrueshmërisë dhe inovacionit, në vlerë prej 6,600,000 eurosh, dhe me mbështetjen e qeverisë gjermane, në vlerë prej 719,238 eurosh dhe qeverisë Suedeze, në vlerë prej 220,000 eurosh. Buxheti i përgjithshëm i këtij projekti është 7.539.238 euro. Projekti përfundon në mars 2022. Komponenti i grantit "Fondi i sfidës" ishte 2.2 milionë euro nga BE-ja dhe 220.000 euro nga qeveria suedeze. Përfitues kanë qenë 33 *start-up* inovative për të cilat është dhënë kontrata dhe ISO (organizatat mbështetëse të inovacionit).

Një draft për një ligj të ri *start-up* u miratua nga një grup pune ndërministror pranë ministrit të Shtetit për sipërmarrjen. Projektligji "Për mbështetjen dhe zhvillimin e bizneseve fillestare", i është paraqitur për miratim Këshillit të Ministrave. Ai synohet të miratohet brenda vitit 2021.

Qëllimi i këtij projektligji është krijimi i një kuadri të favorshëm rregullator dhe institucional për krijimin dhe zhvillimin e *start-up*-eve, për të nxitur kërkimin, zbatimin dhe përdorimin e ideve, modeleve, produkteve dhe proceseve të reja, të cilat nxisin ekonominë dhe përçarjen e tyre. vjen me të. Ky projektligj do të përcaktojë masat mbështetëse, organet shtetërore, kriteret, rregullat dhe procedurat që zbatohen për vetë deklarimin dhe mbështetjen *online* të *start-up*-ve dhe krijimin e një ekosistemi të favorshëm për to në Republikën e Shqipërisë.

Ligji ka paraparë masa mbështetëse për *start-up*-et dhe themelimin e Këshillit të sipërmarrjeve fillestare.

Në VKM-në nr. 466/2021, "Strategjia për zhvillimin e biznesit dhe investimeve dhe plani i veprimit 2021–2027", fusha e ndërhyrjes "Zhvillimi i NVM-ve, sipërmarrja dhe inovacioni" njeh kontributin e rëndësishëm që SME-të dhe bizneset e reja mund të japin për një më shumë inovacion dhe njohuri. ekonomia e drejtuar. Ai pranon, gjithashtu, se ekosistemi i sipërmarrjes dhe i inovacionit është ende në një fazë fillestare dhe "masa kritike", që lejon organizatat mbështetëse të bëhen të vetë qëndrueshme nuk është arritur ende.

Qëllimi dhe objektivat e politikës marrin parasysh se kushtet aktuale janë sfiduese për NVM-të dhe bizneset fillestare. Ndër të tjera, kjo lidhet me aksesin në financa dhe tregje, ndikimin e pandemisë COVID-19 dhe sfidat në kontekstin e tranzicionit të gjelbër dhe digjital.

Ekziston nevoja për të përmirësuar skemat ekzistuese të granteve për NVM-të dhe për të hartuar mjete dhe instrumente të reja financiare për të përmirësuar aksesin në financa. Për më tepër, ekziston nevoja për të rritur dinamikën e inovacionit dhe bizneseve fillestare dhe për të nxitur specializimin për të arritur këtë "masë kritike" duke u fokusuar në zinxhirët më premtues të vlerës. Në këtë sfond, për këtë fushë ndërhyrjeje parashikohet një qasje e integruar dhe e synuar që promovon specializimin e zgjuar. Forcimi i lidhjeve ndërmjet të gjithë aktorëve dhe komponentëve të ekosistemit konsiderohet si një faktor suksesi ndërsektorial.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Miratimi i projektligjit të ri për bizneset fillestare:

b) Hartimi i akteve nënligjore të ligjit të miratuar për bizneset fillestare:

c) Krijimi i Këshillit të *start-up*-ve:

d) Krijimi i portalit *online* për vetë regjistrimin *online* të bizneseve fillestare dhe lehtësuesve.

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Plotësisht funksional krijimi i Këshillit të *start-up*-ve:

b) Zbatimi i ligjit për *start-up*, me fokus në masat mbështetëse:

c) Drejtimi i portalit *online* për vetë regjistrimin *online* të bizneseve fillestare dhe lehtësuesve.

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Drejtimi i Këshillit të *start-up*-ve:

b) Zbatimi i ligjit për *start-up*, me fokus në dhënien e masave mbështetëse për *start-up*-et e vetëdeklaruara *online*:

c) Drejtimi dhe mirëmbajtja e portalit *online* për vetë regjistrimin *online* të bizneseve fillestare dhe lehtësuesve.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë	I ndërmjetëm (2022)	Synimi (2024)
Miratimi i ligjit të ri "Për *start-up*-et" dhe akteve nënligjore	Në ripunim	Zbatim	Zbatim
Krijimi i Këshillit të *start-up*-ve	Në ripunim	Zbatim	Zbatim
Miratimi i kuadrit të politikave dhe skemave mbështetëse për bizneset fillestare	0	Zbatim	Zbatim
Të paktën dy thirrje për aplikime për skemat mbështetëse për *start-up*-et dhe të paktën 10 fillime të financuara nga thirrjet	23 *start-up*-et dhe 4 grante të organizatave mbështetëse të inovacionit, në kuadër të thirrjeve të para dhe të dyta të nisura gjatë vitit 2019. Thirrja e tretë ka nisur në vitin 2020 dhe aktualisht është në fazën përfundimtare të vlerësimit.		

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Politikat e sipërmarrjes dhe fillimit mund të inkurajojnë shfaqjen dhe rritjen e kompanive fillestare, duke ofruar një mjedis miqësor ndaj sipërmarrjes (p.sh. përmes lehtësimit të barrës financiare për bizneset fillestare). Me fokusin e tyre në idetë dhe shërbimet e reja të biznesit, *start-up*-et përfaqësojnë një segment specifik të ekonomisë, i cili ka potencialin të përcaktojë suksesin dhe mirëqenien e ekonomisë në afat të gjatë. Ndërmarrjet fillestare sjellin ndërhyrje të reja, përshtatin teknologjitë ekzistuese në treg dhe për këtë arsye krijojnë mundësi për komercializimin e rezultateve të kërkimit shkencor.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostoja e aktiviteteve dhe burimi i financimit janë të detajuara përkatësisht në tabelën 10a dhe tabelën 10b.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale, si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Bizneset e reja krijojnë vende pune në sektorë të ekonomisë të orientuar drejt së ardhmes dhe sjellin një impuls proaktiv në ekonomi përmes mënyrës së tyre konkurruese dhe dinamike të funksionimit. Aktivitetet e planifikuara të fillimit dhe sipërmarrjes do të fokusohen në:

a) mbështetjen e inovacionit në fushat prioritare për zhvillimin e vendit;

b) mbështetjen e nismave që kanë një ndikim pozitiv mjedisor;

c) fuqizimi i grave sipërmarrëse;

d) forcimin e përfshirjes sociale, diversitetit dhe ndikimit social.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masa nuk parashikon ndikim të drejtpërdrejtë në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Niveli i ulët ose mungesa e bashkëpunimit dhe e koordinimit ndërmjet organeve kompetente qeveritare dhe organizatave joqeveritare	E ulët	Ritja e nivelit të bashkëpunimit përmes tryezave të përbashkëta, grupeve të punës etj.
Shtyrja e miratimit të ligjit të ri për *start-up*-et	E lartë	Ritja e ndërgjegjësimit në nivel politik për nevojën e këtij ligji

Masa e reformës 08: Masat mbështetëse për NMVM-në

1. Përshkrimi i masës

SME-të në Shqipëri janë kontribues të rëndësishëm në ekonomi. Në vitin 2019, Ndërmarrjet e Vogla dhe të Mesme (NVM) përbëjnë 99.8% të të gjitha ndërmarrjeve, 81.6% të punësimit total dhe 72.4% të vlerës së shtuar – më shumë se në shumicën e vendeve të rajonit. Vlera e shtuar e NVM-ve u rrit me

17.4% midis 2017-ës dhe 2019-ës dhe me 28.3% midis 2016-ës dhe 2019-ës. Ndërmarrjet mikro përbëjnë shumicën e NVM-ve. Sipas Raportit të Konkurrueshmërisë të OECD-së për vitin 2021, rezultati i aksesit në financa të Shqipërisë është rritur lehtë – nga 2.4 në 2.5 – që nga vlerësimi i mëparshëm, duke reflektuar disa elemente të reja të futur në këtë cikël. Ka pasur disa përmirësime në aksesin në financat bankare, veçanërisht miratimi i ligjit të ri të tregut të kapitalit i cili do të ndihmojë në mobilizimin e financimit afatgjatë. Burimet alternative të financimit mbeten shumë të kufizuara në Shqipëri, duke krijuar një pengesë të madhe për bizneset që nuk plotësojnë kriteret tradicionale bankare. *Factoring* dhe *leasing* janë të disponueshme dhe të mbështetura nga korniza ligjore të zhvilluara mirë, por financimi *crowd funding*, kapitali sipërmarrës dhe rrjetet e engjëjve të biznesit nuk ekzistojnë. Megjithatë, nga viti 2022, Shqipëria do të përqendrohet në zhvillimin e platformave të financimit *crowd funding*, kapitaleve sipërmarrëse dhe rrjeteve të engjëjve të biznesit për sipërmarrësit dhe bizneset *start-up,* që nuk janë të pranueshëm për huadhënien tradicionale bankare. Në kuadër të programit të BE-së për inovacion (faza e parë) është në zhvillim e sipër testimi i krijimit të një rrjeti pilot të engjëjve të biznesit. Edhe në fazën e dytë të EU4Innovation, një ndarje shumë e konsiderueshme buxhetore i kushtohet rritjes së aksesit në financa të bizneseve *start-up* jo vetëm nëpërmjet granteve, por edhe nëpërmjet zhvillimit të instrumenteve të tjera financiare alternative. Me ndihmën e BERZH-it, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, në maj 2020, krijoi një portal të centralizuar informacioni, i cili ofron informacion mbi të gjitha instrumentet financiare në dispozicion për NVM-të. Kjo platformë është plotësisht funksionale.

Gjithashtu, një raport për "Mbështetje për digjitalizimin e SME-ve në Shqipëri, për të zbutur ndikimin negativ ekonomik të COVID-19" është përgatitur nga MFE-ja me mbështetjen e BERZH-it. Bazuar në këtë raport në "Strategjinë e re për zhvillimin e biznesit dhe investimeve 2021–2027" është formuluar një masë e re prioritare që është "iniciativa për zhvillimin e *e-Biznesit"*.

Kjo masë synon:

- Përmirësimin e konkurrueshmërisë dhe aksesit të SME-ve në tregje, duke i ndihmuar ato të adaptojnë zgjidhje digjitale për tregtinë elektronike dhe biznesin elektronik.
- Forcimi i aftësive digjitale të NVM-ve.
- Sigurimi i një mjedisi të përshtatshëm dhe rregullator biznesi për tregtinë elektronike për të mbështetur sipërmarrësit dhe SME-të, duke përdorur sinergji me masat e parashikuara në agjendën e re digjitale dhe CRM 2021–2024.

Bazuar në këtë raport, duke pasur parasysh bazën e digjitalizimit, lidhjes me internetin, SME-të shqiptare po performojnë në një nivel adekuat. Rreth 98% e SME-ve shqiptare janë të lidhura me internetin ose thënë ndryshe kanë të paktën një punonjës që përdor internetin për qëllime biznesi. Gjithashtu, projekti ProSEED, që nga shkurti i vitit 2021, po zbaton instrumentin këshillimor që ofron shërbime trajnimi dhe këshillimore për MSME-të, me mundësinë e marrjes së granteve të vogla, për t'iu përshtatur situatës së krijuar nga COVID-19. Instrumenti këshillues i titulluar "CoSolve 19" është një nismë e përbashkët e programeve dypalëshe të Bashkëpunimit Gjermano-Shqiptar për Zhvillim: "Zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik dhe rajonal, nxitja e punësimit arsim dhe trajnim profesional" (ProSEED) dhe Zhvillimi i Qëndrueshëm Rural (SRD). Qëllimi i këtij instrumenti është të mbështesë NMVM-të e prekura rëndë nga pasojat e krizës COVID-19 në Shqipëri, të ruajnë punësimin dhe të përshtatin aktivitetin e tyre të biznesit, sipas situatës së re pas COVID-19. Në zbatimin e kësaj nisme, ProSEED dhe SRD synojnë të japin një kontribut të rëndësishëm për MSME-të në Shqipëri në bujqësi, turizëm apo sektorë të tjerë. Projekti do të zbatohet për periudhën 2021–2022. Numri i përgjithshëm i NMVM-ve përfituese është 900, të cilat do të marrin shërbime këshillimore. Vëllimi i përgjithshëm përfundimtar i CoSolve-19 është 4,35 Mio EUR dhe ndarja e fondeve totale është 40% këshilla dhe 60% grante për të gjithë sektorët. Masat mbështetëse për sipërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme nga bujqësia, turizmi, tregtia me pakicë dhe prodhimi do t'u mundësojnë atyre të kapërcejnë me sukses krizën COVID-19, të ruajnë dhe në afat të mesëm të rrisin punësimin, si dhe të prezantojnë zgjidhje dhe mjete të reja biznesi digjitale. Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 466, datë 30.7.2021, "Strategjia për Zhvillimin e Biznesit dhe Investimeve 2021–2027 dhe plani i veprimit" (BIDS 2021–2027). Vizioni i strategjisë është "Një ekonomi shqiptare më konkurruese, e drejtuar nga inovacioni dhe e bazuar në njohuri, që krijon vende pune të reja dhe me cilësi më të lartë, duke shfrytëzuar potencialet e tranzicionit digjital dhe transformimin e zinxhirëve ndërkombëtarë të vlerave dhe duke theksuar zhvillimin e qëndrueshëm, BE dhe rajonal, integrim."

BIDS 2021–2027 është në përputhje me strategjitë dhe programet gjithëpërfshirëse në nivel kombëtar

si Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim II 2015-2020, Plani Kombëtar për Integrimin Evropian (PKIE), Programi i Reformës Ekonomike (ERP), si dhe si ndërkombëtarisht si Plani i Veprimit për Tregun e Përbashkët 2021–2024 (CRM) për Ballkanin Perëndimor dhe Strategjia e re e BE-së për SME-të. Kuadri strategjik dhe plani i veprimit i BIDS-it të ri është hartuar me qëllim zhvillimin dhe plotësimin e masave dhe nismave për zbatimin e këtyre strategjive dhe programeve. Tre objektivat kryesorë të strategjisë janë si më poshtë:

- tërheqja e investimeve dhe ndërkombëtarizimi;
- zhvillimi i NVM-ve, sipërmarrja dhe inovacioni;
- zhvillimi i kapitalit njerëzor.

Gjatë vitit 2021, Sektori i Nxitjes së Biznesit, në Drejtorinë e Politikave të Zhvillimit Ekonomik në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, ka hartuar projektligjin "Për zhvillimin e ndërmarrjeve mikro, të vogla dhe të mesme". Miratimi i projektligjit parashikohet të bëhet brenda vitit 2021. Elementet kryesore të projektligjit të ri, që ia vlen të theksohen janë: Përafrimi i Rekomandimit të Komisionit të BE-së të datës 6 maj 2003, lidhur me mbledhjen e të dhënave dhe metodat në llogaritjet për kategorizimin e sipërmarrjeve mikro, të vogla dhe të mesme dhe zbatimin e metodologjisë së përdorimit të saj nga bizneset. Është shtuar edhe përkufizimi për ndërmarrjet e mesme; ofrimi i mbështetjes shtetërore për ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme, në përputhje me rregullat e ndihmës shtetërore; Përcaktimi i formave të mbështetjes shtetërore për ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme, si: mbështetje financiare nga buxheti i shtetit, nga partnerë zhvillimi vendës ose të huaj, garancitë e kredive shtetërore sipas ligjit në fuqi për borxhin dhe garancitë shtetërore, në zbatim të politikat specifike të Këshillit të Ministrave, në përputhje me parimet dhe rregullat fiskale për qëndrueshmërinë e borxhit publik dhe kufizimet e borxhit shtetëror dhe garancive të kredive shtetërore, si dhe ofrimin e shërbimeve mbështetëse publike për ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme nga AIDA; përgatitjen e raportit vjetor nga AIDA, bazuar në bazën e të dhënave për skemat financiare dhe mbështetjen e shërbimeve publike për NMVM-të e ofruara nga autoritetet shtetërore, si dhe nga partnerë zhvillimi vendës apo të huaj; krijimi dhe funksionimi i Këshillit Konsultativ për ndërmarrjet; si dhe referencë ligjore për hartimin dhe miratimin e Strategjisë për Zhvillimin e Biznesit dhe Investimeve.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Hartimi i skemave vjetore të granteve të buxhetit të shtetit për NVM-të;

b) Krijimi i sektorit të ri të trajnimit në AIDA;

c) Zbatimi i një programi trajnimi modular dhe mentorim për sipërmarrësit aspirantë;

d) Organizimi i webinarit mbi tregtinë elektronike për MSME;

e) Krijimi i portalit të tregut digjital nga Bashkimi i Dhomave të Shqipërisë;

f) Krijimi i një faqe interneti informative (përfshirë udhëzuesit dhe mjetin e vetëvlerësimit) nën iniciativën e zhvillimit të *e-Biznesit,* pranë AIDA-s;

g) Zhvillimi i strategjisë së eksportit (iniciativat kryesore, veprimet);

h) Krijimi i një engjëlli biznesi pilot për *start-up;*

i) Monitorimi i ecurisë së zbatimit të objektivave dhe masave të BIDS 2021–2027;

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Hartimi i skemës vjetore të granteve të buxhetit të shtetit për SME-të;

b) Kryerja e trajnimeve dhe trajnimeve për MSME-të nga AIDA;

c) Zbatimi i masave për ngritjen e kapaciteteve (programe trajnimi dhe trajnimi për SME-të) nën iniciativën për zhvillimin e *e-Biznesit;*

d) Hartimi i një programi të zhvillimit të furnitorëve dhe zbatimi i një faze pilot;

e) Krijimi i rrjetit të engjëjve të biznesit;

f) Monitorimi i ecurisë së zbatimit të objektivave dhe masave të BIDS 2021–2027;

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Hartimi i skemës vjetore të granteve të buxhetit të shtetit për NVM-të (MFE);

b) Zbatimi i trajnimeve për MSME-të nga AIDA;

c) Përshtatja e kuadrit ligjor për financimin *croud funding*;

d) Monitorimi i ecurisë së zbatimit të objektivave dhe masave të BIDS 2021–2027;

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë	I ndërmjetëm	Synimi
Miratimi i strukturës së re në MFE	-	Qershor 2022	Dhjetor 2023
Numri i përdoruesve të platformës së centralizuar të informacionit	1000	1500	2000
Numri e përfitues MSME nga grantet AIDA	373	400	450

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Përmirësimi i aksesit në financa për NVM-të dhe ndikimi i drejtpërdrejtë në konkurrueshmërinë më të lartë të asaj pjese të ekonomisë, e cila ka kontributin më të madh në PBB dhe punësim në sektorin jofinanciar. Rritja e investimeve e nxitur nga aksesi më i mirë në financa do të ketë një ndikim pozitiv në zgjerimin e kapaciteteve, modernizimin teknologjik të prodhimit, rritjen e produktivitetit dhe futjen e produkteve dhe shërbimeve të reja, inovative nga NVM-të.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostoja e aktiviteteve dhe burimi i financimit janë të detajuara përkatësisht në tabelën 10a dhe tabelën 10b.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Futja e instrumenteve të reja financiare për fillimin e një biznesi dhe zhvillimin e NVM-ve do të kontribuojë drejtpërdrejt në krijimin e vendeve të punës dhe vetëpunësimit. Reforma është veçanërisht e rëndësishme, sepse do të ndihmojë në fuqizimin e sipërmarrjes së grave, duke lehtësuar kanalet e komunikimit drejt financimit, gjë që është e rëndësishme për gratë sipërmarrëse.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masa nuk parashikon ndikim të drejtpërdrejtë në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Shtyrja e miratimit të ligjit të ri për NVM-të	I lartë	Rritja e ndërgjegjësimit në nivel politik për nevojën e këtij ligji
Vonesat në zbatimin e masave të parashikuara në BIDS	I lartë	Rritja e ndërgjegjësimit për rëndësinë e BIDS.

Masa e reformës 09: Modernizimi i instrumenteve të pagesave me vlerë të vogël

1. Përshkrimi i masës

Kjo masë rrjedh nga lista e veprimeve të përfshira në strategjinë kombëtare për pagesat me vlerë të vogël, të cilat janë në përgjegjësinë e Bankës së Shqipërisë. Objektivi kryesor i Strategjisë Kombëtare për Pagesat me Vlerë të Vogël është që të promovojë përdorimin e shpeshtë të instrumenteve të pagesave modernë në të gjithë vendin, me qëllimin për të arritur 10 pagesa jo *cash* për person deri në fund të vitit 2023. Rritja e qasjes në llogari bankare është kusht i nevojshëm për të arritur objektivin kryesor. Në këtë aspekt, Shqipëria synon të arrijë një raport të llogarive për qytetarët e rritur në 70% deri në fund të vitit 2023. Kjo masë është pjesë e reformave kombëtare prej vitit 2020.

Objektivat e sipërpërmendur do të realizohen nëpërmjet një plani veprimesh të detajuar, i cili parashikon disa veprime të natyrës ligjore e rregullative dhe infrastrukturore.

1. Përmirësimi i kuadrit ligjor dhe rregullativ

a) Miratimi i projektligjit "Mbi sistemet e pagesave", i cili transpozon direktivën e rishikuar të BE 2015/2366 dhe zbatimi i tij nga aktorët e tregjeve

b) Hartimi i një akti ligjor që të transpozojë direktivën e BE-së "Mbi llogarinë e pagesave".

Ligji mbi "shërbimet e pagesave", që transpozon direktivën e BE 2015/2366 është aprovuar më 2020-ën. Aktet nënligjore po hartohen dhe ligji do të zbatohet nga aktorët e tregjeve në 2022.

Një projektligj "Mbi llogarinë e pagesave" është përfunduar nga BSH-ja më 2021-shin. Ndër përfitimet e shumta, zbatimi i akteve ligjore, që transpozojnë direktivën PAD mbështet arritjen e një shkalle të volumeve të pagesave, duke përcaktuar kriteret për përdorimin e një "llogarie bazë", e cila nuk ka kosto, ose një kosto të ulët, për mbajtësin. Si e tillë, ajo do të ndihmojë, përtej segmenteve të tjera të tregut, edhe qeverinë që të përdorë produktet e "llogarisë bazë" për të zgjeruar pagesat e saj, duke përfshirë pensionet dhe asistencat e papunësisë. Kështu, transpozimi krijon parakushtet për të përfshirë financiarisht edhe popullsinë, që merr pagesat e sigurimeve shoqërore, pensionistët dhe studentët, duke llogaritur që nuk do të përballen me kosto në "llogarinë bazë". Përdorimi i llogarisë bazë për këtë qëllim është pjesë e

SKPVV10, si edhe pjesë e raportit të Bankës Botërore mbi Digjitalizimin e Pagesave të Qeverisë, e cila bazohet në të dhënat publike dhe takimet bilaterale me agjenci të ndryshme qeveritare. Rezultatet u ndanë me lojtarët e tregut dhe u prezantuan në takimin e pestë të Komitetit Kombëtar të Sistemit të Pagesave[11].

2. Përmirësimet infrastrukturore dhe teknologjike, si:

a) Mundësia e implementimit të një platforme kombëtare të procesimit të kartave (SWITCH/pagesa të menjëhershme). Një studim fizibiliteti është hartuar me mbështetjen e Bankës Botërore në vitin 2021. Raporti theksoi se tregu shqiptar duhet të përqendrohet më tepër në zgjidhjen e pagesave të menjëhershme se sa në platformën SWITCH. Një infrastrukturë pagesash të menjëhershme do të plotësonte nevojat dhe mundësitë për investime nga tregu;

b) Implementimi i skemave të debitimit direkt ndërmjet bankave. Kuadri rregullativ është hartuar dhe infrastruktura është e ngritur;

c) Zbatimi i një sistemi për klerimin e transfertave në euro për pagesat vendëse. Sistemi është ndërtuar nga BSH-ja dhe pritet të jetë funksional në vitin 2022;

d) Operacionalizimi i kategorisë së "pjesëmarrjes indirekte" në AECH (e arritur që në vitin 2020 – por mungon interesi nga tregu për të marrë pjesë në sistem deri në vitin 2021).

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Aprovimi i akteve ligjore që transpozojnë direktivën e BE-së "Mbi llogarinë e pagesave";

b) Zbatimi i "Ligjit mbi shërbimet e pagesave" dhe kuadri rregullativ i zbatimit të ligjit nga tregu;

c) Sistemi për klerimin e pagesave vendëse në euro do të jetë funksional;

d) Debitimi direkt ndërmjet bankave do të jetë funksional dhe gjithë mandatet e debitimit direkt ekzistuese do të zbatojnë rregullat e skemës;

e) Promovimi i infrastrukturës për pagesat e menjëhershme, i cili i përshtatet më mirë nevojave të tregut dhe justifikon kostot e investimit e bazuar në zhvillimin e tregut.

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Monitorimi i zbatimit dhe efekteve të objektivave/masave të realizuara si edhe vlerësimi i mundësisë për të zgjeruar punën e BSH-së dhe aktorëve të tjerë.

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

Nuk ka aktivitete të planifikuara

2. Treguesit e rezultateve

Treguesit	Baza (viti)	Synimi i ndërmjetëm (viti)	Synimi (viti)
Zbatimi i Ligjit "Mbi shërbimet e pagesave"	Hartimi i kuadrit rregullator për zbatimin e ligjit (T4 2021)	Zbatimi i ligjit dhe i akteve të tjera rregullatore nga aktorët e tregut, 2022.	Hyrja e aktorëve të rinj dhe produkteve të reja në tregun e shërbimeve të pagesave 2023. Ligji ndihmon arritjen e objektivave të Strategjisë Kombëtare për Pagesat me Vlerë të Vogël, për të kapur nivelin e 10 pagesave jo *cash* për person dhe një raport të llogarive për qytetarët e rritur në 70% deri në fund të vitit 2023.
Hartimi i një akti ligjor që do të transpozojë direktivën e Bashkimit Evropian "Për llogarinë e pagesës"	Hartimi i projektligjit (2021)	Miratimi i ligjit (2022)	Zbatimi i ligjit 2022
Operacionalizimi i ndryshimeve rregullative dhe në infrastrukturë për skemën e debitit direkt ndërbankar.	Aprovimi i ndryshimeve rregullative brenda T4 2021	Zbatimi i skemës nga aktorët e tregut dhe ndryshimi gradual i mandatit ekzistues, 2021	Funksionimi normal i skemës
Operacionalizimi i sistemeve për shlyerjen e pagesave kombëtare në euro	Projekti finalizohet në fund të vitit 2021	Sistemi hyn në funksion në fillim të vitit 2022	Më 2023-shin monitorohet ndikimi i sistemit në treg, mbështetur në objektivat e

[10] Strategjia Kombëtare për pagesat me vlerë të vogël është rezultati i një përpjekjeje të përbashkët të palëve të interesuara nga sektori publik dhe privat, i drejtuar nga Banka e Shqipërisë dhe i zbatuar nga Komiteti Kombëtar i Sistemit të Pagesave. Është i disponueshëm tek:
https://www.bankofalbania.org/Pagesat/Komiteti_Kombetar_i_Sistemit_te_Pagesave/Mbledhja_e_Katert_Vjetore_e_Komitetit_Kombetar_te_Sistemit_te_Pagesave_20917.html

[11] https://www.bankofalbania.org/rc/doc/01_Government_payment_digitization_in_albania_NPC_15758.pptx

			SKPVV-së
Studimi i fizibilitetit për zbatimin e platformës kombëtare të procesimit të kartave (SWITCH)/"instant payment"	Finalizimi i studimit të fizibilitetit dhe prezantimi i alternativave më të përshtatshme për aktorët e tregut, 2021	Mbështetja e zbatimit të alternativave më të përshtatshme për tregun shqiptar, 2022	Mbështetja e zbatimit të alternativave më të përshtatshme për tregun shqiptar, 2023[12]

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Krijimi i një fushë të përshtatshme për institucionet financiare jobanka për të ofruar shërbime inovative të pagesave elektronike: a) duke i lejuar ato të hapin llogari pagesash dhe të ofrojnë pagesa elektronike (gjë e cila nuk lejohet me legjislacionin aktual); b) krijimin e licencimit dhe mbikëqyrjes së institucioneve që ofrojnë shërbime pagese në përpjesëtim me rrezikun që këto institucione mbartin; c) garantimin e aksesit të tyre në sisteme pagesash; d) garantimin e aksesit tek palët e treta (TPP - ofruesit e shërbimit të informacionit mbi llogarinë dhe ofruesit e shërbimit të pagesës të informacionit mbi llogarinë) të informacionit mbi llogarinë e klientit pas pëlqimit të qartë të këtij të fundit përmes krijimit të infrastrukturës së Bankës së Hapur (*Open Banking*); si dhe e) krijimin e një kornize prudenciale për mbrojtjen e konsumatorit.

Hartimi i aktit ligjor që do të transpozojë Direktivën e Bashkimit Evropian "Mbi llogarinë e pagesës" pritet që të rrisë konkurrencën nëpërmjet përmirësimit të mëtejshëm të transparencës së shërbimeve të ofruara në treg si dhe rritjes së lëvizshmërisë së klientëve përmes vendosjes së procedurave të ndërrimit/ndryshimit me kosto më efektive ndërmjet ofruesve të ndryshëm të shërbimeve të pagesave.

Miratimi i ndryshimeve rregullative dhe në infrastrukturë për "pjesëmarrje të jo të drejtpërdrejtë" në AECH sjell përmirësimin e kushteve të tregut ndërmjet bankave dhe institucioneve financiare jobanka të cilat ofrojnë shërbime pagese (më 2020-ën).

Mundësia e zbatimit të një platforme kombëtare të procesimit të kartave (SWITCH)/"instant payment"/pagesat në kohë reale rrit konkurrencën për procesimin e kostove të pagesave të kartave dhe atë ndërmjet pagesave me karta dhe transfertave të kreditit në formë jo letër.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Hartimi i akteve ligjore dhe nënligjore të parashikuara në reformë do të realizohen me asistencën teknike të Bankës Botërore dhe të financuar nga SECO-ja. Ndryshimet në infrastrukturë do të realizohen si më poshtë:

- skema për debitimin direkt do të mbështetet në infrastrukturën ekzistuese;
- sistemi për shlyerjen e pagesave kombëtare në Euro do të financohet nga Banka e Shqipërisë;
- në vijim të studimit të fizibilitetit të kryer nga Banka Botërore, Banka e Shqipërisë do të mbështesë opsionin për zbatimin e *instant payment* si zgjidhje për tregun shqiptar. Kjo zgjidhje mund të zhvillohet/zbatohet nga aktorë privatë të tregut, në varësi të zhvillimeve në treg.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Duke marrë parasysh që projektligji "Mbi shërbimet e pagesave" nxit përfshirjen e kompanive *Fintech* në sferën financiare, vlerësohet se hyrja e ofruesve të rinj të shërbimeve të pagesave do të përmirësojë/nxisë gjithashtu edhe punësimin.

Nga ana tjetër, është pranuar gjerësisht se përfshirja financiare është një komponent i rëndësishëm në uljen e varfërisë. Në këtë drejtim, duke marrë parasysh që strategjia ka si synim gjithëpërfshirës/themelor rritjen e përqindjes së popullsisë që ka akses në shërbimet financiare nga 40% në 70%, vlerësohet se strategjia ka një ndikim të drejtpërdrejtë në uljen e varfërisë.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Strategjia pritet të promovojë pagesa elektronike kundrejt pagesave në formë letër. Në këtë drejtim pritet që shërbimet e reja të pagesave do të promovojnë politika më miqësore ndaj mjedisit.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Mosmiratimi i ligjeve dhe rregulloreve në nivelin e duhur në kohën e planifikuar për miratim i ligjeve të tjera të lidhura indirekt që pengojnë ose kanibalizojnë objektivat e synuar të ligjit/ndryshimeve rregullative të	I ulët	Koordinimi ndërmjet institucioneve të ndryshme nëpërmjet Komitetit Kombëtar të Sistemit të Pagesave.

[12] Studimi i fizibilitetit tregon se zgjidhja më e përshtatshme për kushtet aktuale të tregut është krijimi i një versioni të lehtë për *instant payment* nga një kompani *fin-tech* të licencuar nga BSH-ja. Banka e Shqipërisë do të promovojë krijimin e tij. Në rastin e Shqipërisë, krijimi i një SWITCH-i kombëtar nuk ka koncept ekonomik, duke qenë se po nxiten zgjidhje të tjera inovative.

planifikuara		
Mungesa e përfshirjes së të gjithë palëve të interesit që kontribuojnë në hartimin, zbatimin dhe ekzekutimin e ndryshimeve në ligje/rregullore dhe në infrastrukturat që planifikohen të zbatohen.	I ulët	Koordinimi ndërmjet institucioneve të ndryshme nëpërmjet Komitetit Kombëtar të Sistemit të Pagesave.
Mungesë ekspertize dhe/ose ekspertizë e kufizuar për të aplikuar ndryshime në ligj/rregullore dhe/ose zbatime teknike të parashikuara të përmirësimit të infrastrukturës	I ulët	Banka e Shqipërisë po punon intensivisht për të pasur ekspertizën e duhur nga Banka Botërore dhe Bankat Qendrore të vendeve të Bashkimit Evropian.

- Rekomandimet kryesore të raportit mbi "Digjitalizimin e pagesave të qeverisë"

Rekomandimi 1 – Instituti i Sigurimeve Shoqërore duhet të migrojë të gjitha pagesat për pensione dhe pagesa të tjera sociale nga pagesa në formë *cash*-i në transferta elektronike në llogaritë e përfituesve.

PRIORITETI: I LARTË

Shpërndarja e pensioneve apo e pagesave të tjera nëpërmjet llogarive bankare ka disa avantazhe për ISSH-në, në drejtim të uljes së kostove, uljes së humbjeve dhe të tjera. Për përfituesit, hapja e llogarive bankare, u mundëson atyre familjarizimin me format digjitale të pagesave dhe aksesin në shërbime të tjera financiare. ISSH-ja duhet të përdorë transfertat në llogaritë bankare, si norma kryesore e shpërndarjes së pensioneve, dhe të bëjë përjashtime të raste të veçanta (gjithmonë me synimin afatgjatë për të evituar pagesat *cash*). Llogaritë duhet të kenë kosto të ulëta ose asnjë kosto për pensionistët (e ngjashme më llogaritë e pagave, ose llogarisë bazë).

Ky rekomandim do të përmbushet me transpozimin e direktivës "Mbi llogarinë e pagesës".

Rekomandimi 2 – Programet e asistencës sociale që nënkuptojnë shpërndarjen periodike monetare për përfituesit duhet të kryhen nëpërmjet llogarive të përfituesve në banka apo nëpërmjet produkteve të tjera të sistemeve të pagesave.

PRIORITETI: I LARTË

Me shumë pak përjashtime, aktualisht pagesat e programeve sociale bëhen në *cash*. Sikurse në rastin e pensioneve, kryerja e këtyre pagesave me llogari bankare ka disa avantazhe, si për administratorët e programeve sociale, ashtu edhe për përfituesit. Sikurse në rekomandimin #1, përfituesit duhet t'i marrin përfitimet nëpërmjet llogarive që kanë kosto të ulët ose pa kosto (llogaria bazë). Llogarimbajtësit duhet të kenë akses nga disa pika të shpeshta te llogaria e tyre.

Kjo do të realizohet nëpërmjet transpozimit të direktivës "Mbi llogarinë e pagesës" dhe nëpërmjet zbatimit të ligjit "Mbi shërbimet e pagesave", i cili krijon mundësi për aktorë të si një dhe shërbime të reja nëpërmjet zgjerimit të agjentëve bankarë dhe digjitalë.

Rekomandimi 3 – Ministria e Financave dhe Ekonomisë duhet të marrë në konsideratë opsionin që transfertat për pagat e administratës të kryhen nga llogaria që ka në Bankën e Shqipërisë drejt llogarive të përfituesve, pa përdorur palë të treta.

PRIORITETI: MESATAR

Në këtë mënyrë, punonjësit e administratës publike mund të zgjedhin vetë bankën ku bëhet pagesa. Sipas këtij skenari, probabiliteti që individët të ruajnë paranë dhe të përdorin instrumente të pagesave elektronike është i lartë. Gjithashtu, pasja e një llogarie i mundëson individët të ndryshojnë bankën në rast se nuk janë të kënaqur me shërbimin në bankën aktuale. Ministria e Financave dhe Ekonomisë duhet të ekzekutojë transaksionet duke përdorur llogarinë e saj në Bankën e Shqipërisë nëpërmjet AECH-së. Ajo duhet të marrë informacion nga njësitë përkatëse mbi llogaritë e përfituesve dhe shumat përkatëse, dhe këto njësi janë përgjegjësi për saktësinë e informacionit. Me qëllim shmangien e gabimeve, proceset duhet të jenë të automatizuara. Në një proces që përfshin bankat, ministrinë dhe njësitë e tjera qeverisëse, përputhja e transfertave të pagave është pothuajse automatizuar, duke u kujdesur që pagesa është kreditуar në llogarinë e përfituesit.

Ky rekomandim i adresohet Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, dhe Departamentit të Administratës Publike.

Rekomandimi 4 – Zgjerimi i përdorimit të *e-Albania* në terma të shërbimeve që mundësojnë pagesën nëpërmjet portalit dhe gamës së instrumenteve që mund të përdoren (përveç kartave).

PRIORITETI: I LARTË

Në këtë drejtim janë ndërmarrë disa hapa nga *e-Albania*, të prezantuara në takimin e Komitetit Kombëtar të Sistemit të Pagesave[13].

Rekomandimi 5 – Duhet riparë struktura për komisionet e transaksioneve që lidhen me pagesa për shërbimet publike. Një nga objektivat kryesorë të këtij rishikimi është inkurajimi i përdorimit të instrumenteve elektronike, duke diferencuar komisionet për këto alternativa, kundrejt përdorimit të *cash*-it.

PRIORITETI: MESATAR

Struktura e vendosjes së çmimit duhet të ndihmojë në promovimin e përdorimit të instrumenteve elektronike, si *internet banking*, platforma të pagesave me celular dhe me karta pagesash. Me fjalë të tjera, komisionet për pagesa për shërbimet publike duhet të jenë shumë të ulëta, se sa kur këto pagesa bëhen me *cash* pranë sporteleve. Në këtë drejtim, rishikimi i rregulloreve të AIPS[14] dhe AECH[15] në vitin 2020, marrin parasysh këtë rekomandim, duke referuar se të gjitha transfertat elektronike të kreditit që shlyhen me këto sisteme duhet të jenë me komisione 50% më të ulëta sesa transfertat në letër, ndërsa për transfertat elektronike deri në 20,000 nuk duhet të ketë komision.

Rekomandimi 6. Të promovohet konkurrenca në mbledhjen e të ardhurave nga shërbimet publike nga entitete publike, me akses të drejtpërdrejtë në AECH.

PRIORITETI: MESATAR

Kjo është realizuar me rishikimet që janë bërë në rregulloret për AIPS dhe AECH më 2021-shin.

5.2 Analiza e pengesave në fusha të tjera

5.2.1 Menaxhimi i financave publike

a) Analiza e pengesave kryesore

Pengesat kryesore që lidhen me Investimet Strategjike Publike janë renditur si më poshtë:

Planet tepër optimiste, dizajni joadekuat i projekteve, ndarja e tepërt e projekteve dhe kapaciteti

[13] https://www.bankofalbania.org/rc/doc/16_NRepishti_AKSHI_electronicpayments_e_Albania_18144.pdf

[14] https://www.bankofalbania.org/Rreth_Bankes/Legjislacioni/Rregullore_Nr_36_Per_funksionimin_e_sistemit_te_pagesave_nderbankare_me_vlere_te_madhe-AIPS.html

[15] https://www.bankofalbania.org/Rreth_Bankes/Legjislacioni/Rregullore_35_2020_Per_funksionimin_e_sistemit_te_klerimit_te_pagesave_me_vlere_te_vogel_AECH.html

relativisht i dobët i menaxhimit të projekteve kanë kontribuar në joefikasitetin në ofrimin e PIM-it. Këto pengesa përmenden edhe në vlerësimin e menaxhimit të investimeve publike (PIMA) në vitin 2016 të kryer nga FMN-ja.

- Shkrirja e Ministrisë së Ekonomisë me Ministrinë e Financave ka paraqitur probleme të koordinimit me menaxhimin e PPP-ve brenda kornizës së përgjithshme të PIM.

Brenda MFE-së, kapaciteti për vlerësimin, monitorimin dhe menaxhimin e të gjitha investimeve publike duke përfshirë PPP-të është i fragmentuar.

b) Masat e reformës

Masa e reformës 10: Investimet strategjike publike

1. Përshkrimi i masës

Masa e propozuar e reformës për investimet strategjike publike do të synojë:

a) Zhvilloni një strategji PIM, duke përfshirë një PPP;

b) Forcimi i kapaciteteve në të gjithë qeverinë për të vlerësuar projektet e investimeve publike;

c) Përmirësimi i monitorimit të investimeve publike duke përfshirë projektet PPP dhe koncesionet.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Zhvillimi i strategjisë së investimeve publike për të drejtuar investimet publike;

b) Përgatitja dhe mirëmbajtja e linjës së vetme të projektit (përfshirë PPP) bazuar në kritere të qarta të përzgjedhjes strategjike të lidhura me dokumentet strategjike, prioritetet e qeverisë dhe prioritetet sektoriale;

c) Zhvillimi i metodologjisë për zhvillimin e studimeve të fizibilitetit, analizës së përfitimit të kostos, vlerësimeve të ndikimit mjedisor dhe social dhe mjeteve të prioritizimit të projekteve;

d) Përmirësimi i kornizës së monitorimit të investimeve strategjike bazuar në KPI;

e) Hartimi i raporteve gjithëpërfshirëse për investimet publike;

f) Përmirësimi i kuadrit të monitorimit të kontratave koncesionare/PPP;

g) Forcimi/zhvillimi i kapaciteteve për vlerësimin e projekteve të reja koncesionare/PPP.

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Forcimi/zhvillimi i kapaciteteve në të gjithë qeverinë për të identifikuar, përgatitur dhe vlerësuar projektet e investimeve publike.

b) Zhvillimi i metodologjisë për alokimin/rishpërndarjen e fondeve buxhetore për investime strategjike;

c) Forcimi/zhvillimi i kapaciteteve nëpër institucionet qeveritare për të rritur thithjen e fondeve për investime strategjike;

d) Përmirësimi i procesit të përfshirjes së investimeve publike në ciklin e PBA-së;

e) Plotësimi i bazës së plotë të të dhënave të kontratave të monitoruara dhe ndjekja e procesit të monitorimit të kontratave të koncesionit/PPP;

f) Zhvillimi i metodologjisë në lidhje me vlerësimin e projekteve të reja koncesionare/PPP.

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Forcimi/zhvillimi i kapaciteteve nëpër institucionet qeveritare për monitorimin e kontratave koncesionare/PPP;

b) Konsolidimi dhe përmirësimi i metodologjisë së vlerësimit të projekteve të reja koncesionare/PPP.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2020)	I ndërmjetëm (2022)	Synimi (2024)
Pjesa e projekteve të investimeve publike që propozohen në bazë të prioriteteve strategjike të qeverisë (vlera e projekteve në një vit të caktuar)	82%	> (t-1) (trend rritës)	
Disbursimet aktuale për projektet e investimeve të mëdha krahasuar me disbursimet e planifikuara së bashku me shpjegimin e variacioneve	95%	98%	
Raporti i investimeve të reja publike të paraqitura brenda ciklit të PBA-së kundrejt totalit të investimeve të reja publike të miratuara në një vit	46.35%	> (t-1) (trend rritës)	
Numri i kontratave të monitoruara kundrejt totalit të kontratave ekzistuese	82%	100%	100%

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Integrimi i investimeve mund të përmirësojë konkurrencën përmes dy kanaleve: së pari, duke rritur madhësinë e tregut të disponueshëm për firmat vendëse; dhe së dyti, duke nxitur produktivitetin dhe inovacionin duke i ekspozuar firmat ndaj konkurrencës, ekspertizës dhe teknologjisë ndërkombëtare.

Perspektivat e konkurrencës janë kritike për politikat efektive për të nxitur rritjen dhe zhvillimin.

Politikat fokusohen në krijimin e një klime tërheqëse investimi veçanërisht për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme për të nxitur inovacionin dhe performancën konkurruese. Gjithashtu, politikat e fokusuara dhe partneritetet efektive të sektorit privat-publik nxisin inovacionin dhe lehtësojnë performancën konkurruese.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Për vitin 2020 dhe 2022 kostot e parashikuara janë importuar nga Plani i Veprimit të MFP 2019–2022 (strategjia e MFP 2019–2022).

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Investimi çon në përmirësime të produktivitetit, të cilat nga ana tjetër çojnë në rritjen e rritjes. Kjo më pas çon në fitime të përmirësuara dhe investime shtesë, dhe në një ekonomi ideale, cikli vazhdon. Kështu, investimi është disi pika kyçe kritike.

Investimet publike mund të ndikojnë në një ekonomi kombëtare në mënyra të shumta. Së pari, investimi kapital duhet të rrisë kapacitetin dhe/ose eficiencën e prodhimit, gjë që do të çojë në rritje ekonomike, e cila shfaqet në dy mënyra kritike. Së pari është aftësia e bizneseve për të riinvestuar fitimet e tyre për të vazhduar këtë rritje dhe së dyti, popullsia e punës dhe konsumatorët që punësohen, për shkak të kësaj rritjeje do të kenë më shumë para në dorë, gjë që do të rrisë shpenzimet e tyre. Kjo siguron të ardhura dhe kapital shtesë për bizneset, dhe bizneset më pas mund të vazhdojnë ciklin e investimeve për të rritur prodhimin.

Investimet publike stimulojnë aktivitetin ekonomik nëpërmjet efekteve afatshkurtra në kërkesën agregate dhe rrit produktivitetin e kapitalit ekzistues privat (fizik dhe njerëzor). Investimet publike inkurajojnë gjithashtu investimet e reja private për të përfituar nga produktiviteti më i lartë që krijon, duke rritur rritjen ekonomike. Për këtë nevojitet një infrastrukturë më e mirë qeverisjeje, ku institucione më të forta të menaxhojnë investimet publike.

Një rritje e konsiderueshme e investimeve publike do të krijonte vende pune në afat të shkurtër dhe do të rriste rritjen e standardeve mesatare të jetesës në dekadat e ardhshme.

Investimet publike në arsimin rural kanë ndikimin më të madh në varfëri, të ndjekura nga shpenzimet në bujqësi dhe në rrugët rurale.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Politikat dhe investimet publike mund të mbyllin familjet dhe bizneset në aktivitetin ekonomik që kufizon fleksibilitetin e tyre dhe rrit cenueshmërinë. Autorizimi i termocentraleve të reja me qymyr bllokon nivele të larta emetimi për dekadat e ardhshme. Ndërtimi i një dige do të inkurajojë familjet dhe bizneset që të investojnë, punojnë dhe jetojnë në zonën e mbrojtur, duke i lënë ata të ekspozuar ndaj ngjarjeve ekstreme dhe duke i dekurajuar nga kërkimi i alternativave. Për të zbutur ndryshimet klimatike, sektori publik punon për të ndryshuar teknologjinë, prodhimin dhe konsumin në mënyrë që ato të reduktojnë emetimet e gazeve serrë.

Të gjitha projektet e sektorit publik duhet të marrin parasysh ndikimet e ndryshimeve klimatike, duke kërkuar të minimizojnë ndikimet negative në klimë përmes zbutjes dhe të minimizojnë ndikimet e pafavorshme klimatike përmes përshtatjes. Kjo kërkon një vlerësim të kujdesshëm. Teknikat e vlerësimit duhet të integrojnë kostot direkte dhe sociale të ndryshimeve klimatike dhe të ndërtojnë fleksibilitet për t'iu përgjigjur ndikimeve të pasigurta të ndryshimeve klimatike. Investime të tilla kërkojnë një vlerësim të kujdesshëm të kostove, përfitimeve dhe rreziqeve të qenësishme në planet afatgjata të investimeve publike.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Ndryshime të vonuara ligjore/rregullative	E mesme	
Burimet njerëzore adekuate	E mesme	
Koordinim joadekuat	E lartë	
Rreziku i ndryshimeve të ligjit	E lartë	Përshtatja e procedurave sa i takon ndryshimit të ligjit

5.2.2 Tranzicioni i gjelbër

a) Analiza e pengesave kryesore

Agjenda e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor e zhvilluar aktualisht nga Komisioni Evropian po ndjek të njëjtin drejtim si Marrëveshja e Gjelbër e BE-së – ajo synon të zhbllokojë potencialin e madh të ekonomisë së gjelbër të rajonit duke përmirësuar shëndetin e qytetarëve të tyre. Prandaj, politika e re është

formuar rreth 5 fushave të ndërhyrjes: dekarbonizimi, ekonomia rrethore, reduktimi i ndotjes, bujqësia e qëndrueshme dhe biodiversiteti. Për të gjitha marrëveshjet e ardhshme gjithëpërfshirëse të tregtisë me vendet e rajonit, Komisioni Evropian do të sigurohet që zbatimi dhe respektimi i Marrëveshjes së Parisit të jetë një element thelbësor.

Duke njohur potencialet e ekonomisë së gjelbër në Shqipëri, qeveria dhe të gjithë aktorët e zhvillimit duhet të sinergjizohen dhe të hartojnë strategji drejt heqjes së barrierave për zbatimin efektiv të një ekonomie të gjelbër. Disa nga këto barriera përfshijnë mungesën e ndërgjegjësimit, pamjaftueshmërinë e të dhënave, koordinimin e dobët ndërmjet aktorëve të ekonomisë së gjelbër, si dhe boshllëqet e kapaciteteve njerëzore dhe institucionale.

Mungesa e njohurive mbi mundësitë e ekonomisë së gjelbër si dhe mungesa e aftësive mund të paraqesin disa sfida jo vetëm për formulimin e politikave, por edhe për miratimin ndërsektorial të konceptit.

Në Shqipëri, ndërgjegjësimi për ekonominë e gjelbër është përgjithësisht i dobët. Interesi politik i shumicës së palëve të interesuara dhe autoriteteve politike ngadalëson zhvillimin dhe miratimin e strategjive. Kjo reflektohet, gjithashtu, në boshllëqe të mëdha në kapacitetin njerëzor dhe institucional në zbatimin e konceptit të ekonomisë së gjelbër.

Vullneti politik midis palëve të interesuara për të zbatuar politikat sipas procedurave të ekonomisë së gjelbër është ende shumë i ulët. Arsyeja kryesore për këtë janë kufizimet në buxhet dhe si rrjedhojë nuk shohim progres në zbatimin e politikave mjedisore dhe të ekonomisë së gjelbër. Për të siguruar zbatimin e duhur të programeve të ekonomisë së gjelbër, është thelbësore që institucionet publike të forcohen për të hequr barrierat institucionale, për të mbrojtur mjedisin dhe për të harmonizuar objektivat socioekonomike.

5.2.3 Transformimi digjital, kërkim, zhvillim dhe inovacion

a) Analiza e pengesave kryesore

Infrastruktura digjitale dhe *broadband* janë thelbësore për të gjitha zhvillimet e tjera në integrimin digjital dhe ndikon në të gjithë sektorët e ekonomisë. Infrastruktura digjitale është një parakusht për zhvillimet e ekonomisë digjitale në industrinë inovative, *e-Qeverisjen*, e-shëndetësinë, ofrimin e shërbimeve të ndërveprueshme, ofrimin e shërbimeve ndërkufitare etj. Siç u demonstrua gjatë krizës pandemike të COVID-19, lidhja digjitale ishte një domosdoshmëri jetike për qytetarët dhe bizneset.

Zhvillimi *broadband* është një nga prioritetet kryesore në dokumentet strategjike në Shqipëri. Shqipëria ka miratuar një Plan Kombëtar për Zhvillimin e Qëndrueshëm të Infrastrukturës Digjitale *Broadband* 2020–2025, me vendim të Këshillit të Ministrave nr. 434, datë 3.6.2020. Plani ka përcaktuar tre objektiva strategjikë për zhvillimin e *broadband,* si në vijim:

- Objektivi strategjik 1: Zhvillim i qëndrueshëm i infrastrukturës *broadband*
- Objektivi strategjik 2: Reduktimi i ndarjes digjitale dhe ofrimi i shërbimeve *broadband* gjithëpërfshirëse
- Objektivi strategjik 3: Rritje e kërkesës për zhvillimin e ekonomisë digjitale dhe një shoqërie gigabit

Plani synon të avancojë më tej zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në të gjithë vendin dhe të adresojë ndarjen digjitale. Katër shtyllat kryesore në të cilat është ndërtuar Plani i Ri Kombëtar *Broadband* janë: 1. Ndërtimi i infrastrukturës *broadband*; 2. Forcimi i financimit dhe zgjerimi i bazës së financimit; 3. Menaxhimi i spektrit; dhe 4. Konkurrencë e qëndrueshme. Një element i ri kryesor në PKB përfshin mundësinë e planifikuar të financimit publik përmes Ndihmës Shtetërore dhe Detyrimit të Shërbimit Universal për mbulimin e mëtejshëm të infrastrukturës në zonat rurale dhe të thella. Plani Kombëtar i *Broadband* ka përcaktuar objektivat për të rritur depërtimin *broadband*. Zhvillimi i infrastrukturës digjitale dhe *broadband* kërkon investime të mëdha dhe krijimin e sinergjisë midis të gjitha projekteve të infrastrukturës dhe projekteve që lidhen në nivelin qendror dhe lokal.

Një studim i plotë fizibiliteti për zhvillimin e *broadband* u përgatit me mbështetjen e BE-së përmes projektit[16] të WBIF-së. Studimi i fizibilitetit ka vlerësuar kostot e investimeve për investime *broadband* në projekte të ardhshme në zona të bardha, zona gri dhe zona të zeza nën skenarë të ndryshëm. Zhvillimi i rrjeteve *broadband* kërkon investime të mëdha sidomos për të mbuluar zonat e bardha.

Kuadri ligjor kryesor për telekomunikacionin dhe *broadband*-in është ligji nr. 9918, datë 19.5.2008, "Për komunikimet elektronike në Republikën e Shqipërisë" i amenduar. Ky ligj është bazuar në paketën e BE për komunikimet elektronike 2002, amenduar nga direktiva 2009. Shqipëria ka miratuar gjithashtu ligjin nr.

[16] https://eeas.europa.eu/delegations/albania/83464/regional-broadband-infrastructure-development-albania-closing-workshop_en

120, datë 24.11.2016 për zhvillimin e *broadband*[17]. Ky ligj synon të rrisë investimet, të përmirësojë depërtimin e *broadband*-it, të rrisë efikasitetin e infrastrukturës ekzistuese përmes ndarjes së infrastrukturës, si dhe do të rrisë konkurrencën. Përveç kësaj, ky ligj ka edhe disa përfitime sociale dhe mjedisore. Zbatimi i ligjit nr. 120/2016 është në proces. OST (Operatori i Sistemit të Transmetimit), ofruesi i energjisë elektrike, së fundmi është pajisur me autorizim nga AKEP-ja, për ofrimin e shërbimeve telekomunikuese, sigurimin e aksesit me brez të gjerë mbi fijet optike OST.

Gjatë vitit 2020, Këshilli i Ministrave miratoi dokumentin e politikës spektrale. Ky dokument përcakton programin shumëvjeçar të politikës së spektrit që synon një planifikim strategjik dhe harmonizimin e përdorimit të spektrit të frekuencave për të siguruar përdorimin efikas të spektrit të frekuencave në përputhje me politikat e BE-së për përdorimin e spektrit të frekuencave, në fushën e komunikimeve elektronike, kërkimit, zhvillimit teknologjik dhe hapësinor, transportit, energjisë dhe transmetimit audiovizual.

Në dhjetor 2018, Bashkimi Evropian ka aprovuar Kodin e Ri të Komunikimeve Elektronike nga direktiva 2018/1972/EU. Kodi i Ri i Komunikimeve Elektronike zëvendëson paketën rregullatore të BE-së për komunikimet elektronike 2002/19/EC, 2002/20/EC, 2002/22/EC, 2002/21/EC të amenduar. Dispozitat e kodit përfshijnë masa për të stimuluar investimet dhe marrjen e rrjeteve me kapacitet shumë të lartë në Bashkimin Evropian, rregulla të reja të spektrit për lidhjen mobile dhe 5G, si dhe ndryshimet në qeverisje, regjimin e shërbimit universal, rregullat e mbrojtjes së përdoruesit fundorë, dhe rregullat e numërimit dhe të komunikimit urgjent. Transpozimi i kësaj direktive të re në legjislacionin kombëtar është planifikuar të bëhet gjatë vitit 2022.

Bazuar në urdhrin e Kryeministrit nr. 157, datë 22.10.2018, "Mbi masat për zbatimin e një qasje të gjerë sektoriale/ndërsektoriale, si dhe krijimin dhe funksionimin e mekanizmit të integruar sektorial/ndërsektorial" u krijuan komitetet GMIP (grupet e menaxhimit të integruar të programit) dhe Komitetet Sektoriale Drejtuese. Komiteti Drejtues Sektorial i "Connectivity" drejtohet nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë. Telekomunikacioni dhe *broadband*-i është një grup specifik tematik pjesë e Komitetit të Lidhjes.

b) Masat e reformës

Masa e reformës 11: Zhvillimi i infrastrukturës broadband për ekonominë digjitale

1. Përshkrimi i masës

Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* është një nga çështjet më të rëndësishme për zhvillimin ekonomik dhe social. Infrastruktura digjitale dhe digjitalizimi janë pjesë e dokumenteve strategjike rajonale. Zhvillimi *Broadband* është në përputhje me agjendën digjitale të BE-së, është pjesë e përparësive të Strategjisë SEE-2020 nën shtyllën e rritjes inteligjente dhe, gjithashtu, pjesë e MAP-REA e WB6 të miratuar në Samitin e Trieste, më 12 korrik 2017. Për më tepër, infrastruktura digjitale, zhvillimi dhe shtrirja e infrastrukturës kombëtare *broadband* në gjashtë vendet e Ballkanit Perëndimor është një nga shtyllat kryesore të Planit Ekonomik dhe të Investimeve për Ballkanin Perëndimor të miratuar nga Komisioni Evropian më 6 tetor 2020[18]. Prandaj, Komisioni po paraqet së bashku me këtë Komunikim, një Agjendë të Gjelbër për Ballkanin Perëndimor, siç parashikohet në Marrëveshjen e Gjelbër Evropiane. Marrëveshja e Gjelbër Evropiane vlerëson, se: "teknologjitë digjitale janë një mundësi e rëndësishme për arritjen e qëllimeve të qëndrueshmërisë së marrëveshjes së gjelbër në shumë sektorë të ndryshëm". "Komisioni do të shqyrtojë masat për të siguruar që teknologjitë digjitale të tilla si inteligjenca artificiale, 5G, *cloud and edge computing* dhe *Internet of Things* mund të përshpejtojnë dhe maksimizojnë ndikimin e politikave për t'u marrë me ndryshimet klimatike dhe për të mbrojtur mjedisin. Digjitalizimi paraqet, gjithashtu, mundësi të reja për monitorimin në distancë të ndotjes së ajrit dhe ujit, ose për monitorimin dhe optimizmin e përdorimit të energjisë dhe burimeve natyrore.

Masat e reformave të propozuara do të rrisin investimet, do të përmirësojnë depërtimin *broadband*, do të rrisin efikasitetin e infrastrukturës ekzistuese përmes ndarjes së infrastrukturës, si dhe do të rrisin konkurrencën. Për më tepër, ekzistojnë disa përfitime sociale dhe mjedisore përmes:

- mbulim më i mirë *broadband*, që do të thotë kohezion social dhe territorial;

[17] Ligji "Për zhvillimin e rrjeteve të komunikimeve elektronike të shpejtësisë së lartë dhe sigurimin e së drejtës së kalimit" ka përafruar plotësisht direktivën 2014/61/BE

[18] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/communication_on_wb_economic_and_investment_plan_october_2020_en.pdf

- rrit sinergjitë nëpër sektorë, p.sh. rrjete inteligjente dhe sisteme inteligjente transporti;
- më pak dublikime të punimeve civile, më pak gërmime;
- përmirësim i mjedisit të biznesit përmes transparencës dhe procedurave të thjeshta për lejet e ndërtimit etj.

Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* është duke ecur paralel me zhvillimin e rëndësishëm në *e-Qeverisje*, *e-Shërbime,* digjitalizim i sistemit TIK në administratën publike që është një element i rëndësishëm për ekosistemin TIK dhe ekonominë digjitale. Kjo pjesë e investimeve është e lidhur me anën e kërkesës së *broadband*-it. Gjatë krizës së COVID-19, nevojat për lidhje digjitale për trajtim të barabartë/mosdiskriminim/adresimin e nevojave – për lidhjen digjitale, aftësitë digjitale dhe lidhjet e besueshme janë më të rëndësishme. Zhvillimi *broadband* është e lidhur me reformat e tjera të paraqitura në ERP, "Përmirësimi i aksesit në financa për NVM-të, ku digjitalizimi dhe hyrja në TIK për NVM-të është pjesë e aktiviteteve në këtë reformë. Për më tepër, *broadband* është i rëndësishëm për arsimin dhe aftësitë digjitale. Një draft i ri i Strategjisë Kombëtare për Arsimin 2021–2026 (NSE) është punuar nga Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë. Kjo strategji e re përfshin arsimin e lartë dhe arsimin parauniversitar. Digjitalizimi i arsimit dhe aftësive digjitale është pjesë e këtij dokumenti strategjik që u miratua gjatë vitit 2021.

Pjesë e planit për të zbatuar këtë reformë gjatë viteve të ardhshme do të jenë:

Ngritja e zyrave rajonale/kombëtare kompetente për *broadband*-in. Kapacitetet institucionale në të gjithë ministrinë dhe institucionet e tjera, si bashkitë, duhet të rriten dhe në përputhje me iniciativat plotësuese të BE-së për të ndihmuar në arritjen e objektivave të shoqërisë Gigabit të BE-së, duhet të krijohen zyrat kompetente *broadband*, që të shërbejnë si një pikë e vetme kontakti në Shqipëri në nivel kombëtar dhe lokal.

Fillimi i projekteve pilot për zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në zonat rurale dhe të largëta; Projektet do të mbështesin Shqipërinë në zhvillimin infrastrukturës *broadband* në zonat rurale, duke përgatitur projektin e detajuar për projektin e zhvillimit *broadband* në zonat rurale dhe të largëta. Studimi do t'i sigurojë përfituesit një vlerësim të detajuar të skenarit të vendosjes së *broadband* dhe veçanërisht për kapërcimin e hendeqeve digjitale të identifikuara.

Krijimi i sinergjive me projekte shërbimesh: ndjekja e rekomandimeve të studimit *Ballkan Digital Highway*.

Inkurajimi i sinergjisë në projektet e shërbimeve si energjia, uji, gazi, transporti, do të jetë gjithashtu një mundësi për të ulur kostot për zhvillimin e infrastrukturës *broadband*.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Ngritja e zyrave rajonale/kombëtare kompetente për *broadband*-in (MIE);

b) Projekti i zhvillimit të Atlasit *Broadband* (MIE, AKEP);

c) Në vazhdim - Projekti pilot për zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në zonën 1 (rurale dhe të largëta/zonat turistike në veri të Shqipërisë (Shkodër, Kukës, Tropojë, Dibër) (MIE);

d) Në vazhdim – Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* në jug të vendit (zhvillimi *broadband* në zonat e bardha në Vlorë, Gjirokastër, Fier, Berat, Korçë) (MIE);

e) Investime në zonat e bardha (MIE).

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Investime në zonat e bardha (MIE);

b) Rritja, fuqizimi i kapaciteteve për të nxitur transformimin digjital dhe zhvillimin e infrastrukturës *broadband* (Institucioni zbatues: MIE institucione të tjera të lidhura);

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Investime në zonat e bardha (MIE).

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2020)	I ndërmjetëm (2023)	Synimi (2025)
Rritje e penetrimit të *broadband*-it fiks, duke përfshirë zonat rurale	58%	70%	90%
Shpejtësia mesatare e internetit në shkolla publike dhe struktura shëndetësore	6-12 Mbps	20 Mbps	100Mbps
Rritja e lidhjes *broadband* për NVM	79.8%	90%	95%

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Reforma e propozuar parashikon rritjen e investimeve në vend, përmirësimin e penetrimit *broadband*, rritjen e eficiencës së infrastrukturës ekzistuese nëpërmjet ndarjes së infrastrukturës, si dhe të rritjen e

konkurrueshmërisë. Zhvillimi i zonave të largëta dhe rurale nëpërmjet përdorimit të TIK për bizneset dhe fermerët, si dhe aksesi që vjen si rezultat i njohurive të metodave teknologjike, si pjesë e kësaj reforme, pritet të përmirësojë konkurrueshmërinë në këto fusha.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

i. Ngritja e zyrave rajonale/kombëtare kompetente për *broadband*-in

100.000 EUR buxheti i MIE (ndarë përgjatë 2022-shit, 2023-shit dhe 2024-ës)

ii. Projekti i zhvillimit të Atlasit *Broadband*

Kostoja totale 280.000 euro (30.000 euro buxheti MIE; 250.000 euro grant)

iii. Projekti pilot për zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në zonën 1 (rurale dhe të largëta/zonat turistike në veri të Shqipërisë (Shkodër, Kukës, Tropojë, Dibër);

Kostoja totale 800.000 euro (100.000 euro buxheti MIE; 700.000 euro grant)

iv. Miratim i ligjit të ri për komunikimet elektronike, në përputhje me Kodin e Ri Evropian për Komunikimet Elektronike miratuar nga BE në 2018

v. Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* në jug të vendit (zhvillimi *broadband* në zonat e bardha në Vlorë, Gjirokastër, Fier, Berat, Korçë);

Kostoja totale 900.000 euro (100.000 euro buxheti MIE; 800.000 euro grant)

vi. Investimi në zonat e bardha

Kostoja totale 5.000.000 euro (kërkohen për financim në zonat e bardha, por financimi nuk është siguruar ende).

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Disa nga përfitimet sociale të reformës pritet të jenë janë:

- Mbulim më i mire me internet *broadband*, që përkthehet në kohezion social dhe territorial;
- Rritja e sinergjive ndërmjet sektorëve, p.sh. rrjete inteligjente dhe sisteme inteligjente të transportit;
- Dublikim më i vogël i punëve civile, që do të thotë më pak gërmime dhe/ose ndotje të zhurmës;
- Përmirësimi i klimës së biznesit përmes procedurave transparente dhe më të thjeshta për lejet e ndërtimit;
- Qasje e barabartë;
- Mosdiskriminimi;
- Krijimi i vendeve të punës etj.

Zhvillimi i *broadband*-it pritet të rrisë numrin e punësimeve, të krijojë mundësi për të adresuar çështjet gjinore në TIK dhe të krijojë më shumë mundësi për punë në internet për femrat. Investimet në infrastrukturën *broadband* do të përmirësojnë produktivitetin e përgjithshëm pasi efektet relative në Vlerën e Shtuar Bruto tejkalojnë efektet në punësim. Duke shtuar përfitime të reja ekonomike dhe vende të lira pune, investimet në infrastrukturën *broadband* nuk sjellin vetëm përfitime ekonomike, por gjithashtu promovojnë një stabilitet më të madh politik dhe cilësi më të lartë të shërbimeve publike. Reforma krijon mundësi për të trajtuar çështjen gjinore në TIK përmes rritjes së mundësive për gratë, si punonjëse *online* nga shtëpia në zona të largëta/rurale.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masa e reformës pritet të ketë ndikim në mjedis.

Nëpërmjet ndarjes së infrastrukturës dhe koordinimit të punës civile në vendosjen e infrastrukturës *broadband*, duke shkuar drejt digjitales, reduktohet ndotjen e ajrit dhe ndikimin në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Infrastruktura digjitale dhe infrastrukturat e tjera siç janë transporti dhe energjia duhet të koordinohen në mënyrë që të përfitojnë nga sinergjia dhe investimet e përbashkëta	E mesme	Monitorimi, raportimi dhe bashkëpunim i ngushtë i vazhdueshëm midis palëve të interesuara.
Mungesa e bashkëpunimit midis aktorëve të ndryshëm të përfshirë në këtë proces është një nga vështirësitë e identifikuara në këtë sektor	E mesme	

5.2.4 Mjedisi i biznesit dhe reduktimi i ekonomisë informale

a) Analiza e pengesave kryesore

Pavarësisht progresit të fundit në rritjen e numrit të bizneseve të regjistruara, këto të fundit ndonjëherë ende nuk deklarojnë taksa apo punëtorë dhe kryejnë transaksione kryesisht me para në dorë. Bizneset informale në përgjithësi kanë produktivitet më të ulët se bizneset formale, gjë që është një zvarritje për firmat dhe një zvarritje për ekonominë. Të ardhurat publike zvogëlohen nga aktiviteti i fshehur ekonomik, duke rezultuar në uljen e ofrimit të të mirave dhe shërbimeve publike. Biznesi i kryer jashtë ekonomisë së rregulluar rrit sigurinë, shëndetin, mbrojtjen sociale dhe rreziqet mjedisore për punëtorët dhe komunitetet. Informaliteti pengon jo vetëm zhvillimin e atyre bizneseve që vendosin të qëndrojnë informalë, por është gjithashtu një pengesë për kompanitë formale të përballura me konkurrencën nga sektori informal. Duke qenë jashtë ekonomisë formale, këtyre kompanive u mungon mundësia për të përfituar nga aksesi në financa formale, aksesi në tregjet formale dhe nga mbrojtja ligjore e pronës, kontratave dhe investimeve të tyre. Për të lejuar bizneset të kontribuojnë më mirë në ekonomi, është e rëndësishme që qeveria të vazhdojë të investojë në mënyrë thelbësore në formalizimin e këtyre NMVM-ve. Qeveria shqiptare është e angazhuar t'i shërbejë mirëqeverisjes së bizneseve, si dhe të reduktojë qasjen korruptive në disa aspekte në luftën kundër evazionit dhe informalitetit. Gjatë periudhës 2020–2021, qeveria shqiptare u përfshi në një proces shumë të rëndësishëm lidhur me ligjin e fiskalizimit, i cili do të ndihmojë drejtpërdrejt Administratën Tatimore për të marrë të dhëna në kohë reale dhe të sakta, për të gjitha transaksionet e biznesit me administratën tatimore, por, gjithashtu, të gjitha informacionet që qarkullojnë në marrëdhëniet "biznes me biznes" dhe "biznes me qeverinë". Synimi është që në vitin 2021 i gjithë procesi i informacionit përmes faturimit të jetë elektronik dhe kjo të ushtrojë një presion edhe më të madh drejt aksesit në pasqyrat reale financiare dhe jo ato fiskale që sot i konsiderojmë larg realitetit.

5.2.5 Integrimi ekonomik

a) Analiza e pengesave kryesore

Sipas raportit të OECD "Outlook Competitiveness" 2021, performanca e Shqipërisë në dimensionin e politikës tregtare është përmirësuar që nga viti 2018. Rezultati i ekonomisë shqiptare është rritur nga 2.8 në Perspektivën e Konkurrueshmërisë 2018 në 3.5 në vlerësimin e 2021.

Progresi i arritur veçanërisht në transparencën rregullatore, përmirësimin e konsultimeve publike në hartimin e politikave tregtare dhe zhvillimin dhe koordinimin e politikave tregtare. Mekanizmi i koordinimit ndërinstitucional të ekonomisë është forcuar nëpërmjet miratimit të rregullave dhe procedurave të reja për Komitetin Kombëtar të Lehtësimit të Tregtisë (KKLT).

Gjatë situatës së COVID-it, Shqipëria është i vetmi vend që nuk ka vendosur masa kufizuese tregtare.

Eksportet e mallrave dhe shërbimeve të Shqipërisë, të cilat kishin qenë në rritje të qëndrueshme që nga viti 2015, u stabilizuan në vitin 2018. Tregtia e përgjithshme në 2019 ishte 79.6% e PBB-së, afërsisht e njëjtë me vitin 2018 (në terma realë), krahasuar me 75.4% në 2014. Eksportet e mallrave shqiptar arritën në 2.4 miliardë euro në vitin 2019, ndërsa importet u rritën më ngadalë, duke arritur në 5 miliardë euro. Në vitin 2019, eksportet e mallrave dhe shërbimeve të Shqipërisë arritën në 31.6% të PBB-së ndërsa importet ishin 45.3%. Në përgjithësi, deficiti i tregtisë së jashtme arriti në 13.8% të PBB-së së ekonomisë në vitin 2019.

Shqipëria ka intensifikuar bashkëpunimin me Sekretariatin e CEFTA-s dhe RCC-në për zbatimin e masave të Planit të Veprimit 2021–2024 në të gjitha fushat prioritare që lidhen me 4 liritë. Për shumicën e shtyllave, roli kryesor koordinues i takon Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë.

Lidhur me zbatimin e Protokollit Shtesë 5 të CEFTA-s për Lehtësimin e Tregtisë, Shqipëria po punon në nivel rajonal:

Për të zgjeruar korsitë/korridoret e gjelbërta me shtetet anëtare të BE-së, me Greqinë, pikën kufitare të Kapshticës dhe Kakavijës;

- Për të reduktuar kohën e pritjes në pikat kufitare të kamionëve dhe të **harmonizojë orarin e punës** së të gjitha autoriteteve inspektuese me palët e CEFTA-s fqinje dhe po mbështet propozimin për harmonizimin e orarit 24/7.

- Për të zbatuar vendimin e Komitetit të Përbashkët për **Lehtësimin e Tregtisë së Frutave dhe Perimeve**, ku është rënë dakord për listën e frutave dhe perimeve për të cilat situata fitosanitare në të gjitha palët është e ngjashme, duke punuar në rajon për hartimin e planeve shumëvjeçare të kontrollit, si dhe ka bërë regjistrimin e operatorëve eksportues që duan të përfshihen në eksport, lista i është dërguar Sekretariatit të CEFTA-s.

- Të zbatohet vendimi i Komitetit të Përbashkët **për programet e njohjes reciproke të operatorëve**

ekonomikë të autorizuar (OAE), - si rezultat i fushatës sensibilizuese janë paraqitur 9 aplikime për autorizim nga kompanitë e interesuara. Gjatë muajit shtator 2021, Drejtoria e Përgjithshme e Doganave Shqiptare ka dorëzuar në Sekretariatin e CEFTA-s dokumentacionin për 4 aplikime për vleftësimin e OEA.

Protokolli Shtesë **i CEFTA-s (AP) 6 për liberalizimin e tregtisë së shërbimeve** ka hyrë në fuqi më 11 janar 2021 dhe ka filluar zbatimin pas depozitimit të instrumentit të tretë të ratifikimit. Në dritën e angazhimit të Protokollit Shtesë 6 dhe Planit të Veprimit CRM 2021–2024:

- Është ngritur grupi i punës për **liberalizimin e tregtisë në sektorin e turizmit** i cili është përzgjedhur si sektor pilot i guidave turistike dhe operatorëve turistikë për harmonizimin e legjislacionit ndërmjet palëve. Harmonizimi do të bëhet bazuar në direktivën e shërbimeve të BE-së. Është përgatitur dhe është ende në diskutim projektvendimi i Komisionit të Përbashkët të CEFTA-s për njohjen e kritereve të licencimit për operatorët turistikë dhe guidat turistike.

- Është hartuar vendimi i Komitetit të Përbashkët të CEFTA-s për **njohjen e ndërsjellë të kualifikimeve profesionale**, duke filluar me profesionin e pilotit të inxhinierit të ndërtimit. Vendimi është dakordësuar në nivel teknik ndërmjet palëve. Janë ende në diskutim dy çështje, për titullin e vendimit dhe për preambulën.

- Është hartuar teksti i projektvendimit të Komitetit të Përbashkët të CEFTA-s për harmonizimit të angazhimit horizontal **për heqjen e lejeve të punës** për veprimtaritë profesionale sipas AP6. Projektvendimi është ende në diskutim mes palëve.

- Projektvendimi për **lehtësimin e tregtisë elektronike** është diskutuar dhe dakordësuar mes palëve të CEFTA-s. Palët janë duke përfunduar procedurat e brendshme ligjore për t'i hapur rrugë miratimit të projektvendimit nga Komiteti i Përbashkët i CEFTA-s. Këshilli i Ministrave i Shqipërisë ka miratuar projektvendimin dhe pret përfundimin e procedurave të brendshme të palëve të tjera për t' u miratuar tjera në Komitetin e Përbashkët të CEFTA-s.

Negociatat për **Protokollin Shtesë 7 për Zgjidhjen e Mosmarrëveshjeve** sipas CEFTA-s kanë vazhduar rregullisht. Që nga janari i vitit 2021 janë organizuar 7 raunde negociatash. Ekipi negociator shqiptar luan një rol aktiv. Në negociata janë duke diskutuar çështje të rëndësishme si kostoja dhe financimi i procedimeve dhe paneleve, hyrja në fuqi e protokollit, organi i apelimit etj.

Shqipëria ka përfunduar procedurat e brendshme dhe ka ratifikuar **Protokollin e rregullave alternative të origjinës** të zbatueshme të rishikuara për përcaktimin e konceptit të "produkteve origjinuese" dhe metodave të bashkëpunimit administrativ", sipas Konventës për Rregullat e Origjinës Preferenciale Paneuromesdhetare, me Bashkimin Evropian, me CEFTA-n dhe me shtetet e EFTA-s, para 1 shtatorit 2021. Procesi po vazhdon me Turqinë.

b) Masat e reformës

Masa e reformës 12: Thellimi i integrimit ekonomik

1. Përshkrimi i masës

Komiteti Kombëtar i Lehtësimit të Tregtisë: Grupi ndërinstitucional i Koordinimit të Politikës Tregtare dhe Lehtësimit të Tregtisë, tashmë i krijuar, është rikompozuar me urdhrin e Kryeministrit nr. 104, datë 7.8.2020, për arsye të zgjerimit të mandatit duke përfshirë tregtinë e shërbimeve si një aspekt i rëndësishëm i lehtësimit të tregtisë, për t'iu përgjigjur zhvillimit intensiv sipas CEFTA-s për fillimin e zbatimit të Protokollit Shtesë 6 për Tregtinë e Shërbimeve. Ky grup ndërinstitucional ka përfshirë përfaqësues të biznesit nga sektori i turizmit dhe përfaqësues të biznesit të përpunimit të qumështit.

Deri më tani, ka pasur dy takime *online* të NCTF-së, në dhjetor 2020 dhe mars 2021, dhe një takim i drejtpërdrejtë në tetor 2021. Është hartuar plani për lehtësimin e tregtisë 2021–2023, i cili përmban jo vetëm detyrime për lehtësimin e tregtisë sipas marrëveshjes CEFTA, por edhe masa për adresimin e çështjeve të ngritura nga përfaqësues të biznesit. Plani Kombëtar i Lehtësimit të Tregtisë 2021–2023 u miratua më 30 qershor 2021.

Kalim Ndërkufitar i Përbashkët: Në korrik 2021 u nënshkrua marrëveshja ndërmjet Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut për ngritjen e pikave të përbashkëta të kalimit kufitar në Qafëthanë, e cila do të vendosë një kontroll të integruar – *one-stop-shop* – për të siguruar që të gjitha formalitetet të mund të kryhen në një vend dhe për të mundësuar agjencitë e përfshira në procesin e zhdoganimit të mallrave të operojnë nga një zyrë e vetme. Marrëveshja është ratifikuar nga Kuvendi i Shqipërisë. Zbatimi do të fillojë pas finalizimit të procedurave të brendshme ligjore nga Maqedonia e Veriut. Sipas kësaj marrëveshjeje, të dyja palët angazhohen për të lehtësuar dhe përshpejtuar kontrollet doganore dhe kufitare, me qëllim lehtësimin

e lëvizjes së njerëzve dhe mallrave.

OEA: Do të vazhdojë puna për njohjen reciproke të operatorëve ekonomikë të autorizuar (OEA). Shqipëria ka përgatitur dosjet e 4 operatorëve ekonomikë për të cilët do të bëhet njohja reciproke nga palët e CEFTA-s. Procesi i njohjes kalon përmes procesit të validimit të operatorëve të përzgjedhur nga Shqipëria, i cili do të kryhet nga misioni vlerësues i Sekretariatit të CEFTA-s.

Projektet e Tregtisë Ndërkufitare: Në fushën e tregtisë ndërkufitare janë nisur dy projekte madhore: Një Dritare e Vetme Kombëtare dhe Lehtësimi i Transportit Tregtar . Deri në fund të vitit 2025, kur pritet të finalizohen këto dy projekte, do të kemi procedura tregtare plotësisht të digjitalizuara, procedura më të thjeshtuara si dhe koordinim dhe bashkëpunim më të mirë me rajonin.

Ndërkombëtarizimet e markës shqiptare: Duke investuar në zhvillimin teknologjik, ne do të nxisim një ekonomi të fortë produktive, duke siguruar që kompanitë dhe bizneset fillestare të suksesshme në vend të krijojnë një vlerë të shtuar në zinxhirin e prodhimit. Sipërmarrjet prodhuese nuk do të jenë më të kufizuara në regjimin aktiv të përpunimit të 'markave' ndërkombëtare, por do të kalojnë në një nivel tjetër, në ciklin e plotë të prodhimit duke promovuar markën *"Made in Albania"*, me të cilën do të konkurrojmë globalisht.

Ballkani i Hapur: Në korrik 2021, kryeministrat e Serbisë, Maqedonisë së Veriut dhe Shqipërisë nënshkruan Memorandumin e Mirëkuptimit për bashkëpunimin në lehtësimin e importeve, eksporteve dhe lëvizjes së mallrave në Ballkanin Perëndimor. Kjo iniciativë e quajtur "Ballkani i Hapur" është një nismë që synon nxitjen e bashkëpunimit ekonomik ndërmjet tri shteteve nënshkruese, Shqipërisë, Maqedonisë së Veriut dhe Serbisë dhe rritjen dhe forcimin e bashkëpunimit ekonomik ndërmjet palëve, thjeshtimin e procedurave në lidhje me importet, eksportet dhe lëvizjen e mallrave. , në masën më të gjerë të mundshme, dhe eliminimin gradualisht të barrierave në tregtinë e mallrave. Në thelb, objektivat e këtij memorandumi janë objektivat për të cilët vendet anëtare të CEFTA-s kanë rënë dakord në Protokollin 5 të CEFTA-s, zbatimi i të cilit po ecën ngadalë.

Ky memorandum synon të lehtësojë procedurat doganore të palëve dhe autoriteteve të tjera të inspektimit kufitar të mallrave (procedurat e zhdoganimit, inspektimin veterinar, sanitar dhe fitosanitar dhe inspektimin ushqimor), formalitetet, kontrollet dhe numrin e dokumenteve që do t'u kërkohen bizneseve në ndërkufitare. Këto masa kanë për qëllim reduktimin e kohës së inspektimit që përkthehet në ulje të kostos për operatorët e biznesit.

Ky memorandum është një dokument për Ballkanin Perëndimor dhe jo vetëm ndërmjet tri vendeve nënshkruese por ftohen të marrin pjesë në çdo kohë dhe vendet e tjera të Ballkani Perëndimor.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Zbatimi i Planit Rajonal të Veprimit për krijimin e Tregut të Përbashkët Rajonal, në bashkëpunim me Palët e CEFTA-s, duke hartuar dokumente rajonale për zbatimin e veprimeve në 4 shtyllat e integrimit rajonal: i. lëvizjen e lirë të mallrave; ii. të lirë lëvizja e shërbimeve; iii. lëvizja e lirë e kapitalit; dhe iv. lëvizja e lirë e njerëzve, duke përfshirë masat ndërsektoriale;

b) Zbatimi i Planit të Veprimit të KKLT-së;

c) Ngritja e një grupi teknik ekspertësh që do të analizojnë sektorët e prodhimit;

d) Hartimi i Strategjisë së eksportit;

e) Inkurajimi i markave të njohura ndërkombëtare për të investuar apo operuar në Shqipëri;

f) Zbatimi i iniciativës së Ballkani i Hapur;

g) Validimi i OAE-së shqiptar në nivel CEFTA;

h) Finalizimi i Projekteve Ndërkufitare: i. qasja e drejtpërdrejtë e tregtarëve në sistemet e informacionit doganor; ii. krijimi i sistemit të kompjuterizuar të eksportit; ii. krijimi i sistemit elektronik të kontrollit të importit; iv. zhdoganimi i centralizuar i importit; v. informacioni paraprak, mbërritja, prezantimi dhe ruajtja e përkohshme; vi. menaxhimi i garancisë.

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Zbatimi i Planit Rajonal të Veprimit për krijimin e Tregut të Përbashkët Rajonal, në bashkëpunim me Palët e CEFTA-s, duke hartuar dokumente rajonale për zbatimin e veprimeve në 4 shtyllat e integrimit rajonal: i. lëvizjen e lirë të mallrave; ii. lëvizja e lirë e shërbimeve; iii. lëvizja e lirë e kapitalit; dhe iv. lëvizja e lirë e njerëzve, duke përfshirë masat ndërsektoriale;

b) Zbatimi i Planit të Veprimit 2021–2023 të KKLT-së;

c) Inkurajimi i markave të njohura ndërkombëtare për të investuar apo operuar në Shqipëri;

d) Zbatimi i nismës Ballkani i Hapur;

e) Finalizimi i Projekteve Ndërkufitare: i. qasja e drejtpërdrejtë e tregtarëve në sistemet e informacionit doganor; ii. krijimi i sistemit të kompjuterizuar të eksportit; ii. krijimi i sistemit elektronik të kontrollit të importit; iv. zhdoganimi i centralizuar i importit; v. informacioni paraprak, mbërritja, prezantimi dhe Ruajtja e Përkohshme; vi. menaxhimi i garancisë.

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Zbatimi i Planit Rajonal të Veprimit për krijimin e Tregut të Përbashkët Rajonal, në bashkëpunim me Palët e CEFTA-s, duke hartuar dokumente rajonale për zbatimin e veprimeve në shtyllën e katërt të integrimit rajonal: i. lëvizjen e lirë të mallrave; ii. lëvizjen e lirë të shërbimeve; iii. lëvizjen e lirë të kapitalit; dhe iv) lëvizjen e lirë të njerëzve, duke përfshirë masat ndërsektoriale;

b) Zbatimi i Planit të Veprimit të KKLT-së;

c) Inkurajimi i markave të njohura ndërkombëtare për të investuar apo operuar në Shqipëri;

d) Zbatimi i nismës Ballkani i Hapur.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2019)	I ndërmjetëm	Synimi
Pjesa e eksporteve shqiptare te palët e CFTA-s	16,3%	20%	20%
Koha e pritjes në pikat e kalimit kufitar për zhdoganimin e mallrave	1,5 orë[19]	1 orë	1 orë
Vleftësimi i operatorëve ekonomisë të autorizuat në nivel CEFTA	0	4	4

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Orientimi i politikës sonë të tregtisë së jashtme me partnerët tregtarë bazohet në adresimin e problemeve dhe pengesave me të cilat përballen bizneset tona si: ulja e kostove dhe tarifave lidhur me import/eksportin të aplikuara nga vendet e tjera, heqja e barrierave në tregti, harmonizimi i orarit të punës, të agjencive kufitare me vendet fqinje etj. Heqja e kësaj pengese do të nxisë konkurrencën e Shqipërisë në tregjet rajonale, BE dhe të tjera.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostoja e aktiviteteve dhe burimi i financimit janë të detajuara në tabelën 10a dhe tabelën 10b të aneksit 1.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Rritja e konkurrencës shqiptare do të gjenerojë vende pune dhe ndërkombëtarizim të produkteve shqiptare.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Kjo masë nuk parashikohet të ketë ndikim në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Vonesa në aprovimin e vendimeve të Komitetit të Përbashkët të CEFTA për shkak të çështjeve politike.	E lartë	Nivel rajonal

5.2.6 Energjia

a) Analiza e pengesave kryesore

Sektori i energjisë luan një rol kyç në zhvillimin ekonomik të vendit. Hidroenergjia zë pjesën më të madhe të prodhimit të energjisë elektrike në vend, duke përfaqësuar rreth 95% të kapacitetit të instaluar të energjisë elektrike të Shqipërisë. Kjo do të thotë se përzierja energjetike e Shqipërisë ka një nga përqindjet më të larta të energjisë së rinovueshme në Evropën Juglindore; megjithatë, është, gjithashtu, shumë i varur nga reshjet vjetore. Vulnerabiliteti pasues ndaj eksternaliteteve klimatike për prodhimin e energjisë elektrike krijon luhatje të dukshme në prodhimin vendës të energjisë, i cili nuk është në gjendje të plotësojë kërkesën; Prandaj, Shqipëria është mesatarisht një importues neto i energjisë. Importet e energjisë kufizojnë ndjeshëm rritjen ekonomike, kanë një efekt negativ në deficitin tregtar të vendit dhe e lënë vendin të hapur ndaj goditjeve të ofertës.

Bilanci i shkëmbimit (importit) të energjisë elektrike për vitin 2020 në total është 3,238 gwh, në furnizim rezulton në vlerën 963 gwh dhe merr 2,276 gwh. Prodhimi i energjisë elektrike në 5,313 gwh është realizuar nga termocentralet në pronësi të shoqërisë së prodhimit publik (kompania KESH) në

[19] Sipas studimit "Raporti rajonal i masave jotarifore në CEFTA".

masën 3,090 gwh dhe pjesa tjetër prej 2,222 gwh është prodhuar nga impiante të tjera. Siç shihet nga këto shifra, pesha e prodhimit të realizuar nga prodhuesit e pavarur privatë të energjisë elektrike, zë një pjesë të konsiderueshme në prodhimin vendës. Numri i prodhuesve të pavarur të energjisë elektrike po rritet çdo vit, duke rritur kështu rëndësinë e këtyre prodhuesve në treg, që është një hap i rëndësishëm për liberalizimin e tregut të energjisë elektrike në vendin tonë. Në lidhje me rritjen e kapaciteteve gjeneruese dhe me ngritjen e Bursës së Energjisë Elektrike, duke shfrytëzuar kontratat për diferenca, do të optimizohet efekti financiar i tyre për klientët e energjisë elektrike.

Kërkesa për energji elektrike në vitin 2020 ka arritur vlerën e 7,589 gwh. Rënia e kërkesës e vërejtur më parë dhe gjatë këtij viti, lidhet kryesisht me ndryshimet klimatike, eficiencën e energjisë apo shtrirjen për zbatimin e masave (nga instalimi i sistemit të matjes së energjisë për çdo konsumator e deri te dispozitat e kodi penal për vjedhjen e energjisë elektrike) për reduktimin e vjedhjes së energjisë elektrike dhe kryesisht lidhur me masat e miratuara nga qeveria shqiptare për kufizimet në lidhje me përhapjen e pandemisë duke filluar nga marsi 2020. Këto masa ndër të tjera kanë ulur kërkesën për energji elektrike pasi disa biznese ishin të detyruar të punonin me orar të kufizuar ose të mbylleshin plotësisht. Në këtë kuadër, humbjet e energjisë elektrike në sistemin e shpërndarjes për vitin 2020 sipas të dhënave të raportuara nga kompania kapin vlerën 21.48%, duke shënuar një ulje të lehtë të nivelit të humbjeve krahasuar me vlerën prej 21.79% në vitin 2019, trend ky që do të vazhdojnë edhe në vitet në vijim, pasi në këtë pikë niveli i humbjeve lidhet më së shumti me investimet në rrjetin e shpërndarjes.

Për vitin 2020, humbjet totale të energjisë elektrike në sistemin e shpërndarjes dhe transmetimit sipas raporteve të kompanive kanë qenë në vlerat 1632 gwh, me një ulje prej 19 gwh krahasuar me vitin 2019.

Në lidhje me ngritjen e Bursës Shqiptare të Energjisë Elektrike, operatorët e sistemit të transmetimit të Shqipërisë dhe të Kosovës*, si aksionarë themelues, në datën 23.10.2020 themeluan shoqërinë ALPEX, e cila do të punojë për realizimin e bashkimit të tregut të ditës në vijim. Krijimi i këtij tregu do të përmirësojë sigurinë e furnizimit me energji elektrike, për të dyja vendet, dhe integriteti i tregjeve do të ndikojë ndjeshëm në rritjen e konkurrencës në shitjen e energjisë elektrike në tregun me shumicë dhe si pasojë mund të sjellë uljen e çmimeve të energjisë elektrike në tregun e shitjes me pakicë.

Lidhur me hapjen e tregut, me urdhrin e ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë nr. 28, datë 18.1.2021, "Për miratimin e udhërrëfyesit për hapjen e tregut dhe çrregullimin e çmimeve të energjisë elektrike", u miratua udhërrëfyesi për hapjen e tregut dhe derregullimin e çmimeve, i cili parashikon që duke filluar nga 1 janari 2021 të gjithë konsumatorët e kyçur në 35 kV dhe një pjesë e konsumatorëve të lidhur në 20 kV do të furnizohen përmes tregut dhe çmimit të çrregulluar (faza 1) dhe duke filluar nga 1 janari 2022 të gjithë konsumatorët përveç 0.4 kV do të furnizohen me çmime të çrregulluara. Hyrja në tregun e parregulluar të konsumatorëve të energjisë elektrike është e lidhur ngushtë me cilësinë e shërbimit të ofruar nga OSSH s.a., si dhe me treguesit e lejuar të performancës. Një nga elementet kryesore për kontrollin e monitorimit të cilësisë së tensionit dhe treguesve të performancës së rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike është vendosja e matësve inteligjentë te klientët si detyrim i OSSH s.a., në përputhje me nenin 78 "Sistemet inteligjente të matjes" të ligjit nr. 43/2015, "Për sektorin e energjisë elektrike" i ndryshuar. Sipas këtij neni, kërkohen investime të konsiderueshme si në sistemet e informacionit ashtu edhe në pajisjet terminale. Ndonëse gjatë viteve 2019–2020 janë realizuar dy projekte pilot për matje inteligjente, me rezultate premtuese dhe pozitive, sfidat me të cilat është përballur kompania në vitet e fundit duke filluar nga situata e pafavorshme hidrologjike, pasojat e tërmetit 2019 dhe ndikimi i COVID-2019, kanë detyruar kompaninë të devijojë dhe të reduktojë investimet për të siguruar energji për të gjithë përdoruesit.

Burimet e rinovueshme dhe energjia dhe efikasiteti i energjisë

Qeveria e Shqipërisë njeh rolin kyç të sektorit të energjisë në zhvillimin ekonomik të vendit. Prandaj, Shqipëria po i jep shtysë të re reformave energjetike duke konsoliduar gjithashtu përpjekjet ekzistuese për të ofruar kushte të favorshme për zhvillimin e energjisë së rinovueshme dhe për të përmbushur angazhimet e saj rajonale dhe ndërkombëtare. Ndërsa tregu ka përjetuar përparime të konsiderueshme vitet e fundit, qeveria shqiptare është tani më e vendosur se kurrë për të rritur investimet që do të formësojnë të ardhmen e energjisë, duke krijuar një udhërrëfyes të qartë strategjik për burimet e rinovueshme.

Rritja e qëndrueshme ekonomike është një komponent kyç i agjendës së zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik dhe social të vendit dhe kontributi i sektorit të energjisë luan një rol gjithnjë e më kritik. Siguria e energjisë, qëndrueshmëria e sektorit dhe sigurimi i furnizimit me energji me çmime konkurruese janë

disa nga sfidat kryesore që vendi duhet të adresojë në të ardhmen e afërt. Këto sfida mund të përballohen duke rritur më tej peshën e energjisë së rinovueshme në prodhimin përfundimtar bruto dhe duke diversifikuar sektorin e energjisë elektrike në vend. Shqipëria është në një pozicion fillestar të shkëlqyer për agjendën e gjelbër, me një sektor energjetik të bazuar tërësisht në hidrocentralet pa emetim karboni. Reforma në tregun e energjisë elektrike është në rrugën e duhur.

Burimet e rinovueshme

Vitet e fundit, qeveria shqiptare ka ndërmarrë hapa të lavdërueshëm në promovimin e përdorimit të energjisë së rinovueshme jo hidro. Në Strategjinë Kombëtare të Sektorit të Energjisë 2018, Shqipëria ka përcaktuar një pjesë prej 42% të energjisë së rinovueshme në totalin e furnizimit me energji parësore (TPES) deri në vitin 2030. Gjithashtu, Plani Kombëtar i Veprimit për Energjinë e Rinovueshme të Shqipërisë (PKREAP) përcakton objektivat e energjisë së rinovueshme deri në vitin 2021 dhe në vazhdim, NREAP do të zëvendësohet nga Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës (NECP), i cili është ende për t'u zhvilluar dhe do të përcaktojë objektivat e energjisë së rinovueshme deri në vitin 2030. Diversifikimi i prodhimit të energjisë elektrike ka avancuar më tej kohët e fundit duke promovuar burimet alternative të energjisë së rinovueshme (era dhe solar) nëpërmjet investimeve private dhe ankandeve.

Politikat aktive të energjisë së rinovueshme krahas hidrocentraleve datojnë që në vitin 2017 me miratimin e ligjit 7/2017, "Për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme". Ky ligj është i harmonizuar me ligjin nr. 43/2015, "Për sektorin e energjisë elektrike", dhe pasqyron plotësisht mundësinë e hyrjes në tregun e liberalizuar të energjisë elektrike të gjeneruesve nga burimet e rinovueshme. Plani Kombëtar i Veprimit për BRE (2018–2021), i cili krahas masave brenda kuadrit ligjor, përcakton metodologjitë e përcaktimit të çmimit të blerjes së energjisë përmes "Skemave të mbështetjes financiare", si një angazhim i drejtpërdrejtë i qeverisë për arritjen e objektivit kombëtar.

Për arritjen e objektivit, janë miratuar lejet tarifore të rregulluara për këto burime dhe metodologjitë për çmimet e blerjes së energjisë elektrike nga BRE. Në fakt MIE ka hartuar një Strategji të re për kalimin nga skemat ekzistuese "Feed-in-Tariff" (FiT) në "Feed-in-Premium" (tarifa FiP) që në thelb konsiston në transformimin e FiT në Kontratë për Diferencë (Auksione). i cili do të zbatohet nëpërmjet Operatorit të Energjive të Rinovueshme, FTL dhe ALPEX që do të shërbejë si një nxitje për rritjen e kapaciteteve prodhuese nga dielli dhe era Diversifikimi i prodhimit të energjisë elektrike kohët e fundit ka avancuar më tej duke promovuar burime alternative të energjisë së rinovueshme (erë dhe diellore) nëpërmjet investimet private dhe ankandet.

Në këtë drejtim, janë zhvilluar dy ankande solare, gjatë viteve 2020–2021 me një çmim rekord të ulët Karavasta për ndërtimin e një centrali PV diellor 140 mw në Lushnjë dhe ankandi i Spitallës për ndërtimin e një centrali PV diellor 100 mw në Durrës. Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë ka shpallur një proces konkurrues për gjeneruesit e energjisë elektrike me erë me kapacitet total prej 100 mw. Gjithashtu, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë po hap një proces konkurrues për ankandet Hibride PV me kapacitet të instaluar 5–10 mw, për një kapacitet total prej 50 mw.

Është e rëndësishme të përmendet se kostot e masave të vendosura në Plan (të pasqyruara në ERP 2021–2023, tab. 10b) nuk paguhen nga Buxheti i Shtetit. Bazuar në legjislacionin në fuqi, prodhuesit prioritarë do të paguhen nga OSHEE GROUP.

Eficienca e energjisë

Eficienca e energjisë luan një rol të madh në Strategjinë Kombëtare të Energjisë, në veçanti janë konsideruar dy politika afatshkurtra dhe afatmesme: rritja e kursimit të energjisë dhe reduktimi i emetimeve të gazeve serrë. Një nga objektivat kryesorë ishte diversifikimi nëpërmjet ndërtimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe masave për eficiencën e energjisë, për të arritur sigurinë politike dhe makroekonomike të prodhimit të energjisë. Reduktimi i konsumit të energjisë duke rritur eficiencën e energjisë është një mënyrë shumë e suksesshme për të përmbushur objektivat kryesorë të politikës energjetike të sigurisë së furnizimit, kostove të përballueshme të shërbimeve të energjisë dhe qëndrueshmërisë së mjedisit. Brenda vitit 2021 do të hartohen dhe miratohen disa urdhëresa të ministrit të mbetura nga aktet nënligjore bazuar në ligjin për eficiencën e energjisë dhe ligjin për performancën energjetike në ndërtesa.

Për sa i përket kostos së masave të eficiencës së energjisë, mund të përmendet se MIE është në proces të hartimit të Planit Kombëtar të Energjisë dhe Klimës, i cili do të zëvendësojë Planin Kombëtar të Veprimit për Eficiencën e Energjisë i cili duhet të jetë aktiv për 2022-2024 sipas legjislacionit në fuqi. Viti 2021 do të jetë një vit tranzicioni për reformat në eficiencë deri në miratimin e planit të ri të përmendur

më sipër. Plani duhet të përfshijë një kapitull të gjerë të efikasitetit të energjisë.

Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë ka rishikuar ligjin ekzistues nr. 124/2015, datë 12.11.2015, "Për eficiencën e energjisë" ligji i rishikuar "Për eficiencën e energjisë" nr. 28/2021, i miratuar më 8.3.2021 është në përputhje të plotë me direktivën 2012/27/BE. Akoma nënligjore lidhur me nenet e ndryshuara të ligjit të mësipërm nuk ka filluar. Krijimi i mekanizmave financiarë të eficiencës së energjisë është një parakusht për ekspertizë shtesë dhe mundësi financimi për masat dhe projektet në fushën e eficiencës së energjisë në Shqipëri.

Metodologjia për EPC është e vendosur dhe aktualisht është në përdorim nga Auditimet e Energjisë të certifikuara nga AEE. Agjencia për Eficiiencë të Energjisë është duke i vlerësuar raportet e auditimit.

b) Masat e reformës

Masa e reformës 13: Liberalizimi i tregut të energjisë

1. Përshkrimi i masës

Zhvillimi i një tregu të organizuar të energjisë elektrike dhe integrimi i tregut shqiptar të energjisë elektrike me tregjet më të gjera rajonale të energjisë dhe në fund me tregun e brendshëm të energjisë në BE. Qëllimi është krijimi i një tregu që gjeneron, transmeton dhe konsumon energji elektrike në mënyrë efikase, si dhe një treg që çon në fitime më të larta, të organizuar sipas modelit të BE-së, i cili udhëhiqet nga parimet e transparencës, mosdiskriminimit dhe të qëndrueshëm në afatgjatë, bazuar në çmime konkurruese.

Liberalizimi i tregut të energjisë dhe paralelisht krijimi i bursës së energjisë janë dy projekte të integruara që ndihmojnë njëri-tjetrin. Për sa i përket krijimit të Bursës Energjetike Shqiptare, ndryshimet e bëra në vitin 2018 në ligjin e sektorit të energjisë elektrike vendosën një afat dhe kushte të reja për ngritjen e Bursës së Energjisë Elektrike. Ndërsa aktet nënligjore (vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 322, datë 15.5.2019, "Për krijimin dhe formën ligjore dhe strukturën e kapitalit të operatorit të tregut" dhe Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 609, datë 11.9.2019, "Për përcaktimin e kritereve dhe procedurat për përzgjedhjen e aksionarëve në kapitalin e operatorit të tregut") plotësuan bazën e nevojshme ligjore për ngritjen e operatorit të tregut në Shqipëri. Procedura e përzgjedhjes konkurruese të pjesëmarrësve në kapitalin e operatorit të tregut u pezullua për shkak të COVID-19 dhe data 29 qershor 2020 ishte afati i ri për dorëzimin e propozimeve.

Në datën 23.10.2020 operatorët e sistemit të transmetimit të Shqipërisë dhe Kosovës*, si aksionarë themelues, themeluan kompaninë ALPEX, e cila do të punojë për realizimin e bashkimit të tregut në ditët e ardhshme. Kompania shqiptare e shkëmbimit të energjisë ALPEX, e cila është përgjegjëse për ngritjen e këtyre tregjeve, si në Shqipëri, ashtu edhe në Kosovë*, aktualisht është duke tenderuar për një ofrues shërbimi të platformave të tregtimit elektronik dhe shërbimeve përkatëse. Pas dy tentativave të pasuksesshme, ALPEX ka nisur një tender të tretë i cili është pezulluar, për shkak të një ankese. Tregu i ditës në Shqipëri duhet të jetë funksional pas nëntë muajsh dhe lidhja me Kosovën* duhet të fillojë 11 muaj pas nënshkrimit të kontratës me ofertuesin e suksesshëm.

Lidhur me hapjen e tregut, me Urdhrin e Ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë nr. 28, datë 18.01.2021 "Për miratimin e udhërrëfyesit për hapjen e tregut dhe çrregullimin e çmimeve të energjisë elektrike", u miratua udhërrëfyesi për hapjen e tregut dhe procedurat e derregullimit, i cili parashikon që duke filluar nga 1 janari 2021 të gjithë konsumatorët e kyçur në 35 kV dhe një pjesë e konsumatorëve të lidhur në 20 kV do të furnizohen përmes tregut dhe çmimit të çrregulluar (faza 1) dhe duke filluar nga 1 janari 2022 të gjithë konsumatorët përveç 0.4 kV do të furnizohen me çmime të çrregulluara. Hyrja në tregun e parregulluar të konsumatorëve të energjisë elektrike është e lidhur ngushtë me cilësinë e shërbimit të ofruar nga OSSH s.a. si dhe me treguesit e lejuar të performancës. Një nga elementet kryesore për kontrollin e monitorimit të cilësisë së tensionit dhe treguesve të performancës së rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike është vendosja e matësve inteligjentë te klientët si detyrim i OSSH s.a, në përputhje me nenin 78 "Sistemet inteligjente të matjes" të ligjit nr. 43/2015, "Për sektorin e energjisë elektrike", të ndryshuar. Sipas këtij neni, kërkohen investime të konsiderueshme si në sistemet e informacionit ashtu edhe në pajisjet terminale. Ndonëse gjatë viteve 2019–2020 janë realizuar dy projekte pilot për matje inteligjente, me rezultate premtuese dhe pozitive, sfidat me të cilat është përballur kompania në vitet e fundit duke filluar nga situata e pafavorshme hidrologjike, pasojat e tërmetit 2019 dhe ndikimi i COVID-2019, kanë detyruar kompaninë të devijojë dhe të reduktojë investimet për të siguruar energji për të gjithë përdoruesit.

Linja e interkoneksionit 400 kV ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës përfundoi më 28.6.2016 dhe më

20.04.2020, u përmbyll me sukses marrëveshja e re për kyçje ndërmjet operatorit të sistemit të transmisionit të Kosovës (OST) KOSTT dhe ENTSO-E nga Grupi Rajonal i Evropës Kontinentale (RGCE). Pas votimit, e më pas nënshkrimit, KOSTT dhe Republika e Kosovës fitojnë pavarësinë energjetike nga Serbia dhe Operacionin e Pavarur si Zonë Rregullatore, në kuadër të Bllokut Rregullator Kosovë–Shqipëri. Më 14.12.2020, Marrëveshja e Kyçjes ndërmjet KOSTT-it dhe operatorëve të sistemit të transmisionit (OST) nga Evropa Kontinentale ka hyrë në fuqi duke shënuar ditën e parë të funksionimit të KOSTT-it si zonë kontrolli brenda bllokut të përbashkët të kontrollit me OST-në shqiptare, OST. Përveç kësaj, linja e re 400 kV ndërmjet Kosovës dhe Shqipërisë tani është në funksionim, duke kontribuar në shkëmbimet e mëtejshme ndërkufitare.

Ndërtimi i Hidrocentralit të Skavicës është një hap i rëndësishëm drejt rritjes së sigurisë energjetike, reduktimit të importit të energjisë elektrike dhe rritjes së eficiencës dhe prodhimit të energjisë nga hidrocentralet e tjerë të kaskadës së lumit Drin. Qeveria shqiptare do të ndërtojë me financim 100% shtetëror HEC Skavica, duke përfunduar përfundimisht skemën e shfrytëzimit të kaskadës së lumit Drin.

Hidrocentrali i Skavicës, ashtu si tri hidrocentralet e tjera në kaskadën e lumit Drin, do të operohet nga Korporata Elektroenergjetike Shqiptare (KESH).

Në kuadër të Memorandumit të Bashkëpunimit Ekonomik për Projekte dhe Blerje ndërmjet qeverisë shqiptare dhe qeverisë amerikane, ministri i Infrastrukturës dhe Energjisë dhe përfaqësuesi i Bechtel, nënshkruan Memorandumin e Mirëkuptimit për Bashkëpunimin në lidhje me Projektin e HEC Skavica.

Me ligjin nr. 38/2021, datë 23.3.2021, "Për përcaktimin e procedurës së veçantë për negocimin dhe ekzekutimin e kontratës me shoqërinë "Bechtel International, Inc", për projektimin dhe ndërtimin e Hidrocentralit të Skavicës" parashikohet procedura e veçantë, për negocimin e ekzekutimit dhe miratimin e kontratës me "Bechtel International, Inc" ose filialet e saj për projektimin dhe ndërtimin e Hidrocentralit të Skavicës bazuar në shprehjen paraprake të interesit të depozituar pranë Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë.

Kontrata me *Bechtel* është e ndarë në dy faza. Kontrata e fazës së parë, miratuar me vendim të Këshillit të Ministrave nr. 485, datë 30.7.2021, përfshin aktivitete paraprake të cilat do t'i mundësojnë *Bechtel*-it të paraqesë një propozim pranë Autoritetit Kontraktor për kontratën e fazës së dytë dhe do të ndihmojë Autoritetin Kontraktor dhe Këshilli i Ministrave të Shqipërisë të sigurojë mbështetjen financiare për projektin. Kontrata e fazës së dytë konsiston në projektimin dhe ndërtimin e hidrocentralit të Skavicës.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

- Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë elektrike (konsumatorët në tregun e lirë);
- Instalimi i matësve inteligjentë në klientë i cili është ende në proces nga OSSH-ja;
- Përgatitja e rrjetit 20 kV duke e kthyer në rrjet SMART, zëvendësimi i rrjeteve ajrore 6/10 kV jashtë standardeve teknike dhe zëvendësimi i tyre me rrjet kabllor me gjatësi dhe seksione në përputhje me këto standarde;
- Planifikimi i rrjeteve të energjisë elektrike në formë aktive (ku energjia ka dy drejtime) që vjen si rezultat i injektimit të energjisë nga përdoruesit/prodhuesit në rrjetin e shpërndarjes. Planifikimi i këtyre investimeve sjell si pasojë kërkesën për zbatimin e treguesve të cilësisë dhe për rrjedhojë hyrjen në një treg të parregulluar. Afatet për zbatimin e treguesve të cilësisë nuk lidhen me afatet e hyrjes së parregulluar në treg të klientëve jofamiljarë, por mund të përcaktojnë një tendencë daljeje në mënyrë të përshkallëzuar sipas zonave me ngarkesë/konsum më të lartë;
- Funksionimi i Bursës Shqiptare të Energjisë Elektrike – Siguria e Furnizimit ALPEX;
- Zbatimi i projektit Elbasan (Shqipëri) - Manastir (RNM), linja e interkoneksionit 400 kV: loti 1 dhe loti 2;
- Projekti Hidroenergjetik i Skavicës;
- Reduktimi i mëtejshëm i humbjeve në shpërndarje;
- Rritje e mëtejshme e normave të arkëtimit të faturave.

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

- Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë elektrike (konsumatorët në tregun e lirë)
- Zbatimi i projektit Elbasan (Shqipëri) – Manastir (RNM), linja e interkoneksionit 400 kV: loti 1 dhe loti 2;
- Projekti Hidroenergjetik i Skavicës;
- Reduktimi i mëtejshëm i humbjeve në shpërndarje;
- Rritje e mëtejshme e normave të arkëtimit të faturave.

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

- Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë elektrike (konsumatorët në tregun e lirë);
- Zbatimi i projektit Elbasan (Shqipëri) – Manastir (RNM), Linja e interkoneksionit 400 kV: loti 1 dhe loti 2;
- Projekti Hidroenergjetik i Skavicës;
- Reduktimi i mëtejshëm i humbjeve në shpërndarje;
- Rritje e mëtejshme e normave të arkëtimit të faturave.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2022)	I ndërmjetëm (2023)	Synimi (2024)
Reduktimi i importeve të energjisë	1,143 gwh	1,184 gwh	
Prodhimi vendës (KESH + HEC ekzistues + TC)	6,730 gwh	6,875 gwh	
Reduktim i humbjeve teknike dhe joteknike në rrjet	19.6%[20]	19.0-	18.5-
Rritja e arkëtimit të faturave	95 %[21]	-	-

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Forcon lidhjet e ndërlidhjes me rrjetin rajonal të energjisë elektrike, duke krijuar kushte për shkëmbime tregtare dhe tranzit të pakufizuar të energjisë elektrike në rajon. Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë, i cili do të çojë në decentralizimin e sistemit energjetik, do të ketë ndikime të drejtpërdrejta pozitive në konkurrueshmëri duke mundësuar pjesëmarrjen e operatorëve privatë në tregun e energjisë elektrike dhe do të rrisë cilësinë e furnizimit. Kjo masë reformuese do të rrisë ndjeshëm investimet dhe do të kontribuojë në punësimin dhe konkurrueshmërinë e vendeve të punës, si dhe do të lejojë uljen e kostos së energjisë për konsumatorët.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Nuk ka ndikim të drejtpërdrejtë në buxhetin e shtetit, por investimet në rrjetin e shpërndarjes/transmetimit dhe prodhimin e energjisë elektrike janë të përcaktuara në programet e zhvillimit të kompanive (KESH, OST dhe OSHEE). Në mbështetje të kësaj pike, kostoja e parashikuar për përfundimin e linjës së interkoneksionit 400 kV Elbasan (Shqipëri) – Manastir (RNM), pjesa e Shqipërisë është 70 milionë euro e financuar në vlerën 50 milionë euro nga një kredi e huaj; 15 milionë euro nga granti dhe 5 milionë euro nga OST sh.a. (përfshirë TVSH).

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Kjo masë reformuese kontribuon në punësimin e vendeve të punës dhe konkurrencën dhe do të lejojë gjithashtu uljen e kostos së energjisë për konsumatorët. Kjo masë reformuese do të kontribuojë në mënyrë indirekte në krijimin e vendeve të punës duke siguruar furnizim të besueshëm me energji me nivele të arsyeshme çmimesh dhe si rrjedhim stimulon mjedisin e përgjithshëm të biznesit dhe e bën sektorin më tërheqës për investitorët. Është një masë reforme neutrale ndaj gjinisë.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Duke marrë parasysh llojin e reformës, ndikimi në mjedis është i papërfillshëm.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Pengesat mund të lindin gjatë procesit të shpronësimit, prokurimit dhe licencimit për projektin e linjës së interkoneksionit 400 kV ndërmjet Shqipërisë dhe RNM, si dhe pengesa teknike	Mesatar	Monitorim, vlerësim dhe koordinim më i mirë me të gjitha palët e interesuara në të gjitha fazat e projektit. Rritja e rëndësisë së masës së reformës.
Mungesa e kapaciteteve dhe koordinimit ndërmjet institucioneve	I ulët	Monitorim, vlerësim dhe koordinim më i mirë me të gjitha palët e interesuara.
Pengesat mund të lindin gjatë procesit të shpronësimit, prokurimit dhe licencimit për projektin e linjës së interkoneksionit 400 kV ndërmjet Shqipërisë dhe RNM, si dhe pengesa	Mesatar	Monitorim, vlerësim dhe koordinim më i mirë me të gjitha palët e interesuara në të gjitha fazat e projektit. Rritja e rëndësisë së masës së reformës.

[20] DCM No. 253, dated 24.4.2019, "On the approval of the financial consolidation plan of the public power sector", amended.
[21] DCM No. 253, dated 24.4.2019, "On the approval of the financial consolidation plan of the public power sector".

teknike		

Masa e reformës 14: Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes promovimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe përmirësimeve të eficiencës së energjisë

1. Përshkrimi i masës

Kjo masë reformuese synon të kontribuojë në diversifikimin e burimeve nëpërmjet nxitjes së prodhimit të energjisë së rinovueshme përtej përmirësimeve të hidrocentraleve dhe eficiencës së energjisë, si një mjet i rëndësishëm i politikave energjetike të Shqipërisë, për rritjen e sigurisë në furnizimin me energji, në mënyrë të qëndrueshme. dhe miqësore me mjedisin.

Masa është në përputhje me Politikën Energjetike të Shqipërisë, Strategjinë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (2015–2020), Strategjinë Kombëtare të Energjisë (2018–2030), marrëveshjet ndërkombëtare (Marrëveshja e Parisit, UNFCCC etj.), Plani aktual Kombëtar i Veprimit për burimet e rinovueshme. Burimet e Energjisë (2019–2020), dhe Plani Kombëtar i Veprimit për Eficiencën e Energjisë së Shqipërisë (2017–2020).

Krijimi i ALPEX-it (Tregut të Shkëmbimit të Energjisë) dhe funksionimi i tij do të ndryshojë marrëdhëniet ndërmjet pjesëmarrësve të tregut duke shmangur marrëdhëniet dypalëshe mes tyre. Në këtë kuadër, çdo kompani që operon në tregun e energjisë bazuar në licencën përkatëse të marrë nga ERE do të shesë ose blejë produktin e saj nëpërmjet tregut të këmbimit i cili orienton çmimet që nuk do të jenë fikse por bazuar në tregun e liberalizuar (tregu i BE-së) dhe për rrjedhojë do të kontribuojë në rritjen e konkurrencës mes tyre.

Për më tepër, në kuadër të kësaj reforme janë bërë përpjekje të mëtejshme për të kaluar nga skemat ekzistuese *"Feed-in-Tariff"* (FiT) në *"Feed-in-Premium"* (tarifa FiP) që në thelb konsistojnë në transformimin e FiT në kontratë për diferenca *(Auctions),* që është një skemë e re stimuluese e mbështetjes financiare për BRE-të e parashikuara nga Ligji 7/2017.

Impianti Fotovoltaik i Karavastasë

Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, në bazë të vendimit të Këshillit të Ministrave nr. ndërtimi i një impianti fotovoltaik në Remas – Karavasta (afër zonës së Lushnjës) me fuqi të instaluar 140 mw, ku 70 mw, si pjesë e masave mbështetëse (për këtë kapacitet do të ketë një APP për 15 vjet) dhe 70 mw. të cilat nuk do të jenë pjesë e Masave Mbështetëse. Ofertuesi fitues ofroi një çmim prej 24.89 eurosh/mwh, për 15 vjet. Fituesi u shpall në maj 2020. Për më tepër, në vitin 2020 u nënshkrua Marrëveshja e Projektit dhe APP e cila është në zbatim. Aktualisht, ofertuesi është në proces të mbledhjes së lejeve në përputhje me kontratat e nënshkruara.

Impianti Fotovoltaik i Spitallës

Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë ka përfunduar edhe procedurën e tenderit për ndërtimin e Termocentralit FV në Spitallë gjatë muajit nëntor 2020, me kapacitet të instaluar 100 mw (70 mw, si pjesë e Masave Mbështetëse dhe 30 mw shtesë që nuk janë pjesë e Mbështetjes. Masat) në zonën e Spitallës, rrethi i Durrësit. Fituesi ofroi çmimin prej 29.89 eurosh/mwh. Marrëveshja e projektit dhe APP-ja, të cilat janë në zbatim janë nënshkruar në qershor 2021. Aktualisht, ofertuesi është në proces të mbledhjes së lejeve në përputhje me kontratat e nënshkruara.

Gjeneratorë shtesë fotovoltaikë dhe me erë

Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë ka shpallur një proces konkurrues për gjeneruesit e energjisë elektrike me erë me kapacitet të instaluar nga 10 mw në 75 mw. Nëpërmjet kësaj procedure tenderimi, Ministria do të përzgjedhë projektet me kapacitet total prej 100 mw të cilat do të përfitojnë nga masat mbështetëse. Autoriteti kontraktor më vonë mund të vendosë të rrisë kapacitetin total të tenderuar deri në 150 mw. Ofertuesit e mundshëm duhet të identifikojnë dhe propozojnë vendndodhje të përshtatshme për projektimin, financimin, ndërtimin dhe funksionimin e parqeve eolike. Aktualisht, MIE është në proces të mbledhjes së aplikimeve deri në qershor 2022. Fituesi do të zgjidhet në qershor 2023.

Gjithashtu, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë është duke hapur një proces konkurrues për Ankandet Hybride PV me kapacitet të instaluar 5–10 mw, për një kapacitet total prej 50 mw.

Nëpërmjet kësaj mase synohet zbatimi i përmirësimeve të EE në ndërtesa publike dhe private, amvisëri, industri, transport etj. Sektori i ndërtimit pritet të kontribuojë në masë të madhe në rritjen e kursimeve kombëtare të energjisë. Investimet në eficiencën e energjisë janë duke vazhduar përmes buxhetit të shtetit dhe projekteve të ndihmës financiare të huaja përmes donatorëve. Buxheti i shtetit ka rritur kontributin në këtë fushë për vitet 2022–2024. Siç u përmend më lart, ligji i ndryshuar për eficiencën

e energjisë do të kontribuojë në arritjen e objektivit të kursimit të energjisë, duke marrë parasysh edhe investimet e mëdha që do të bëhen për procesin e rindërtimit pas tërmetit, përmes mekanizmave të shtuar, duke përfshirë një skemë të parashikuar për detyrimin e efikasitetit të energjisë. Miratimi i akteve nënligjore që rrjedhin nga ligji nr. 116/2016, "Për performancën energjetike të ndërtesave" do të përmirësojë eficiencën energjetike dhe do të rrisë kursimet në ndërtesat e reja në përgjithësi nëpërmjet raporteve të auditimit në fuqi, në përputhje me rregulloret e miratuara, në zbatim. kriteret minimale të eficiencës së energjisë në ndërtesat e reja, nëpërmjet stimujve nga pushteti vendor për investime individuale në masat e EE-ësë në sektorin e banimit dhe nëpërmjet finalizimit të disa studimeve të fizibilitetit që janë në proces nga AEE-ja.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

- Përgatitja dhe miratimi i akteve nënligjore bazuar në ligjin për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme (MIE/AKBN/FTL/OSSH/FSHU/OST/ERE): Faza e ndërtimit të Uzinës FV të Karavastasë 140 mw";
- Zbatimi i Projektit Spitalla për ndërtimin e centralit FV me kapacitet 100 mw (faza e nënshkrimit të kontratës dhe lejes);
- Ankandi i parë hibrid në energjinë e erës për 35 deri në 75 mw secila për një kapacitet total deri në 130 mw;
- Monitorimi i zbatimit të projekteve të reja të energjisë së erës dhe diellit që pajisen me miratimin përfundimtar për ndërtimin e kapaciteteve të reja prodhuese të energjisë elektrike (MIE/AKBN);
- Projekt pilot për ndërtimin e një pallati me "0 Energy" (vazhdim);
- Studimi i plotë i fizibilitetit për instalimin e Kullave të Karikimit për makinat elektrike në Republikën e Shqipërisë (vazhdim);
- Projektide për elektrifikimin e linjave të transportit urban dhe ndërqytetës në bashkitë Tiranë, Vlorë dhe Durrës (vazhdim).

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

- Zbatimi i projektit "Focentrali PV i Karavastasë 140 mw" (faza e ndërtimit);
- Zbatimi i projektit të Termocentralit FV të Spitallës prej 100 mw (faza e ndërtimit);
- Monitorimi i zbatimit të projekteve të reja të energjisë së erës dhe të diellit që janë pajisur me miratimin përfundimtar për ndërtimin e kapaciteteve të reja prodhuese të energjisë elektrike; (MIE/AKBN);
- Projekt pilot për ndërtimin e një pallati me "0 Energy";
- Studim i plotë fizibiliteti për instalimin e Kullave të Karikimit për makinat elektrike në Republikën e Shqipërisë;
- Projektide për Elektrifikimin e linjave të transportit urban dhe ndërqytetës në Bashkitë Tiranë, Vlorë, Durrës (në faza).

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

- Zbatimi i Projektit "Focentrali PV i Karavastasë 140 mw" (Faza e ndërtimit).
- Zbatimi i Projektit të Termocentralit FV të Spitallës prej 100 mw (Faza e ndërtimit).
- Monitorimi i zbatimit të projekteve të reja të energjisë së erës dhe diellit që janë pajisur me miratimin përfundimtar për ndërtimin e kapaciteteve të reja prodhuese të energjisë elektrike (MIE/AKBN).
- Projekt pilot për ndërtimin e një pallati me "0 Energy".
- Standardet e ndriçimit urban dhe rrugor në Republikën e Shqipërisë.
- Studim i plotë fizibiliteti për instalimin e kullave të karikimit për makinat elektrike në Republikën e Shqipërisë.

Raport studimi/mbikëqyrje për Elektrifikimin e linjave të transportit urban dhe ndërqytetës në bashkitë Tiranë, Vlorë, Durrës (në faza).

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2022)	I ndërmjetëm (2023)	Synimi (2024)
% e energjisë elektrike të prodhuar nga impiantet diellore PV dhe turbinat me erë	1%	1.5%	10%
Kursimi i energjisë nga masat (projektet pilot) në sektorin e eficiencës së energjisë	5 %	6%	7%
Raportet e auditimit të eficencës së energjisë/Certifikata e performancës së ndërtesës	22000	30000	35000

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Sektori i energjisë po hyn në një epokë transformimesh të rëndësishme për shkak të rritjes së depërtimit të burimeve të rinovueshme. Diversifikimi i burimeve të energjisë (burimet e rinovueshme) do të ketë ndikim pozitiv të drejtpërdrejtë në rritjen e konkurrueshmërisë si rezultat i përdorimit të burimeve të reja të energjisë (solare dhe erë) që do të rrisin prodhimin vendës të energjisë në tregun shqiptar. Ndërsa teknologjitë e prodhimit të energjisë së rinovueshme janë maturuar dhe kostot e tyre janë ulur, ka një zhvendosje në rritje drejt ankandeve. Në tregun shqiptar me vëllime të kufizuara në ofertë, kjo ka çuar në konkurrencë intensive për projekte dhe ka rezultuar në uljen e kostove të çmimeve të energjisë (ankandi i Akernia 59.9 euro kwh dhe 24.89 euro/mwh për Karavasta 70 mwp).

Masat promovuese dhe nxitëse për burimet e rinovueshme do të kontribuojnë në rritjen e sigurisë së furnizimit me energji në vend dhe do t'i detyrojnë zhvilluesit të zbatojnë praktikat më të mira në drejtim të zhvillimit të projektit, të përdorin zgjidhje më të reja teknologjike inovative dhe në përgjithësi të reduktojnë marzhet.

Rezultatet e kursimit dhe eficiencës së energjisë do të kenë ndikim të drejtpërdrejtë pozitiv në rritjen e konkurrencës duke bërë të mundur uljen e konsumit të energjisë dhe uljen e kostove si rezultat i kursimeve.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Për të siguruar arritjen e objektivit kombëtar të konsumit të BRE (38%) në vitin 2020, janë miratuar autorizimet me tarifa të rregulluara për këto burime dhe janë miratuar metodologjitë për çmimet e blerjes së BRE. Ligji ruan kontratat koncesionare për hidrocentralet e vogla të miratuara më parë deri në 15 mw. Gjithashtu si nevojë për diversifikim, konsiderohen promovimi i burimeve të tjera të rinovueshme si eolic apo PV, përtej hidrocentraleve. Në çdo rast, ligji parashikon mundësinë e mbështetjes financiare me prurje të rregulluara *(feed-in-tariffs)* dhe sipas kontratës *Feed-in-Premium,* si për prodhuesit me prioritet ekzistues dhe të rinj, ashtu edhe për prodhuesit e rinj pas përfundimit të vitit 2017. kur kontratat që nuk ishin objekt koncesioni filluan të funksiononin sipas një procedure të miratuar me VKM nr. 822 datë 7.10.2015 i ndryshuar. Sipas NREAP, investimi total për sektorin e BRE dhe EE (Synimet e reja) për 2021-2030 do të jetë pjesë e Planeve të reja të Veprimit (NECP) që do të zbatohen brenda tremujorit të parë të vitit 2022.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale, si: punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Sektori i burimeve të rinovueshme do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë social dhe ekonomik duke kontribuar në përmirësimin e mundësive të punësimit. Energjia e rinovueshme ka rritur numrin e punonjësve në një sërë kapacitetesh, duke përfshirë zhvillimin e projekteve, ndërtimin, instalimin, operimin dhe mirëmbajtjen, transportin dhe logjistikën, shërbimet financiare, ligjore dhe konsulence. Në sektorin industrial do të rekrutohet edhe staf i kualifikuar me kualifikime të duhura profesionale (auditorë dhe kompani ESCO), të cilët do të angazhohen në vazhdimësi në monitorimin e konsumit dhe propozimin e masave të reja për arritjen e kursimeve. Barazia gjinore po bën progres të qëndrueshëm në çdo fushë të ekonomisë, si dhe në industrinë e burimeve të rinovueshme. Numri i grave në role biznesi e tejkaloi atë të grave që drejtojnë burimet njerëzore, gjë që sinjalizon një ndryshim në llojet e përgjegjësive që gratë marrin tani. Në Shqipëri nuk ka kërkesa ligjore që synojnë në mënyrë specifike pjesëmarrjen e grave në bordet e kompanive. Megjithatë, për disa arsye duket një ritëm i përshpejtuar me të cilin kompanitë rrisin pjesëmarrjen e grave në fushën e burimeve të rinovueshme dhe eficiencës së energjisë. Prioritetet strategjike adresojnë nevojat për shërbime shëndetësore të të gjitha komuniteteve dhe kategorive të popullsisë. Akses më i mirë i komuniteteve vulnerabël në shërbimet e kujdesit shëndetësor do të arrihet përmes një integrimi më të mirë horizontal të profesionistëve të ndryshëm të specializuar, që punojnë në nivel komunitar.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Qeveria Shqiptare po merr masa për të vijuar me përgatitjen e Planit të Integruar të Energjisë dhe Klimës duke marrë parasysh përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike. Strategjia kombëtare e përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike miratohet brenda korrikut 2019. Shqipëria nënshkroi Marrëveshjen e Parisit më 22 prill 2016, duke hyrë në një epokë të re të procesit ndërkombëtar të politikës klimatike. Shqipëria u bashkua me Konventën Kuadër të Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike (UNFCCC) në 1995 dhe Protokollin e Kiotos në 2005 dhe ka filluar procesin e ndryshimit të statusit të një vendi në zhvillim në një të zhvilluar, në kuadrin e UNFCCC-s.

Shumica e burimeve të rinovueshme të energjisë prodhojnë pak ose aspak emetime të ngrohjes globale.

Sistemet e erës, diellore dhe hidroelektrike prodhojnë energji elektrike pa emetime të lidhura me ndotjen e ajrit. Përveç kësaj, era dhe energjia diellore në thelb nuk kërkojnë ujë për të funksionuar dhe kështu nuk ndotin burimet ujore ose furnizimet e tendosjes. Prodhimi i energjisë nga instalimet e rinovueshme nuk kontribuon në emetimet e gazit të karbonit. Masat e eficiencës së energjisë janë një mjet i rëndësishëm për të reduktuar emetimet e CO^2 përmes kursimeve në të gjithë sektorët, industri, vendbanim, transport etj. Lidhja midis reduktimit të emetimeve të CO^2 dhe masës BRE & EE do të jetë pjesë e dokumentit NECP që do të miratohet deri në fund të 2021. Qasja në energji të përballueshme dhe të besueshme në përputhje me SDG#7, duke rritur pjesën e energjisë së rinovueshme në përzierjen globale të energjisë. Kjo do të përfshinte përmirësimin e efikasitetit të energjisë dhe rritjen e bashkëpunimit ndërkombëtar për të lehtësuar aksesin më të hapur në teknologjinë e energjisë së pastër dhe më shumë investime në infrastrukturën e energjisë së pastër. Qasja në energji është një shtyllë shumë e rëndësishme për mirëqenien e njerëzve si dhe zhvillimin ekonomik dhe zbutjen e varfërisë përmes rritjes së përqindjes globale të energjisë së rinovueshme dhe përmirësimeve në eficiencën e energjisë.

7. Rreziqet e mundshme

Parashikohen rreziqe në realizimin e reformës nëpërmjet zbatimit të projekteve dhe finalizimit të kuadrit legjislativ në mbështetje të burimeve diversifikuese të furnizimit me energji nëpërmjet rritjes së prodhimit të energjisë nga PV dhe era, financuar nga donacione, buxheti i shtetit të miratuar (në disa raste) dhe "Furnizimi i tregut të lirë" SA etj. Mund të ketë një rrezik të përgjithshëm, për shkak të ndërveprimit të nevojshëm ndërmjet të gjithë aktorëve përkatës: vonesa në miratimin e akteve nënligjore; mungesa e një instrumenti financiar ndërsa projektet do të realizohen nga buxheti i shtetit dhe disa nga instrumentet e huaja financiare (fondet IPA); vonesat në miratimin e VKM-së së KBP-së; EEA jo e pajisur plotësisht me staf; vonesa në aktivitetet e projektit (faza e prokurimit etj.); vonesat në fazën e autorizimit dhe ndërtimit të projekteve të FV dhe të erës, për shkak të dukurive të sipërpërmendura dhe për shkak të procedurave të shtyra për COVID-19.

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Aktivitetet e projekteve të zgjatjes	Mesatar	Monitorimi i rregullt i realizimit të aktiviteteve (duhet përmendur vonesa në ndërtimin e impianteve të rinovueshme në proces autorizimi apo në bazë të zgjatjes së kontratave për ankande për çështje ligjore)
Vonesa në miratimin dhe miratimin e akteve nënligjore.	I ulët	Përdorimi i asistencës teknike të BE-së për një përafrim më të mirë dhe efikas të legjislacionit në përputhje me zhvillimet e reja në tregun e energjisë

5.2.7 Transporti

a) Analiza e pengesave kryesore

Rrjeti hekurudhor shqiptar operon nën kapacitetin e tij aktual, për shkak të mungesës së investimeve, operacioneve të mirëmbajtjes dhe rrjetit të vjetërsuar, ku nuk arrin të sigurojë se nuk ka seksion të mirëmbajtjes së dobët/shumë të dobët në rrjetin kryesor të transportit. Është arritur ndarja e operimeve të trenave nga menaxhimi i infrastrukturës, sipas legjislacionit në fuqi të ndarjes ekzistuese hekurudhore. Pengesat kryesore në hekurudha:

- Përafrimi i pamjaftueshëm i dokumenteve të shumta të politikave nga administrata, drejtimi dhe kontrolli i brendshëm i hekurudhave shqiptare, në kuadër të veprimeve prioritare tërthore dhe prioriteteve për hekurudhat;
- Zbatimi i paqartë i objektivave, objektivave dhe veprimeve të planifikuara dhe masave të buta; për shkak të dështimit të paraqitjes së një programi të saktë të zhvillimit ekonomik financiar, pasi nuk është në përputhje me metodologjinë e OECD, zbatimi i ngadaltë i rishikimit të dytë të planit kombëtar të transportit (ANTP3);
- Mungesa e treguesve të matshëm, të raportueshëm dhe të verifikueshëm; për shkak të programit M&R me BE-në;
- Mungesa e vlerësimit *ex-ante* të efektit eventual mjedisor të kontesteve të identifikuara;
- Teknologji të ndryshme dhe njohuri të këtyre teknologjive; moduli i pjesshëm i AFMIS-së, mungesa e CoreDa_RAILDATA për llogaritjen e orëve të qëndrimit për trenat në BKP të Përbashkët etj.
- Shpronësimi i tokës, nën rishikimin e metodologjisë së Bankës dhe vendimit të ardhshëm të DoCM.

Legjislacioni zbatues është akoma në faza tranzicioni sipas dispozitave ligjore për ngritjen e strukturave dhe agjencive përkatëse, në veçanti, Autoritetit Rregullator i Hekurudhave, Autoritetit i Sigurisë Hekurudhore dhe Autoritetit Kombëtar i Hetimit për Hekurudhat dhe Detin.

Infrastruktura detare është e pazhvilluar me kapacitet të pamjaftueshëm. Cilësia e ulët e infrastrukturës të transportit ka ndikuar në integrimin e vendit në zinxhirët e furnizimit rajonal dhe global dhe ka një ndikim të drejtpërdrejtë në zhvillimin e turizmit dhe shërbimeve transitore.

Masa e propozuar për sektorin e transportit do të ndihmojë në frenimin e këtyre çështjeve, si dhe do të ndihmojë në rritjen e rritjes ekonomike dhe konkurrencës së vendit. Urdhri i masterplanit për sistemin e integruar portual, është në fuqi nga Agjencia Kombëtare e Planifikimit Hapësinor (AKPT) nga data 14.10.2020. Zhvendosja e aktiviteteve tregtare është shpallur tashme në një vend tjetër, porti Romano në zonën ekonomike të Spitallës, të Bashkisë Durrës dhe shndërrimi i Portit të Durrësit në një port turistik.

Duke qenë se Shqipëria është mesatarisht e përgatitur me reformën e RAP-it të administratës së saj publike dhe shtetërore, e rëndësishme edhe për sektorin strategjik të hekurudhave, si në legjislacionin në fuqi, ajo përmirëson për sektorin e transportit, integrimin e sistemeve të menaxhimit të burimeve njerëzore, të cilat ende mungojnë në dislokim për hekurudhat. Tashmë është bërë njëfarë progresi në krijimin e kapaciteteve në ministritë e linjës për zbatimin e vlerësimeve të ndikimit rregullator, miratimin e udhëzimeve për konsultimet publike, ngritjen e sistemeve të TI-së për planifikimin e integruar, rritjen e shkallës së zbatimit të Planit Kombëtar të Integrimit Evropian, rritjen e numrit të e- shërbimet dhe përfundimi i fazës së testimit për të automatizuar sistemin e listës së pagave. Zbatimi i reformës së administratës publike (PAR) 2015–2022 dhe strategjive të reformës së menaxhimit të financave publike (MFP) 2015–2022 ka vazhduar pavarësisht ndikimit të pandemisë.

Kuvendi miratoi në 1 korrik 2021 paketën ligjore në lidhje me kuadrin institucional, duke krijuar Autoritetin Rregullator të pavarur të Hekurudhave, Autoritetin e Sigurisë Hekurudhore dhe Autoritetin Kombëtar të Hetimit për Hekurudhat dhe Detin, për gjithsej katër ligje. Ligjet kanë hyrë në fuqi më 20 gusht 2021.

b) Masat e reformës

Masa e reformës 15: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-TIA-Tiranë

1. Përshkrimi i masës

Objektivi kryesor i kësaj reforme strategjike është zhvillimi i mëtejshëm i sistemit kombëtar të transportit mbi bazën e një lëvizshmërie më të pastër, më të sigurt, më të zgjuar, më të gjelbër, më elastike dhe konkurruese, dhe përveç kësaj, të përmirësojë ndjeshëm qëndrueshmërinë, ndërlidhjen, ndërveprimin dhe integrimin më të gjerë me Rajoni i Ballkanit Perëndimor në zonën e vetme hekurudhore evropiane dhe sistemin ndërkombëtar të transportit. Integrimi i shërbimeve të transportit publik synon në intermodalitetin hekurudhor dhe transportin e kombinuar me zinxhirët e vlerave të transportit urban, rrugor-hekurudhor, ujor/detar, ajror dhe logjistik, nëpërmjet digjitalizimit, dekarbonizimit dhe automatizimit. Përmirësimi i bazës ekologjike në transformimin e sistemit të transportit të Shqipërisë drejt sistemit hekurudhor të BE-së, promovon sistemin e pastër të transportit dhe nënsistemet hekurudhore, duke vendosur në një treg të vetëm në zonën evropiane të transportit, me teknologjitë neutrale ndaj klimës, integrimin tonë në sistemet e kursimit të energjisë. dhe zinxhiri i vlerës së BE-së, paraqitja e objektivave të agjendës së gjelbër të BE-së për transportin e gjelbër të mallrave dhe zhurmën me hekurudhë. Forcimi i kapaciteteve të zhvillimit dhe kërkimit inovativ dhe reagimi i shpejtë ndaj rreziqeve jep një transformim inovativ drejt konkurrencës dhe demonstrimit të integrimit dhe fizibilitetit në BE. Teknologjitë kryesore digjitale me komponentë elektronikë nxisin shërbimin e marketingut/markës. Rrjetet dhe shërbimet inteligjente mbështesin zhvillimin teknologjik në lidhjen e rajonit, si në strategjinë kombëtare të sektorit të transportit dhe planin e veprimit për periudhën 2001–2025 sipas miratimit

Masa është një prioritet kryesor që rrjedh nga plani i veprimit të NTS 2016–2020 (veprimi prioritar hekurudhor nr. 6), dhe me rishikimin e strategjisë së re kombëtare të sektorit të transportit dhe planit të veprimit, ekziston një nevojë e veçantë për më shumë multimodalitetet, si në financimin dhe planin e veprimit të strategjisë së sektorit të Transportit 2021–2025, ku masat e buta të këtij prioriteti hekurudhor në reformën tonë strukturore theksojnë në fakt zhvillimin nga transporti i kombinuar. Dimensioni i transportit intermodal sigurohet përmes ERP 2022–2024, me pasagjerët e terminalit të trageteve nga portet dhe lëvizjen me hekurudhë në brendësi të vendit drejt aeroporteve. Specifikimet e prokuruar të ndërveprueshmërisë ndërlidhen me reformën e masave të vështira dhe nënsistemet funksionale dhe operacionale të hekurudhave. Të gjitha investimet madhore të ndërlidhura si në SSPP, në faktorin kryesor të suksesit për Rehabilitimin dhe ndërtimin e segmentit hekurudhor Durrës-TIA-Tiranë janë domosdoshmëri për realizimin e saktë të kësaj reforme strategjike.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Gjatë vitit 2022 do të kryhet rehabilitimi i punimeve në seksionin kryesor nga Durrësi në PTT Tiranë dhe do të nisë ndërtimi i linjës së re hekurudhore deri në Aeroportin Ndërkombëtar të Tiranës. Projekti parashikohet të përfundojë dhe të dorëzohet në fund të periudhës raportuese (NjPI HSH).

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

Aktivitetet e ndërtimit parashikohen vetëm në Periudhën e Përgjegjësisë për Defektet, e cila do të zgjasë 12 muaj (NjPI HSH). Lidhja hekurudhore me aeroportin e Rinasit 5 km, do të plotësojë kryqëzimin trekëndor hekurudhor i cili është i prirur për shpronësime dhe një LAP tokësor.

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Projekti do të përfundojë në 30 muaj dhe ndërlidhet me pikën e ndërrimit të Vorës, me projektin e sinergjisë që është projekti tjetër strategjik i financuar nga BERZH, nga Vora në Han të Hotit.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2018)	I ndërmjetëm (2023)	Synimi (2047)
Treguesi i rezultatit 1 - Milion pasagjerë/vit	0.75881	1.1741	1.25
Treguesi i rezultatit 2 - ton/vit	198,900	51,100	250,000
Treguesi i rezultatit 3 (ton/vit) - emetimet e reduktuara të CO_2 kundrejt makinave	0	486	486
Treguesi specifik i projektit 1 - makina km larguar nga rruga në vit	0	8,700,000	8,700,000
Treguesi specifik i projektit 2 - kamion-km i larguar nga rruga në vit	0	138,000	138,000
Treguesi ndërsektorial (# në milionë) - numri total i përfituesve	0	2,9	2,9

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Masa është një projekt strategjik prioritar që do t'u japë prosperitet dhe zhvillim mjeteve të transportit të qytetarëve në qytetet më të mëdha të Shqipërisë. Projekti i hekurudhës Tiranë – Durrës dhe lidhja me TIA plotëson dhe realizon plotësisht multimodalitetin e rrjetit të infrastrukturës mes dy metropoleve, duke krijuar një rrjet efikas midis infrastrukturës rrugore, aeroportit dhe Portit të Durrësit. Projekti do të ketë një ndikim të madh ekonomik dhe social në ndërtimin e grupimeve në rajonin në rritje Tiranë-Durrës. Sigurimi i rajonit me një linjë hekurudhore që funksionon mirë do të jetë një avantazh, i dobishëm për të dyja kompanitë tashmë të vendosura, si dhe për investitorët e mundshëm vendës dhe të huaj.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Projekti ka një kosto totale të vlerësuar prej 90.45 milionë eurosh. Kontrata përfshin punime për rehabilitimin e linjës hekurudhore Tiranë–Durrës dhe ndërtimin e lidhjes së re hekurudhore, si dhe shërbime konsulence për mbikëqyrjen e punimeve, për të cilat proceset e tenderimit janë gjithashtu në vazhdim. Gjithashtu, në këtë përfshihet një kredi sovrane deri në 36.87 milionë euro për punët civile (përfshirë rastet e paparashikuara) dhe shtesa për forcimin e kapaciteteve institucionale nëpërmjet një granti të BERZH-it prej 0.87 milionë eurosh.

Një grant nga WBIF-EU prej 35,435 milionë eurosh, i përbërë nga 32,935 milionë euro për punët civile dhe 1,5 milionë euro për mbikëqyrjen dhe 1 milionë euro për zbatimin dhe menaxhimin e projektit të VNMS-së dhe dokumentacioni i tenderit në shumën prej 1,215 milionë eurosh në total 36,65 milionë euro është dhënë tashmë. për këtë projekt të rëndësishëm. Gjithashtu, shpronësimi i tokës (1 milionë euro) dhe TVSH (15,06 milionë euro) janë pjesë e buxhetit të shtetit (mbi 16,06 milionë euro). Numri i objekteve nga projekti është mbi 150 shtëpi dhe magazina të tjera në kryqëzimin teknik trekëndor hekurudhor të brendshëm, të ndryshuar në PBA 2022–2024 dhe në rritje të vlerës nga 1 milionë euro në 3 milionë euro me përditësimin e planit të marrjes së tokës (LAP, 2021). Metodologjia e vlerësimit fillestar (LAP, 2019) është rishikuar.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Hekurudhat shqiptare në Komunitetin e Kompanive Evropiane të Hekurudhave dhe Infrastrukturës (CER), që përfaqësojnë punëdhënësit e sektorit hekurudhor, dhe Federata Evropiane e Punëtorëve të Transportit (ETF), që përfaqëson punëtorët hekurudhor, të përfshirë zyrtarisht për të nënshkruar marrëveshjen autonome Gratë në hekurudhë synon nxitjen e punësimit të grave në këtë sektor.

Komuniteti hekurudhor miratoi marrëveshjen, duke çuar në fazën përfundimtare procesin, me nënshkrimin zyrtar të marrëveshjes që shënon hyrjen e saj në fuqi. Kjo marrëveshje synon të tërheqë më

shumë gra në sektorin hekurudhor dhe t'u japë atyre më shumë mbrojtje dhe të garantojë trajtim të barabartë në vendin e punës falë masave të shumta të dakorduara nën titujt e politikës së përgjithshme të barazisë gjinore. Këto masa mbulojnë fusha të tilla si objektivi për të tërhequr më shumë gra në sektor, harmonizimi i punës dhe jetës private, promovimi dhe zhvillimi i karrierës, paga e barabartë, shëndeti dhe siguria në mjedisin e punës dhe parandalimi i ngacmimeve seksuale dhe seksizmit.

Për barazinë gjinore, zbatimi i strategjisë kombëtare dhe planit të veprimit 2016–2020 për barazinë gjinore pasohet nga një strategji e re për barazinë gjinore 2021–2030 e miratuar në qershor 2021.

Zbatimi i reformës strukturore, i jep gjithnjë e më shumë akses gruas në hekurudhë, sigurohet balanca gjinore për të gjitha pozicionet dhe vendet vakante, konsultimi/vendimmarrja.

Gratë pritet të përfitojnë nga stimujt me një regjim të ri pagash, në përgatitje, me konsulencën e BERZH-it të asistencës teknike të BE-së.

Si rezultat, gjenerohen përfitime të përgjithshme neto socio-ekonomike të konsiderueshme, siç tregohet nga treguesit e performancës socio-ekonomike të projektit të llogaritur nga CBA-ja përkatëse 2015 e kryer në përputhje me Udhëzuesin e BE-së për analizën kosto-përfitim të vitit 2014 (bazuar në kostot dhe përfitimet e shprehura në terma monetarë):

- ERR = 7,43%
- ENPV = 29.52 milionë euro
- Raporti B/C = 1,17.

Ndikimi i tranzicionit: Projekti përfshin reformën e sektorit dhe masat për forcimin institucional në fushat e mëposhtme. Rezultatet në vlerësimin socio-ekonomik sipas CBA-së përllogariten për rezultate:

- 4,100 vite punësimi të krijuara gjatë ndërtimit të projektit – që korrespondojnë me 1,375 pozicione të reja ekuivalente të punësimit me kohë të plotë me kohëzgjatje 3-vjeçare.

- 2200 pozicione të reja pune ekuivalente me kohë të plotë me kohëzgjatje 27 vjeçare (përfshirë në periudhën referuese 30-vjeçare të AQB-së, pas përfundimit të ndërtimit të seksionit hekurudhor Tiranë-Durrës dhe hekurudhave-aeroportit) të krijuara në operacion dhe mirëmbajtjen e hekurudhës në Shqipëri.

Ndikimet në ekonominë e gjelbër: ofrimi i shërbimeve hekurudhore me cilësi të lartë, i cili është thelbësor për zhvillimin e sistemeve të transportit të qëndrueshëm që reduktojnë emetimet e CO_2 në përputhje me objektivat e politikës së transportit kombëtar dhe të BE-së. Projekti ofron raportin fillestar të KI-së dhe Auditimin e Punës, si dhe siguron strukturën e re organizative të NJZP-së dhe IM-së sipas ligjit të ri të ndarjes.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Objektivi është të reduktojë ndikimin negativ mjedisor të trafikut rrugor midis Durrësit, Tiranës dhe TIA-s dhe të kontribuojë në uljen e CO_2 dhe ndotjes lokale të ajrit nga trafiku rrugor në rajonin Durrës-Tiranë. Një objektiv paralel i projektit është të prezantojë një mënyrë ekomiqësore të lëvizshmërisë inteligjente, pajisja me certifikatën ISO për herë të parë për Hekurudhat Shqiptare Përfituese, e cila tregon se menaxheri i Infrastrukturës është i certifikuar për standardet mjedisore në lidhje me kontributin e vazhdueshëm. për dekarbonizimin, duke ulur bllokimin e trafikut nga autostrada/autostrada e mbingarkuar midis aeroportit të Durrësit, Tiranës dhe Rinasit dhe duke kontribuar më tej në marrëveshjen e gjelbër të BE-së për përmirësimin e cilësisë së ajrit dhe ruajtjen e natyrës në zonën e projektit/rajonin e grupit.

Do të merren masa për të reduktuar konsumin e energjisë dhe kostot për njësi të shërbimit të transportit;

Zhvillimi i zgjidhjeve multimodale të transportit duke u fokusuar në mënyrat e transportit me efikasitet energjetik dhe miqësor ndaj mjedisit është në vazhdim. Për këtë arsye, hekurudha shqiptare është përfshirë në Planin Kombëtar të Eficiencës së Energjisë Afatmesme dhe në Planin e Energjisë së Rinovueshme për BRE.

Janë marrë masa për të përmirësuar pjesën e transportit hekurudhor dhe të rrugëve ujore të brendshme pasi që të dyja mund të jenë mënyra transporti miqësore me mjedisin (nëse ushqehen nga energjia e rinovueshme) dhe të promovojnë kohezionin rajonal.

Ndikimet në ekonominë e gjelbër: ofrimi i shërbimeve hekurudhore me cilësi të lartë, i cili është thelbësor për zhvillimin e sistemeve të transportit të qëndrueshëm që reduktojnë emetimet e CO_2 në përputhje me objektivat e politikës së transportit kombëtar dhe të BE-së.

Janë marrë parasysh çështjet mjedisore (p.sh., treni është miqësor me mjedisin dhe masat për reduktimin e zhurmës së trenit në zonat urbane dhe për minimizimin e ndërprerjes së zonave janë duke u

zhvilluar). Sipas AQB-së, përfitimet shtesë të mëposhtme (të llogaritura në bazë të parametrave që mund të shprehen në terma monetarë) rrjedhin nga zbatimi i projektit – të matura në terma të ENPV-ve gjatë periudhës referuese 30-vjeçare të analizës 2017–2043, e llogaritur në baza e SDR e barabartë me 5% (me çmime konstante):

- kursime në kostot e funksionimit të mjeteve rrugore: 69.6 milionë euro;
- kursime në koston e kohës së udhëtimit/transportit: 55.1 milionë euro;
- kursime në koston e aksidenteve të trafikut: 30.2 milionë euro;
- kursime në kostot mjedisore: 34.7 milionë euro.

Masat e marra për të siguruar qëndrueshmëri (qëndrueshmëri institucionale, financiare, mjedisore):

Këto masa ndikojnë në peizazhin (p.sh. Mbjellja e pemëve në anët e Tiranës–Durrës–Rinas;), toka (p.sh. Mirëmbajtja e linjës së funksionimit është e kufizuar sa më shumë në pika; ka rrugë aksesi duke shmangur kalimin e mjeteve në tokë bujqësore), uji (p.sh. zbutja: Ndotja e ujërave sipërfaqësore/nëntokësore) ajri (p.sh. shkarkimet e gazit dhe pluhurit), zhurma (p.sh. zbutja: dridhjet), Mjedisi biologjik (zbutja: ndikimi i faunës së zonës) etj.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (ulët, lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Territori urban dhe planifikimi hapësinor dhe pengesat ndaj lejeve	I ulët	Projekti i propozuar i kushtoi vëmendje të veçantë aksesit të përdorimeve dhe pronave fqinje të tokës, si dhe lidhjes së këmbësorëve dhe rrugëve.
Pamundësia për të negociuar zgjidhjet.	I ulët	Zgjidhjet e negociuara inkurajohen për të ndihmuar në shmangien e shpronësimit dhe eliminimin e nevojës për të përdorur autoritetin qeveritar për të larguar njerëzit me forcë.
Defektet e shërbimit (p.sh. prishjet e hekurudhës) për milje në vit.	E mesme	Monitorim i vazhdueshëm, rritje e testimit (testimi me ultratinguj - UT) dhe përmirësimi i efikasitetit të inspektimit.

5.2.8 Bujqësi, industri dhe shërbime

a) Analiza e pengesave kryesore

Pandemia e COVID-19 ka impaktuar shumë turizmin në Shqipëri. Të dhënat e fundit zyrtare për vitin 2020 tregojnë se vendin tonë e kanë vizituar 2.657.818 turistë të huaj, krahasuar me 6.406.028 turistë të huaj në vitin 2019, me një rënie prej 58,5%.

Sipas publikimit të Këshillit Botëror të Udhëtimit dhe Turizmit (WTTC) 2021, gjatë vitit 2020 sektori i turizmit regjistroi një kontribut total prej 1,561.3 milionë dollarësh, që përbën rreth 10.6% të PBB-së. Krahasuar me të dhënat e vitit 2019 ka një rënie prej 51.6% që është edhe më e lartë se rënia e të dhënave globale (-49.1%). Gjithashtu, për sa i përket punësimit, kontributi total i udhëtimeve dhe turizmit për vitin 2020 ishte 194,600 vende pune ose 17.5% e punësimit total në Shqipëri. Të ardhurat nga sektori i turizmit për vitin 2020 janë regjistruar në 989 milionë euro. Krahasuar me vitin e kaluar (2019) të ardhurat nga turizmi hyrës u ulën me 53% për shkak të pasojave të COVID 19 si dhe tërmetit të vitit 2019.

Përballë krizës së shkaktuar nga pandemia, përveç paketave të mbështetjes financiare dhe vendim-marrjes në lidhje me politikën monetare dhe të huazimit të prezantuar nga Qeveria Shqiptare, ku midis përfituesve kryesorë ishin individë dhe biznese nga sektori i turizmit, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit ndërmori një sërë masash të menjëhershme, afatshkurtra në mbështetje të përballimit të situatës së shkaktuar nga pandemia, siç janë: aplikimi *online* për procesin e kategorizimit nga subjektet dhe lehtësimi i procedurës; aplikimi *online* për ushtrimin e veprimtarisë si stacion plazhi, hartimi i protokolleve të sigurisë në bashkëpunim me Ministrinë e Shëndetësisë për t`u zbatuar nga strukturat akomoduese dhe subjektet e tjera që veprojnë në sektorin e turizmit etj.

Në këto kushte, diversifikimi i ofertës turistike me qëllim konsolidimin më tej të saj, përmes përdorimit dhe optimizimit të potencialeve të pashfrytëzuara të turizmit siç është turizmi detar, shihet si një nga masat afatgjata për të mbështetur zhvillimin e sektorit të turizmit. Turizmi detar, siç është provuar në vendet e tjera të rajonit si Kroacia, Mali i Zi, Greqia dhe Italia, është një industri kryesore dhe Shqipëria nuk po përfiton nga korridori i vlefshëm Mesdhetar për shkak të ekonomisë së saj të pakët të marinës. Pozicioni i favorshëm gjeografik i Shqipërisë, që lidh detet Adriatik dhe Jon dhe Detin Mesdhe Qendror, e bën atë një vend të rëndësishëm për zhvillimin e aktiviteteve detare.

Gjithashtu, "hartimi i kuadrit rregullator dhe institucional për zhvillimin e shërbimeve dhe mënyrën e funksionimit të porteve turistike dhe aktivitetet në funksion të tyre", si dhe "Zhvillimi i Programit të Turizmit Bregdetar dhe Detar dhe krijimi i produkteve të reja" janë ndër objektivat specifikë të Strategjisë

Kombëtare për Zhvillimin e Qëndrueshëm të Turizmit 2019–2023.

Aktivitetet detare në Shqipëri janë mjaft të kufizuara, të përqendruara kryesisht në peshkim. Shqipërisë i mungon infrastruktura bazike, burimet njerëzore dhe pajisjet për të shërbyer qoftë edhe një numër modest varkash kënaqësie, shumë më pak se një industri e qëndrueshme e marinës; rregullat dhe procedurat e vendit, të pandryshuara nga epoka komuniste, shquhen për kompleksitetin dhe ngurtësinë e tyre, duke e bërë vendin destinacionin më pak mikpritës në Detin Mesdhe Verior.

b) Masat e reformës

Masa e reformës 16: Marina më të mira dhe qeverisje dhe shërbime detare

1. Përshkrimi i masës

Për sa i përket përputhshmërisë së reformës me planet dhe politikat e përgjithshme për zhvillimin e sektorit, kjo reformë është në përputhje me Strategjinë Kombëtare për Zhvillimin e Qëndrueshëm të Turizmit 2019-2023, konkretisht me objektivat e saj specifikë 2.3 dhe 3.1, si dhe me Programin e Qeverisë 2017-2021 për konsolidimin e porteve dhe marinave. Gjithashtu, Plani i Përgjithshëm Kombëtar i Territorit vendos si prioritet strategjik rritjen e numrit të marinave turistike në përputhje me kapacitetin fizik të bregdetit shqiptar për të zhvilluar një sektor elitar të turizmit bregdetar që respekton mjedisin dhe karakteristikat fizike të zonës. peizazhin natyror dhe urban të bregdetit shqiptar. Ashtu si Plani i Përgjithshëm Kombëtar i Territorit, edhe Plani i Integruar Ndërsektorial i Zonës Bregdetare (PINS Bregdeti) përcakton si objektiv zhvillimin e porteve turistike (marinave) në mbështetje të zhvillimit të sektorit të turizmit.

Kjo masë reformuese synon të ndryshojë, harmonizojë dhe plotësojë legjislacionin dhe procedurat aktuale, për të krijuar një kuadër rregullator modern, në përputhje me rregulloret e BE-së dhe të përshtatur me nevojat dhe karakteristikat e veçanta të Ekonomisë Blu. Certifikimi i operatorëve të turizmit detar do të mundësojë ofrimin e aktiviteteve të turizmit detar si: lundrimi për qëllime turistike dhe argëtuese, *surfing,* zhytja rekreative, *windsurfing, water skiing, wakeboarding,* motor uji, peshkim turistik etj., vetëm nga operatorë të licencuar të turizmit detar, duke pasur kështu një ndikim pozitiv në standardet dhe sigurinë e shërbimit të turizmit detar. Kjo reformë do të ketë një efekt pozitiv edhe në nxitjen e konkurrueshmërisë duke vendosur standarde dhe rregulla të qarta për të gjitha subjektet që operojnë në këtë sektor.

Qeveria shqiptare po aplikon një qasje të integruar për të shfrytëzuar potencialin e zhvillimit të turizmit detar. Një nismë tjetër e ndërmarrë në këtë drejtim është miratimi në datën 14 maj 2020 nga Kuvendi i ndryshimit të ligjit nr. 92/2014, datë 24.0.2014, "Për tatimin mbi vlerën e shtuar në Republikën e Shqipërisë", i ndryshuar, i cili bën përjashtimin nga detyrimi për të paguar TVSH 20% për anijet turistike të importuara, me vjetërsi jo më shumë se 20 vjet. Ky ndryshim i ligjit synon:

- rindërtimin e një flote shqiptare me anije turistike miqësore me mjedisin;
- të zgjerojë flotën me flamurin shqiptar;
- stimulimin e zhvillimit të infrastrukturës së marinës.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Përfundimi i kornizës ligjore për aktivitetet e turizmit detar

Në prill 2020, Kuvendi i Shqipërisë miratoi ligjin nr. 43/2020, datë 23.4.2020, "Për veprimtaritë e turizmit detar". Ky ligj përcakton rregullat, kushtet dhe kriteret për aktivitetet në turizmin detar, anijet turistike dhe qëllimet e argëtimit, infrastrukturën e nevojshme për ushtrimin e tyre, si dhe përgjegjësitë institucionale në këtë fushë. Krahas akteve ligjore të hartuara dhe miratuara në vitin 2021 do të hartohet një kuadër tjetër ligjor plotësues që rrjedh nga ky ligj, si VKM-ja "Për vendosjen e kritereve dhe mënyrën e funksionimit të stacioneve të ankorimit sezonal". Gjithashtu, është planifikuar hartimi i ligjit "Për menaxhimin e integruar të vijës bregdetare". Hartimi i kuadrit ligjor do të vazhdojë edhe gjatë tremujorit të parë të vitit 2022 (MTM, MIE);

b) Certifikimi i operatorëve të turizmit detar;

Ky do të jetë një proces i rregulluar mirë dhe shumë transparent që do të krijojë kushtet për zhvillimin e mëtejshëm të sektorit, përmirësimin e cilësisë dhe krijimin e standardeve të larta të sigurisë. Operatorët duhet të demonstrojnë pajtueshmërinë e kapaciteteve dhe pajisjeve të tyre me dispozitat e legjislacionit, si dhe arsimin e duhur profesional. Ky do të jetë një proces i vazhdueshëm që do të pasqyrojë dhe adresojë nevojat e tregut për shërbimet detare (MTE, MI, MIE);

c) Promovimi i sektorit të turizmit detar.

Ky aktivitet përfshin mbështetjen për aktivitete të ndryshme promocionale në bashki të ndryshme, organizimin e aktiviteteve ndërkombëtare etj. (MTE, National Tourism Agency, LGAs).

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Certifikimi i operatorëve turistikë detarë;

b) Promovimi i sektorit të turizmit detar;

c) Rritja e kapaciteteve të burimeve njerëzore.

Ky aktivitet synon të inkurajojë bashkëpunimin dhe të promovojë formimin profesional në lidhje me profesionet e turizmit detar. (MTE, MFE, LGA)

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Certifikimi i operatorëve turistikë detarë;

b) Promovimi i sektorit të turizmit detar;

c) Rritja e kapaciteteve të burimeve njerëzore.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2020)	I ndërmjetëm (2022 or 23)	Synimi (2025)
Numri i operatorëve turistikë detarë të certifikuar	0	*5	20
Numri i të punësuarve në sektorin e turizmit detar	N/A	+ 400	1000
Numri i jahteve që vizitojnë portet dhe numri i prekjes së porteve	441-hyrje & 423-dalje (jahte/anije turistike)	*1136-hyrje & 1091-dalje (jahte/anije turistike)	3000
Numri (inventari) i mjeteve lundruese etj.	N/A	+ 2000	2000

**Vlerat e raportuara i referohen periudhës janar–gusht 2021*

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Kjo reformë do të kontribuojë në uljen e informalitetit dhe në mundësimin e shërbimeve me cilësi më të mirë në sektorin e turizmit detar. Vendosja dhe zbatimi i rregullave dhe rregulloreve të qarta do të inkurajojë dhe promovojë më tej konkurrencën midis bizneseve që operojnë në sektor brenda vendit, si dhe në nivel rajonal. Ai do të forcojë kapacitetet njerëzore si një parakusht thelbësor drejt rritjes.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Burimi i financimit është buxheti i shtetit (s'ka kosto shtesë).

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Turizmi detar në Shqipëri është ndër sektorët me përfitime të përhapura ekonomike, por me potencial të pashfrytëzuar. Përveç të ardhurave që pritet të gjenerohen nga shërbimet e drejtpërdrejta, turizmi detar gjeneron përfitime të panumërta indirekte në punësim dhe të ardhura siç tregojnë praktikat e suksesit të vendeve fqinje. Si pasojë, një efekt pozitiv pritet sa i përket rritjes së investimeve, e si rrjedhojë punësimit dhe e të ardhurave buxhetore. Gjithashtu sektorë të tjerë të lidhur me lundrimin turistik do të njohin rritje, kryesisht furnizuesit e karburanteve, importuesit e pjesëve të këmbimit, kurset profesionale për një sërë pozicionesh pune. Impaktet ekonomike priten të afektojnë veçanërisht autoritetet publike dhe bizneset e vogla dhe të mesme.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Ndër të tjera, në hartimin e kuadrit ligjor për aktivitetet e turizmit detar, janë rishikuar dhe marrë parasysh konventat ndërkombëtare detare, të tilla si: Konventa e UNESCO-s për Mbrojtjen e Trashëgimisë Kulturore Nënujore, Konventa për Mbrojtjen e Jetës Detare dhe Bregut Mesdhetar, Konventa Ndërkombëtare për Kërkimin dhe Shpëtimin Detar, Konventa Ndërkombëtare për Parandalimin e Ndotjes së Anijeve.

Ndërhyrjet e reja ligjore synojnë mbajtjen në kontroll të ndotjes së shkaktuar nga aktivitetet e lundrimit detar për shkak të shkallës së kontrollit në rritje që sjell ndërhyrja rregullatore.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Mos-përgatitja dhe mos-miratimi i akteve nënligjore në përputhje me dispozitat e ligjit, të cilat lidhen kryesisht me mungesën e përvojës.	I mesëm	Identifikimi i burimeve që sigurojnë asistencë teknike në përgatitjen dhe hartimin e të gjitha akteve nënligjore. Për këtë do të jetë e nevojshme ekspertiza e ekspertëve të huaj dhe vendës.
Pandemia COVID-19	I mesëm	Planifikim i kujdesshëm i kalendarit të aktiviteteve duke mbajtur në konsideratë faktin e alternimit të punës mes

		prezencës fizike dhe asaj *online*, si dhe vendosja e një bashkëpunimi të ngushtë me institucionet partnere.

5.2.9 Arsimimi dhe aftësitë

a) Analiza e pengesave kryesore

Përfshirja ka qenë fokusi i politikave arsimore në Shqipëri gjatë dekadës së fundit, duke synuar rritjen e pjesëmarrjes në arsim në fëmijërinë e hershme, si dhe pjesëmarrjen në edukimin e fëmijëve nga grupet vulnerabël. Pjesëmarrja në arsimin para universitar të fëmijëve me aftësi të kufizuara është rritur nga viti në vit. Kjo vlen veçanërisht për shkollat e zakonshme, ku numri i fëmijëve me aftësi të kufizuara është rritur nga 2,849 gjatë vitit akademik 2013/14 në 4672 gjatë vitit akademik 2020/21, me rreth 79% të këtyre fëmijëve që ndjekin arsimin bazë, 10% e tyre shkojnë në arsimin parashkollor dhe pjesa tjetër marrin pjesë në arsimin e mesëm të lartë. Ndërkohë në shkolla speciale ndjekin mësimin 541 fëmijë me aftësi të kufizuara. Progres është bërë me përmirësimin e mësimit të gjuhës shqipe të shenjave për rritjen e cilësisë arsimore të nxënësve që nuk dëgjojnë deri në arsimin e mesëm.

Pavarësisht angazhimit të MAS-it për ofrimin e arsimit gjithëpërfshirës për të gjithë fëmijët, ende nuk janë hedhur baza të rëndësishme për pjesëmarrjen e të gjithë fëmijëve me aftësi të kufizuara dhe sigurimin që të gjitha shkollat të kenë plotësuar të gjitha standardet e gjithë përfshirjes, numrin e nevojshëm të mësuesve mbështetës, shërbimet psikosociale, dhe pajisjet/infrastruktura e aftësisë së kufizuar dhe vlerësimi i aftësisë së kufizuar.

Republika e Shqipërisë ka një rrjet prej 3582 institucionesh arsimore para universitare, nga të cilat 3113 janë publike dhe 469 private (viti shkollor 2020–2021). Vitet e fundit vihet re një tendencë e qartë - reduktimi i numrit të fëmijëve/nxënësve në të gjitha nivelet e arsimit para universitar, si rezultat i uljes së popullsisë rezidente, uljes së fertilitetit dhe migrimit etj. Shqipëria ka një numër të konsiderueshëm të shkollave të vogla me klasa të përbashkëta ku mësojnë së bashku edhe nxënës të klasave të ndryshme (klasat kolektive). Në këtë drejtim, racionalizimi i shkollave duhet të trajtohet më tej.

Për koordinimin e aktiviteteve në këtë fushë nevojitet zhvillimi i mëtejshëm i politikave multisektoriale të edukimit të fëmijërisë së hershme. Në fushën e shërbimeve publike dhe infrastrukturës, njësitë e qeverisjes vendore janë përgjegjëse për menaxhimin dhe rregullimin e sistemit arsimor parashkollor në kopshte dhe çerdhe. Referuar pikës 12, të nenit 23, të ligjit nr. 139/2015, të ndryshuar, njësitë e qeverisjes vendore janë përgjegjëse për menaxhimin dhe rregullimin e sistemit arsimor parashkollor në kopshte dhe çerdhe. Ndërkohë, orët përgatitore janë nën përgjegjësinë e Ministrisë së Arsimit dhe Sportit.

Përmirësimi i infrastrukturës shkollore ka një rëndësi të veçantë në politikat e shtetit shqiptar. Gjatë viteve 2018 dhe 2019, shpenzimet kapitale të ish-MASR-së arritën në 6.52 miliardë lekë (~ 53 milionë euro). Tërmeti i 26 nëntorit 2019 ka shkaktuar dëme të konsiderueshme në infrastrukturën e shkollës. Sipas të dhënave të disponueshme, nga tërmeti janë prekur 321 institucione të ndryshme arsimore në 11 bashki, prej të cilave 76 janë prishur, 75 janë riparuar dhe 170 kanë pësuar dëme të vogla. Krahas infrastrukturës janë dëmtuar edhe asete fizike si mobilie, laboratorë, biblioteka etj. Dëmet më të mëdha kanë ndodhur në bashkitë e Tiranës dhe Durrësit, ku janë prekur përkatësisht 55% dhe 21% e objekteve shkollore. Mendohet se buxheti i nevojshëm për rindërtimin dhe riparimin e infrastrukturës shkollore të dëmtuar nga tërmeti duhet të jetë 94.83 milionë euro, nga të cilat 54 milionë euro duhet të investohen në vitin 2020, ndërsa 39 milionë euro në vitin 2021 dhe 2022. Asokohe, MASR-ja ka miratuar standarde për projektimin e shkollave dhe kopshteve, të cilat do të shërbejnë si referencë për personat e përfshirë në planifikimin, programimin, projektimin dhe procesin e ndërtimit të objekteve/ambienteve të reja shkollore apo rehabilitimin e ndërtesave ekzistuese. Megjithatë, një sfidë për investimet në infrastrukturë mund të jenë mungesat buxhetore për sistemin arsimor të imponuara nga reduktimi i pritshëm ekonomik, si pasojë e pandemisë COVID-19 dhe dëmeve të shkaktuara nga tërmeti i vitit 2019.

Për sa i përket cilësisë së arsimit, Shqipëria ka parë përmirësime të qëndrueshme dhe thelbësore në shkencë, lexim dhe matematikë.

Sipas raportit të PISA 2015, rritja e rezultateve të PISA-s (ndërmjet viteve 2009 dhe 2015) në matematikë dhe shkencë është e barabartë me njohuritë që nxënësit marrin në një vit shkollimi, dhe në lexim, me një gjysmë viti shkollimi.

Rezultatet e PISA 2018 tregojnë gjithashtu përmirësim në matematikë krahasuar me rezultatet e vitit 2015, pa përmirësim në lexim, dhe rënie në shkencë me 10 pikë. Arritjet e pamjaftueshme në arsim, e matur nga përqindja e nxënësve 15-vjeçarë që performojnë nën nivelin 2 në testin e aftësisë së

matematikës PISA, është përmirësuar nga 67.7% në 2009 në 42.4% në 2018. Edhe pse përmirësimi ka qenë i qëndrueshëm në rezultatet e PISA që nga viti 2000, rezultatet janë të ulëta në krahasim me ekonomitë e OECD.

Gjatë vitit shkollor 2019–2020, zbatimi i kurrikulës së bazuar në kompetenca përfshiu të gjitha klasat e arsimit bazë dhe të mesëm të lartë. Zbatimi i kurrikulës shoqërohet me sfida që adresojnë mbështetjen e vazhdueshme të zhvillimit të mëtejshëm profesional të mësuesve në fusha si: vlerësimi i nxënësve, plotësimi i nevojave të nxënësve me nevoja të veçanta, përdorimi i TIK-ut etj. Përmirësimi i komunikimit ndërmjet palëve të interesuara dhe roli i drejtuesve të shkollave në zbatimin e kurrikulave të bazuara në kompetenca janë aspekte që duhen përmirësuar dhe mbështetur më tej.

Zhvillimi i mëtejshëm i kompetencës digjitale është një nga objektivat e planifikuar për të qenë pjesë e Strategjisë Kombëtare të Arsimit 2021–2026. Teknologjia e informacionit dhe komunikimit (TIK), e cila përfshin kompjuterë, tablet, smartfonë, tavolina ndërvepruese dhe aksesorë të tjerë, mund të ketë një efekt pozitiv dhe ndikim në përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies, rritjen e motivimit dhe përmirësimin e performancës së studentëve, duke siguruar që të gjithë studentët të jenë në gjendje të marrin nivele të caktuara të kompetencës digjitale për të përmbushur kërkesat e njohurive të shoqërive të shekullit të 21-të. Në rast situatash të paparashikuara, si pandemitë apo fatkeqësitë natyrore, TIK ofron mundësi për të organizuar mësimin në distancë, ndërsa në situata normale teknologjia mund të përdoret për të avancuar procesin e mësimdhënies në shkolla.

Disa nga sfidat kryesore për arritjen e këtij qëllimi janë numri i pamjaftueshëm i pajisjeve TIK në shkolla dhe aksesi i kufizuar në pajisjet TIK dhe interneti në laboratorë të specializuar në shkolla. Mundësitë për të shfrytëzuar pajisjet në klasa janë shumë të kufizuara, për shkak të mungesës së projektorëve, të rrjetit WI-FI dhe aksesorëve të tjerë të dedikuar. Përdorimi i internetit nga fëmijët mund të ketë gjithashtu rezultate pozitive në rezultatet e tyre mësimore dhe përfshirjen sociale, por gjithashtu mund t'i ekspozojë ata ndaj rreziqeve të botës virtuale. Masat që synojnë mbrojtjen e fëmijëve dhe të rinjve nga dhuna, abuzimi dhe shfrytëzimi në internet janë gjithashtu të rëndësishme.

b) Masat e reformës

Masa e reformës 17: Mbështetja e zbatimit të reformës kurrikulare para universitare dhe trajnimit të mësuesve

1. Përshkrimi i masës

Kurrikula e bazuar në kompetenca zbatohet në të gjitha klasat 1 deri në 12 të sistemit arsimor para universitar. Me ndryshimet që ndodhin në shoqëri, shfaqen nevoja të reja, marrëdhënie të reja në shoqëri dhe në tregun e punës, investime më të mëdha në kapitalin njerëzor, inovacione teknologjike, aspirata të reja njerëzore, strategji të reja për zhvillim etj. Kurrikula i përgjigjet këtyre ndryshimeve me ritme të shpejta, me zhvillime të brendshme sasiore dhe cilësore, për të mundësuar njohuri, aftësi, vlera dhe qëndrime të reja të përshtatshme, sistematike, koherente dhe vazhdimisht në zhvillim, të cilat u transmetohen nxënësve nëpërmjet mësuesve të tyre. Procesi i zbatimit të kurrikulës është shoqëruar me forcimin e kapaciteteve të mësuesve dhe drejtorëve në zbatimin efektiv të kurrikulës së reformuar. Për arritjen e këtij qëllimi, theks i veçantë iu kushtua trajnimit të mësuesve, rrjetit profesional të fuqizimit dhe inkurajimit të mësuesve, si një mekanizëm që mbështet zhvillimin profesional të mësuesve dhe përmirëson cilësinë e kurrikulës së zbatuar në shkollë. Vlerësimi i brendshëm dhe i jashtëm i kurrikulës dhe faktorëve që ndikojnë në të, konsiderohen si një proces shumë i rëndësishëm për monitorimin dhe vlerësimin e vazhdueshëm të cilësisë së hartimit dhe zbatimit të kurrikulës.

Për sa i përket zhvillimit profesional të mësuesve, funksionimi i rrjeteve profesionale të mësuesve ka vijuar sipas profileve përkatëse ose sipas roleve të mësuesve në shkollë. Mësuesit dhe drejtuesit e shkollave duhet të ndjekin të paktën 3 ditë trajnime në vit nga ofruesit e autorizuar, ndër të cilët ASCAP-ja është qendror.

Mësuesit kanë mundësinë të ndajnë përvojat dhe të reflektojnë përmes "rrjeteve të zhvillimit profesional", të cilat organizohen rregullisht dhe ku stafi i shkollës mund të ndajë sfidat dhe arritjet e tyre. Arsyeja pse rrjetet funksionojnë është sepse mësuesit i shohin ato si një vend ku ata mund të ndajnë shqetësimet dhe arritjet e tyre.

Harmonizimi i kurrikulës së trajnimit fillestar për programet e arsimit të lartë bazuar në kërkesat e Ligjit për Arsimin e Lartë si dhe me kurrikulën e parashikuar në arsimin para universitar është një masë e rëndësishme. Ky proces duhet të përdoret për të përshtatur kurrikulat, në përputhje me praktikat më të mira ndërkombëtare, veçanërisht me rekomandimet e BE-së që vendosin një ekuilibër të drejtë midis

përmbajtjes së lëndës, komponentit pedagogjik dhe punës praktike të integruar në programin e studimit. Në përputhje me këto rekomandime, programet për trajnimin fillestar të mësuesve duhet t'u ofrojnë mësuesve të ardhshëm kompetencat kyçe të nevojshme për mësimdhënie cilësore, por edhe t'i motivojnë ata që t'i zhvillojnë më tej këto kompetenca gjatë karrierës së tyre. Në veçanti, këto programe duhet t'i kushtojnë vëmendje trajnimit të mësuesve të ardhshëm për të zhvilluar kompetenca kyçe ndërkurrikulare te nxënësit, si: kompetenca digjitale, kompetenca për të mësuar, për të nxënë, kompetenca sipërmarrëse dhe shkrim-leximi. Mësuesit gjithashtu duhet të trajnohen për të punuar me grupe të ndryshme nxënësish, duke përfshirë nxënësit me aftësi të kufizuara dhe fëmijët që janë pjesë e grupeve vulnerabël.

Në bazë të programit të qeverisë për përfshirjen e gjuhës angleze në klasën e parë, është rishikuar dhe miratuar plani i arsimit bazë. Gjuha angleze përfshihet në kurrikulën e detyrueshme për klasën e parë dhe gjuha e huaj e dytë përfshihet në kurrikulën bërthamë në klasën e gjashtë. Është hartuar dhe miratuar programi i gjuhës angleze për klasën e parë. Trajnimi i mësuesve të anglishtes do të ofrohet në bazë të moduleve të trajnimit.

Programi i Arteve dhe Zejeve është një program që synon të përfshijë artet dhe zejet në arsim duke nxitur mësimin e artit dhe zejeve në arsimin para universitar nëpërmjet aktiviteteve praktike. Ky program është krijuar për t'i shërbyer dhe mbështetur zhvillimin e fëmijëve dhe të rinjve në arsimin bazë dhe të mesëm të lartë. "Artet dhe Zejet" përfshin kreativitetin, inovacionin dhe marrjen përsipër të iniciativave, aktiviteteve dhe projekteve që zhvillohen në shkolla në bashkëpunim dhe partneritet me prindërit, komunitetin dhe bizneset lokale. Ai synon të nxisë aftësitë sipërmarrëse të studentëve në këndvështrimin e ruajtjes dhe promovimit të vlerave të komunitetit ku ata jetojnë, si dhe të trashëgimisë sonë kulturore. Në planin vjetor të shkollës mund të planifikohen aktivitete për realizimin e programit "Edukimi për arte dhe zeje", të cilat mund të zhvillohen nga procesi mësimor dhe realizimi i tyre përmbush qëllimin e shkollës për zhvillimin e aftësive praktike të nxënësve. Në këtë rast studentët zgjedhin të marrin pjesë vullnetarisht.

Gjithashtu aktivitetet për zbatimin e programit "Edukimi për arte dhe zeje" mund të planifikohen dhe zhvillohen në formën e moduleve në kurrikulën e bazuar në shkollë.

Kjo masë lidhet me kriteret ekonomike, për të qenë konkurrues në BE, gjë që kërkon një sasi të mjaftueshme kapitali njerëzor, arsim, kërkim, inovacion dhe zhvillime të ardhshme në këtë fushë.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Përfshirja e gjuhës angleze në klasën e parë;

b) Hartimi i moduleve të trajnimit për "Mësimi i gjuhës angleze që në klasën e parë të arsimit bazë";

c) Trajnimi i 1000 mësuesve të klasës së parë dhe monitorimi i vijueshmërisë së punës për zbatimin e programit të gjuhës angleze;

d) Harmonizimi i kurrikulave të IAL-ve të trajnimit fillestar për programet arsimore bazuar në kërkesat e ligjit për arsimin e lartë, si dhe me kurrikulën e ofruar në arsimin parauniversitar;

e) Zhvillimi i moduleve të trajnimit bazuar në standardet profesionale të mësuesit dhe në koherencë me kurrikulën e re;

f) Hartimi i një sistemi të karrierës së mësuesit bazuar në vlerësimin e performancës së mësuesve në shkollë;

g) Hartimi i një udhëzuesi për zhvillimin e arsimit artizanal në arsimin parauniversitar;

h) Hartimi dhe miratimi i standardeve të drejtorit të kopshteve.

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin;

a) Trajnimi i 1000 mësuesve të klasës së dytë dhe monitorimi i vazhdimësisë së punës për zbatimin e programit të gjuhës angleze;

b) Përfundimi i procesit të harmonizimit të kurrikulave të trajnimit fillestar të mësuesve të IAL-ve bazuar në kërkesat e Ligjit për arsimin e lartë, si dhe me kurrikulën e ofruar në arsimin parauniversitar;

c) Diskutimi dhe finalizimi i draftit të sistemit të karrierës së mësuesit bazuar në vlerësimin e performancës së mësuesit në shkollë;

d) Forcimi i kapaciteteve njerëzore në sektorët e kurrikulës në nivel të zyrave arsimore vendore;

e) Trajnimi i 700 drejtuesve të rrjeteve profesionale të arsimit të mesëm të ulët mbi udhëzuesin e zhvillimit të arsimit për arte dhe zeje;

f) Hartimi dhe miratimi i kornizës për vlerësimin e cilësisë së shërbimeve në arsimin parashkollor;

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Përmirësimi i aftësive të studentëve në gjuhë dhe komunikim, matematikë dhe shkencë;

b) Miratimi i sistemit të karrierës së mësuesit bazuar në vlerësimin e performancës së mësuesit në

shkollë;

c) Forcimi i kapaciteteve njerëzore në sektorët e kurrikulës në nivel të zyrave arsimore vendore;

d) Trajnimi i 500 drejtuesve të rrjetit mbi udhëzimin dhe zhvillimin e arsimit për arte dhe zeje.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2022)	I ndërmjetëm (viti) 2023	Synimi (viti) 2024
Numri i mësuesve të gjuhës angleze të trajnuar	0	1000	1000
Harmonizimi i kurrikulës së trajnimit fillestar	0	70% programe arsimore në IAL	100 % programe arsimore në IAL
Udhëzues për trajnimin e drejtuesve të rrjeteve profesionale për artet dhe zejet	0	700	1200

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Në terma afatgjatë – sipas studimeve si studimi i OECD PISA, që bëjnë një lidhje midis rezultateve më të mira në aftësitë bazë dhe zhvillimit ekonomik të vendeve – përmirësimi i cilësisë së mësuesve rrit rezultatet në aftësitë bazë, gjë që i mundëson këtij brezi studentësh të përgatiten më mirë për tregun e punës: qoftë si punonjës apo si krijues pune.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Viti	Aktiviteti	Kostoja e vlerësuar	Burimi i financimit
2022	Përfshirja e gjuhës angleze në klasën e parë (tekste për nxënësit e klasës së parë 2022)		PBA 2022-2024
	Hartimi i moduleve të trajnimit për "Mësimi i gjuhës angleze që në klasën e parë të arsimit bazë"	700 euro	Buxheti i shtetit
	Trajnimi i 1000 mësuesve të klasës së parë dhe monitorimi i vazhdimësisë së punës për zbatimin e programit të gjuhës angleze.	12 000 euro	Buxheti i shtetit
	Harmonizimi i kurrikulave të trajnimit fillestar të programeve të arsimit të lartë për arsimin bazuar në kërkesat e ligjit për arsimin e lartë, si dhe me kurrikulën e ofruar në arsimin parauniversitar.	ASCAL	Buxheti i BE Erasmus +
	Zhvillimi i moduleve të trajnimit bazuar në standardet profesionale të mësuesit dhe në koherencë me kurrikulën e re.	35 000 euro	Buxheti i shtetit
	Hartimi i sistemit të karrierës së mësuesit bazuar në vlerësimin e performancës së mësuesve në shkollë.	3 000 euro	Buxheti i Shtetit
	Hartimi i një udhëzuesi për zhvillimin e arsimit artizanal në arsimin parauniversitar.	3 000 euro	Buxheti i Shtetit
	Hartimi dhe miratimi i standardeve të drejtorit të kopshteve.	2 000 euro	Buxheti i shtetit
2023	Trajnimi i 1000 mësuesve të klasës së dytë dhe monitorimi i vazhdimësisë së punës për zbatimin e programit të gjuhës angleze.	15 000 euro	Buxheti i Shtetit
	Përfundimi i procesit të harmonizimit të kurrikulave të trajnimit fillestar të mësuesve të IAL-ve bazuar në kërkesat e ligjit për arsimin e lartë, si dhe me kurrikulën e ofruar në arsimin parauniversitar.	ASCAL	Buxheti i Shtetit
	Diskutimi dhe finalizimi i draftit të karrierës së mësuesit bazuar në vlerësimin e performancës së mësuesit në shkollë	3 000 euro	Buxheti i shtetit
	Forcimi i 300 kapaciteteve njerëzore në sektorët e kurrikulës në nivel të DRAP-ve dhe ZVAP-ve	3 600 euro	Buxheti i shtetit
	Trajnimi i 700 drejtuesve të rrjeteve profesionale të arsimit të mesëm të ulët mbi udhëzuesin e zhvillimit të arsimit për arte dhe zejtari.	8 400 euro	Buxheti i Shtetit
	Hartimi dhe miratimi i kornizës për vlerësimin e cilësisë së shërbimeve në arsimin parashkollor.	2 000 euro	Buxheti i Shtetit
2024	Përmirësimi i aftësive të studentëve në gjuhë dhe komunikim, matematikë dhe shkencë	5 000 euro	Buxheti i shtetit
	Miratimi i sistemit të karrierës së mësuesit bazuar në vlerësimin e performancës së mësuesve në shkollë	3 000 euro	Buxheti i shtetit
	Forcimi i kapaciteteve njerëzore në sektorët e kurrikulës në nivel të DRAP-ve dhe ZVAP-ve dhe trajnimi i 500 drejtuesve të rrjetit për udhëzuesin dhe zhvillimin e arsimit për arte dhe zeje	6 000 euro	Buxheti i Shtetit

- Për ASCAP-in, për periudhën 2022–2024 në tabelë janë përfshirë fondet e planifikuara në aktivitetet e detajuara si më sipër: në vitin 2022 janë parashikuar 55,700 euro x 123 lekë = 6,851,000 lekë, dhe në vitin 2023 janë parashikuar 32,000 euro x 123 lekë = 3,936,000 lekë.

Aktivitetet e parashikuara për Ministrinë e Arsimit llogariten si më poshtë;

- Në vitin 2022, fondet e parashikuara për mbulimin e kostove të mësimdhënies, mësimit të anglishtes për nxënësit e klasës së parë për rreth 150–160 staf pedagogjik, si dhe mbulimin e kostos së teksteve shkollore ku pritet të përfitojnë tekste falas rreth 28–30 mijë nxënës me rreth 30 milionë lekë.

- Në vitin 2023, fondet e parashikuara për mbulimin e kostove të mësimdhënies, mësimdhënies së anglishtes për nxënësit e klasave të para dhe të dyta për rreth 300–320 staf pedagogjik, si dhe për mbulimin e kostove të teksteve shkollore ku parashikohet të përfitojnë rreth 58–60 mijë nxënës falas me rreth 60 milionë lekë.

- Në vitin 2024, fondet e parashikuara për mbulimin e kostove të mësimdhënies, mësimit të gjuhës angleze për nxënësit e klasës së parë, klasës së dytë dhe të tretë për rreth 450–480 personel mësimdhënës, si dhe për mbulimin e kostos së teksteve shkollore ku pritet të përfitojnë tekste falas për rreth 85–90 mijë nxënës me rreth 90 milionë lekë, nxënës përfitues nga klasa e parë deri në klasën e tretë.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Masa konsiderohet neutrale ndaj gjinisë. Barazia gjinore do të respektohet gjatë zbatimit të masës së reformës.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masa e reformës është neutrale për sa i përket ndikimit në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia	Veprimi zbutës i parashikuar
Bashkëpunim me institucionet e arsimit të lartë për harmonizimin e formimit fillestar	Mesatare	Zbatimi i një plani specifik veprimi me institucionet e IAL-së dhe MAS-it që punojnë për harmonizimin e procesit të programeve mësimore të trajnimit fillestar.
Përdorimi i vlerësimit të performancës së mësuesit në shkollë në bazë të karrierës nga drejtuesit e shkollës	E ulët	Trajnimi i të gjithë drejtuesve të shkollës
Zbatimi i kurrikulës së unifikuar nga ASCAL në fakultetet e arsimit	Mesatare	Akreditimi i programeve të rishikuara të mësimdhënies

Masa e reformës 18: Gjithëpërfshirja dhe barazia në arsim

1. Përshkrimi i masës

Masa e reformës synon të sigurojë arsim gjithëpërfshirës duke rritur më tej numrin e mësuesve mbështetës për fëmijët me aftësi të kufizuara në shkollat publike të zakonshme dhe duke reduktuar më tej numrin e nxënësve që ndjekin klasa të larta dhe me cilësi të ulët. Janë bërë përpjekje për organizimin dhe trajnimin e mësuesve ndihmës në rrjetet profesionale.

Gjithëpërfshirja ka qenë fokusi i politikave arsimore në Shqipëri në dekadën e fundit, duke synuar rritjen e pjesëmarrjes në edukimin e fëmijërisë së hershme, si dhe pjesëmarrjen në edukimin e fëmijëve nga grupet vulnerabël. Mësimi në klasa të përbashkëta zhvillohet në zona rurale dhe të thella. Për vite me radhë, MAS-ja ka ndjekur një politikë të mbylljes së klasave kolektive, duke bashkuar shkollat e vogla për të zhvendosur nxënësit nga ato klasa në shkollat ku mësimi zhvillohet në klasa të veçanta, më të mëdha dhe duke siguruar transport për këta nxënës. Kjo ndërhyrje ka siguruar ofrimin e një arsimi më cilësor për nxënësit e zonave rurale. Aktualisht, çdo fëmijë që jeton mbi 2 km nga shkolla më e afërt ka transport falas. Parashikohet një rritje prej +50% e çmimit të rimbursimit të transportit të nxënësve.

Nga viti në vit është rritur numri i fëmijëve që kanë përfituar nga programi i teksteve falas. Në vitin shkollor 2021–2022 studentët që ndjekin arsimin bazë në institucionet arsimore publike nga klasa e parë deri në klasën e 9-të përfshihen në politikën e "teksteve falas". Sipas vendimit nr. 486, datë 17.06.2020 janë edhe 18 kategori që përfitojnë tekste falas në shkollat e mesme: nxënës që në arsimin bazë i përkasin kategorisë së pakicave kombëtare, ata që kanë marrë statusin e jetimit, nxënësit që vijnë nga familje që trajtohen me ndihmë ekonomike, asistencë dhe përfitime papunësie nga zyrat e punësimit, studentë me aftësi të kufizuara, studentë të pranuar në Shërbimin Onkologjik, studentë që u përkasin minoriteteve rome dhe egjiptiane etj.

MAS-ja po planifikon transformimin e shkollave/instituteve speciale në qendra burimore që mbështesin edukimin e fëmijëve me aftësi të kufizuara dhe integrimin e tyre social. Shndërrimi i një shkolle/institucioni të arsimit special në qendër burimore është një proces që kalon në disa faza duke adresuar ndryshimet në strukturë, menaxhim, personel mësimor dhe të specializuar, kurrikulë, infrastrukturë etj. Kjo masë lidhet me Kriteret Ekonomike, për të qenë konkurrues në BE e cila kërkon një sasi të mjaftueshme të kapitalit njerëzor, arsim, kërkim, inovacion dhe zhvillime të ardhshme në këtë fushë.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Analiza e bazës ligjore dhe modeleve të vendeve të tjera për funksionimin e qendrave burimore;

b) Hartimi i akteve administrative për funksionimin e qendrave burimore;

c) Ofrimi i mësuesve ndihmës shtesë për nxënësit me aftësi të kufizuara dhe mësuesit që njohin gjuhën shqipe të shenjave për nxënësit që nuk dëgjojnë;

d) Hartimi dhe standardizimi i protokolleve të punës për shërbimin psikosocial;

e) Trajnimi i 42 ToT (drejtues të rrjeteve profesionale të mësuesve ndihmës) dhe mësues ndihmës;

f) Forcimi i rrjeteve profesionale të punonjësve të shërbimit psikosocial;

g) Racionalizimi i rrjetit shkollor;

h) Përmirësimi i shërbimit të transportit falas për studentët dhe mësuesit (Rritje +50% e çmimit të rimbursimit të transportit të nxënësve).

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Transformimi i shkollave speciale në qendra burimore;

b) Ofrimi i mësuesve ndihmës shtesë për nxënësit me aftësi të kufizuara dhe mësuesit që njohin gjuhën shqipe të shenjave për nxënësit që nuk dëgjojnë;

c) Pajisja e shkollave me mjete dhe programe teknologjike për të ndihmuar fëmijët me aftësi të kufizuara;

d) Trajnimi i 42 ToT (drejtues të rrjeteve profesionale të mësuesve ndihmës) dhe mësues ndihmës;

e) Trajnimi i rrjeteve profesionale të punonjësve të shërbimit psikosocial;

f) Racionalizimi i rrjetit shkollor.

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Funksionimi i plotë i shkollave speciale deri te qendrat burimore;

b) Pajisja e shkollave me mjete dhe programe teknologjike për të ndihmuar fëmijët me aftësi të kufizuara.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2021)	I ndërmjetëm (2022)	Synimi (2024)
Numri i mësuesve ndihmës shtesë për nxënësit me nevoja të veçanta	1275 (2020–2021)	1300	1350
Numri i personelit në shërbimin psikosocial në shkolla	526	630	700
Numri i fëmijëve në klasa kolektive të transferuar në shkolla më cilësore aty pranë	2829 nxënës	(2020) +250 duke iu referuar vlerësimit bazë	(2022) +500 duke iu referuar vlerësimit bazë

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Në planin afatgjatë, duke ofruar mundësi më të mira arsimore klasa shumëklasëshe dhe fëmijët me aftësi të kufizuara do të rrisin shanset e tyre për të arritur aftësitë e nevojshme për t'u bashkuar me tregun e punës dhe për të bërë jetë të pavarur, si dhe për të rriturit.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Trajnimi i 42 ToT (drejtuesve të rrjeteve profesionale të mësuesve ndihmës) dhe mësuesve ndihmës janë parashikuar 2000 euro në vit.

Forcimi i rrjeteve profesionale të punonjësve të shërbimit psikosocial për rreth 600 punonjës psikosocialë, që pritet të trajnohen, parashikohet një fond prej 9000 eurosh në vit.

Përmirësimi i shërbimit të transportit falas për studentët dhe mësuesit duke rishikuar çmimet dhe kriteret dhe kategoritë në nevojë, (parashikohet një rritje + 50% e çmimit të transportit të studentëve ku përfitues janë rreth 30–32 mijë studentë me një kosto vjetore të vlerësuar prej 170 milionë lekësh në vit, kosto e cila indeksohet/rritet çdo vit). Ky aktivitet lidhet me përllogaritjen e kostove të shërbimit të transportit për nxënësit e arsimit bazë që pritet të përballohen nga fondi i buxhetit të shtetit dhe do të vijojnë edhe pas përfundimit të reformës.

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Masa synon të krijojë mundësi më të mira, përfshirje më të mirë dhe mundësi më të mira për fëmijët. Barazia gjinore do të respektohet gjatë gjithë zbatimit të masës.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masa nuk pritet të ketë ndikim në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Ngurrimi nga ana e familjeve për të lejuar që fëmijët e tyre të transferohen në shkollat e afërta	E ulët	Masat mbështetëse për fëmijët dhe prindërit. Bashkëpunimi me komunitetin në këtë proces.
Mungesa e fondeve të mjaftueshme për të punësuar/punuar mësues ndihmës	E ulët	Planifikimi vjetor i buxhetit.

Masa e reformës 19: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale

1. Përshkrimi i masës

TIK-u ka ndikuar shumë në mënyrën e ofrimit të shërbimeve arsimore, pasi ka potencialin t'u ofrojë studentëve mësim gjatë gjithë jetës, pjesëmarrje të plotë në shoqëri dhe sukses në jetën profesionale. Arritja e këtij qëllimi dikton zhvillimin e njohurive dhe aftësive digjitale të nxënësve dhe mësuesve. Studentët sot jetojnë dhe rriten në një botë digjitale, por edhe ata kanë nevojë për mbështetje në zhvillimin e kompetencës digjitale. Sfida më e madhe është për mësuesit. Përveç kompetencave digjitale të nevojshme për jetën e përditshme, mësuesit kanë nevojë për kompetenca specifike digjitale që u mundësojnë përdorimin e teknologjisë për të mbështetur, përmirësuar dhe transformuar procesin e mësimdhënies, si dhe për përgjegjësi të tjera në shkollë.

Në nivel evropian, këto kompetenca janë të përfshira në një kornizë kompetencash për mësuesit *(European Framework for Digital Teacher Competence, DigComEdu).* UNESCO-ja ka hartuar, gjithashtu, Kornizën e Kompetencës së TIK-ut për Mësuesit (ICT CFT, versioni 3), si një dokument për të udhëhequr zhvillimin e mësuesve në përdorimin e TIK-ut.

Ministria e Arsimit dhe Sportit, duke u mbështetur në trendet botërore të arsimit sot, ka vendosur si prioritet integrimin e TIK-ut dhe digjitalizimin e arsimit në Strategjinë Kombëtare të Arsimit, 2021–2026. MAS-ja ka planifikuar hartimin dhe zbatimin e programeve të TIK-ut për herë të parë vit pas viti duke filluar nga klasa I në 2022, klasa II në 2023 dhe klasa III në 2024.

Përmirësimi i infrastrukturës digjitale, zhvillimi i vazhdueshëm profesional i mësuesve dhe drejtorëve të shkollave, mirëmbajtja e pajisjeve etj., vazhdojnë të mbeten prioritete për të ardhmen. Deri më tani për zhvillimin e aftësive digjitale janë realizuar:

- Miratimi i standardeve profesionale të mësuesve për përdorimin e TIK-ut në procesin e mësimdhënies.
- Hartimi i udhëzimeve për përdorimin e TIK-ut në procesin mësimor.
- Miratimi i moduleve dhe materialeve për trajnimin e mësuesve.

Rreth 1200 mësues të TIK-ut janë trajnuar për përdorimin e platformës akademi.al, si dhe 5508 mësues për përdorimin e platformave *online* në procesin mësimor, 724 drejtues rrjetesh profesionale për përdorimin e TIK-ut në vlerësimin e nxënësve në bazë të kompetencave.

Shqipëria do të vazhdojë të investojë në pajisjet digjitale dhe aksesin në internet në shkolla. Në funksion të kësaj, duhet të sigurohet balanca ndërmjet investimeve në lidhje me shpenzimet për pajisje dhe akses në internet dhe shpenzimet për mirëmbajtje teknike. Kjo përpjekje duhet të shoqërohet me sigurimin e pajisjeve në klasa, duke rritur ndjeshëm numrin e kompjuterëve që janë plotësisht funksionalë dhe të përdorshëm nga nxënësit në shkolla.

Mirëmbajtja teknike e pajisjeve TIK përmes klubeve studentore dhe strukturës lokale arsimore është gjithashtu thelbësore. Në shkolla do të ngrihen klube nxënësish, të cilat së bashku me mësuesit e informatikës do të sigurojnë mirëmbajtjen elementare teknike të pajisjeve TIK, duke përfshirë instalimin dhe përditësimin e softuerit, konfigurimin e pajisjeve, si dhe parandalimin e defekteve të vogla. Për këto klube do të hartohen udhëzime të veçanta dhe do të ofrohen trajnime për mësuesit që drejtojnë klubet.

Kjo masë lidhet me kriteret ekonomike, për të qenë konkurrues në BE, gjë që kërkon një sasi të mjaftueshme kapitali njerëzor, arsim, kërkim, inovacion dhe zhvillime të ardhshme në këtë fushë.

a) Aktivitete të planifikuara më 2022-shin

a) Hartimi dhe miratimi i programit të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e parë;

b) Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e parë;

c) Rishikimi i programit ekzistues të klasës IV për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij në 2022;

d) Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e katërt;

e) Përcaktimi i standardeve për pajisjet TIK në shkolla.;

f) Investimi në rritjen e numrit të pajisjeve digjitale në shkolla.

b) Aktivitete të planifikuara më 2023-shin

a) Hartimi dhe miratimi i programit të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e dytë;

b) Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e dytë;

c) Rishikimi i programit ekzistues të klasës V për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij më 2023-shin;

d) Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e pestë;

e) Trajnimi i 1200 drejtuesve profesionistë të rrjetit mbi "Siguria e studentëve në internet";

f) Trajnimi i 1200 drejtuesve të rrjeteve profesionale për zbatimin e standardeve profesionale të mësuesve si dhe për përdorimin e TIK-ut në procesin mësimor si pjesë e arsimit të kombinuar;

g) Investimi në rritjen e numrit të pajisjeve digjitale në shkolla.

c) Aktivitete të planifikuara më 2024-ën

a) Hartimi dhe miratimi i programit të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e tretë;

b) Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e tretë;

c) Rishikimi i programit ekzistues të klasës VI për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij në 2024;

d) Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e gjashtë;

e) Trajnime për mësues dhe drejtues shkollash mbi standardet e mësuesve për përdorimin e TIK-ut në sistemin arsimor para universitar nëpërmjet rrjeteve profesionale;

f) Investimi në rritjen e numrit të pajisjeve digjitale në shkolla;

g) Mirëmbajtja teknike e pajisjeve TIK përmes klubeve studentore dhe strukturës lokale arsimore.

2. Treguesit e rezultateve

Tregues	Bazë (2022)	I ndërmjetëm (2023)	Synimi (2024)
Numri i mësuesve të trajnuar (TIK në klasën e parë, të dytë, të tretë)	500	1000	1000
Numri i mësuesve të trajnuar (TIK në klasën e katërt, të pestë, të gjashtë)	0	500	1000
Trajnimi i drejtuesve të rrjeteve profesionale për TIK-un	0	700	1200

3. Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Teknologjia e informacionit dhe komunikimit (TIK), e cila përfshin kompjuterë, tabletë, telefona inteligjentë, tavolina ndërvepruese dhe aksesorë të tjerë, mund të ketë një ndikim pozitiv në përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies, rritjen e motivimit dhe përmirësimin e performancës së studentëve, duke siguruar që të gjithë studentët të jenë në gjendje të marrin disa nivele të kompetencës digjitale për të përmbushur kërkesat e njohurive të shoqërive të shekullit të 21-të dhe për t'i mundësuar këtij brezi studentësh, në planin afatgjatë, të përgatiten më mirë për tregun e punës: qoftë si punonjës apo si krijues pune.

4. Kostoja e parashikuar e aktiviteteve dhe burimi i financimit

Viti	Aktiviteti	Kostoja e parashikuar	Burimi i Financimit
2022	Hartimi dhe miratimi i programit të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e parë	700	Buxheti i Shtetit
	Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e parë.	12 000	Buxheti i Shtetit
	Rishikimi i programit ekzistues të klasës IV për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij në 2022.	700	Buxheti i Shtetit
	Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e katërt.	12 000	Buxheti i Shtetit
	Përcaktimi i standardeve për pajisjet TIK në shkolla.	1,382,114	Buxheti i Shtetit
2023	Hartimi dhe miratimi i programit të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e dytë	700	Buxheti i Shtetit
	Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e dytë.	12,000	Buxheti i Shtetit
	Rishikimi i programit ekzistues të klasës V për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij në 2023.	700	Buxheti i Shtetit

	Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e pestë	12,000	Buxheti i Shtetit
	Trajnimi i 1200 drejtuesve profesionistë të rrjetit mbi "Siguria e studentëve në internet"	15,000	Buxheti i Shtetit
	Përcaktimi i standardeve për pajisjet TIK në shkolla	1,382,114	Buxheti i Shtetit
	Trajnimi i 1200 drejtuesve të rrjeteve profesionale për zbatimin e standardeve profesionale të mësuesve si dhe për përdorimin e TIK-ut në procesin mësimor si pjesë e arsimit të kombinuar.	15,000	Buxheti i Shtetit
2024	Hartimi dhe miratimi i programit të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e tretë	700	Buxheti i Shtetit
	Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e tretë	12,000	Buxheti i Shtetit
	Rishikimi i programit ekzistues të klasës VI për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij në 2024.	700	Buxheti i Shtetit
	Trajnimi i mësuesve TIK për zbatimin e programit në klasën e gjashtë	15,000	Buxheti i Shtetit
	Trajnime për 5000 mësues dhe drejtues shkollash mbi standardet e mësuesve për përdorimin e TIK-ut në sistemin arsimor parauniversitar përmes rrjeteve profesionale.	60,000	Buxheti i Shtetit
	Përcaktimi i standardeve për pajisjet TIK në shkolla	1,382,114	Buxheti i Shtetit
	Mirëmbajtja teknike e pajisjeve TIK përmes klubeve studentore dhe strukturës lokale arsimore		

5. Ndikimi i pritshëm në përfundimet sociale si punësimi, ulja e varfërisë, barazia gjinore dhe aksesi në kujdesin shëndetësor

Masa konsiderohet neutrale ndaj gjinisë. Barazia gjinore do të respektohet gjatë gjithë zbatimit të masës.

6. Ndikimi i pritshëm në mjedis dhe ndryshimi i klimës

Masa nuk pritet të ketë ndikim në mjedis.

7. Rreziqet e mundshme

Rreziku	Mundësia (e ulët, e lartë)	Veprimi zbutës i parashikuar
Mungesa e mësuesve të trajnuar me profilin përkatës të TIK-ut për arsimin fillor (për klasën e parë, të dytë, të tretë, të katërt, të pestë)	I mesëm	Më shumë studentë të TIK-ut që diplomohen në profilin e mësimdhënies. Bashkëpunim me Institucionet e Arsimit të Lartë. Plani i veprimit për trajnimin e mësuesve të TIK-ut.
Vështirësi buxhetore në pajisjen e të gjitha shkollave me akses në rrjetin e internetit	I Ulët	Bashkëpunim me AKSHI-n dhe pushtetin vendor përgjegjës për administrimin e shkollës

5.2.10 Punësimi dhe tregjet e punës

a) Analiza e pengesave kryesore

Gjatë viteve 2014–2021 Shqipëria ka bërë përparim të rëndësishëm drejt sigurimit që si burrat ashtu edhe gratë të kenë akses të shtuar në shanse punësimi. Tendenca pozitive e viteve të fundit vazhdoi gjatë gjithë vitit 2019 dhe tremujorit të parë të 2020 në të gjithë treguesit e tregut të punës. Megjithatë, gjatë vitit 2020, pandemia COVID-19 dhe masat e marra për të kufizuar përhapjen e virusit ndikuan në tregun shqiptar të punës. Ndikimi i COVID-19 u bë më i theksuar në TM2-2020, siç pasqyrohet nga treguesit standardë të tregut të punës (punësimi, papunësia dhe shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore). Gjatë tremujorit të dytë 2021, shkalla e punësimit për popullsinë nga 15 deri në 64 vjeç është 60,7%. Gjatë këtij tremujori, numri i përgjithshëm i të punësuarve është rritur me 1,0% krahasuar me tremujorin e dytë 2020 dhe me 2,9% krahasuar me tremujorin e parë 2021.

Në tremujorin e dytë të vitit 2021, shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore për popullsinë nga 15 deri në 64 vjeç është 69,0%. Norma e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore është 0,9 pikë përqindjeje më e lartë krahasuar me tremujorin e dytë 2020 dhe është rritur gjithashtu me 1,5 pikë përqindje krahasuar me tremujorin paraardhës. Shkalla e pjesëmarrjes së grave në fuqinë punëtore është 60,9%, ndërsa për burrat ky tregues është 77,3%. Shkalla e pjesëmarrjes së burrave në fuqinë punëtore është 16.4 pikë përqindje më e lartë se e grave. Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore për gratë është rritur me 0,2 pikë përqindje dhe për burrat është rritur me 1,6 pikë përqindje krahasuar me të njëjtin tremujor të vitit 2020/Gjatë tremujorit të dytë 2021, shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore të të rinjve (popullsia nga 15 në 29 vjeç) është 51,9 %. Ky tregues u rrit me 1,1 pikë përqindjeje krahasuar me tremujorin e dytë 2020.

Pavarësisht se shkalla e punësimit është përmirësuar ndjeshëm në vitet e fundit, Shqipëria mbetet pas mesatares së Bashkimit Evropian. Shkalla e punësimit është përmirësuar ndjeshëm sidomos te gratë (nga 40% në 2013 në 53.7% në TM2-2021). Megjithatë, pabarazia gjinore në punësim mbetet problematike, ku shkalla e punësimit të meshkujve tejkalon atë të femrave me 14,1%. Shkalla e punësimit është rritur me 1,6

pikë përqindje për burrat dhe për gratë me 0,5 pikë përqindje krahasuar me të njëjtin tremujor të vitit 2020. Shkalla e punësimit të të rinjve është 41,6%. Pavarësisht një rritjeje prej 1,9 pikë përqindjeje në vitin 2021, punësimi i të rinjve 15-24 vjeç mbetet prapa pjesës tjetër të popullsisë së rritur, duke qëndruar në një mesatare prej 41,6% në vitin 2021. Megjithatë, normat e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore mbeten gjithashtu nën mesataret e BE-së, me një hendeku gjinor prej 16%. Në vitin 2021, shkalla e pjesëmarrjes së të rinjve (popullsia nga 15 deri në 29 vjeç) vazhdoi të ishte më e ulët se për pjesën tjetër të popullsisë së rritur (51.9%). Ky tregues është rritur me 1,1 pikë përqindjeje krahasuar me tremujorin e dytë 2020 dhe me 1,7 pikë përqindje krahasuar me tremujorin e parë 2021.

Në tremujorin e dytë të vitit 2021, shkalla zyrtare e papunësisë në Shqipëri, për popullsinë 15 vjeç e lart është 11,6%. Në terma vjetorë, niveli i papunësisë u ul me 2,5%, dhe krahasuar me tremujorin paraardhës u ul me 1,9%. Në tremujorin e dytë të vitit 2021, shkalla zyrtare e papunësisë në Shqipëri është 11,6%. Shkalla zyrtare e papunësisë është ulur me 0,3 pikë përqindjeje krahasuar me tremujorin e dytë 2020 dhe me tremujorin e parë të 2021. Shkalla zyrtare e papunësisë është 11,8% për meshkujt dhe 11,3% për femrat. Shkalla e papunësisë.

Shkalla e papunësisë u ul me 0,2 pikë përqindje për burrat dhe me 0,6 pikë përqindje për gratë, krahasuar me të njëjtin tremujor të vitit 2020. Papunësia e të rinjve është ulur nga një kulm prej rreth 43% në 2014 në 26,5% në 2020 për grup-moshën 15-25 vjeç. Një përqindje e lartë e të rinjve as në punësim, as në arsim dhe trajnim (NEET), veçanërisht në mesin e më të arsimuarve tregon një tranzicion sfidues të tregut të punës për të rinjtë.

Norma e NEET për Shqipërinë në 2020 ishte 27.9, nga 26.6 në 2019 (INSTAT), më shumë se dyfishi i mesatares së BE-27 (12.6%). Në këtë grup, 36,5% klasifikohen si të papunë (INSTAT 2020). Shkalla e papunësisë së të rinjve ishte 21.5% në 2019. Megjithatë vetëm rreth 18,000 të rinj NEET, nga gjithsej që janë mbi 190,000, janë regjistruar në Shërbimin Publik të Punësimit dhe shtrirja duhet të shtrihet përtej këtij grupi që përfaqëson më pak se 10% të të rinjve NEET. Të rinjtë në Shqipëri aktualisht vuajnë nga disa sfida, duke përfshirë një shkallë të ulët punësimi prej 21.5%, një nga më të ulëtat në rajon.

5.3. Përmbledhje e masave të reformës

A. Reformat që trajtojnë tri sfidat kyçe
Sfida kyçe #1
Reforma 01: Rritja e cilësisë dhe aksesit në AFP
Reforma 02: Përmirësimi i punësueshmërisë së punëkërkuesve të papunë më vulnerabël, veçanërisht atyre të prekur nga COVID-19, përmes PNP-ve dhe shërbimeve të punësimit të reja dhe të rishikuara
Reforma 03: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale, financiare dhe njerëzore për kërkim dhe inovacion
Sfida kyçe #2
Reforma 04: Rritja e mbulimit dhe përshtatshmërisë së mbrojtjes sociale dhe sigurimeve shëndetësore për të ulur përqindjen e popullsisë së rrezikuar nga varfëria
Reforma 05: Rritja e aksesit në kujdesin shëndetësor
Sfida kyçe #3
Reforma 06: Fuqizimi i luftës kundër informalitetit
Reforma 07: Zhvillimi i kuadrit ligjor për të mbështetur *start-up* inovative
Reforma 08: Masat mbështetëse për NMVM
Reforma 09: Modernizimi i instrumenteve të pagesave me vlerë të vogël
B. Reformat që trajtojnë sfida të tjera
Menaxhimi i Financave Publike
Reforma 10: Investimet strategjike publike
Transformimi digjital, kërkim, zhvillim dhe inovacion
Reforma 11: Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* për ekonominë digjitale
Integrimi Ekonomik
Reforma 12: Thellimi i integrimit ekonomik
Energjia
Reforma 13: Liberalizimi i tregut të energjisë
Reforma 14: Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes promovimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe përmirësimeve të efiçencës së energjisë
Transporti
Reforma 15: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-TIA-Tiranë
Bujqësia, industria dhe shërbimet
Reforma 16: Marina më të mira dhe qeverisje dhe shërbime detare
Arsimimi dhe aftësitë
Reforma 17: Mbështetja e zbatimit të reformës kurrikulare para universitare dhe trajnimit të mësuesve
Reforma 18: Gjithë përfshirja dhe barazia në arsim
Reforma 19: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale

6. Kostimi dhe financimi i reformave strukturore

Shpenzimet e pritshme në buxhetin e shtetit përfshijnë fonde për reformat kryesore strukturore për periudhën afatmesme në vazhdim. Shpenzimet buxhetore janë shpërndarë në reformat strukturore të përfshira në ERP 2022–2024. Detajet e implikimeve buxhetore të reformave gjenden në tabelën 10a dhe tabelën 10b të shtojcës 1. Shpenzimet e parashikuara gjithashtu përfshijnë shpenzime për reformat kryesore strukturore në periudhën vijuese.

7. Çështjet institucionale dhe përfshirja e grupeve të interesit

Cikli i Programit të Reformave Ekonomike 2022–2024 nisi zyrtarisht më 24 qershor 2021 nga Komisioni Evropian.

Përgatitja e ERP 2022–2024 u bashkërendua nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë në bashkëpunim të ngushtë me Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë, Ministrinë e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministrinë e Arsimit dhe Sportit, Ministrinë e Turizmit dhe Mjedisit, Bankën e Shqipërisë, Drejtorinë e Përgjithshme të Tatimeve dhe INSTAT.

Urdhri i Kryeministrit nr. 107, datë 6.8.2019 përcakton kornizën për koordinimin e procesit të ERP në nivelin kombëtar dhe ngarkon Ministrin e Financave dhe Ekonomisë me funksionin e Koordinatorit Kombëtar të ERP për Shqipërinë. Gjithashtu, urdhri parashikon krijimin e grupit të nivelit të lartë ndërministror dhe sekretariatit teknik ndërinstitucional për të koordinuar procesin. Koordinimi institucional është përmirësuar në disa mënyra. Një shkallë më e lartë e pronësisë dhe përgjegjësisë institucionale ndaj reformave të propozuara është më e qartë, kryesisht si rezultat i përcaktimit të detyrave, funksioneve dhe përgjegjësive të secilit institucion raportues, bazuar në dispozitat e urdhrit.

Draft-ERP 2022–2024 u publikua në faqen zyrtare të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë (lidhja: https://www.financa.gov.al/programi-i-reformave-ekonomike/) për konsultim të gjerë nga grupet e ndryshme të interesit, nga data 22 dhjetor 2021 deri më 31 janar 2022. Gjithashtu, në përputhje me parashikimet e ligjit 146/2016 "Për njoftimin dhe konsultimin publik" projektakti për miratimin e Programit të Reformave Ekonomike 2022-2024 u publikua në regjistrin kombëtar për njoftimet dhe konsultimet publike (http://konsultimipublik.gov.al/Konsultime/Detaje/439). Informacion i hollësishëm për rezultatet e procesit të konsultimit gjendet në Shtojcën III.

Programi i Reformave Ekonomike 2022–2024 miratohet nga Këshilli i Ministrave dhe do t'i transmetohet Komisionit Evropian.

SHTOJCA I

Tabela 1a: Perspektivat makroekonomike

Percentages unless otherwise indicated	ESA Code	Year 2020	Year 2020	Year 2021	Year 2022	Year 2023	Year 2024
		Level (bn EUR)	Rate of change				
1. Real GDP at market prices	B1*g	13.128	-4.0	8.7	4.1	4.2	3.9
2. Current GDP at market prices	B1*g	13.069	-4.4	9.4	5.5	5.2	5.4
Components of real GDP							
3. Private consumption expenditure	P3	10.661	-2.4	5.6	2.8	3.6	2.7
4. Government consumption expenditure	P3	1.576	1.6	-6.1	4.7	-1.0	0.9

5. Gross fixed capital formation	P51	2.985	-2.0	19.9	2.5	2.4	4.9
6. Changes in inventories and net acquisition of valuables (% of GDP)	P52+P53	-0.192	-1.5	-2.9	-2.8	-2.6	-2.5
7. Exports of goods and services	P6	3.072	-28.2	31.7	4.7	6.5	6.1
8. Imports of goods and services	P7	4.973	-19.1	18.7	1.6	2.4	3.2
Contribution to real GDP growth							
9. Final domestic demand		15.2	-2.2	8.5	3.4	3.4	3.4
10. Change in inventories and net acquisition of valuables	P52+P53	-0.2	-1.5	0.0	0.0	0.0	0.0
11. External balance of goods/services	B11	-1.9	-0.2	0.3	0.7	0.8	0.5

Tabela 1b: Zhvillimet e çmimeve

Percentage changes, annual averages	**ESA Code**	**Year 2020**	**Year 2021**	**Year 2022**	**Year 2023**	**Year 2024**
1. GDP deflator		-0.4	0.6	1.4061	1.0	1.4
2. Private consumption deflator		1.6	1.0	1.7	1.9	1.8
3. HICP		1.6	2.0	2.8	3.0	3.0
4. National CPI change		1.6	2.0	2.8	3.0	3.0
5. Public consumption deflator		0.1	1.7	1.7	1.7	1.7
6. Investment deflator		0.6	0.2	0.2	0.2	0.2
7. Export price deflator (goods & services)		-1.7	0.6	1.4	0.7	1.4
8. Import price deflator (goods & services)		-0.5	1.5	1.4	2.5	1.4

Tabela 1c: Zhvillimet në tregun e punës

	ESA Code	**Year 2020**	**Year 2020**	**Year 2021**	**Year 2022**	**Year 2023**	**Year 2024**
		Level	**Level/Rate of change**				
1. Population (thousands)			2,837.8	2,831.6	2,824.7	2,816.8	2,808.0
2. Population (growth rate in %)			-0.6	-0.2	-0.2	-0.3	-0.3
3. Working-age population (persons)[1]			1,947	1,929	1,924	1,919	1,913
4. Participation rate			69.0	69.7	70.2	70.6	71.0
5. Employment, persons [2]			1,181	1,190	1,211	1,227	1,236
6. Employment, hours worked[3]			:	:	:	:	:
7. Employment (growth rate in %)			-1.9	0.8	1.7	1.3	0.8
8. Public sector employment (persons)			175.4	175.4	175.4	175.4	175.4
9. Public sector employment (growth in %)			1.6	0.0	0.0	0.0	0.0
10. Unemployment rate [4]			12.2	11.4	10.3	9.4	8.9
11. Labour productivity, persons[5]		1376.2	-2.1	7.8	2.3	2.9	3.1
12. Labour productivity, hours worked[6]			:	:	:	:	:
13. Compensation of employees	D1	:	:	:	:	:	:

Tabela 1d: Bilancet sektoriale

Percentages of GDP	**ESA code**	**Year 2020**	**Year 2021**	**Year 2022**	**Year 2023**	**Year 2024**
1. Net lending/borrowing vis-à-vis the rest of the world	B.9	-8.8	-8.0	-7.3	-6.9	-6.2
of which:						
- Balance of goods and services		-14.8	-13.7	-12.5	-11.9	-11.0
- Balance of primary incomes and transfers		4.9	4.9	4.5	4.2	4.1
- Capital account		1.1	0.8	0.7	0.8	0.7
2. Net lending/borrowing of the private sector	B.9/EDP B.9	-3.1	-2.9	-2.6	-4.7	-4.1
3. Net lending/borrowing of general government		-6.8	-5.8	-5.4	-2.9	-2.8
4. Statistical discrepancy		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Tabela 1e: PBB, investime dhe vlera e shtuar bruto

	ESA Code	**Year 2020**	**Year 2021**	**Year 2022**	**Year 2023**	**Year 2024**
GDP and investment						
GDP *level* at *current* market prices (in domestic currency)	B1g	1,617.5	1,769.3	1,867.4	1,964.8	2,070.9
Investment ratio (% of GDP)		23.0	25.2	24.6	23.9	23.9
Growth of Gross Value Added, percentage changes at constant prices						

1. Agriculture		0.3	-0.1	1.8	2.1	2.3
2. Industry (excluding construction)		-7.0	19.6	4.1	5.0	4.0
3. Construction		1.9	16.7	2.1	3.3	3.5
4. Services		-4.9	8.2	5.3	4.9	4.5

Tabela 1f: Zhvillime të sektorit të jashtëm

Billion euro unless otherwise indicated		**Year 2020**	**Year 2021**	**Year 2022**	**Year 2023**	**Year 2024**
1. Current account balance (% of GDP)	% of GDP	-8.8	-8.0	-7.3	-6.9	-6.2
2. Export of goods	bn EUR	0.8	1.2	1.2	1.3	1.5
3. Import of goods	bn EUR	3.8	4.7	4.8	5.1	5.3
4. Trade balance	bn EUR	-3.0	-3.5	-3.6	-3.8	-3.9
5. Export of services	bn EUR	2.2	2.8	3.1	3.3	3.5
6. Import of services	bn EUR	1.2	1.3	1.4	1.4	1.5
7. Service balance	bn EUR	1.1	1.5	1.7	1.8	2.0
8. Net interest payments from abroad	bn EUR	:	:	:	:	:
9. Other net factor income from abroad	bn EUR	-0.2	-0.1	-0.2	-0.2	-0.2
10. Current transfers	bn EUR	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
11. Of which from EU	bn EUR	:	:	:	:	:
12. Current account balance	bn EUR	-1.2	-1.2	-1.1	-1.1	-1.1
13. Capital and financial account	bn EUR	1.6	1.1	1.3	1.5	1.4
14. Foreign direct investment	bn EUR	0.9	0.9	1.0	1.1	1.1
15. Foreign reserves	bn EUR	0.7	0.1	0.4	0.5	0.5
16. Total Foreign debt	bn EUR	:	:	:	:	:
16a. Of which: public external debt	bn EUR	4.7	:	:	:	:
16b.. O/w: foreign currency denominated	bn EUR	:	5.8	5.9	5.9	5.8
16c..O/w: repayments due	bn EUR	:	:	:	:	:
17. Exchange rate vis-à-vis EUR (annual average)	NCU/EUR	123.8	122.5	122.5	122.5	122.5
p.m. Exchange rate vis-à-vis EUR (annual average)	*%, year-on-year*	*0.6*	*-1.0*	*0.0*	*0.0*	*0.0*
17a. Exchange rate vis-à-vis EUR (end-year)	NCU/EUR	123.5	121.0	121.0	121.0	121.0
p.m. Exchange rate vis-à-vis EUR (end-year)	*%, year-on-year*	*1.1*	*-2.1*	*0.0*	*0.0*	*0.0*
18. Net foreign saving	% of GDP	8.8	8.0	7.3	6.9	6.2
19. Domestic private saving	% of GDP	14.4	14.4	15.9	14.6	14.9
20. Domestic private investment	% of GDP	15.9	16.9	17.4	18.0	17.8
21. Domestic public saving	% of GDP	-0.2	2.9	1.4	2.5	2.8
22. Domestic public investment	% of GDP	7.1	8.4	7.2	6.0	6.0

Tabela 1g: Indikatorët e qëndrueshmërisë

	Dimension	**Year 2017**	**Year 2018**	**Year 2019**	**Year 2020**	**Year 2021**
1. Current Account Balance	% of GDP	-7.5	-6.8	-7.9	-8.8	-8.0
2. Net International Investment Position	% of GDP	-46.6	-49.4	-48.5	-55.0	:
3. Export market shares	%, yoy	8.3	-21.4	38.4	-25.7	:
4. Real Effective Exchange Rate [1]	%, yoy	-4.4	-7.5	-3.9	-2.4	-2.1
5. Nominal Unit Labour Costs	%, yoy	:	:	:	:	:
6. Private sector credit flow	% of GDP	0.7	0.3	2.1	2.2	:
7. Private sector debt	% of GDP	58.5	53.7	53.8	59.4	:
8. General Government Debt	% of GDP	70.2	67.7	65.8	75.7	80.1

Tabela 2a: Perspektivat e përgjithshme buxhetore të qeverisë

	ESA code	Year 2020	Year 2020	Year 2021	Year 2022	Year 2023	Year 2024
		Level (bn NCU)	% of GDP				
Net lending (B9) by sub-sectors							
1. General government	S13	-110.37	-6.8	-5.8	-5.4	-2.9	-2.8
2. Central government	S1311	-0.16	0.0	0.1	0.9	3.5	3.4
3. State government	S1312	:	:	:	:	:	:
4. Local government	S1313	-34.25	-2.1	-1.4	-1.7	-1.6	-1.5
5. Social security funds	S1314	-75.96	-4.7	-4.6	-4.6	-4.9	-4.7
General government (S13)							
6. Total revenue	TR	425.90	26.3	28.6	28.7	29.0	29.1
7. Total expenditure[1]	TE	536.28	33.2	34.5	34.1	31.9	31.9

8. Net borrowing/lending	EDP.B9	-110.37	-6.8	-5.8	-5.4	-2.9	-2.8
9. Interest expenditure	EDP.D41 incl. FISIM	34.39	2.1	2.1	2.7	2.9	3.2
10. Primary balance[2]		-75.98	-4.7	-3.8	-2.7	0.0	0.3
11. One-off and other temporary measures [3]		:	:	:	:	:	:
Components of revenues							
12. Total taxes (12 = 12a+12b+12c)		248.28	15.3	16.9	17.0	17.2	17.4
12a. Taxes on production and imports	D2	181.12	11.2	12.4	12.3	12.5	12.6
12b. Current taxes on income and wealth	D5	38.78	2.4	2.6	2.7	2.8	2.8
12c. Capital taxes	D91	28.38	1.8	2.0	1.9	1.9	1.9
13. Social contributions	D61	96.54	6.0	6.1	5.9	6.0	6.0
14. Property income	D4	0.26	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
15. Other (15 = 16-(12+13+14)) [4]		80.82	5.0	5.6	5.8	5.8	5.6
16 = 6. Total revenue	TR	425.90	26.3	28.6	28.7	29.0	29.1
p.m.: Tax burden (D2+D5+D61+D91-D995) [5]		344.82	21.3	23.0	22.9	23.2	23.4
Selected components of expenditures							
16. Collective consumption	P32	175.61	10.9	9.5	9.5	9.1	8.9
17. Total social transfers	D62 + D63	208.07	12.9	12.7	12.9	12.6	12.6
17a. Social transfers in kind	P31 = D63	:	:	:	:	:	:
17b. Social transfers other than in kind	D62	208.07	12.9	12.7	12.9	12.6	12.6
18 = 9. Interest expenditure (incl. FISIM)	EDP.D41 + FISIM	34.39	2.1	2.1	2.7	2.9	3.2
19. Subsidies	D3	1.48	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
20. Gross fixed capital formation	P51	115.36	7.1	9.2	7.5	6.2	6.3
21. Other (21 = 22-(16+17+18+19+20) [6]		1.36	0.1	1.0	1.4	0.9	0.9
22. Total expenditures	TE [1]	536.28	33.2	34.5	34.1	31.9	31.9
p.m. compensation of employees	D1	98.75	6.1	5.9	5.9	5.6	5.4

Tabela 2b: Perspektivat e përgjithshme buxhetore të qeverisë

	ESA code	**Year 2020**	**Year 2021**	**Year 2022**	**Year 2023**	**Year 2024**
		bn NCU				
Net lending (B9) by sub-sectors						
1. General government	S13	-110.37	-103.31	-100.88	-57.94	-58.87
2. Central government	S1311	-0.16	2.16	16.61	69.39	70.51
3. State government	S1312	:	:	:	:	:
4. Local government	S1313	-34.25	-24.57	-31.44	-30.56	-31.82
5. Social security funds	S1314	-75.96	-80.90	-86.06	-96.77	-97.55
General government (S13)						
6. Total revenue	TR	425.90	506.89	536.81	569.74	601.79
7. Total expenditure[1]	TE	536.28	610.20	637.69	627.68	660.66
8. Net borrowing/lending	EDP.B9	-110.37	-103.31	-100.88	-57.94	-58.87
9. Interest expenditure	EDP.D41 incl. FISIM	34.39	36.30	50.76	57.47	65.50
10. Primary balance[2]		-75.98	-67.01	-50.13	-0.48	6.64
11. One-off and other temporary measures [3]		:	:	:	:	:
Components of revenues						
12. Total taxes (12 = 12a+12b+12c)		248.28	299.77	316.98	338.26	359.95
12a. Taxes on production and imports	D2	181.12	219.32	230.05	245.46	261.83
12b. Current taxes on income and wealth	D5	38.78	45.38	51.35	55.03	58.11
12c. Capital taxes	D91	28.38	35.08	35.59	37.78	40.01
13. Social contributions	D61	96.54	107.74	111.00	118.00	125.00
14. Property income	D4	0.26	0.10	0.30	0.30	0.30
15. Other (15 = 16-(12+13+14)) [4]		80.82	99.27	108.53	113.18	116.54

16 = 6. Total revenue	TR	425.90	506.89	536.81	569.74	601.79
p.m.: Tax burden (D2+D5+D61+D91-D995) [5]		344.82	407.52	427.98	456.26	484.95
Selected components of expenditures						
16. Collective consumption	P32	175.61	167.57	178.33	179.47	184.13
17. Total social transfers	D62 + D63	208.07	225.00	240.42	248.50	260.15
17a. Social transfers in kind	P31 = D63	:	:	:	:	:
17b. Social transfers other than in kind	D62	208.07	225.00	240.42	248.50	260.15
18 = 9. Interest expenditure (incl. FISIM)	EDP.D41 + FISIM	34.39	36.30	50.76	57.47	65.50
19. Subsidies	D3	1.48	1.50	1.50	1.50	1.55
20. Gross fixed capital formation	P51	115.36	162.76	140.19	122.20	130.45
21. Other (21 = 22-(16+17+18+19+20) [6]		1.36	17.07	26.50	18.55	18.88
22. Total expenditures	TE [1]	536.28	610.20	637.69	627.68	660.66
p.m. compensation of employees	D1	98.75	104.65	109.37	110.76	112.81

Tabela 3: Shpenzimet e përgjithshme të qeverisë sipas funksionit*

% of GDP	COFOG Code	Year 2020	Year 2021**	Year 2022	Year 2023	Year 2024
`1. General public services	1	5.2	2.4	5.5	5.4	5.5
2. Defence	2	0.8	0.9	1.5	1.5	1.5
3. Public order and safety	3	2.0	1.7	1.9	1.8	1.8
4. Economic affairs	4	3.7	3.2	3.3	3.1	3.0
5. Environmental protection	5	0.3	0.1	0.2	0.2	0.2
6. Housing and community amenities	6	3.2	2.4	3.5	2.5	2.4
7. Health	7	3.2	3.2	3.5	3.4	3.4
8. Recreation, culture and religion	8	0.4	0.3	0.4	0.5	0.5
9. Education	9	3.3	2.4	3.6	3.6	3.7
10. Social protection	10	11.0	10.1	9.9	9.6	9.6
Other relevant variables*		-	8.9	0.9	0.4	0.4
11. Total expenditure (item 7 = 23 in Table 2)	TE	33.2	35.5	34.1	31.9	31.9

*Kjo pikë përfshin: (i) pagesat e shërbimeve të borxhit, (ii) kontigjenca për politikat e pensioneve dhe të pagave, (iii) fondi i rezervave, (iv) shpenzimet e qeverisë lokale dhe (v) fondi i rindërtimit

**Të dhënat për vitin 2021 janë marrë sipas Aktit Normativ më të fundit

Tabela 4: Zhvillime të përgjithshme të borxhit të qeverisë

% of GDP	**ESA code**	**Year 2020**	**Year 2021**	**Year 2022**	**Year 2023**	**Year 2024**
1. Gross debt [1]		75.7	80.1	78.9	77.7	75.8
2. Change in gross debt ratio		9.9	4.4	-1.2	-1.2	-1.9
Contributions to change in gross debt						
3. Primary balance [2]		4.7	3.8	2.7	0.0	-0.3
4. Interest expenditure [3]	EDP D.41	2.1	2.1	2.7	2.9	3.2
5. Real growth effect		2.7	-6.0	-3.1	-3.2	-2.9
6. Inflation effect		0.3	-0.4	-1.1	-0.7	-1.1
7. Stock-flow adjustment		0.1	5.0	-2.4	-0.3	-0.8
of which:						
- Differences between cash and accruals [4]		:	:	:	:	:
- Net accumulation of financial assets [5]		:	:	:	:	:
of which:						
- Privatisation proceeds		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- Valuation effects and other [6]		:	:	:	:	:
p.m. implicit interest rate on debt [7]		3.1	3.0	3.6	3.9	4.3
Other relevant variables						
8. Liquid financial assets [8]		0.5	4.7	1.8	1.5	1.1
9. Net financial debt (9 = 1 - 8)		75.2	75.3	77.1	76.1	74.7

Tabela 5: Zhvillime ciklike

% of GDP	ESA Code	Year 2020	Year 2021	Year 2022	Year 2023	Year 2024
1. Real GDP growth (%, yoy)	B1g	-4.0	8.7	4.1	4.2	3.9
2. Net lending of general government	EDP.B.9	-6.8	-5.8	-5.4	-2.9	-2.8
3. Interest expenditure	EDP.D.41	2.1	2.1	2.7	2.9	3.2
4. One-off and other temporary measures [1]		:	:	:	:	:
5. Potential GDP growth (%, yoy)		2.9	3.4	3.7	3.8	3.9
Contributions:						
- labour		:	:	:	:	:
- capital		:	:	:	:	:
- total factor productivity		:	:	:	:	:
6. Output gap		-5.6	-0.7	-0.3	0.1	0.1
7. Cyclical budgetary component		-1.8	-0.2	-0.1	0.0	0.0
8. Cyclically-adjusted balance (2-7)		-5.0	-5.6	-5.3	-3.0	-2.9
9. Cyclically-adjusted primary balance (8+3)		-2.9	-3.6	-2.6	0.0	0.3
10. Structural balance (8-4)		:	:	:	:	:

Tabela 6: Divergjenca nga programi i mëparshëm

	Year 2020	Year 2021	Year 2022	Year 2023	Year 2024
1. GDP growth (%, yoy)					
Previous programme	-4.4	5.5	4.8	4.5	3.9
Latest update	-4.0	8.7	4.1	4.2	3.9
Difference (percentage points)	0.4	3.3	-0.7	-0.3	0.0
2. General government net lending (% of GDP)					
Previous programme	-6.7	-6.5	-2.9	-2.3	-2.0
Latest update	-6.8	-5.8	-5.4	-2.9	-2.8
Difference	-0.1	0.6	-2.5	-0.7	-0.8
3. General government gross debt (% of GDP)					
Previous programme	79.9	78.6	77.7	75.6	73.7993
Latest update	75.7	80.1	78.9	77.7	75.8
Difference	-4.2	1.5	1.2	2.1	2.0

Tabela 8: Supozimet bazë mbi mjedisin e jashtëm ekonomik që qëndron në themel të kornizës së programit

	Dimension	Year 2020	Year 2021	Year 2022	Year 2023	Year 2024
Short-term interest rate	Annual average	-0.4	-0.5	-0.5	-0.3	-0.3
Long-term interest rate	Annual average	-0.5	-0.3	-0.1	0.1	0.1
USD/EUR exchange rate	Annual average	1.14	1.19	1.16	1.16	1.16
EUR Nominal effective exchange rate	Annual average	3.94	1.3	-1.3	0	0
Exchange rate vis-à-vis the EUR	Annual average	123.77	122.46	122.46	122.46	122.46
Global GDP growth, excluding EU	Annual average	-2.9	5.8	4.5	3.7	3.7
EU GDP growth	Annual average	-5.9	5.0	4.3	2.5	2.5
Growth of relevant foreign markets	Annual average	:	:	:	:	:
World import volumes, excluding EU	Annual average	-8.9	9.3	6.1	4.5	4.5
Oil prices (Brent, USD/barrel)	Annual average	43.4	71.6	78.9	72.3	72.3

Source: European Economic Forecast - Autumn 2021

[1] If necessary, purely technical assumption.

Tabela 9a: Tabela e treguesve socialë

	Burimi i të dhënave	2017	2018	2019	2020	2021 (Q2)
Shanse të barabarta						
1. Pjesëmarrja e të rriturve në mësim gjatë 12 muajve të fundit, mosha 25–64 vjeç	INSTAT, LFS[22]	0.9	0.9	0.8	0.7	0.9
2. Përqindja e larguesve të hershëm nga arsimi dhe trajnimi, mosha 18–24	INSTAT, LFS[23]	19.6	17.4	16.3	15.6	
3. Pjesa e popullsisë me aftësi të përgjithshme bazë digjitale ose më lart, mosha 16–74						
4. Të rinjtë as në punësim, as në arsim apo trajnim (norma NEET), mosha 15–29	INSTAT, LFS[24]	29.7	28.6	26.6	27.9	25.9
5. Hendeku gjinor në shkallën e punësimit, mosha 20–64 vjeç	INSTAT, LFS	16.5	16.5	15	15.2	16.2
6. Raporti i pjesës së kuintilit të të ardhurave - S80/S20	EU-SILC	7.5	7	6.4		
Kushtet e punës						
7. Niveli i punësimit, mosha 20–64	INSTAT, LFS[25]	63.9	65.6	67.1	66.3	66.2
8. Niveli i papunësisë, mosha 15–74	INSTAT, LFS[26]	13.7	12.3	11.5	11.7	11.7
9. Niveli i papunësisë afatgjatë, mosha 15–74	INSTAT, LFS[27]	8.9	8.3	7.3	7.0	8.0
10. Të ardhurat bruto të disponueshme të familjeve në terma realë, për frymë	EU-SILC	4370	4688	4992		
Social protection and inclusion						
11. Shkalla e rrezikut nga varfëria ose e përjashtimit social (AROPE)	EU-SILC	51.8	49	46.2		
12. Shkalla e rrezikut nga varfëria ose e përjashtimit social (AROPE) për fëmijët (0-17)	EU-SILC	54.8	52.4	49.4		
13. Ndikimi i transfertave sociale (përveç pensioneve) në uljen e varfërisë	EU-SILC	27.1	26.3	26.1		
14. Hendeku i punësimit të aftësisë së kufizuar, mosha 20-64						
15. Shkalla e mbingarkesës së kostos së banesave	EU-SILC	9.2	6	5.5		
16. Fëmijët e moshës më pak se 3 vjeç në kujdesin zyrtar të fëmijëve						
17. Vetë-raportuar nevojat e paplotësuara për kujdes mjekësor	EU-SILC	19	21.5	21.2		

Tabela 9b: Tregues të tjerë

	Burimi i të dhënave	2017	2018	2019	2020	2021 Q1	2021 Q2
Tregues të tjerë socialë dhe shëndetësor							
1. Shpenzimet publike për mbrojtjen sociale në % të PBB-së	MFE, INSTAT	9.29	9.23	9.40	10.99		
2. Shpenzimet publike të kujdesit shëndetësor në % të PBB-së	MFE, INSTAT	2.92	2.99	3.03	3.19		
3. Pagesat nga xhepi i familjeve si % e shpenzimeve totale shëndetësore							
4. Përqindja e popullsisë që nuk mbulohet nga sigurimet shëndetësore							
5. Raporti i mjekëve për 1000 banorë							
6. Raporti i infermierëve për 1000 banorë							

[22] http://www.instat.gov.al/en/sdgs/quality-education/43-ensure-equal-access-for-all-women-and-men-to-affordable-and-quality-technical-vocational-and-tertiary-education-including-university/431-participation-rate-of-youth-and-adults-in-formal-and-non-formal-education-and-training-in-the-previous-12-months-by-sex/

[23] http://www.instat.gov.al/en/sdgs/quality-education/43-ensure-equal-access-for-all-women-and-men-to-affordable-and-quality-technical-vocational-and-tertiary-education-including-university/431-participation-rate-of-youth-and-adults-in-formal-and-non-formal-education-and-training-in-the-previous-12-months-by-sex/

[24] http://www.instat.gov.al/en/publications/books/2020/labour-market-2019/

[25] http://www.instat.gov.al/en/publications/books/2020/labour-market-2019/

[26] http://www.instat.gov.al/en/publications/books/2020/labour-market-2019/

[27] http://www.instat.gov.al/en/publications/books/2020/labour-market-2019/

Mjedisi							
7. Të ardhurat totale nga taksat mjedisore si pjesë e të ardhurave totale nga taksat dhe kontributet sociale							
8. Emetimet e gazeve serrë për frymë							
9. Gjenerimi i mbetjeve duke përjashtuar mbetjet kryesore minerale							
Ekonomia digjitale							
10. Përqindja e familjeve me akses me brez të gjerë (të lëvizshme dhe fikse)	Anketa e përdorimit të TIK nga familjet dhe individët	NA	83.6	85.45	87.2[28]	0	
11. Pjesa e popullsisë totale që përdor internetin [NB: popullsia 16-74]	Anketa e përdorimit të TIK nga familjet dhe individët	NA	62.6	68.6	72.2	0	
Energjia							
12. Varësia nga importet e energjisë (%)	INSTAT (të dhënat administrative nga AKBN)	38.23	21.14	31.55	0		
13. Intensiteti i energjisë: Kilogram ekuivalent nafte (KGOE) për mijë euro	INSTAT (të dhënat administrative nga AKBN)	N/A	N/A	N/A	N/A	0	
14. Pjesa e burimeve të rinovueshme të energjisë (BRE) në konsumin final të energjisë (%)	INSTAT (të dhënat administrative nga AKBN)	34.46	34.86	30.58	33.53		
Transporti							
15. Dendësia e rrjetit hekurudhor (metra linjë për km^2 sipërfaqe)	MIE, llogaritjet e INSTAT	11.62	11.62	5.88	7.79		
16. Shkalla e motorizimit (makina pasagjerësh për 1000 banorë)	MIE, llogaritjet e INSTAT	146.9	160.5	175.0	191.8		
Bujqësia							
17. Pjesa e vlerës së shtuar bruto (bujqësia, pylltaria dhe peshkimi)	.[29]	21.8	21.1	21.0	21.8	23.2	25.9
18. Pjesa e punësimit (bujqësia, pylltaria dhe peshkimi)	.[30]	38.2	37.4	36.4	36.1	33.9	33.6
19. Sipërfaqja bujqësore e shfrytëzuar (% e sipërfaqes totale të tokës)[31]							
Industria (përjashtuar ndërtimi)							
20. Pjesa e vlerës së shtuar bruto	.[32]	12.8	14.1	13.8	12.5	14.7	13.8
21. Kontributi në punësim (% e punësimit total)	.[33]	12.5	12.7	13.1	13.5	13.3	13.4
Shërbimet							

[28] Treguesi 10 është llogaritur sipas përkufizimit tek Eurostati dhe 2020 nuk është publikuar ende në bazën e të dhënave të Eurostatit.

[29] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_A64__custom_1349853/default/Tabela?lang=en
http://www.instat.gov.al/en/themes/economy-and-finance/national-accounts-gdp/#tab2

[30] http://www.instat.gov.al/en/publications/books/2020/labour-market-2019/

[31] Sipas të dhënave zyrtare të raportuara nga MBZHR, kjo Tregues vlerësohet në rreth 41% për të gjitha seritë kohore

[32] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_A64__custom_1349853/default/Tabela?lang=en
http://www.instat.gov.al/en/themes/economy-and-finance/national-accounts-gdp/#tab2

[33] http://www.instat.gov.al/en/publications/books/2020/labour-market-2019/

22. Pjesa e vlerës së shtuar bruto	.[34]	54.9	54.6	55.4	55.2	53.8	49.1
23. Kontributi në punësim (% e punësimit totali)	.[35]	42.4	42.9	43.5	43.4	44.6	44.6
Mjedisi i biznesit							
24. Renditja në Indeksin e Konkurrueshmërisë Globale (Burimi: Forumi Ekonomik Botëror)							
25. Pjesa e vlerësuar e ekonomisë informale në PBB (si % e PBB-së) (Burimi: FMN)							
Kërkim, zhvillim dhe inovacion							
26. Intensiteti i K&ZH i PBB-së (shpenzimet për R&D si % e PBB-së)							
27. Shpenzimet për K&ZH – EUR për banor							
Tregti							
28. Eksporti i mallrave dhe shërbimeve (si % e PBB-së)	Llogaritë kombëtare, INSTAT	31.6	31.6	31.3	23.1	26.0	30.1
29. Importi i mallrave dhe shërbimeve (si % e PBB-së)	Llogaritë kombëtare, INSTAT	46.6	45.2	45.0	37.9	40.7	40.5
30. Bilanci tregtar (si % e PBB-së)	Llogaritë kombëtare, INSTAT	15.0	13.6	13.7	14.8	14.7	10.4

Tabela 10a: Kostimi i masave të reformave strukturore

Sfidat kyçe

Sfida kyçe #1

Masa e reformës 01: Rritja e cilësisë dhe aksesit në AFP[36]					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2022	970,800	1,500,000		5,080,000	7,550,800
2023	970,000	1,680,000		5,150,200	7,800,200
2024	980,000	1,690,000		6,403,500	9,073,500

Masa e reformës 02: Përmirësimi i punësueshmërisë së punëkërkuesve të papunë më vulnerabël, veçanërisht atyre të prekur nga COVID-19, përmes PNP-ve dhe shërbimeve të punësimit të reja dhe të rishikuara					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2022	4858942.1	1404958.6	11666677.6	669421.4	18600000
2023	4858942.1	1404958.6	11666677.6	669421.4	18600000
2024	4858942.1	1404958.6	9762958.6	669421.4	18600000

Masa e reformës 03: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale, financiare dhe njerëzore për kërkim dhe inovacion					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2022					
2023					
2024					

Sfida kyçe #2

Masa e reformës 04: Rritja e mbulimit dhe përshtatshmërisë së mbrojtjes sociale dhe sigurimeve shëndetësore për të ulur përqindjen e popullsisë së rrezikuar nga varfëria					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2021	0	0	209,584,879	0	209,584,879
2022	0	0	216,679,174	0	216,679,174
2023	0	0	216,499,794	0	216,499,794

Masa e reformës 05: Rritja e aksesit në kujdesin shëndetësor					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione & transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**

[34] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_A64__custom_1349853/default/Tabela?lang=en
http://www.instat.gov.al/en/themes/economy-and-finance/national-accounts-gdp/#tab2

[35] http://www.instat.gov.al/en/publications/books/2020/labour-market-2019/

[36] 1 EUR = 123 ALL

2022					
2023					
2024					

Sfida kyçe #3

Masa e reformës 06: Fuqizimi i luftës kundër informalitetit					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2022	0	0	0	0	0
2023	0	0	0	0	0
2024	0	0	0	0	0

Masa e reformës 07: Zhvillimi i kuadrit ligjor për të mbështetur *start-up* inovative					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2022	123,559	N/A	240,307	N/A	363,866
2023	123,559	N/A	2,537,256	N/A	2,660,815
2024	123,559	N/A	2,537,256	N/A	2,660,815

Masa e reformës 08: Masat mbështetëse për NMVM-në					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2022	33,096	51,471	2,219,057	N/A	2,303,624
2023	33,096	51,471	2,333,813	N/A	2,418,380
2024	33,096	51,471	123,473	N/A	208,040

Masa e reformës 09: Modernizimi i instrumenteve të pagesave me vlerë të vogël					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2022				3,000,000[37]	3,000,000
2023					
2024					

Fushat e tjera

Masa e reformës 10: Investimet strategjike publike					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	One-time Costs	Shpenzime kapitale	Totali
2022	48566	16189	812431	N/A	877186
2023	48566	16189	812431	N/A	877186
2024					

Masa e reformës 11: Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* për ekonominë digjitale					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2022	0	1113333	0	0	1113333
2023	0	933333	0	2.500.000	3433333
2024	0	33333	0	2.500.000	2533333

Masa e reformës 12: Thellimi i integrimit ekonomik Implementation of cross-border project National Single Window and NCTS					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
Implementation of National Single Window and NCTS					
2022-2024	5,593,750				

Masa e reformës 13: Liberalizimi i tregut të energjisë					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2022	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
2023	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
2024	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A

Masa e reformës 14: Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes promovimit të burimeve të ripërtëritshme të energjisë dhe përmirësimit të eficiencës energjetike

[37] Shpenzimet kapitale i referohen zgjidhjes për pagesa të menjëhershme. Vlera e parashikuar është një vlerësim i mbështetur në eksperiencën e vendeve të tjera. Investimi do të mbulohet nga subjekte/aktorë private/ë të tregut.

Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione **dhe** transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2022	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
2023	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
2024	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A

Masa e reformës 15: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-TIA-Tiranë					
Viti	Rrogat[38]	Mallra dhe shërbime	Subvencione **dhe** transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2022	0	69.8	3.72	6.06	79.58
2023	0	0	0.87	5.0	5.87
2024	0	0	0	5.0	5

Masa e reformës 16: Marina më të mira dhe qeverisje dhe shërbime detare					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione **dhe** transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2022	0	0	0	0	0
2023	0	0	0	0	0
2024	0	0	0	0	0

Masa e reformës 17: Mbështetja e zbatimit të reformës kurrikulare parauniversitare dhe trajnimit të mësuesve					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione **dhe** transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2022	160,000.0	6,851.1	30,000.0	0	196,851.10
2023	320,000.0	3,936.0	60,000.0	0	383,936.00
2024	450,000.0	1,722.0	90,000.0	0	541,722.00

Masa e reformës 18: Gjithëpërfshirja dhe barazia në arsim					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione **dhe** transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2022		171,353.0		0	171,353.0
2023		176,493.0		0	176,493.0
2024		181,788.0		0	181,788.0

Masa e reformës 19: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale					
Viti	**Rrogat**	**Mallra dhe shërbime**	**Subvencione dhe transferta**	**Shpenzime kapitale**	**Totali**
2022		3,124.2		170,000	173,124.2
2023		6,814.2		170,000	176,814.2
2024		10,885.5		170,000	180,885.5

Tabela 10b: Financimi i masave të reformave strukturore

Sfidat kyçe

Sfida kyçe #1

Masa e reformës 01: Rritja e cilësisë dhe aksesit në AFP[39]								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	4,650,800	0	0	0	2,900,000			7,550,800
2023	5,600,200	0	0	0	2,200,000			7,800,200
2024	6,223,500	0	0	0	2,850,000			9,073,500

Masa e reformës 02: Përmirësimi i punësueshmërisë së punëkërkuesve të papunë më vulnerabël, veçanërisht atyre të prekur nga COVID-19, përmes PNP-ve dhe shërbimeve të punësimit të reja dhe të rishikuara								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**

[38] Shoqëria ndërtuese do të përcaktojë rrogatin, sipas rastit. Deri më tani, rrogat në njësinë e zbatimit të projektit, janë duke ekzekutuar/raportuar, duke pasur parasysh zërin subvencione/transferta të buxhetit të HSH. Ky buxhet nuk është në punë civile.

[39] 1 euro = 123 ALL

			kombëtare të financave publike					
2022	1114876	17485123.9		TA[40]	106800			18600000
2023	1114876	17485123.9						18600000
2024	1114876	17485123.9						18600000

Masa e reformës 03: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale, financiare dhe njerëzore për kërkim dhe inovacion								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022								
2023								
2024								

Sfida kyçe #2

Masa e reformës 04: Rritja e mbulimit dhe përshtatshmërisë së mbrojtjes sociale dhe sigurimeve shëndetësore për të ulur përqindjen e popullsisë së rrezikuar nga varfëria								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	208,584,879			1,000,000				209,584,879
2023	215,179,174			1,500,000				216,679,174
2024	216,499,794							216,499,794

Masa e reformës 05: Rritja e aksesit në kujdesin shëndetësor								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022								
2023								
2024								

Sfida kyçe #3

Masa e reformës 06: Fuqizimi i luftës kundër informalitetit								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	0	0	0	0	0	0	0	0
2023	0	0	0	0	0	0	0	0
2024	0	0	0	0	0	0	0	0

Masa e reformës 07: Zhvillimi i kuadrit ligjor për të mbështetur *start-up* inovative								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	123,559	N/A	N/A	N/A	240,307			363,866
2023	123,559	N/A	N/A	N/A	2,537,256			2,660,815
2024	123,559	N/A	N/A	N/A	2,537,256			2,660,815

[40] Asistencë teknike me tre përfitues, shuma e papjestuar sipas viteve.

Masa e reformës 08: Masat mbështetëse për NMVM-në								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	84,567	N/A	N/A	N/A	2,219,057			2,303,624
2023	208,040	N/A	N/A	N/A	2,210,340			2,418,380
2024	208,040	N/A	N/A	N/A	N/A			208,040

Masa e reformës 09: Modernizimi i instrumenteve të pagesave me vlerë të vogël								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022							3,000,000[41]	3,000,000
2023								
2024								

Fushat e tjera

Masa e reformës 10: Investimet strategjike publike								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	64,755	N/A	N/A	812,431	N/A	N/A	N/A	877,186
2023	64,755	N/A	N/A	812,431	N/A	N/A	N/A	877,186
2024								

Masa e reformës 11: Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* për ekonominë digjital								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	163333	0	0	0	950000	0		1113333
2023	133333	0	0	0	3300000	0	0	3433333
2024	33333	0	0	0	2500000	0	0	2533333

Masa e reformës 12: Thellimi i integrimit ekonomik								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
Implementation of National Single Window[42]								
2022 - 2024	0	0	0	0	0	3,562,500	0	3,562,500
Implementation of NCTS[43]								
2022 - 2024	0	0	0	0	0	1,812,500	0	1,812,500
Implementation of Single Window and NCTS[44]								
2022 - 2024	0	0	0	0	218,750	0	0	218,750

[41] Shpenzimet kapitale i referohen zgjidhjes për *instant payment*. Vlera e parashikuar është një vlerësim i mbështetur në eksperiencën e vendeve të tjera.

[42] *Single Window* dhe NCTS janë projekte të financuara nga Banka Botërore. Huaja është në USD. Vlera në EUR është llogaritur me kursin e këmbimit 1 EUR = 1.61 USD.

[43] *Single Window* dhe NCTS janë projekte të financuara nga Banka Botërore. Huaja është në USD. Vlera në EUR është llogaritur me kursin e këmbimit 1 EUR = 1.61 USD.

[44] Granti për dy projektet është akorduar nga IFC.

Masa e reformës 13: Liberalizimi i tregut të energjisë[45]								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A		N/A
2023	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
2024	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A

Masa e reformës 14: Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes promovimit të burimeve të riperteritshme të energjisë dhe përmirësimit të eficencës energjetike								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A		N/A
2023	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
2024	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A

Masa e reformës 15: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-TIA-Tiranë								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	6.06 mn	6.06 mn	0	26 mn	10.65 mn	36.87 mn		79.58 mn
2023	5 mn	0	0	0	870k	0		5.87 mn
2024	5 mn	0	0	0	0	0		5 mn

Masa e reformës 16: Marina më të mira dhe qeverisje dhe shërbime detare								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022								
2023								
2024								

Masa e reformës 17: Mbështetja e zbatimit të reformës kurrikulare para universitare dhe trajnimit të mësuesve								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	196,851	0	0	0	0	0	0	196,851.1
2023	383,936	0	0	0	0	0	0	383,936.0
2024	541,722	0	0	0	0	0	0	541,722.0

Masa e reformës 18: Gjithë përfshirja dhe barazia në arsim								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	171,353.0	0	0	0	0	0	0	171,353.0
2023	176,493.0	0	0	0	0	0	0	176,493.0

[45] 70 milion euro për përfundimin e linjës ndërlidhëse Elbasan-Bitola (50 milion euro hua; 15 milion euro grant; 5 milion euro financim nga OST). Nuk ka ndikim të drejtpërdrejtë në buxhetin e shtetit.

2024	181,788.0	0	0	0	0	0	0	181,788.0

Masa e reformës 19: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale								
Viti	**Buxheti qendror**	**Buxheti vendor**	**Burime të tjera kombëtare të financave publike**	**Fondet IPA**	**Dhurime të tjera**	**Hua projektesh**	**TBD**	**Totali**
2022	173,124.2	0	0	0	0	0	0	173,124.2
2023	176,814.2	0	0	0	0	0	0	176,814.2
2024	180,885.5	0	0	0	0	0	0	180,885.5

Tabela 11: Raportimi mbi zbatimin e masave të reformave strukturore të ERP 2021–2023[46]

Masa e reformës: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë		**Faza e zbatimit të reformës (0–5)**
Aktivitetet e planifikuara për vitin 2021	Liberalizimi i tregut të energjisë elektrike (konsumatorët në tregun e lirë).	4
	Shkëputja e aktivitetit të shpërndarjes nga furnizimi.	4
	Krijimi i Bursës Shqiptare të Energjisë	3
	Siguria e furnizimit	3
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	Duke filluar nga data 18 mars 2020, të gjithë klientët e lidhur në rrjetin 35 kV furnizohen në tregun e liberalizuar, me përjashtim të subjekteve si pjesë e shërbimit publik: - Institucionet shtetërore që ofrojnë shërbime shëndetësore publike (spitale dhe qendra emergjente); - Kompanitë që ofrojnë ujë të pijshëm për konsumatorët; - Institucionet shtetërore që ekzekutojnë dënimet penale dhe institucionet shtetërore. Hyrja në tregun e parregulluar të konsumatorëve të energjisë elektrike të lidhur me 20 kV është e lidhur ngushtë me cilësinë e shërbimit të ofruar nga OSSH S.A, si dhe me treguesit e lejuar të performancës. Një nga elementet kryesore për kontrollin e monitorimit të treguesve të cilësisë dhe performancës së tensionit të rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike është: a) instalimi i matësve inteligjentë në klientë i cili është ende në proces nga OSSH b) përgatitja e rrjetit 20 kV, duke e kthyer atë në një rrjet SMART c) Planifikimi i rrjeteve të energjisë elektrike në formë aktive (ku energjia ka dy drejtime) që vjen si rezultat i injektimit të energjisë nga përdoruesit/prodhuesit në rrjetin e shpërndarjes. Planifikimi i këtyre investimeve sjell si pasojë kërkesën për zbatimin e treguesve të cilësisë dhe për rrjedhojë hyrjen në një treg të parregulluar. Afatet për zbatimin e treguesve të cilësisë nuk lidhen me afatet e hyrjes së parregulluar në treg të klientëve jofamiljarë, por mund të përcaktojnë një tendencë daljeje në mënyrë të përshkallëzuar sipas zonave me ngarkesë/konsum më të lartë. Lidhur me hapjen e tregut, me Urdhrin e Ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë nr. 28, datë 18.1.2021, "Për miratimin e udhërrëfyesit për hapjen e tregut dhe çrregullimin e çmimeve të energjisë elektrike", u miratua udhërrëfyesi për hapjen e tregut dhe derregullimin e procesit, i cili parashikon se duke filluar nga 1 janari 2021 të gjithë konsumatorët e kyçur në 35 kV dhe një pjesë e konsumatorëve të lidhur në 20 kV do të furnizohen përmes një tregu dhe çmimi të çrregulluar (faza 1) dhe duke filluar nga 1 janari 2022 të gjithë konsumatorët përveç 0.4 kV do të furnizohen me të çrregulluar. çmimet. Hyrja në tregun e parregulluar të konsumatorëve të energjisë elektrike është e lidhur ngushtë me cilësinë e shërbimit të ofruar nga OSSH s.a. si dhe me treguesit e lejuar të performancës. Një nga elementet kryesore për kontrollin e monitorimit të cilësisë së tensionit dhe treguesve të performancës së rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike është vendosja e matësve inteligjentë te klientët si detyrim i OSSH s.a. në përputhje me nenin 78, "Sistemet inteligjente të matjes", të ligjit nr. 43/2015, "Për sektorin e energjisë elektrike", të ndryshuar. Sipas këtij neni, kërkohen investime të konsiderueshme si në sistemet e informacionit ashtu edhe në pajisjet terminale. Ndonëse gjatë viteve 2019–2020 janë realizuar dy projekte pilot për matje inteligjente, me rezultate premtuese dhe pozitive, sfidat me të cilat është përballur kompania në vitet e fundit duke filluar nga situata e pafavorshme hidrologjike, pasojat e tërmetit 2019 dhe ndikimi i COVID-2019, kanë detyruar kompaninë të devijojë dhe të reduktojë investimet për të siguruar energji për të gjithë përdoruesit.	
	Në datën 1 janar 2020, ka përfunduar ndarja ligjore dhe funksionale e Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes (OSHEE s.a.) në përputhje me Vendimin e Bordit të Komisionerëve të ERE-s nr. 211, datë 18.12.2019 dhe tri shoqëritë bija të inkorporuara po kryejnë aktivitetin e tyre: 1. Furnizuesi i Shërbimit Universal s.a. (FSHU) me objekt veprimtarinë "Furnizimi me energji elektrike i klientëve fundorë që operojnë në tregun e rregulluar të përcaktuar nga legjislacioni në fuqi"; 2. Furnizuesi i Tregut të Lirë s.a. (FTL) me objekt aktivitetin "Blerje dhe administrim të energjisë elektrike dhe operim në tregun e lirë etj.";	

[46] 0=pa zbatim; 1= zbatimi po përgatitet; 2=hapat fillestarë janë marrë; 3=zbatimi po ecën me disa rezultate të hershme; 4=zbatimi është i përparuar; 5=zbatim i plotë

	3. Operatori i Sistemit të Shpërndarjes s.a. (OSSH) me objekt veprimtarinë "Shpërndarja e energjisë elektrike, ndërtimi, funksionimi dhe mirëmbajtja e rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike për furnizimin me energji elektrike të konsumatorëve, lidhjen e konsumatorëve dhe përdoruesve të rrjetit energji elektrike, shpërndarje, instalim. dhe shërbimet e matjes së energjisë elektrike etj.". Enti Rregullator i Energjisë Shqiptare, me vendimin e Bordit të Komisionerëve të ERE-s nr. 257, datë 21.12.2020, "Për miratimin e Programit të Përputhshmërisë së Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes", miratoi Programin e Përputhshmërisë së Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes.	
	Më 5 tetor 2020, Operatori i Sistemit të Transmisionit – (OST SA) dhe Sistemi i Operatorit të Transmisionit dhe Tregut – (KOSTT s.a.), nënshkruan Marrëveshjen e Aksionarëve dhe Statutin për themelimin e Ndërmarrjes së Shkëmbimit të Energjisë Elektrike që do të operojë kompaninë e shkurtër. tregjet termike të energjisë elektrike në Shqipëri dhe në Kosovë. Operatori i Shkëmbimit të Energjisë Elektrike (ALPEX) është regjistruar në Qendrën Kombëtare të Biznesit, më 23.10.2020, dhe janë krijuar organet drejtuese të tij. Struktura Organizative e shoqërisë ALPEX është miratuar me vendimin e Këshillit Mbikëqyrës të shoqërisë nr. 5, datë 19.11.2020, "Për miratimin e strukturës organizative të alpex". ALPEX do të operojë lidhjen e tregut një ditë përpara ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës, menjëherë pas funksionalizimit të tij. U përgatitën termat e referencës për parashikimin e infrastrukturës dhe shërbimeve të nevojshme për funksionimin e tregut të organizuar dhe në datën 18 mars 2021, ALPEX (Autoriteti Kontraktor) nisi procedurën ndërkombëtare të ofertës së hapur për "Platformën e Tregtisë Elektronike për ditën e përpara dhe brenda. tregu dhe shërbimet ditore, të nevojshme për funksionimin e tregut të organizuar në Shqipëri dhe Kosovë. Kjo procedurë u anulua pasi pjesëmarrësi nuk i plotësonte kriteret e pranueshmërisë. ALPEX (Autoriteti Kontraktor) rifilloi procedurën e hapur ndërkombëtare të ofertës për "Platformën elektronike të tregtisë për tregun dhe shërbimet ditë përpara dhe brenda ditës, të nevojshme për funksionimin e Tregut të Organizuar në Shqipëri dhe Kosovë". Ofertat u hapën më 2.08.202 dhe kishin aplikuar dy operatorë. Procedura u anulua sepse asnjë nga ofertat nuk ishte e vlefshme. ALPEX ka rishpallur procedurën e tenderit, por procedura është pezulluar për shkak të ankesës së paraqitur në Komisionin e Prokurimit Publik lidhur me kriteret. ERE miratoi vendimin e Bordit të Komisionerëve të ERE-s nr. 126, datë 17.5.2021, "Për miratimin e Rregullores për Integritetin dhe Transparencën e Tregjeve të Energjisë Elektrike me Shumicë" – REMIT. Miratimi i REMIT synon të garantojë kushte konkurruese transparente si dhe të luftojë dhe parandalojë sjelljet abuzive duke identifikuar menjëherë çdo nevojë për t'u përshtatur brenda rregullores (edhe për qëllime të sigurisë së sistemit), si dhe çdo raportim mbi konkurrencën në treg. ERE, me vendimin nr. 203, datë 12.12.2019, miratoi Rregulloren për Monitorimin e Tregut të Energjisë Elektrike, si hap i parë për të përcaktuar në detaje mënyrën dhe procedurat që duhen ndjekur nga ERE për të monitoruar funksionimin e tregut të energjisë elektrike në vendin tonë. Zbatimi i plotë i rregullores së monitorimit të tregut dhe REMIT do të jetë një sfidë jo vetëm për Rregullatorin, por për të gjithë pjesëmarrësit në tregun e energjisë elektrike në vendin tonë, gjatë krijimit të Bursës së Energjisë. Në të njëjtën kohë, Rregullorja do të krijojë kushte për transparencë në zgjerimin e liberalizimit të tregut të energjisë elektrike në Shqipëri.	
	Investimet në rrjetin e shpërndarjes/transmetimit dhe sistemin e gjenerimit Linja e interkoneksionit 400 kV ndërmjet Shqipërisë dhe Kosova Linja e interkoneksionit 400 kV ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës përfundoi më 28.06.2016 dhe më 20.04.2020, u përmbyll me sukses marrëveshja e re për kyçje ndërmjet operatorit të sistemit të transmisionit të Kosovës (OST) KOSTT dhe ENTSO-E nga grupi rajonal i Evropës Kontinentale (RGCE). Pas votimit, e më pas nënshkrimit, KOSTT dhe Republika e Kosovës fitojnë pavarësinë energjetike nga Serbia dhe Operacionin e Pavarur si Zonë Rregullatore, në kuadër të Bllokut Rregullator Kosovë – Shqipëri. Më 14.12.2020, Marrëveshja e Kyçjes ndërmjet KOSTT-it dhe operatorëve të sistemit të transmisionit (OST) nga Evropa Kontinentale ka hyrë në fuqi duke shënuar ditën e parë të funksionimit të KOSTT-it si zonë kontrolli brenda bllokut të përbashkët të kontrollit me OST-në Shqiptare, OST. Përveç kësaj, linja e re 400 kV ndërmjet Kosovës dhe Shqipërisë tani është në funksionim duke kontribuar në shkëmbimet e mëtejshme ndërkufitare. - Linja e interkoneksionit 400 kV Shqipëri – Maqedoni e Veriut Linja e interkoneksionit 400 kV Shqipëri - Maqedoni e Veriut, është një nga projektet më të rëndësishme të sektorit elektroenergjetik shqiptar dhe në përputhje të plotë me politikat e Qeverisë Shqiptare për mbështetjen e sektorit elektroenergjetik, i cili synon rritjen e kapaciteteve të transmetimit të energjisë elektrike, për përmirësimin. Siguria e furnizimit me kosto efikase dhe reduktimi i humbjeve në transmetimin dhe furnizimin me energji elektrike në Shqipëri, krijojnë kushtet për një treg të integruar të energjisë elektrike në rajon dhe krijimin e kapaciteteve të importit dhe eksportit të energjisë elektrike. Siç u raportua më parë, Operatori i Sistemit të Transmetimit nënshkroi kontratën me konsulentin gjerman Fichtner GmbH dhe Co.KG në datën 9.1.2018, e cila ka hyrë në fuqi më 16.04.2018, për shërbimin e konsulencës në linjën e interkoneksionit 400 kV Shqipëri –	

	Maqedoni e Veriut. Linja Elbasani – Fieri dhe zgjerimi i nënstacionit Elbasani 2 dhe nënstacionit Fieri. Konsulenca do të mbulojë fazën 12-mujore të përgatitjes dhe tenderimit të projektit, si dhe fazën 24-mujore të zbatimit dhe përfundimit të tij. Procedura e tenderit për përzgjedhjen e Kontraktorëve që do të zbatojnë projektin për çdo lot, është zhvilluar në bazë të dokumentacionit të tenderit të përgatitur nga kompania konsulente gjermane Fichtner Gmbh dhe Co.KG-Germany si një procedurë e hapur ndërkombëtare, bazuar në dispozitat e Udhëzues i KfW-së "Udhëzues për shërbimet e konsulencës së prokurimit, punët, impiantet, mallrat dhe shërbimet jokonsulente në bashkëpunimin financiar me vendet partnere, janar 2019". Projekti është i ndarë në dy lote: loti 1 (linjat) dhe loti 2 (nënstacionet). Faza aktuale e lotit 1 Pas marrjes së "Pa kundërshtim" nga kfw, kontrata e zbatimit të projektit me ofertuesin fitues për këtë lot JV Mitas Energy and Metal Construction Inc - DOKO sh.p.k. (Turqi dhe Shqipëri), është nënshkruar në datën 14.1.2021, me vlerë prej 24,642,478,02 eurosh. Data e hyrjes në fuqi e kontratës pas plotësimit të kushteve të parashikuara në këtë kontratë ka qenë data 10.3.2021. Afati/orari i përfundimit të projektit për këtë lot është parashikuar 24 muaj nga data e hyrjes në fuqi të kontratës. Faza aktuale e Lotit 2 Pas marrjes së "Pa kundërshtim" nga KfW, kontrata e zbatimit të projektit me ofertuesin fitues për këtë lot Mytilineos s.a. (Greqi) është nënshkruar më 14.4.2021, me vlerë 21,173,500.00 euro. Kontrata pritet të hyjë në fuqi së shpejti, pas plotësimit të kushteve të përcaktuara në të. Afati/data e përfundimit të projektit për këtë lot është parashikuar 24 muaj nga data e hyrjes në fuqi të kontratës. Më datë 30.8.2021 është shpallur fillimi i ndërtimit të Nënstacionit 400 kV/110 kV të Ohrit i cili do të lidhet me hyrje dhe dalje në interkoneksionin e ri 400 kV Manastir – Elbasan. Realizimi i këtij projekti kapital infrastrukturor përfundon ndërlidhjen elektrike mes dy vendeve Maqedonia e Veriut dhe Shqipëria dhe rajoni. Zvogëlimi i mëtejshëm i humbjeve të shpërndarjes - Niveli i humbjeve të energjisë elektrike në rrjetin e shpërndarjes Viti 2020 – 21,48 %; Viti 2021 (Janar – Korrik) – 24% Rritje e mëtejshme e normave të arkëtimit të faturave - Norma e arkëtimit të faturave Viti 2020 – 95,8 % Viti 2021 (Janar – Korrik) – 112 %	

Masa e reformës: Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes promovimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe përmirësimeve të eficencës së energjisë		**Faza e zbatimit të reformës (0–5)**
Aktivitetet e planifikuara për vitin 2021	- Përgatitja dhe miratimi i akteve nënligjore bazuar në ligjin nr. 7/2017 për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme (MIE/AKBN/OSHEE/OST/ERE); a) VKM "Për detyrimin për blerjen e energjisë elektrike të prodhuar nga prodhuesit me përparësi të energjisë elektrike që nuk përfitojnë nga skema e mbështetjes sipas kontratës së diferencës; b) VKM "Për Metodologjinë e llogaritjes së çmimit të energjisë elektrike për vetëprodhuesit që përfitojnë nga skema e matjes neto".	0
	- Përgatitja dhe miratimi i akteve nënligjore bazuar në ligjin për efiçencën e energjisë dhe ligjin për performancën energjetike në ndërtesa (MIE/BERZH/AEE); a) VKM "Për miratimin e Metodologjisë Kombëtare të Llogaritjes së PEN"; b) VKM "Për kërkesat minimale të PEN-it dhe elementeve ndërtuese"; c) VKM "Për procedurat dhe kushtet e certifikimit të performancës energjetike në ndërtesa". d) VKM nr. 934, datë 25.11.2020, "Për kriteret dhe procedurat e përzgjedhjes dhe sasinë e certifikatave që do të verifikohen, si dhe procesin e mbikëqyrjes së certifikatave të performancës energjetike" të ndërtesave". - VKM "Për Metodologjinë Kombëtare të llogaritjes së performancës energjetike në ndërtesa, miratuar deri më 24 dhjetor 2020.	5
	- Zbatimi i projektit "Focentrali PV Akernia 100 MW" (faza e lejeve);	0
	- Shpallja e procedurës së tenderit për përzgjedhjen e zhvilluesit të projektit për ndërtimin e një impianti fotovoltaik 70 mw, si pjesë e masave mbështetëse, në zonën e Karavastasë (Lushnjë–Fier) dhe ndërtimin e një kapaciteti shtesë 70 mw, i cili nuk do të jetë pjesë. masat mbështetëse dhe nënshkrimi i kontratës së APP-së	5
	- Monitorimi i zbatimit të projekteve të reja të energjisë së erës dhe diellit që janë pajisur me miratimin përfundimtar për ndërtimin e kapaciteteve të reja të prodhimit të energjisë elektrike (MIE/AKBN);	5
	- Projekt pilot për promovimin e eficiences se energjisë;	5
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak	1. Legjislacioni dytësor bazuar në ligjin nr. 7/2017 për promovimin e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme nuk është përgatitur ende. Nuk ka zhvillime të reja për këto çështje 2. Legjislacioni nënligjor i bazuar në ligjin për performancën energjetike në ndërtesa realizohet si më poshtë: - Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 256, datë 27.3.2020 "Për miratimin e metodologjisë për llogaritjen e niveleve kosto-optimale të performancës minimale energjetike për ndërtesat dhe	

	elementet e ndërtesës", përafruar pjesërisht me Rregulloren e Deleguar të Komisionit (BE) nr. 244/2012, e datës 16 janar 2012, duke plotësuar direktivën 2010/31/BE; - VKM nr. 537, datë 8.7.2020 "Për kriteret minimale të performancës energjetike në ndërtesa" - VKM nr. 934, datë 25.11.2020, "Për kriteret dhe procedurat e përzgjedhjes dhe sasinë e certifikatave që do të verifikohen, si dhe procesin e mbikëqyrjes së certifikatave të performancës energjetike" të ndërtesave". - VKM nr. 958, datë 2.12.2020 "Për procedurat dhe kushtet e certifikimit të performancës energjetike të ndërtesave dhe modelin, përmbajtjen, kushtet e regjistrimit të "Certifikatës së performancës energjetike" të ndërtesave përkatëse". - VKM "Për Metodologjinë Kombëtare të llogaritjes së performancës energjetike në ndërtesa, miratuar deri më 24 dhjetor 2020. - Aktiviteti: Është hequr zbatimi i projektit "Focentrali PV Akernia 100 MW" (faza e lejeve). Ka dështuar procedura e tenderit për projektin e ndërtimit të një impianti fotovoltaik me fuqi të instaluar 100 mw, në zonën e Akërnit (afër Vlorës). Së fundmi MIE ka refuzuar kërkesën e kompanisë për zgjatje, duke marrë parasysh mosrespektimin e pikave të ndryshme të kontratës nga kompania fituese për zhvillimin e projektit; - Nënshkruhet kontrata ndërmjet MIE dhe Voltalia, zhvilluesi i përzgjedhur i projektit për ndërtimin e një impianti fotovoltaik në Remas – Karavasta (afër zonës së Lushnjës) me fuqi të instaluar 140 mw, ku 70 mw, si pjesë e mbështetje dhe 70 mw të cilat nuk do të jenë pjesë e Masave Mbështetëse. Projekti është në përputhje me kontratën për marrjen e lejeve. - Monitorimi i zbatimit të projekteve të reja të energjisë së erës dhe diellit që janë pajisur me miratimin përfundimtar për ndërtimin e kapaciteteve të reja të prodhimit të energjisë elektrike është ngadalësuar për shkak të masave të kufizuara të situatës COVID-9. - Projekti pilot për promovimin e eficiencës së energjisë është realizuar plotësisht. Rikonstruksioni i njërës prej godinave të Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë me masa për eficiencën e energjisë ka përfunduar dhe është kryer sistemi alternativ si një nga masat e Planit Kombëtar të Veprimit për Eficiiencën e Energjisë për rinovimin e ndërtesave publike.	

Masa e reformës: Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* për ekonominë digjitale		**Statusi i zbatimit të reformës (0–5)**
Aktivitetet e planifikuara për 2021	Miratim i ligjit të ri për komunikimet elektronike, në përputhje me Kodin e Ri Evropian për Komunikimet Elektronike miratuar nga BE në 2018;	1
	Projekti pilot për zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në Zonën 1 (rurale dhe të largëta/zonat turistike në Veri të Shqipërisë (Shkodër, Kukës, Tropojë, Dibër)	1
	Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* në jug të vendit (zhvillimi *broadband* në zonat e bardha në Vlorë, Gjirokastër, Fier, Berat, Korçë)	1
Përshkrim i zbatimit dhe sqarim nëse zbatim i pjesshëm apo pa zbatim	Ka filluar përgatitja për miratimin e ligjit të ri për komunikimet elektronike, në përputhje me Kodin e ri Evropian të Komunikimit Elektronik të miratuar nga BE në vitin 2018;	
	Projekti pilot për zhvillimin e infrastrukturës *broadband* në zonën 1 (zona rurale dhe të largëta/turistike në pjesën veriore të Shqipërisë (Shkodër, Kukës, Tropojë, Dibër) – Miratuara ToRs, ESIA dhe TD; TA ka filluar në tetor 2021;	
	Zhvillimi i *broadband* në jug të vendit (për zhvillimin e *broadband* në zonat e bardha Vlorë, Gjirokastër, Fier, Berat, Korçë) - ToRs, ESIA dhe TD të miratuara; TA ka filluar në tetor 2021;	

Masa e reformës: Forcimi dhe zgjerimi i mbulimit të mbrojtjes sociale duke reduktuar pabarazinë dhe duke mbështetur rritjen gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme:		**Faza e zbatimit të reformës (0–5)**
Aktivitete të planifikuara për vitin 2021	Vlerësimi i përshtatshmërisë së përfitimeve të ndihmës ekonomike duke marrë në konsideratë të dhënat nga Anketa mbi të Ardhurat dhe Kushtet e Jetesës dhe vendosja e një mekanizmi transparent për rishikimin e tyre të rregullt vjetor.	
	Zbatimi i sistemit të vlerësimit biopsikosocial për të mbështetur personat me aftësi të kufizuara me para dhe kujdes social në tri qarqe (Tiranë, Durrës dhe Elbasan).	
	Mbështetje për personat nga shtresat e pafavorizuara, veçanërisht përfituesit e ndihmës ekonomike dhe personat me aftësi të kufizuara drejt punësimit në ndërmarrjet sociale. Financimi i ndërmarrjeve sociale	
	Përmirësimi i ofrimit të shërbimeve sociale me bazë komunitare nga njësitë e qeverisjes vendore për të gjitha kategoritë në nevojë në kuadër të fondit social	
	Vlerësimi i të gjitha institucioneve publike të kujdesit rezidencial dhe zhvillimi i planit të transformimit të tyre.	
	Hartimi i planeve kombëtare të veprimit për përfshirjen sociale dhe reduktimin e varfërisë përmes politikëbërjes dhe treguesve të përmirësuar.	
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse është i pjesshëm ose aspak.	MSHMS-ja ka ngritur një grup pune ndërinstitucional me përfaqësues nga Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Shërbimi Social Shtetëror, Ministria e Financave dhe Ekonomisë dhe Instituti i Statistikave. Ky grup pune u krijua në bazë të urdhrit nr. 269, datë 28.5.2021 të Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe ka përgatitur draft dokumentin për rishikimin e masës së përfitimit dhe një udhërrëfyes për shqyrtimin e rregullt të tyre.	3
	Sistemi i vlerësimit biopsikosocial për mbështetjen e personave me aftësi të kufizuara me	5

	mbështetje të kombinuar në para dhe kujdes social po zbatohet në tri qarqe Tiranë, Durrës dhe Elbasan.	
	Aktualisht, 8 OJF kanë marrë statusin e ndërmarrjeve sociale.	3
	Financimi i 12 shërbimeve të specializuara ka vijuar në nivel qarku dhe për herë të parë në vitin 2021 financohet shërbimi i ndihmës për familjen në qarkun e Tiranës.	4
	Grupi teknik i ngritur, me urdhrin e ministrit nr. 548/2020, "Për ngritjen e Komitetit Drejtues për zbatimin e Planit Kombëtar të Deinstitucionalizimit", ka hartuar dhe miratuar tashmë metodologjinë e vlerësimit të burimeve njerëzore dhe financiare aktuale për funksionimin e 9 Institucioneve Publike të Kujdesit Social ekzistues. Procesi fillestar i vlerësimit, ende nuk ka filluar si pasojë e pandemisë COVID-19.	3
	Gjatë këtij viti janë miratuar: ✓ - Agjenda Kombëtare për të Drejtat e Fëmijëve, 2021–2026. ✓ - Plani i Veprimit për Personat LGBTI+, 2021–2027. ✓ - Plani Kombëtar i Veprimit për Barazi, Përfshirje dhe Pjesëmarrjen e Romëve dhe Egjiptianëve 2021-2025". ✓ - Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore, 2021–2030	5

Masa e reformës: Përmirësimi i punësueshmërisë së punëkërkuesve të papunë më vulnerabël, veçanërisht atyre të prekur nga COVID-19, përmes PNP-ve dhe shërbimeve të punësimit të reja dhe të rishikuara		**Faza e zbatimit të reformës (0–5)**
Aktivitetet e planifikuara për vitin 2021	Vazhdimi i operacionalizimit të funksioneve të AKPA-s dhe mbështetjes së kapaciteteve për stafin e AKPA-s në të gjitha nivelet.	4
	Finalizimi i sistemit të informacionit të NAES	3
	Profilizimi i punëkërkuesve dhe zhvillimi i planeve individuale të punësimit.	5
	Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit të fokusuar në programet e dedikuara për COVID-19, që synojnë mbështetjen dhe aktivizimin e grupeve më vulnerabël dhe numri i punëkërkuesve të regjistruar të papunë që përfitojnë nga programet e nxitjes së punësimit synohet të arrijë në 6.7%.	4
	Hartimi i programit të garancisë për të rinjtë (VKM), që synon papunësinë e të rinjve veçanërisht NEET.	2
	Zbatimi i marrëveshjeve të nënshkruara me komunat në zonat e pambuluara.	5
	Ndërmarrja e një analize të nevojave për aftësi.	2
	Maksimizimi i ndërveprimit dhe përmirësimi i synimit të politikave aktive të tregut të punës dhe zbatimi i paketës së përgatitur të reformës së Arsimit dhe Formimit Profesional, duke përfshirë aftësimin dhe rikualifikimin, përmes një sistemi referimi për ndjekjen e punëkërkuesve që marrin shërbime të formimit profesional, ndërmjetësim në punë ose programe të nxitjes së punësimit, brenda Kurse "Start Smart" dhe/ose kurse formimi profesional.	4
	Kryeni një vlerësim të procesit mbi zbatimin e Paketave të Reformuara të Nxitjes së Punësimit (PNP) dhe programeve që trajtojnë kontekstin pas COVID-19.	3

Masat e reformës in ERP 2021–2023	Sfidat kyçe strukturore (vlerësimi i KE-së për ERP 2020–2022)	Rekomandimet 2021 të ERP	Paketa e zgjerimit 2021	Objektivat e Qëndrueshëm të Zhvillimit 2020–2030	Agjenda e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor	Agjenda digjitale evropiane/Agjenda digjitale për Ballkanin Perëndimor	Projekte IPA III që mbështetin reformën
Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë	Sfida kyçe #2	N/A		SDG #7	Të dyja masat e kësaj reforme janë në përputhje me Parimet e Marrëveshjes së Madhe të BE-së për sigurimin e një furnizimi të sigurt dhe të përballueshëm me energji në një treg funksional digjital të energjisë (ALPEX) dhe nëpërmjet përmirësimeve të performancës së energjisë në ndërtesa dhe industri, siç përshkruhet në masën e mësipërme me secilin aktivitetit. Objektivat në BE *GreanDeal* janë në përputhje me objektivat kombëtarë në Strategjinë Kombëtare të Energjisë dhe në draftin NCEP në fazën e miratimit.	Aplikimi i TIK-ut në disa fusha në mënyrë të ndjeshme që ndikon në mënyrën se si do të ndërtohet në të ardhmen janë pjesë e masave. Këtu mund të përmendet Digital ALPEX që do të kryejë *online* si shkëmbim energjie në kohë reale; Projektet e qytetit të zgjuar në zhvillim nga AEE; Rrjeti i Energjisë; Pajisjet inteligjente mund t'i ndërgjegjësojnë konsumatorët për energjinë e përdorur dhe t'i ndihmojnë ata të reduktojnë konsumin e tyre të energjisë në kohë reale, të ndryshojnë sjelljen e tyre ndaj përdorimit të energjisë dhe të kursejnë para në faturat e tyre të energjisë etj.	N/A
Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes promovimit të burimeve të rinovueshme të energjisë dhe përmirësimeve të eficiencës së energjisë	Sfida kyçe #2			SDG #7	Të dyja masat e kësaj reforme janë në përputhje me Parimet e Marrëveshjes së Madhe të BE-së për sigurimin e një furnizimi të sigurt dhe të përballueshëm me energji në një treg funksional digjital të energjisë	Aplikimi i TIK-ut në disa fusha në mënyrë të ndjeshme që ndikon në mënyrën se si do të ndërtohet në të ardhmen janë pjesë	1. GATE project completes the implementation of the project May 2022; The Reehub + project completes

					(ALPEX) dhe nëpërmjet përmirësimeve të performancës së energjisë në ndërtesa dhe industri, siç përshkruhet në masën e mësipërme me secilin aktivitetit. Objektivat në BE *GreanDeal* janë në përputhje me objektivat kombëtarë në Strategjinë Kombëtare të Energjisë dhe në draftin NCEP në fazën e miratimit.	e masave. Këtu mund të përmendet Digital ALPEX që do të kryejë *online* si shkëmbim energjie në kohë reale; Projektet e qytetit të zgjuar në zhvillim nga AEE; Rrjeti i Energjisë; Pajisjet inteligjente mund t'i ndërgjegjësojnë konsumatorët për energjinë e përdorur dhe t'i ndihmojnë ata të reduktojnë konsumin e tyre të energjisë në kohë reale, të ndryshojnë sjelljen e tyre ndaj përdorimit të energjisë dhe të kursejnë para në faturat e tyre të energjisë etj.	the project within 2022;
Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-TIA-Tiranë							
Reforma në Sektorin e Ujit dhe Ujërave të Zeza							
Qeverisje dhe shërbime më të mira detare dhe detare							
Forcimi i luftës kundër informalitetit		PG 4					
Zhvillimi i një kuadri ligjor në mbështetje të *start-up*-eve inovative	Sfida Kyçe #3	PG 5					
Përmirësimi i aksesit në financa për NVM-të	Sfida Kyçe #3						
Modernizimi i instrumenteve të pagesave me pakicë	Sfida Kyçe #3	n/a	Nuk ka një rekomandim specifik në paketën e zgjerimit. Reforma, megjithatë, synon të	n/a	n/a	n/a	n/a

			përmbushë objektivat e strategjisë kombëtare të Shqipërisë për pagesat e vogla (NRPS) për 2018–2023, përmes miratimit të ligjit mbi shërbimin e pagesave dhe ligjit për llogaritë e pagesave, që synojnë harmonizimin me direktivat përkatëse të BE-së, nën kapitullin 4 të *Acquis*.				
Përmirësimi i kapaciteteve institucionale, financiare dhe njerëzore për kërkimin dhe inovacionin	Sfida Kyçe #1				S'ka rekomandime		E vetmja asistencë e planifikuar që i përgjigjet kësaj fushe është binjakëzimi në lidhje me përmirësimin e kapaciteteve të Agjencisë Kombëtare të Kërkimit Shkencor dhe inovacionit në lidhje me përafrimin e legjislacionit në fushën e kërkimit shkencor me legjislacionin përkatës të BE-së. Ky projekt ende nuk ka filluar të zbatohet.
Zhvillimi i infrastrukturës *broadband* për ekonominë digjitale							
Lehtësimi i lëvizjes ndërkufitare të mallrave							
Finalizimi dhe mbështetja e zbatimit të reformës kurrikulare parauniversitare, trajnimit dhe punësimit të mësuesve	Sfida kyçe #3		S'ka rekomandime	SDG4	S'ka rekomandime	Masa e re reformuese e propozuar për 2022-2024 Masa e reformës 19: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale	Nuk ka projekte të miratuara apo projekte të planifikuara sipas IPA III që mbështesin këtë masë.

Gjithëpërfshirje dhe barazi në arsim	Sfida Kyçe #3		S'ka rekomandime	SDG4	S'ka rekomandime	Masa e re reformuese e propozuar për 2022-2024 Masa e reformës 19: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale "Rritja e shkrim-leximit, aftësive dhe përfshirjes digjitale; Epoka digjitale duhet të fuqizojë dhe emancipojë, mjedisi ose aftësitë nuk duhet të jenë pengesë për të arritur këtë potencial.	Nuk ka projekte të miratuara apo projekte të planifikuara sipas IPA III që mbështesin këtë masë. Sipas IPA II, reforma mbështetet nga "BE për përfshirjen sociale dhe ndërhyrjen". Kjo ndërhyrje përfshin MSHMS, MFE dhe MAS. Për sa u përket fushave të kompetencës së MAS-it, ky projekt mbështet përfshirjen në kurrikulat e barazisë në praktikat arsimore, caktimin e shërbimeve psikosociale në nivel shkolle me materiale përkatëse.
Përmirësimi i cilësisë dhe mbulimit të AFP-së duke siguruar lidhje me tregun e punës	Sfida Kyçe #1						
Përmirësimi i punësueshmërisë së punëkërkuesve të papunë më vulnerabël nëpërmjet PNP-ve dhe shërbimeve të punësimit të synuara më mirë	Sfida Kyçe #1	PG 6		SDG 8	E patargetuar	Objektiv i rëndësishëm	
Forcimi dhe zgjerimi i mbulimit të mbrojtjes shëndetësore dhe sociale duke reduktuar pabarazinë dhe duke mbështetur rritjen gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme		PG 6					
Rritja e aksesit në kujdesin shëndetësor		PG 6					

SHTOJCA III
KONTRIBUTET E JASHTME NË E ERP 2022–2024

Draft-ERP 2022–2024 u publikua në faqen zyrtare të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për konsultim të gjerë nga grupet e ndryshme të interesit, nga data 22 dhjetor 2021 deri më 31 janar 2022, në linkun: https://www.financa.gov.al/programi-i-reformave-ekonomike/. Gjatë kësaj periudhe Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka mirëpritur dërgimin e komenteve, reagimeve apo sugjerimeve nga grupet e interesit. Deri në momentin e dorëzimit të dokumentit të ERP 2022–2024 te Komisioni Evropian, nuk është dërguar asnjë koment. Gjithashtu, në përputhje me parashikimet e ligjit nr. 146/2014, "Për njoftimin dhe konsultimin publik", projektvendimi për miratimin e Programit të Reformave Ekonomike (ERP) 2022–2024 u shpall në regjistrin e njoftimeve dhe të konsultimeve publike.